

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
FAKULTA VEREJNEJ SPRÁVY

SÚČASNÉ GLOBALIZAČNÉ PROCESY A ETICKÉ VÝZVY
VEREJNEJ SPRÁVY NA SLOVENSKU

Dizertačná práca

Študijný program: Verejná správa

Študijný odbor: 3.1.7. verejná politika a verejná správa

Školiace pracovisko: Katedra verejnej politiky a teória verejnej správy

Školiteľ: doc. PhDr. Drahomíra Ondrová, CSc.

Košice 2017

PhDr. Ondrej Mitaľ

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach
Fakulta verejnej správy

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: PhDr. Ondrej Mitaľ
Študijný program: Verejná správa (Jednoodborové štúdium, doktorandské III. st., denná forma)
Študijný odbor: 3.1.7. verejná politika a verejná správa
Typ záverečnej práce: Dizertačná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Súčasné globalizačné procesy a etické výzvy verejnej správy na Slovensku
Názov EN: Contemporary Globalization Processes and Ethical Challenges of Public Administration in the Slovak Republic

Anotácia: Charakteristika hlavných integračných a globalizačných procesov prebiehajúcich v celoeurópskom priestore, ich dopad na etický manažment VS, ako aj na celkovo profesionálne fungovanie verejnej správy na Slovensku. Vychádzajúc z analýzy kľúčových dokumentov EÚ a dokumentov medzinárodného charakteru vypracovať súbor primárnych univerzálnych eticko-morálnych hodnôt, princípov, noriem a profesionálnych cností, analyzovať možnosti ich uplatnenia vo VS na Slovensku.

Školiteľ: doc. PhDr. Drahomíra Ondrová, CSc.
Katedra: KVPaTVS - Katedra verejnej politiky a teórie verejnej správy
Vedúci katedry: doc. PhDr. Drahomíra Ondrová, CSc.

Dátum schválenia: 02.09.2014

prof. JUDr. Igor Palúš, CSc.
predseda odborovej komisie

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som dizertačnú prácu vypracoval samostatne na základe svojich vedomostí s využitím informačných zdrojov uvedených v zozname bibliografických odkazov.

.....

podpis

Pod'akovanie

Predovšetkým by som sa chcel poďakovať mojej školiteľke doc. PhDr. Drahomíre Ondrovej, CSc. za jej profesionálne vedenie a odborné rady, cenné pripomienky a podnetné návrhy. V neposlednom rade by som sa jej chcel poďakovať za ochotu, trpezlivosť a čas, ktorý mi venovala a zodpovedala všetky moje otázky a pripomienky spojené s touto dizertačnou prácou.

Abstrakt

MITAL, Ondrej. *Súčasnú globalizačné procesy a etické výzvy verejnej správy na Slovensku*. [Dizertačná práca]. – Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Fakulta verejnej správy; Katedra verejnej politiky a teórie verejnej správy. – Školiteľ: doc. PhDr. Drahomíra Ondrová, CSc. Stupeň odbornej kvalifikácie: PhD. – Košice, 2017. Počet strán: 167 s.

Globalizačné procesy sú jedným z najdiskutovanejších fenoménov súčasnosti, ktorý disponuje potenciálom meniť existujúcu spoločenskú realitu takou intenzitou, ako doposiaľ žiadny iný jav. Predmetný fenomén výrazným spôsobom ovplyvňuje aj sféru správy vecí verejných, ktorá by mala byť vykonávaná vo verejnom záujme. V dôsledku uprednostňovania ekonomickej a politickej dimenzie globalizačných procesov existujú v prostredí verejnej správy problémy, ktoré pramenia zo zanedbania etickej dimenzie správy vecí verejných. Tieto nedostatky sú však vlastné aj mnohým iným vyspelým krajinám globalizovaného sveta 21. storočia. Hlavným cieľom tejto dizertačnej práce je preto vypracovať súbor univerzálnych etických požiadaviek, ktoré sú determinované aktuálne prebiehajúcimi globalizačnými procesmi, najdiskutovanejšími etickými teóriami a súčasne sú plne aplikovateľné vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky. Za účelom dosiahnutia hlavného cieľa boli v práci využité v najväčšej miere metódy dedukcie a indukcie, analýzy a syntézy, komparácie a abstrakcie. Prínosom práce je ucelené a súhrnné spracovanie etických požiadaviek, ktoré sú rozpracované v podobe etických princípov, etických štandardov a profesijných etických cností. Jedinečnosť takto spracovaného súboru východiskových etických požiadaviek pre verejnú správu spočíva v ich základe, ktorý je na jednej strane determinovaný aktuálnymi globálnymi trendami riadenia etiky vo sfére správy vecí verejných, ale na druhej strane zohľadňuje aj špecifickosť prostredia verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: globalizačné procesy, riadenie etického aspektu činnosti vo verejnej správe, etické teórie, etické princípy, etické štandardy, etické cnosti

Abstract

MITAL, Ondrej. *Contemporary Globalization Processes and Ethical Challenges of Public Administration in the Slovak Republic*. [Dissertation thesis]. – Pavol Jozef Šafárik University in Košice. Faculty of Public Administration; The Department of the Public Policy and the Theory of the Public Administration. – Supervisor: Doc. PhDr. Drahomíra Ondrová, CSc. Level of qualification: PhD. – Košice, 2017. Pages 167 p.

Globalization processes are one of the most discussed phenomena of 21st century, which has potential to change the existing social reality by such intensity, as no other phenomenon so far. In a significant way, globalization processes also affect the sphere of public administration, which should be carried out in the public interest. In the connection with the domination of economic and political dimension of globalization processes, there are some new challenges linked to the ethical dimension of public administration. These shortcomings are similar in many other countries of the globalized world of the 21st century. The main aim of this dissertation is to develop a set of universal ethical requirements, which are determined by the current ongoing globalization processes, the most discussed ethical theories, and are also fully applicable in public administration in the Slovak Republic. To achieve the main goal, the methods of deduction and induction, analysis and synthesis, comparison and abstraction were used in the thesis. The contribution of presented thesis is to develop a comprehensive guide how to improve the management of ethical dimension in public administration, which consist of ethical principles, ethical standards, and professional ethical virtues. The uniqueness of this comprehensive set of ethical requirements for public administration is based on the basis, which is determined by the current global trends of ethics management in the sphere of public administration, but also considers the specificity of the current public administration conditions of the Slovak Republic.

Key words: globalization processes, managing of ethical aspect in public administration, ethical theories, ethical principles, ethical standards, ethical virtues

Obsah

Zoznam obrázkov a tabuliek	9
Zoznam skratiek a použitých označení dokumentov.....	10
Úvod	11
1 Ciele a metodika dizertačnej práce	14
2 Globalizačné procesy, zohľadňovanie etiky vo verejnej správe.....	17
2.1 Globalizačné procesy utvárajúce súčasnú podobu sveta.....	17
2.1.1 Charakter globalizačných procesov.....	18
2.1.1.1 Perspektívy globalizačných procesov.....	19
2.1.1.2 Charakteristické znaky globalizačných procesov.....	25
2.1.2 Etika v súčasnom globalizovanom svete.....	30
2.2 Filozoficko-etický základ politického myslenia a verejná správa	34
2.2.1 Deontologická etická teória.....	35
2.2.2 Teleologická etická koncepcia	38
2.2.3 Etika cnosti	40
2.2.4 Etika spravodlivosti a etika zodpovednosti	43
2.3 Verejná správa ako integrálna súčasť spoločnosti v kontexte etiky	48
2.3.1 Etika vo verejnej správe a globalizačné procesy.....	49
2.3.2 Etika verejnej správy ako špecifický druh aplikovanej etiky.....	51
3 Identifikácia trendov zohľadňovania etického aspektu činnosti v kontexte súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov.....	57
3.1 Eticky významné dokumenty prijaté medzinárodnými organizáciami	57
3.2 Eticky významné dokumenty prijaté Európskou úniou	65
3.3 Eticky významné dokumenty národného charakteru v zahraničí	72
3.4 Etické princípy vyplývajúce z analyzovaných dokumentov	79
3.5 Etické štandardy a etické cnosti vyplývajúce z analyzovaných dokumentov.....	88
4. Aplikovateľnosť spoločných etických požiadaviek v podmienkach verejnej správy na Slovensku	105
4.1 Perspektívy strategického vymedzenia etiky vo verejnej správe.....	105
4.2 Aplikačné úrovne univerzálnych etických požiadaviek.....	110
4.2.1 Normatívny rozmer aplikovateľnosti univerzálnych etických požiadaviek....	111
4.2.2 Organizačný rozmer aplikovateľnosti univerzálnych etických požiadaviek...	117

5. Odporúčania smerujúce k zlepšeniu etického rozmeru praxe verejnej správy na Slovensku	121
5.1 Odporúčania pre normatívny a organizačný rozmer riadenia etiky	121
5.2 Etická integrita a zodpovednosť	124
5.3 Príručka riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy	127
5.3.1 Etické princípy	128
5.3.2 Etické štandardy a profesijné kvality zamestnanca	129
Záver	134
Zoznam bibliografických odkazov	138
Prílohy	160

Zoznam obrázkov a tabuliek

Zoznam obrázkov

Obrázok 1	Univerzálne etické požiadavky reflektujúce trendy riadenia etického aspektu činnosti správy vecí verejných.....	104
------------------	---	-----

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1	Najdiskutovanejšie etické teórie vo verejnej správe.....	47
Tabuľka 2	Zoznam eticky významných dokumentov medzinárodných organizácií.....	58
Tabuľka 3	Zoznam eticky významných dokumentov na úrovni Európskej únie....	66
Tabuľka 4	Zoznam eticky významných národných dokumentov v zahraničí.....	73

Zoznam skratiek a použitých označení dokumentov

Zoznam použitých skratiek

EP	Európsky parlament
EÚ	Európska únia
MPSVaR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny
NKÚ	Národný kontrolný úrad
NSK	Nitriansky samosprávny kraj
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OSN	Organizácia spojených národov
PSK	Prešovský samosprávny kraj
SR	Slovenská republika
TSK	Trenčiansky samosprávny kraj

Zoznam označení použitých dokumentov

Implementácia etiky	Implementácia etiky: Príručka pre zamestnancov OSN
Odporúčanie Rady OECD	Odporúčanie Rady OECD zamerané na zlepšenie etického správania sa vo verejnej správe
Odporúčanie o etickom kódexe	Odporúčanie č. Rec.(2000)10 Rady Ministrov členským štátom o etickom kódexe verejných činiteľov
Príručka úradníkov EP	Príručka povinností úradníkov a ostatných zamestnancov Európskeho parlamentu
Kódex poslancov EP	Kódex správania sa poslancov Európskeho parlamentu s dôrazom na finančné záujmy a konflikt záujmov
Kódex Rady EÚ	Kódex dobrého úradného postupu pre Generálny sekretariát Rady Európskej únie a jej zamestnancov v ich profesionálnych vzťahoch k verejnosti
Etická služba	Etická služba: Príručka pre výkonných zamestnancov na pobočkách
Štandardy etického správania sa	Štandardy etického správania: Zhrnutie pre výkonných zamestnancov v pobočkách
Kódex úradníkov OECD	Kódex správania sa úradníkov OECD
Kódex členov Komisie	Kódex správania sa členov Komisie

Úvod

Globalizačné procesy sú jedným z najdiskutovanejších fenoménov 21. storočia, ktorý svojim charakterom dynamickým spôsobom mení existujúcu spoločenskú realitu a vytvára stav, v ktorom sa suverénne štáty a jednotlivci priamo alebo nepriamo ovplyvňujú. Dopady súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov možno interpretovať v pozitívnych, negatívnych či rozporuplných konotáciách. Výsledkom je existencia problémov a trendov ich riešenia, s ktorými sa musí súčasná spoločnosť v celej svojej komplexnosti a v záujme trvalo udržateľného a vyváženého rozvoja vysporiadať.

Rozporuplnosť dopadov globalizačných procesov pramení okrem iného aj z nerovnomernej úrovne dosiahnutej interdependencie a sofistikovanosti jednotlivých dimenzií predmetného fenoménu, pretože hlavne ekonomická dimenzia, nasledovaná politickou dimenziou, sú oproti ostatným na kvalitatívne vyššom stupni integrácie. Dôsledkom je absencia platformy, na základe ktorej by boli všeobecne prospešným spôsobom riešené komplexné globálne problémy presahujúce hranice jednotlivých štátov. Neprítomnosť rešpektu voči základným a zdieľaným etickým požiadavkám na správanie sa, konanie a rozhodovanie má za následok prehĺbovanie problémov v jednotlivých oblastiach spoločenského života, pričom inak tomu nie je ani vo verejnej správe.

Uprednostňovanie ekonomickej a politickej dimenzie globalizačných procesov spôsobuje apatiu a odmietavosť voči zdieľaniu východiskových a spoločných etických požiadaviek na ľudské správanie sa, konanie a rozhodovanie. Vypracovanie súboru etických požiadaviek, ktoré by boli aplikovateľné na ľudskú spoločnosť v celej svojej komplexnosti možno považovať za spletitú ambíciu, ktorá má nie len že nespočetné množstvo úskalí, ale v konečnom dôsledku presahuje rámec predkladanej dizertačnej práce. Pozornosť však možno zamerať na jeden z rozmerov etickej integrácie, ktorý už možno považovať za vymedziteľný a predovšetkým reálne uchopiteľný teóriou a praxou. Vzhľadom na to, že aplikovaná etika procesom vývoja dospela do štádia, kedy sa renomovaní odborníci oprávnené zaoberajú formulovaním etických požiadaviek pre jednotlivé oblasti spoločenského života, možno oprávnené hovoriť o ambícii identifikovať univerzálne a východiskové etické princípy, etické štandardy a etické cnosti pre sféru správy vecí verejných.

Štruktúra práce a obsah jednotlivých kapitol je preto koncipovaný tak, že smeruje k naplneniu hlavného cieľa práce. Hlavným cieľom tejto dizertačnej práce je vypracovať súbor univerzálnych etických požiadaviek, ktoré sú determinované aktuálne

prebiehajúcimi globalizačnými procesmi, najdiskutovanejšími etickými teóriami a súčasne sú plne aplikovateľné vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky. Pre účely dosiahnutia stanoveného cieľa možno považovať nasledujúce obsahové zameranie jednotlivých častí práce za nevyhnutné a opodstatnené.

Globalizačné procesy osobitým spôsobom determinujú podobu jednotlivých oblastí spoločenského života, ale aj spôsob akým sú problémy v nich existujúce reflektované a následne riešené. Rovnako je tomu aj v oblasti zohľadňovania etického rozmeru činnosti vo verejnej správe. Práve z tohto dôvodu je jedna z kapitol venovaná charakteru aktuálne prebiehajúcich globalizačných procesov a etickým teóriám, ktoré sú v kontexte správy vecí verejných v zahraničnej a domácej literatúre najviac diskutované. Takto spracovaná kapitola následne tvorí vhodný teoretický základ pre vypracovanie minimálnych etických požiadaviek pre oblasť správy vecí verejných.

Nasledujúca kapitola je koncipovaná v záujme vypracovania univerzálne uplatniteľných etických požiadaviek s ohľadom na prebiehajúce globalizačné procesy. Aktuálne tendencie riadenia etického aspektu činnosti vo sfére správy vecí verejných možno v inšpiratívnom rozmere rozpoznať v dokumentoch vydaných pod záštitou medzinárodných organizácií, Európskou úniou alebo špecializovanými národnými organizáciami v zahraničí. Možno v nich identifikovať etické požiadavky na riešenie problémových otázok sféry správy vecí verejných, ktoré sú v dôsledku vysokej miery globálnej interdependencie identifikovateľné takmer vo všetkých krajinách súčasného sveta, pretože pórovitosť štátnych hraníc spôsobila ich teritoriálny rozptyl.

Za účelom precizovania riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy na Slovensku, je dôležité konfrontovať súčasný stav s vypracovanými univerzálnymi etickými princípmi, etickými štandardami a profesijnými etickými cnosťami, ktoré svojou existenciou reprezentujú inovatívne a inšpiratívne riešenia problémov sféry správy vecí verejných. Vypracované univerzálne etické požiadavky totiž vďaka charakteru globalizačných procesov oprávnene disponujú potenciálom kvalitatívneho zlepšenia úrovne riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy na Slovensku.

Ambícia, ktorá je pri koncipovaní práce postrehnuteľná, a ku ktorej obsah jednotlivých kapitol smeruje, je chápaná v zmysle vypracovanie uceleného a východiskového súboru etických požiadaviek plne aplikovateľných pre verejnú správu v podmienkach Slovenskej republiky. Uplatniteľnosť takto formulovaného súboru etických požiadaviek je podporená práve komparáciou univerzálnych etických požiadaviek obsiahnutých v eticky významných dokumentoch na nadnárodnej, respektíve národnej

úrovni a reálneho stavu zohľadňovania etického aspektu činnosti v podmienkach slovenskej verejnej správy. Vzhľadom na to, že obdobná iniciatíva nebola od vzniku Slovenskej republiky badateľná, možno hovoriť o objektívne existujúcom „prázdnom a nevyplnenom priestore“ v rámci zohľadňovania etického aspektu činnosti v organizáciách verejnej správy. Práve v týchto intenciách možno predpokladať očakávaný a nosný prínos predkladanej dizertačnej práce. V tomto zmysle by ucelene vypracovaný súbor východiskových etických požiadaviek v podobe etických princípov, etických štandardov a etických cností mohol disponovať potenciálom zlepšiť úroveň a kvalitu zohľadňovania etiky pri správe vecí verejných.

1 Ciele a metodika dizertačnej práce

Dôležitým a z pohľadu vypracovania dizertačnej práce nevyhnutným krokom je stanovenie hlavného cieľa. Hlavným cieľom dizertačnej práce je vypracovať súbor univerzálnych etických požiadaviek, ktoré sú determinované aktuálne prebiehajúcimi globalizačnými procesmi, najdiskutovanejšími etickými teóriami a súčasne sú plne aplikovateľné vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky. Súbor etických požiadaviek by mal reflektovať aktuálne globálne trendy v zohľadňovaní etického rozmeru činnosti vo sfére správy vecí verejných. Zároveň by mal vychádzať z aktuálneho stavu etickej praxe vo verejnej správe na Slovensku.

V nadväznosti na takto vymedzený hlavný cieľ práce možno stanoviť nasledujúcu výskumnú otázku. Ako možno využitím implementácie globálnych univerzálnych trendov riadenia etiky zlepšiť riadenie etického aspektu v praxi verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky?

Uvedený hlavný cieľ dizertačnej práce je systematicky dekomponovaný na nasledujúce štyri parciálne ciele. Prvým čiastkovým cieľom je identifikovať charakter a potenciál globalizačných procesov meniť spoločenskú realitu. Globalizačné procesy ovplyvňujú aj sféru správy vecí verejných, ktorá by mala byť vykonávaná vo verejnom záujme. V dôsledku uprednostňovania ekonomickej a politickej dimenzie globalizačných procesov existujú v prostredí verejnej správy problémy, ktoré pramenia zo zanedbania etickej dimenzie správy vecí verejných. V tomto zmysle je dôležitým aspektom existencia univerzálnych uplatniteľných etických požiadaviek, ktoré sú reflektované za účelom vytvorenia eticko-morálnej bázy slúžiacej na riešenie súčasných objektívne existujúcich problémových oblastí vo sfére správy vecí verejných.

Vychádzajúc z potreby existencie základnej eticko-morálnej bázy možno formulovať ďalší čiastkový cieľ. Obsahovo je zameraný na identifikovanie a analýzu aktuálnych trendov na pozadí súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov reflektovaných eticky významnými dokumentami prijatými medzinárodnými organizáciami, Európskou úniou a špecializovanými orgánmi celoštátneho charakteru v zahraničí. V tomto zmysle bude pozornosť upriamená na vymedzenie univerzálnych etických princípov, etických štandardov a profesijných etických cností. Východiskovým základom pre formulovanie univerzálnych etických požiadaviek budú idey uvedené v eticky významných dokumentoch entít, ktorých existencia je podporená práve aktuálne prebiehajúcimi globalizačnými procesmi.

Ďalším čiastkovým cieľom je identifikovanie reálneho stavu zohľadňovania etického aspektu činnosti vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky, pričom pozornosť bude upriamená na koncepčné, normatívne a organizačné hľadisko.

Záverečným parciálnym cieľom dizertačnej práce je konfrontácia reálne existujúceho stavu uplatňovania etiky vo verejnej správe na Slovensku s vypracovanými univerzálnymi etickými požiadavkami, a následné identifikovanie možností zlepšiť riadenie etického aspektu praxe vo verejnej správe. Výsledkom komparácie bude vypracovanie Príručky riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy, ktorá by mohla byť plne aplikovateľná na súčasné podmienky verejnej správy na Slovensku.

Dôležitým krokom nasledujúcim po stanovení cieľov je výber vhodných vedeckých metód, ktoré budú v dizertačnej práci použité. Spracovanie dizertačnej práce spôsobom smerujúcim k naplneniu vytýčeného hlavného cieľa a z neho vychádzajúcich čiastkových cieľov vyžaduje využitie nasledovných vedeckých metód.

Vedeckými metódami, ktoré budú využité v kontexte prvých troch čiastkových cieľoch sú dedukcia a analýza. Vďaka tomu bude možné z etických teórií a charakteru globalizačných procesov vymedziť podstatné a relevantné základné prvky súčasnej úrovne poznania skúmanej problematiky doma i v zahraničí. Výsledkom bude pochopenie podstaty a významu etiky pre verejnú správu v kontexte univerzálnosti etických požiadaviek aplikovateľných vo verejnej správe, ktorá je zintenzívňovaná globalizačnými procesmi. Metóda analýzy bude s dôrazom na eticko-morálne hľadisko využitá aj pri skúmaní eticky významných dokumentov relevantných pre verejnú správu. Analýza bude podobným spôsobom využitá aj pri poznaní reálneho stavu zohľadňovania etickej praxe vo verejnej správe na Slovensku.

Následne bude v súvislosti s druhým čiastkovým cieľom, a teda vypracovaním primárnych univerzálnych etických princípov, etických štandardov a profesionálnych etických cností využitá metóda abstrakcie. Uvedená metóda bude zároveň využitá pri vypracovaní etických požiadaviek, ktoré budú rozpracované v rámci poslednej kapitoly práce a budú obsahom príručky.

V kontexte viacerých čiastkových cieľov bude využitá metóda komparácie. Uplatniť ju možno napríklad pri porovnávaní etických teórií. Využitie metódy komparácie prichádza do úvahy aj v súvislosti s druhým a tretím čiastkovým cieľom, a teda pri porovnávaní etických princípov, etických štandardov a etických cností obsiahnutých vo vybraných eticky významných dokumentoch, ale aj dokumentoch zohľadňujúcich prax etiky vo verejnej správe na Slovensku.

V závere práce bude za účelom formulovania odporúčaní pre zohľadňovanie etického aspektu v praxi verejnej správy na Slovensku využitá metóda syntézy a indukcie. Zámerom bude zhrňujúcim spôsobom poukázať na konkrétne odporúčania, ktoré vyplývajú z hodnotenia reálneho stavu etickej praxe, ako aj z aktuálnych trendov riadenia etiky mimo hraníc Slovenskej republiky, ktoré sú v dôsledku globalizačných procesov reálne aplikovateľné.

Z hľadiska popisu postupu prác je dôležité spomenúť, že v práci boli využité pôvodné zdroje, ktoré boli zužitkované predovšetkým pri rozpracovaní najdiskutovanejších etických teórií vo verejnej správe v rámci druhej kapitoly. Zároveň je potrebné poznamenať, že vzhľadom na nedostatočné rozpracovanie skúmanej problematiky je podstatná časť zdrojov zahraničného charakteru.

Integrálnou súčasťou vypracovania dizertačnej práce bude práca s eticky významnými dokumentmi, ktoré možno rozdeliť do dvoch skupín. V prvom rade ide o dokumenty vydané medzinárodnými organizáciami, Európskou úniou a vybranými špecializovanými národnými organizáciami v zahraničí. Výber týchto dokumentov je podmienený počtom ich citácií a analýz v zahraničnej a domácej odbornej literatúre. Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že viaceré oficiálne slovenské preklady dokumentov vykazujú zmätočné a nepresné interpretácie, a preto boli využité pôvodné texty v anglickom jazyku. V tomto kontexte bola v celej práci zohľadnená a prebraná pôvodná anglická terminológia. Na druhej strane ide o dokumenty, ktoré okrajovo alebo komplexne zohľadňujú etické aspekty činnosti organizácií verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky. Prvú skupinu tvoria dokumenty, ktoré boli vydané pod záštitou verejnej správy alebo organizáciami neziskového sektora, pričom sa aspoň odkazovo venujú problematike etiky vo verejnej správe. Druhú skupinu tvoria predovšetkým etické kódexy jednotlivých organizácií verejnej správy. Zároveň je potrebné poznamenať, že predmetom analýzy boli dokumenty, ktoré sú verejnosti voľne dostupné a nemusia byť občanmi vyžiadané prostredníctvom oficiálnej žiadosti. Toto kritérium má svoje opodstatnenie v tom zmysle, že ak majú byť etické požiadavky vyžadované, dodržiavané a reálne vynútiteľné, mala by o nich vedieť aj verejnosť.

2 Globalizačné procesy, zohľadňovanie etiky vo verejnej správe

Dnešný svet je v dôsledku globalizačných procesov prepojený jedinečným spôsobom. Niekdajšie prekážky, ktoré spôsobovali izolovanosť ľudí nie len na kontinente, ale aj v rámci planéty totiž prestali existovať. Mnoho trendov, udalostí, výziev, hrozieb, problémov a ich riešení preto nadobudlo punc globálnosti.

Aktuálne prebiehajúce globalizačné procesy však uprednostňovaním ekonomického rozmeru spoločenského života vytlačujú na okraj tradičné hodnoty, ktoré možno v rámci myslenia západnej civilizácie sledovať už v jeho počiatkoch. Spoločnosť 21. storočia v načrtnutom zmysle nedisponuje základnou eticko-morálnou bázou, na základe ktorej by bolo možné riešiť objektívne existujúce paušálne problémy a čeliť spoločným rizikám. Vplyvom globalizačných procesov sa národný štát a verejná správa ocitá pod stále väčším tlakom zo strany spoločnosti, v dôsledku ktorého možno hovoriť o neustálom zvyšovaní nárokov na poskytované verejné statky a verejné služby. Čoraz častejšie je však za účelom dosiahnutia požadovanej kvality a kvantity služieb a statkov požadované vyhodnocovanie atribútov, akými sú napríklad predchádzanie korupcii, transparentnosť, nestrannosť, zodpovednosť, profesionalizácia výkonu a mnohé ďalšie.

Zameranie kapitoly korešponduje s potrebou zohľadniť charakter globalizačných procesov v kontexte významu aplikovania myšlienok a záverov najdiskutovanejších etických teórií súčasnosti, ktoré disponujú potenciálom zlepšiť aktuálnu teóriu a prax etického rozmeru verejnej správy a zodpovedajúcej oblasti aplikovanej etiky.

2.1 Globalizačné procesy utvárajúce súčasnú podobu sveta

Globalizačné procesy sú jedným z najdiskutovanejších fenoménov súčasnosti, ktorého komplexnosť sa ľudstvo ešte len snaží v dostačujúcej miere popísať a pochopiť, pričom *ich dopady na súčasnú spoločnosť možno vnímať v pozitívnom, negatívnom, ale aj rozporuplnom kontexte.* V pozitívnom slova zmysle je globalizácia skloňovaná hlavne v súvislosti so šírením inovatívnych ideí a informácií, rozširovaním technologického pokroku alebo zavádzaním nových a efektívnejších foriem komunikácie. Prináša čoraz rýchlejší presun ľudí, neudržateľnú liberalizáciu svetového obchodu a sofistikované spôsoby presunu tovarov a služieb. Globalizačným procesom sú však pripisované aj negatívne dopady, ako napríklad zväčšujúca sa nerovnosť medzi štátmi, prehlbovanie rozdielov medzi bohatými a chudobnými, znečisťovanie životného prostredia, neúnosná

ťažba surovínových zdrojov, vytlačanie tradičných jazykov a kultúr či neudržateľnosť ekonomických aktivít. Práve kombináciou uvedených dopadov dochádza k rozporuplným vplyvom na súčasnú spoločnosť. Ani jeden z vyššie uvedených pozitívnych a negatívnych javov totiž neexistuje samostatne a je ovplyvňovaný a ovplyvňuje mnohé ďalšie javy.

Globalizačné procesy *sú neoddeliteľnou súčasťou spoločnosti 21. storočia*, a preto je nevyhnutné venovať sa ich dôkladnému skúmaniu. Možno však hovoriť o rôznorodosti názorov odborníkov v domácej, ale aj zahraničnej literatúre. Nič to však nemení na fakte, že čím viac tomuto fenoménu porozumieme, tým viac dokážeme zmierniť a obmedziť jeho negatívne dôsledky v konkrétnych oblastiach spoločenského života.

Dôležité je poukázať na to, ako sú tieto procesy interpretované v kontexte jednotlivých dimenzií, ale aj ako je vnímaný ich priebeh, dopady a smerovanie vybranými teoretickými paradigmami. Dôležité je venovať priestor príbuzným pojmom, respektíve termínom, ktoré sa v súvislosti s globalizáciou často objavujú a zamieňajú. Následne bude pozornosť ďalšej časti kapitoly upriamená na dopady predmetného fenoménu na etický rozmer súčasnej spoločnosti a verejnú správu, ktoré sú globalizačnými procesmi bezpochyby ovplyvňované. Načrtnutý kontext je však potrebné vnímať s ohľadom na určitý stupeň univerzalizmu, ktorý sa v súvislosti s globalizačnými procesmi objavuje.

2.1.1 Charakter globalizačných procesov

Zvyšovaním prepojení a tokov je dnes možné prekonávať bariéry pri komunikácii, migrácii, podnikaní, spravovaní verejných záležitostí a mnohých iných aktivitách oveľa sofistikovanejším spôsobom ako v minulosti. V dôsledku toho je naša planéta a všetko čo súčasný človek využíva prepojenejšie, bližšie a vzájomne závislejšie. Spôsob akým je spoločnosť 21. storočia v globálnom rozmere prepojená a vzájomne závislá je unikátny. Zároveň je však nutné dodať, že takýto globálny systém je oveľa náchylnejší na šírenie problémov akéhokoľvek druhu. Možno však presne povedať čo toľko skloňované slovné spojenie globalizačné procesy znamená a aký je jeho význam? Je subsumovanie najrôznejších príčin, procesov a následkov pod tento pojem na mieste alebo by mal byť tento termín využívaný oveľa obozretnejšie a v konkrétnych špecifických súvislostiach?

Faktom je, že globalizačné procesy upriamujú pozornosť odbornej, ale aj laickej verejnosti. Významný slovenský prognostik P. Staněk teda oprávnene tvrdí, že globalizačné procesy sa často stávajú stredobodom pozornosti na najvyšších politických miestach, avšak diskusia týkajúca sa ich priebehu a dopadov nepochybne prebieha v

celospoločenskom priestore (Staněk 2005). V súvislosti s frekvenciou odvolávania sa na samotný termín globalizačné procesy nemecký sociológ U. Beck (2007) veľmi hodnotne poznamenáva, že ide o najviac používané, najviac zneužívané, ale zároveň aj najmenej definované a pochopené slovo dnešnej doby.

2.1.1.1 Perspektívy globalizačných procesov

Podstata globalizačných procesov spôsobuje diametrálne *odlišné interpretácie* jej základných atribútov, ktoré *možno identifikovať v rámci premís jednotlivých teoretických paradigiem*. V tomto kontexte je teda potrebné poukázať na nasledujúce myšlienky zahraničných a domácich teoretikov, ktorý sa predmetnej problematike dlhodobo venujú.

Liberálno-idealistická teória považuje globalizačné procesy za jav, ktorý pozitívnym spôsobom napomáha rozvoju ľudstva. Podľa slov D. Ondrovej sa liberálno-idealistická paradigma, majúca počiatok v humanistických tradíciách antického sveta, znovu dostala do popredia po prvej svetovej vojne, kedy sa začali objavovať názory o možnosti mieru a kolektívnej bezpečnosti (Ondrová 2013). Optikou liberálnej teórie možno globalizáciu vnímať aj slovami J. A. Scholteho¹, ako hlboko zakorenenú ľudskú túžbu po ekonomickom blahobyte a politickej slobode, ktorej majú napomáhať sily trhu, demokratické zriadenie a vhodné pravidlá hry vytvárané štátmi (Scholte 2007). Globalizačné procesy sú dynamickým sociálnym procesom, ktorého cieľovým stavom je premena inštitúcií a vytvorenie nového globálneho poriadku (Císař 2008). V konečnom dôsledku predmetná interpretácia smeruje k posilneniu pozícii nadnárodných organizácií, ktoré postupne oslabujú súčasnú pozícii suverénnych štátov.

Benevolentný prístup k slobode ako základnej kategórií liberálnych koncepcií, ktorý sa cyklicky zintenzívňuje je niečo, s čím si svetoví politickí lídri nie sú schopní poradiť. Nové generácie časom zabúdajú na vojnové konflikty a problémy predkov, ktorí bojovali za lepší život svojich potomkov. Napriek tomu ľudstvo koordinuje svoje aktivity za účelom zabezpečenia rozvoja a prospechu v celosvetovom meradle.

Aj to je jeden z dôvodov prečo nie je možné vynechať reflexiu globalizačných procesov z pohľadu ďalšej paradigmy, ktorou je *realisticko-teoretická teória*. Odborníci, ktorých sem možno zaradiť zastávajú názor, že charakter medzinárodného systému bude aj naďalej určovaný materiálnou mocou jednotlivých štátov a globalizácia prináša len nové výzvy, ktorým musí štát čeliť. Realisti a neorealisti neberú do úvahy možnosť, že národné

---

¹ Jan Aart Scholte je holandský teoretik, ktorý je členom Centra pre štúdium globalizácie a regionalizácie na Warwickej Univerzite. Špecializuje sa na globalizáciu, budovanie globálnej demokracie a globálnu politiku.

štáty by mohli byť nahradené inými formami politického spoločenstva, ktoré táto teória zamietá (Linklater 2001). O tom, že realizmus má aj v dnešnom globalizovanom svete svoje miesto niet pochýb. Realistické teórie majú svoj význam, pretože ich teoretické a praktické premisy sú prenášané z generácie na generáciu, pomáhajú mobilizovať významy pre konanie a dodávajú mu legitimitu (Guzzini 2004). Potvrdzujú to aj M. Griffiths a T. O'Callaghan (2002), ktorí hovoria o mylných predpovediach hovoriacich o konci realizmu, ktorý sa vždy dokázal prispôbiť novým podmienkam a reagovať na nové výzvy. V kontexte skúmanej problematiky je však potrebné poznamenať jeden dôležitý fakt. Český odborník na medzinárodnú politiku Císař (2006) tvrdí, že čistý realizmus vzhľadom na morálny skepticizmus a inštrumentálne prijatie racionality neumožňuje predstaviť si nestranné a všeobecne prijateľné normy medzinárodnej spravodlivosti. Realisticko-teoretická koncepcia sa teda v kontexte skúmanej problematiky nedokáže stotožniť so snahou vypracovať a uplatňovať univerzálnu eticko-morálnu bázu.

Globalizačné procesy sú *reflektované aj kritickými teóriami*. Využitím optiky konštruktivismu možno dôjsť k záveru, že ľudia v snahe začleniť sa do súčasného globalizovaného sveta menia a prispôbujú svoje hodnoty, normy a identitu (Scholte 2007). Anglický politológ A. Heywood (2014) uvažuje o konštruktivizme veľmi podobne a dopĺňa, že ľudia konštruujú globalizačné procesy a svet okolo seba, pričom takto vytvorený svet vyzdvihuje povedomie spochybňujúce objektivitu. Názory konštruktivistov týkajúce sa vplyvu a významu medzinárodných organizácií patria k hlavným ideám celej paradigmy, pretože konštruujú samotnú identitu a záujmy štátu (Karlas 2007). Súhrne možno slovami Š. Waissovej (2002) dodať, že globalizačné procesy, štáty a štátny záujem sú určované sociálnymi štruktúrami. Jednotlivci sa vnímajú ako súčasť globalizovaného sveta, na ktorom sa sami podieľajú. Využitím optiky feministickej teórie možno vo vzťahu ku globalizácii podľa L. Kbovej (2013) poznamenať, že ide o snahu pomenovať a vyriešiť multikulturalizmus, globálnu spravodlivosť, vojny a kapitalizmus. Globalizáciu však feministické teórie vnímajú obdobne ako ostatné spoločenské javy, teda ako nástroj vynucovania si dominantného postavenia maskulínnej časti spoločnosti. Globalizačné procesy kriticky vníma aj marxizmus, pretože ide len o novú formu imperializmu, ktorej výsledkom je identická neprijateľná podoba spoločnosti (Wunderlich a Warriar 2010).

Uvedené paradigmy možno považovať za tradičné, pretože vo svojej podstate nezameriavajú svoju pozornosť a nereflektujú súvislosti výlučne týkajúce sa predmetného fenoménu, ale spoločnosti ako celku. ***V súvislosti s globalizačnými procesmi však možno identifikovať*** okrem tradičných teoretických koncepcií ***aj špecifické teoretické smery,***

ktoré svoju pozornosť upriamujú výlučne na globalizačné procesy a ich jedinečnosť. Autori D. Held², A. G. McGrew, D. Goldblatt a J. Perraton (1999) tieto názory rozčlenili do troch relatívne koherentných skupín, ktoré možno z hľadiska teoretických škôl nazvať ako *hyperglobalistov*, *skeptikov* a *transformacionalistov*.

Uvedené tri skupiny teoretikov, sa odlišujú v najpodstatnejších atribútoch. Napriek tomu však možno identifikovať určité podobné charakteristické znaky. Hyperglobalisti a transformacionalisti sa zhodnú v tom, že súčasne existujúca podoba štátov nie je dostatočne silná a stabilná, aby vzhľadom na aktuálne prebiehajúce globalizačné procesy v budúcnosti pretrvala. Kým hyperglobalisti uvažujú o postupnom oslabovaní moci národných štátov, transformacionalisti hovoria o potrebe reštrukturalizácie štátnej moci. Podľa skeptikov sa bude marginalizácia Chudobného Juhu vo vzťahu k Bohatému Severu aj naďalej zvyšovať. Hyperglobalisti v budúcnosti predpokladajú úplný rozpad starých hierarchických štruktúr, kým transformacionalisti počítajú s novou a kvalitatívne lepšou formou svetového poriadku. Skeptici a transformacionalisti do svojich predpovedí na rozdiel od hyperglobalistov smelo, a s logickým odôvodnením zahŕňajú aj národný štát. Skeptici ho v súvislosti s neistým priebehom globalizácie považujú za hlavný, pevný a určujúci bod budúceho vývoja. Rovnaký pohľad majú aj transformacionalisti, avšak za nevyhnutnú považujú reformu celého konceptu štátu v jeho súčasnom ponímaní.

Odlišné názory však neprevládajú len v kontexte ich priebehu, podstatných atribútov či budúcom smerovaní. Teória je nejednotná aj v prípade samotného začiatku predmetného fenoménu. Existuje viacero teoretikov, ktorí vnímajú globalizačné procesy ako relatívne nový jav. Medzi takýchto autorov patrí napríklad aj český autor A. Novotný (2011), slovami ktorého sa termín globalizácia v jeho politickej rovine udomácnil u odbornej verejnosti len na konci minulého storočia. Podobne aj V. Mezřický³ datuje počiatok globalizácie do relatívne nedávnej minulosti, avšak veľmi konkrétne ho spája s rokom 1973, kedy bol zavedený systém plávajúcich menových kurzov, ktorého výsledkom bola neustále narastajúca ekonomická závislosť krajín sveta (Mezřický 2011). Ekonomicky založení teoretici, medzi ktorých možno zaradiť napríklad Dickena, Sassen, Wolfa, či Stiglitzu datujú globalizáciu v dnešnom ponímaní do obdobia po konci druhej svetovej vojny, prípadne o nej hovoria až po skončení studenej vojny (Jones 2010).

---

² Britský autor David Held je autorom viacerých významných publikácií, v ktorých sa v súvislosti s globalizačnými procesmi venuje demokracii, kozmopolitizmu, medzinárodným organizáciám, transformácii spoločnosti alebo globálnej zodpovednosti. Zároveň je spoluautorom jednej z najhodnotnejších publikácií venovaných globalizácii s názvom „Global Transformations: Politics, Economics and Culture“.

³ Často citovaným českým odborníkom na globalizáciu je Václav Mezřický, ktorý je autorom niekoľkých hodnotných publikácií, ako napríklad Globalizace z roku 2003 alebo Perspektivy globalizace z roku 2011.

Možno však hovoriť aj o skupine teoretikov, podľa ktorých sú globalizačné procesy súčasťou ľudskej histórie oveľa dlhšie. Spravidla ide o koncepcie pozostávajúce z troch a viacerých fáz, v rámci ktorých globalizačné procesy zintenzívňujú svoju schopnosť ovplyvniť vzťahy a dôležité otázky ľudskej spoločnosti. Nemecký autor W. Schäfer (2007) uvažuje o preglobálnej, protoglobálnej a globálnej fáze, pričom prvá z nich trvala zhruba do roku 1500 nášho letopočtu. Podobne o troch kolách globalizácie pojednáva A. Sheshabalaya (2006), ktorý začiatok svojho prvého kola spája s príchodom prvých arabských kmeňov do Európy. Významný odborník na globalizáciu R. Robertson (1992) rozpracoval zárodkovú fázu, počiatkovú fázu, odrazovú fázu, fázu boja o nadvládu a fázu neurčitosti, pričom počiatkovým bodom celého modelu je 15. storočie. Súhrnne možno konštatovať, že uvedené modely sa odlišujú v počiatkoch, priebehu a dĺžke jednotlivých fáz. Zhodnú sa však v tom, že posledná fáza nie je ani v jednom z nich časovo ohraničená, čo sa v konečnom dôsledku javí ako logické a nevyhnutné.

V zásade teda z *historického hľadiska možno sledovať dve línie interpretácie globalizačných procesov*. Prvá skupina autorov považuje globalizáciu za jav historický⁴, ktorý datujú do skorého novoveku, stredoveku alebo staroveku. Oproti nim stojí druhá skupina považujúca globalizačné procesy za nový jav, ktorý ovplyvňuje našu spoločnosť relatívne krátko a jej začiatok datujú spravidla do druhej polovice alebo konca 20. storočia. Jednotliví autori opierajú svoje tvrdenia o argumenty, ktoré možno považovať za oprávnené a veľmi ťažko jednoznačne vyvrátiteľné. Správnosť alebo nesprávnosť jedného či druhého pohľadu je na dlhú odbornú diskusiu, v rámci ktorej však doposiaľ nebola nájdená zhoda. Bez ohľadu na to, z akej historickej perspektívy na globalizačné procesy nazeráme, ide s odvolaním sa na myšlienku A. Hykische (2001) o zatiaľ najvyššie štádium historického procesu, v ktorom sa ľudské spoločenstvá stýkajú, spoznávajú, kooperujú, súťažia a vplyvom duchovných a materiálnych hodnôt vzájomne ovplyvňujú.

Možno teda konštatovať, že z teoretického hľadiska prevládajú diametrálne odlišné názory na počiatok, priebeh, dopady a pokračovanie súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov, ktoré podstatným spôsobom ovplyvňujú spoločnosť 21. storočia. Častým problémom je však aj zamieňanie podstaty globalizačných procesov s inými javmi, ktoré síce z hľadiska obsahu sú charakteristické určitými zhodnými črtami, ale z hľadiska intenzity, komplexnosti a územného rozsahu nemôže dochádzať k ich zámene. Ide hlavne o pojmy *transnacionalizácia, internacionalizácia a integrácia*.

---

⁴ Viac informácií MITAL, O., 2016. Globalizácia v kontexte historického vývoja. In: *INTERPOLIS'15: Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: BELIANUM, s. 154-159. ISBN 978-80-557-1074-7.

Globalizačné procesy je potrebné v prvom rade odlíšiť od pojmu *transnacionalizácia* „*transnationalization*“, ktorý sa mu zrejme najviac približuje. Americký sociológ G. Ritzer vychádzajúc z podobnosti pojmov poznamenáva, že kým *transnacionalizácia* je limitovaná prepojeniami cez existujúce geopolitické hranice, globalizačné procesy obsahujú v zásade rovnaké prepojenia, ale zahŕňajú oveľa viac transplanetárnych procesov (Ritzer 2010).

Stotožňovanie globalizácie a pojmu *internacionalizácia* „*internationalization*“ napriek tomu, že v oboch prípadoch ide o procesy nie je správne. *Internacionalizácia* je historická tendencia, ktorá stála na počiatku teritoriálnych, sociálnych a hospodárskych integračných procesov, pričom už v rámci nich dochádzalo k zmršťovaniu sveta (Plávková 2010). Podobne A. Novotný (2011) podotýka, že *internacionalizácia* existuje vo všetkých etapách ľudských dejín, ale proces *globalizácie* je relatívne nový, na druhej strane *internacionalizácia* vytvára nové centrá v záujme uchovania demokracie, ale globalizačné procesy majú tendenciu viac centralizovať a vyžadovať podriadenosť.

Uvedené pojmy sa v určitých ohľadoch s globalizačnými procesmi síce prekrývajú, ale nemožno ich považovať za totožné. Globalizačné procesy totiž predstavujú unikátny jav, ktorý svojimi dopadmi ovplyvňuje fungovanie štátov a celého ľudstva.

Nemožno však zabudnúť na ďalší proces, ktorý aj napriek tomu, že rovnako prebieha v rámci celého sveta, nedisponuje koordinovanosťou a dopadmi ako globalizačné procesy. Ide o *proces integrácie*, ktorý vzhľadom na priestor Európy nadobudol unikátny charakter. Globalizačné a integračné procesy spolu veľmi úzko súvisia a v mnohých aspektoch sa prekrývajú, pretože práve *globalizácia* predstavuje jeden z dôležitých zdrojov európskeho integračného procesu v ekonomickej a politickej oblasti (Karlas 2003). Význam európskej integrácie v globalizovanom svete 21. storočia narastá. Poukázali na to aj T. Koziak a kol. (2015) tvrdiac, že v dôsledku dramatických geopolitických a geokultúrnych zmien, ktoré nás obklopujú bude budúcnosť Európy, každého národa a štátu do značnej miery predurčená širšími regionálnymi a globálnymi prúdmi a trendmi.

Európska integrácia však nie je mladou utópiou, ale vytrvalým, racionálnym a pre zúčastnených permanentným projektom, ktorý je pevne zakotvený v európskej kultúre (Pešek 2010). Európsku integráciu možno vnímať slovami M. Gbúrovej aj ako cestu od zdedeného k zvolenému, ktorá má mať také legislatívne pravidlá, ktoré sa budú vyznačovať kvalitou legality, kvalitou legitimacy, otvorenými pravidlami voči názorovej inakosti a vôľou Európy po lepšej budúcnosti (Gbúrová 2006). Dosiahnuť integráciu, ktorá bude disponovať uvedenými náležitosťami je vzhľadom na rozmanitý stupeň vývoja

členských krajín veľmi náročné, ale v záujme lepšej budúcnosti Európy je potrebné sa o to pokúsiť. Náročnosť tejto výzvy spočíva podľa G. Delantyho (2012) aj v tom, že Európa nemala spoločného nepriateľa, spoločné jadro na identitu, a preto je dôležité rešpektovať pluralitu regiónov, ktorá ponúka alternatívu európskej histórii v zmysle národných narácií.

Jednotlivé členské krajiny dostali prostredníctvom Európskej únie do rúk možnosť rozhodovať o smerovaní starého kontinentu. Štáty sa po vstupe do Európskej únie stanú súčasťou intenzívnych a kritických diskusií o budúcom strategickom smerovaní tohto zoskupenia (Asmus 2003). Do akej miery túto možnosť štáty využívajú, respektíve do akej miery im to je umožnené je však otázne. Stredne veľké členské štáty, medzi ktoré možno zaradiť aj Slovensko, by si v tomto mohli brať príklad z európskych mikroštátov, ktoré sú podľa V. Srba (2015) v kvalite života a kvalite ochrany ľudských práv príkladom pre mnoho väčšie a ľudnatejšie krajiny Európy. Aj tieto faktory sú totiž základom krajiny, ktorá má potenciál ovplyvňovať smerovanie európskeho kontinentu.

Špecifickým spôsobom sa však na európsku integráciu možno pozrieť slovami L. T. Knutsena (2005), podľa ktorého možno EÚ vôbec nepredstavuje snahu posilniť slobodu regionálneho obchodu, ale možno ide len o praktický projekt, ktorý má zabrániť rozpadu európskeho štátu a západného štátneho systému. Možno teda hovoriť o tendencii s názvom *euroskepticizmus* „*euroskepticism*“. Vzhľadom na súčasné problémy Európskej únie by sa mohlo zdať, že tieto pesimistické názory sú relatívne nové, ale opak je pravdou. Euroskepticizmus možno datovať už do polovice 80-tych rokov, ale plne sa rozvinul až po roku 2004 (Brack a Startin 2015). Ako myšlienkový smer je debatou alebo špecifikom populistickej prezentácie cielenej na normalizáciu únie, ktorá sa v praktickom zmysle môže zameriavať na právomoci únie a národných štátov, ako aj na snahu brániť ďalšej integrácii (Leconte 2015). Pesimistický názor v súvislosti so smerovaním EÚ vyjadril v rozhovore s T. Klvaňom napríklad aj F. Fukuyama (Klvaňa 2015).

Euroskeptické tendencie v podstate len reflektujú reálny stav, ktorý nie je bezproblémový. Na prelome storočí O. Pick tvrdil, že aj napriek nedostatkom je európska integrácia najlepšou nádejou pre budúcnosť Európy (Pick 2001). Nedokonalostí, ktoré sprevádzajú proces integrácie na starom kontinente je viacero a schvaľovanie Lisabonskej zmluvy, finančná a dlhová kríza či migračný problém sú len tie najvýraznejšie. V čase globálnej finančnej krízy J. Jakš (2009) predpokladal, že EÚ sa z tejto krízy dostane, ale cenou za to bude zmena pohľadu na to, ako budú členovia únie vnímať seba, iných členov, ako aj ďalšie rozširovanie. Ďalšou veľkou výzvou pre EÚ je Brexit, ktorý určí smerovanie nie len celého európskeho zoskupenia, ale možno sa domnievať, že aj celého sveta.

Skôr ako bude nasledujúca časť textu zameraná na charakter globalizačných procesov, je nutné spomenúť, že aj v rámci nich *existujú paralelné protichodné tendencie* snažiace sa o dosiahnutie opačného stavu. Využitím optiky zástancov *deglobalizácie* „*deglobalization*“, možno globalizačným procesom priradiť podľa J. U. Wunderlicha a M. Warrier (2010) narušenie sociálneho a morálneho rámca ľudstva, čo malo negatívny dopad na sociálne, kultúrne a morálne hodnoty v spoločnosti. Okrem *deglobalizácie* možno identifikovať aj koncept pomenovaný ako *antiglobalizácia* „*antiglobalization*“. V súvislosti s antiglobalistickým hnutím možno slovami D. Broada (2007) povedať, že bolo sformované ako odpoveď na negatívne sociálne, environmentálne a ekonomické dôsledky *globalizácie* a v súčasnosti je zamerané na prezentovanie riešení existujúcich problémov. Spoločným znakom uvedených tendencií je nesúhlas s existujúcou realitou, ktorá je do veľkej miery ovplyvnená negatívnymi dopadmi *globalizácie*. *Deglobalizácia* sa snaží o zastavenie globalizačných procesov a navrátenie sveta do podoby, v akej sa nachádzal pred ich začatím. *Antiglobalizácia* je menej radikálna a dnes je typická snahou riešiť problémy rovnakými tokmi aké využíva práve *globalizácia*.

Dôležitý paradox v súvislosti s protichodnými tendenciami identifikoval U. Beck, ktorý tvrdí, že odpor globalizačné procesy urýchľuje, legitimizuje a nemôže ich zastaviť. Ďalej pokračuje, že ak odporcovia globalizačných procesov chcú ich priebeh zvrátiť, musia používať rovnaké globálne mechanizmy, nástroje a komunikačné kanály. (Beck, 2007)

Protichodné tendencie *globalizáciu* v žiadnom prípade zastaviť nemôžu. Ich prínos však možno vidieť predovšetkým v schopnosti obohatiť jav, proti ktorému vo svojej podstate bojujú. Práve vďaka ich vplyvu je možné dosiahnuť kvalitatívne vyšší stupeň *globalizačných procesov*, ktoré sú svojou unikátnosťou nestotožniteľné s inými javmi.

2.1.1.2 Charakteristické znaky globalizačných procesov

Prakticky ktorákoľvek z hodnotných publikácií venovaných *globalizácii* sa snaží aspoň o jej nepriame vymedzenie. Člen Centra pre bezpečnostnú politiku v Ženeve Al-Rodhan zhromaždil vo svojom príspevku až 114 definícií pojmu *globalizácia*, pričom viac ako polovica z nich obsahuje prepojenie na ekonomický charakter *globalizácie*, čo však nevyklučuje, že ide o multidimenzionálny proces (Al-Rodhan 2006). Poprední slovenskí a zahraniční odborníci vnímajú *globalizačné procesy* nasledovne.

Odborné publikácie zamerané na problematiku *globalizačných procesov* často obsahujú relatívne staršiu definíciu, ktorá ich charakterizuje ako postup alebo súbor postupov, ktorý stelesňuje transformáciu do priestorového usporiadania spoločenských

vzťahov a transakcií, generovanie transkontinentálnych alebo medziregionálnych tokov a sietí činností, interakcií a výkonu moci (Held, McGrew, Goldblatt a Perraton 1999).

Vo všeobecnej rovine nemožno nespomenúť slová slovenského odborníka K. Ivaničku⁵ zastávajúceho názor, že najčastejšie sa pod termínom globalizácia rozumie komplexný proces transformácie súčasného sveta, ktorý spôsobuje rozsiahle a významné zmeny v sociálnej, ekonomickej a politickej oblasti (Ivanička 2006). Český autor O.Krejčí⁶ v súvislosti s globalizačnými procesmi poznamenáva, že ide spravidla o proces celosvetového prepájania, ktorý v širšom poňatí zahŕňa aj transformáciu svetového politického systému, formovanie masovej kultúry, ale aj globálne problémy (Krejčí 2010).

Veľmi špecifickým spôsobom, proti ktorému však nemožno nič namietat', popisuje globalizačné procesy významný slovenský politológ J. Lysý, podľa ktorého môžeme pod týmto fenoménom rozumieť aj revolúciu vedľajších dôsledkov, ktorá rúca aj to málo čo z moderny zostalo a tým ústi do doby neistôt, neurčitosti a rizík (Lysý 2009). Globalizačné procesy sú nevyhnutným znakom postmodernej doby a sú typické neustále rastúcou simultaneitou, mobilitou a pluralitou (Koper, Klinčáková a Klučiarovský 2015).

Globalizácia *nepredstavuje žiadnu fikciu, je reálnym a do značnej miery aj úspešne prebiehajúcim a vyvíjajúcim sa procesom*. Využitím tokov a pohybov, ktoré sú jej súčasťou podstatným spôsobom ovplyvňuje súčasnú spoločnosť a podmieňuje aj spôsob jej vnímania. Zároveň ovplyvňuje prebiehajúcu transformáciu štátu a samotných inštitúcií. Možno konštatovať, že zadefinovanie charakteru globalizácie jednotnou definíciou je náročné. Oveľa jednoduchšie sa javí vymedzenie cez *charakteristické znaky*, ktoré možno vnímať ako jedinečné. Predovšetkým možno povedať, že podstatu globalizačných procesov formuje a bytostne s ňou súvisí *multidimenzionalita, globálna interdependencia a deteritorializácia spoločenského života*.

Odvodzovanie myšlienky zmršťovania sveta v dôsledku globalizačných procesov nie je ojedinelou demonštráciou ich sily. Jedným z teoretikov zastávajúcich tento názor je aj R. Robertson (1992), podľa ktorého je výsledkom globalizácie zmršťovanie planéty súvisiace s uvedomovaním si sveta ako jedného kompaktného celku. Podľa M. Griffithsa a T. O'Callaghana (2002) ide o jav, vďaka ktorému je možná *deteritorializácia* sociálneho, politického, ekonomického a kultúrneho života. V dôsledku globalizačných procesov dochádza k zmršťovaniu fyzického priestoru a výsledkom je *deteritorializácia*

---

⁵ Koloman Ivanička bol a stále ostáva významnou vedeckou osobnosťou, vysokoškolským pedagógom a z pohľadu globalizačných procesov jedným z najlepších odborníkov na Slovensku.

⁶ Oskar Krejčí je významný český politológ a odborník na medzinárodnú politiku. Jeho najvýznamnejšia publikácia s názvom Mezinárodní politika vyšla v roku 2014 už v piatom prepracovanom vydaní.

najrôznejších aktivít (Frost 2009). Možno povedať, že vďaka globalizácii je ľudstvo schopné vykonávať svoje aktivity rýchlejšie, v celoplanetárnom rozmere a s takou intenzitou dopadov, ktoré boli pred zhruba polstoročím nepredstaviteľné.

Deteritorializácia spoločenského života spôsobila, že stále viac otázok dostáva v súčasnosti punc globálnosti. Presahujú tak štátne hranice a jednotlivé vlády nie sú schopné ich v uspokojujúcej miere vyriešiť samostatne. V tejto súvislosti autori W. J. Young a J. Kent (2004) poznamenávajú, že tento stav bol umocnený nárastom svetovej produkcie a medzinárodného obchodu, čím sa zvýšila vzájomná prepojenosť sveta, ktorá už dnes zďaleka túto oblasť spoločenského života prerástla. Bariéry spôsobujúce niekdajšiu izolovanosť ľudí sa v dôsledku globalizačných procesov vytrácajú a stávajú sa menej dôležitými či dokonca irelevantnými.

V súvislosti s uvažovaním o deteritorializácii spoločenského života nemožno nespomenúť názor J. N. Rosenaua. Globalizačné procesy podľa neho koncipujú súčasnú realitu spôsobom umožňujúcim fungovanie dnešnej spoločnosti celosvetovo v celej svojej komplexnosti. Aktivity žiadnej entity neboli nikdy tak rozšírené a niekoľko nadväzujúcich reťazených udalostí môže reálne obklopiť a pokryť celú zemeguľu. (Rosenau 2006)

Odstránenie faktoru vzdialenosti a vykonávanie aktivít v globálnom rozmere ústi do vysokej vzájomnej závislosti. Pojem *globálna interdependencia* autori J. U. Wunderlich a M. Warrier (2010) definujú ako stav, kedy sú rozhodnutia a aktivity jedného aktéra ovplyvnené konaním iných aktérov, v dôsledku čoho sa niektorí aktéri môžu dostať do stavu zraniteľnosti a závislosti častejšie a vo väčšej miere ako ostatní. V nadväznosti na to možno využiť slová P. Singera⁷, podľa ktorého sú niekdajšie časy kedy štáty viedli oddelené životy minulosťou, pretože dnes obyvatelia jednej krajiny majú záväzky aj voči obyvateľom iných krajín (Singer 2006). Možno však odhadnúť rozsah globalizačných procesov, respektíve ich obmedziť len na niektoré oblasti života súčasnej spoločnosti?

Možno konštatovať, že takýto stav nie je možné dosiahnuť, pretože pre *predmetný fenomén* je okrem schopnosti deteritorializácie súčasnej reality a interdependencie *typický aj multidimenzionálny charakterom*. Demonštratívny výpočet ponúka U. Beck (2007), ktorý popisuje komunikačno-technickú, ekonomickú, ekologickú, pracovno-organizačnú, kultúrnu a občiansko-spoločenskú dimenziu globalizačných procesov. Multidimenzionalita globalizačných procesov spôsobuje podľa H. Svobodovej (2006) formovanie ľudskej osobnosti bez toho, aby samotný jedinec akýmkoľvek spôsobom globalizáciu ovplyvňoval.

---

⁷ Peter Singer je jedným z najuznávanejších svetových odborníkov v oblasti etiky. V súvislosti so skúmanou problematikou je najrelevantnejšou publikáciou, ktorú vydal kniha Jeden svet: Etika globalizácie.

Výsledkom multidimensionalít globalizačných procesov je ich vplyv na rôzne súčasti spoločnosti. Aj keď nemožno hovoriť o absolútne všetkých ľudských činnostiach, ich vplyv v ekonomike a politike je nepopierateľný. Skúmaný spoločenský fenomén výrazným spôsobom ovplyvňuje kultúru a hodnoty ľudí na celom svete. Pri technológiách, inováciách alebo šírení informácií možno hovoriť o vzájomnom recipročnom vzťahu.

Najčastejšie spomínanou dimenziou globalizačných procesov je ekonomická dimenzia, pretože globalizačné procesy naštartoval práve pohyb kapitálu a tovarov. Ekonomická dimenzia a zmeny, ktoré so sebou prináša sú často vnímané ako hybná sila súčasných politických a sociálnych zmien (Císař 2008). Do tejto skupiny autorov môžeme zaradiť aj amerického filantropa G. Sorosa, ktorý vidí podstatu tejto dimenzie v rozvoji globálnych finančných trhov, expanzii nadnárodných korporácií a ich neustále zvyšujúcom sa vplyve na národné ekonomiky, avšak nepodceňuje ani globalizáciu informácií, kultúry, mobility, rozširovanie televízie a internetu či komercionalizáciu myšlienok (Soros 2002).

Význam ekonomickej dimenzie je rozhodne nepopierateľný, ale tento rozmer by bez ostatných nebol zďaleka tak životaschopný. Podľa V. Jeníčka (2006) nemožno globalizačné procesy uchopiť ani tak širokým odborom akým je ekonómia, a preto je potrebné zapojiť aj iné odbory skúmajúce politiku alebo sociologické aspekty. Potvrďuje to aj M. Ehl (2003), podľa ktorého je takéto chápanie príliš úzke a neberie ohľad na ostatné dimenzie, ktoré sa do života spoločnosti premietajú menej nápadným spôsobom ako dobre zmerateľná ekonomická činnosť. G. Tamene (2010) poukazuje na to, že aj keď je ústrednou myšlienkou globalizácie ovládanie trhu, zahŕňa aj správanie sa, ktorého cieľom je vytvorenie určitej formy globálnej sily, schopnej kontrolovať významnú oblasť planéty v konkrétnej oblasti. Nazeranie na globalizáciu ako ekonomický fenomén nie je správne, pretože nezahŕňa len pohyb kapitálu, tovaru a služieb.

Hlavný dôvod, ktorý spôsobil favorizovanie ekonomickej dimenzie vystihla O. Plávková. Kľúčovým problémom je podľa členky Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied fakt, že ekonomická globalizácia predstihla jej ostatné formy a v súčasnosti tak chýba úcta ku kľúčovým hodnotám, pričom využitím výlučne ekonomických inštitúcií nie je možné zabezpečiť efektívny globálny spoločenský pokrok (Plávková 2010).

Práve z uvedených dôvodov nie je možné zabudnúť na politicko-hodnotovú dimenziu globalizácie. V tejto súvislosti majú nesporný význam názory A. Heywooda (2008), ktorý uvádza, že v dôsledku globalizácie strácajú územné hranice svoju dôležitosť, politický proces sa prehĺbuje špecifickým spôsobom a lokálne, národné a globálne úrovne sú neustále vo vzťahu vzájomnej závislosti a prepojenosti. Globalizačné procesy sú javom

slúžiacim na reflexiu nových aspektov medzinárodného života spočívajúcich v náraste možností suverénnych štátov a ostatných subjektov uskutočňovať aspoň určité aktivity v celosvetovom meradle (Novotný 2011). V politickom rozmere ide o fenomén otvorený novým trendom a koncepciami, ktoré zdôrazňujú nebývalý rast celoplanetárnej prepojenosti ideí a hodnôt internacionalizácie, liberalizácie a univerzálnosti (Scholte 2007). V dôsledku globalizácie je možné na rôznych úrovniach spravovania prehodnocovať súčasný stav fungovania a optimalizácie politického systému (Ježovicová 2010).

Globalizačné procesy majú v mnohých krajinách vplyv aj na verejnú správu, ktorý sa však v závislosti od krajiny líši, pričom sa prejavuje v schopnosti vlád konať nezávisle (Schiavo-Campo a McFerson 2008). Sily globalizácie a jej dopady pochádzajú, ale zároveň aj kolidujú s existujúcim systémom národných vlád, pretože výhody krajín sú závislé aj od efektívnosti verejnej správy (Jabbara a Dwivedi 2005). Štát a verejná správa musia reagovať na výzvy, ktoré majú pôvod v nadnárodných organizáciách politického aj nepolitického charakteru. Tieto subjekty vplývajú podľa L. M. Campanelli (1993) na verejnú správu v zmysle revidovania pravidiel a plánov, na základe ktorých implementujú organizačné inovácie a strategicky plánujú. Ovplyvnený je teda predmet záujmu etiky verejnej správy a politickej etiky, ktorý je formovaný silami majúcimi pôvod mimo územia štátu.

Vplyv globalizačných procesov na štátnu suverenitu je téma, ktorá už dlhšiu dobu zamestnáva viacero popredných politológov. Dynamika globálnych zmien spôsobuje problémy pri popísaní skutočného stavu tohto javu, v dôsledku čoho vzniká medzinárodný politický systém, ktorému chýbajú pravidlá vlastného sebaovládania (Mezřický 2006). Globalizácia často budí dojem, že sa veci vymykajú z rúk, čím v podstate odráža neurčitosť a neusporiadanosť svetovej situácie, ktorá sa ženie dopredu vlastnou zotrvačnosťou bez akéhokoľvek manažmentu planéty (Briška 2006). Bolo by ilúziou tvrdiť, že svetový poriadok bol niekedy usporiadaný tak, že pozície štátov boli rovnaké a ťažko predpokladať, či sa k tomu svetové spoločenstvo niekedy dopracuje. Možno len súhlasiť s J. Lidákom (2004), podľa ktorého je veľkým štátom a veľmociam vďaka ich postaveniu v súčasnom svete umožnené byť tvorcom aj ničiteľom medzinárodných štruktúr, čo samo o sebe vypovedá o prevahe existujúcich medzinárodných politických systémov nad vnútroštátnymi politickými systémami.

Do akej miery môžu globalizačné procesy ovplyvniť suverenitu dnešného štátu, ktorý si ako mechanizmus regulácie spoločenských vzťahov vytvorilo ľudstvo za účelom zabezpečenia potrieb a uspokojenia záujmov? Suverenita štátu podľa názoru J. U. Wunderlicha a M. Warrier (2010) nikdy nebola absolútna. Svojou multidimenzionalitou a

interdependenciou globalizačné procesy nútia jednotlivé štáty spolupracovať, čím sa nevyhnutne dostávajú do konfliktu so štátnou suverenitou (Haslam 1999). Krajne negatívnym dôsledkom, môže byť podľa odborníka na medzinárodnú bezpečnosť a globalizáciu R. N. Haassa (2006) obmedzenie alebo dokonca až eliminácia štátnej suverenity, čo spôsobí, že vlády nebudú schopné zabezpečovať základné potreby svojich občanov. Podobne o štátnej suverenite uvažuje aj K. Wall (2012), podľa ktorej sa štát musí vyrovnáť s novými ekonomickými, sociálnymi a politickým výzvami, pri súčasnom uspokojovaní narastajúcich požiadaviek občanov. Možno súhlasiť s názorom P. Staněka a I. Pauhofovej (2013), ktorí tvrdia, že *v dôsledku presunu procesov na nadnárodnú úroveň vzniká globálny rozmer najrôznejších oblastí ľudského života.*

Nejde však len o fungovanie trhu, pôsobenie nadnárodných korporácií či pórovitosť štátnych hraníc. Takouto dôležitou oblasťou je aj správa vecí verejných. Obsah jej činnosti je určovaný konkrétnymi opatreniami sektorových politík, ktoré by mali zohľadňovať aj zámery obsiahnuté v dokumentoch prijímaných na nadnárodnej úrovni. Možno povedať, že *dopady globalizačných procesov do značnej miery presahujú štát a verejnú správu.* Nie len že sa tieto sily štátu vymkli z rúk, ale možno povedať, že štáty v tomto zmysle stratili úlohu regulátora. *Verejná správa z tohto hľadiska môže len reagovať a snažiť sa zmierniť negatívne dopady globalizácie.* Súčasne však musí *využiť ponúkané príležitosti.*

Práve spoločný eticko-morálny základ by mohol predstavovať východisko pri riešení súčasných problémov vo verejnej správe. Prekážkou je však fakt, že ekonomická a politická globalizácia predstihla okrem iného aj etickú dimenziu tohto fenoménu. Možno len súhlasiť s názorom poľských autoriek M. Perzanowska a M. Rekavek-Pachwicewicz (2011), že je čas viac zamerať pozornosť na spoločný základ etiky vo verejnom živote. Slovom D. Ondrovej je totiž etická integrácia potrebná za účelom vytvorenia spoločných etických pravidiel upravujúcich ľudské konanie a rozhodovanie (Ondrová, 2016b). Možno teda hovoriť o potrebe upriamania pozornosti na etickú integráciu, ktorá sa v teórii aj praxi postupne snaží priblížiť dominujúcim dimenziám globalizačných procesov.

2.1.2 Etika v súčasnom globalizovanom svete

Čoraz menší rozdiel medzi globálnym, národným a lokálnym sa v praktických súvislostiach prejavil aj v determinantoch ovplyvňujúcich konanie jednotlivcov, sociálnych skupín, organizácií a ich zamestnancov. Napriek tomu nemožno hovoriť o žiadnom ucelenom súbore, ktorý by v tomto zmysle reguloval správanie sa, konanie a rozhodovanie.

V negatívnom slova zmysle je však badateľná snaha o určitú unifikáciu hodnôt a postojov, prostredníctvom ktorých je vyžadované očakávané správanie sa jednotlivcov a skupín. Tieto javy sú v kontexte globalizačných procesov v teoretickom rozmere pomenované ako *amerikanizácia*, *coca-colonizácia* či *mcdonaldizácia*. V súvislosti s predmetnými negatívnymi interpretáciami globalizačných procesov G. Ritzer (2003) uviedol, že McDonalddov koncept, od ktorého je odvodený pojem mcdonaldizácia uspel preto, že poskytuje efektívnosť, predvídateľnosť a pomerne veľkú návratnosť za málo peňazí a úsilia. Na druhej strane o amerikanizácii sveta možno hovoriť aj preto, že veľa globálne pôsobiacich organizácií má sídlo práve v Spojených štátoch amerických. Napríklad aj J. U. Wunderlich a M. Warriar (2010) vnímajú amerikanizáciu ako proces neustáleho rozširovania americkej ekonomiky a kultúry. Týmto konceptom je vyčítaná ich povrchnosť a uprednostňovanie ekonomického aspektu činnosti. V tomto smere možno vidieť určitú paralelu, pretože práve ekonomická dimenzia globalizácie je v mnohých aspektoch spoločnosti uprednostňovaná na úkor ostatných. V tomto kontexte O. Krejčí (2010) v súvislosti s globalizačnými procesmi poznamenáva, že ich aktuálna podoba je do značnej miery formou amerikanizácie, ale ich silu umocňuje fakt, že sú do nich zapojené aj islamské krajiny alebo Čína, ktoré tento systém nepovažujú za sebe vlastný.

V súvislosti s homogenizáciou možno vnímať odsúvanie tradičných a overených etických princípov a cností na okraj. Konanie v súlade s etickými princípmi a etickými cnosťami je neatraktívne a málokedy vedie k maximalizácii ekonomického prospechu, ktorý je práve globalizačnými procesmi prioritne proklamovaný. Pri všetkých ľudských činnostiach je však potrebné zohľadňovať aj ich etický aspekt. Etika má v súčasnosti podľa H. Hrehovej (2008) význam všade a táto jej sila je odpoveďou na neustále narastajúci relativizmus, nihilizmus a vzájomnú nedôveru panujúcu medzi ľuďmi a národmi.

Odpovede na načrtnuté problémy sa snaží rozpracovať a ponúknuť **globálna etika**, ktorá je relatívne novým predmetom záujmu odborníkov. Autor viacerých kníh venovaných verejnej správe J. E. Jreisat (2012) v súvislosti s globálnou etikou poznamenáva, že ide o pomerne širokú oblasť štúdia zameranú na ustanovenie konsenzuálnych univerzálnych princípov, vďaka ktorým by bolo možné zlepšiť globálnu spravodlivosť, zdôrazniť starostlivosť o životné prostredie a zabezpečiť rešpektovanie ľudských práv. Globálnu etiku možno podľa K. Hutchings (2010) vymedziť ako **oblasť teoretického skúmania zameraného na etické otázky a etické problémy objavujúce sa v súvislosti s globálnou prepojenosťou a interdependenciou** súčasnej svetovej populácie.

Takouto otázkou je napríklad zohľadňovanie etických princípov, ktoré sú jednotlivými entitami vnímané na základe historických súvislostí, postojov a pomerov inak, a z tohto dôvodu je aj správnosť v etickom rozmere vnímaná odlišne (Ondrová, 2016b). Práve z tohto dôvodu nie je možné, aby bola správnosť konania posudzovaná na základe iných alebo konfliktných kritérií. Súčasne však netreba zabúdať ani na spomenuté unifikačné tendencie, a preto možno uvažovať skôr o základnom súbore etických požiadaviek, ku ktorým sa dokážu prihlásiť ľudia rôznych náboženstiev a kultúr.

V nadväznosti na uvedenú objektívne existujúcu snahu J. U. Wunderlich and M. Warrier (2010) vyzdvihujú koncepciu nazvanú kozmopolitizmus „cosmopolitanism“, ktorej prednosťou **je zdôrazňovanie myšlienky ľudskej spoločnosti ako kompaktného celku**. Jedným z dôvodov jeho zrodu bola kríza demokratického zriadenia gréckych mestských štátov, kedy sa stoici zamysleli nad predurčenosťou človeka k príslušnosti k ľudskému druhu, svetovej obci „cosmopolis“ a nad univerzálne aplikovateľnými pravidlami správania sa pre ľudstvo ako celok (Kratochvíl a Drulák 2009). Podľa Webba (2015) je súčasný kozmopolitizmus novým pohľadom na globálnu spravodlivosť, na základe ktorej bude v najbližších dekádach formovaná globálna spoločnosť. V podobnej situácii, ktorá viedla k vypracovaniu idey kozmopolitizmu sa nachádza aj súčasná spoločnosť. Základnými elementmi kozmopolitnej spoločnosti by s odvolaním sa na slová R. Jacksona a G. Sørensen (2003) mala byť hlavne dôkladne prepracovaná štruktúra humanitárneho práva, ktorá určuje minimálne akceptovateľné štandardy ľudskej existencie. **Uznanie východiskových spoločných etických požiadaviek má pre súčasné a budúce usporiadanie sveta s prívlastkom globálny kľúčové postavenie**. V opačnom prípade nebude možné adekvátne riešiť problémy spoločné pre celé ľudstvo.

Zaujímavý a v súvislosti so skúmanou problematikou dôležitý postreh obsahuje knižná publikácia s názvom Morálne úvahy o 20. storočí, ktorej obsahom je diskusia M. Gorbačova a D. Ikeda. V rámci priateľských rozhovorov prichádzajú diskutujúci k záveru, že spoločným základom pre budúce spoločenské usporiadanie by mali byť univerzálne ľudské hodnoty dosiahnuteľné len na základe syntézy vecí, a ako poznamenáva Gorbačov ľudia nerozdeľujú, ale naopak ich zjednocujú. Ikeda dodáva, že mierumilovné spoločenstvo je možné dosiahnuť len angažovanosťou všetkých jej členov. (Gorbačov a Ikeda 2009)

K stanovovaniu univerzálnej eticko-morálnej bázy je potrebné pristúpiť s rozvahou, objektívne a zohľadniť reálne existujúce rozdiely v rámci ľudstva. Ako totiž tvrdí G. Lipovetsky (2012) pomaly začína silnieť nenávisť voči americkej arogancii, čo vedie až k pohrdavému postoju k hodnotám Západu. Inakosť je globalizačnými procesmi

konfrontovaná spôsobom, ktorý počas ľudskej histórie doposiaľ nemohol byť pozorovaný. Heterogenita národov a kultúr sa v dôsledku globálnej interdependencie dostala do pozície, kedy je potrebné nájsť základnú bázu, na základe ktorej bude možný ďalší všeobecne prospešný rozvoj spoločnosti. Reálnym vyjadrením tejto myšlienky sú napríklad aj ľudské práva tretej generácie⁸. Adresátom týchto práv nie je jednotlivec, nie je ním ani štát, ale je ním celé ľudstvo vo všetkých svojich odlišnostiach a rôznorodosti. Za hybnú silu dejín považuje I. Kant antagonizmus, neznášanlivosť a súťaživosť. Ľudské dejiny totiž nesmerujú od dobrého k zlému, ale s prispením každého sa vyvíjajú pomaly od horšieho k lepšiemu (Kant, 1996a). V kontexte skúmanej problematiky je však dôležitá aj Kantova myšlienka smerujúca k tomu, že plynutím času sa tieto hybné sily stanú aj prameňom dobra, znášanlivosti a skultúrenia človeka (Leško, Ješič a Andreanský 2013).

Tento stav je možné dosiahnuť len v prípade rešpektovania práv a rovnakého postavenia každého národa a kultúry. V tejto súvislosti V. Bilasová (2008) uvažuje, že v európskej integrácii a v procese globalizácie je potrebné zachovať právo malých národov a kultúr rozhodovať o vlastných záujmoch, vďaka čomu im bude umožnené rozhodovať o záujmoch celého sveta. O tom, či je vízia sveta usporiadaného takýmto spôsobom možná rozhoduje aj spôsob rozmyšľania. Ako uvádza J. Rawls (2013), odpoveď na túto otázku ovplyvňujú naše postoje k svetu ako celku a tento pohľad je prvoradý a určujúci, pretože už len samotné odmietnutie idey usporiadania, ktoré by bolo spravodlivé pre každého ovplyvní nie len spôsob uskutočňovania politiky, ale aj jej výsledok.

Bez súhrnného celku ideí a etických princípov, ktoré sú reflektované naprieč svetovými civilizáciami nie je možné dospieť k spravodlivej spoločnosti. V tejto súvislosti možno ako základ využiť napríklad myšlienku H. Künga nazvanú *svetový étos*, ktorému je venovaný širší priestor v podkapitole venovanej etike spravodlivosti a zodpovednosti. Podľa slov V. Mezřického možno tento koncept charakterizovať ako nutné minimum spoločných humánnych hodnôt, merítok a základných postojov, ktoré smeruje k zhode medzi svetovými náboženstvami, pretože v opačnom prípade sa Küng prikláňa k Huntingtonovmu stretu civilizácií (Mezřický 2011).

Svetový étos v načrtnutom zmysle môže byť pozitívnym prvkom súčasného a budúceho spoločenského usporiadania aj v inom rozmere. Švédsky liberálne zmyšľajúci teoretik J. Norberg je toho názoru, že šírením pozitívnych myšlienok, sa vďaka

---

⁸ Viac informácií o problematike ľudských práv tretej generácie v kontexte globalizačných procesov v MITAL, O., 2015. Ľudské práva tretej generácie In: Ľudské práva: Kam kráčaš demokracia, Odborná knižná publikácia doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 59-69. ISBN: 978-80-8152-359-3

globalizačným procesom zintenzívni možnosť rozvoja jednotlivcov a spoločnosti (Norberg 2006). Práve súbor univerzálne uplatniteľných etických požiadaviek pre celé ľudstvo je kľúčom k spoločným riešeniam, ktoré budú v čo najmenšom rozpore s kultúrnou a náboženskou rozmanitosťou.

Dôvera v etický základ, by vzhľadom na permanentný boj s viacerými dôležitými problémami na európskej a globálnej úrovni mala byť prirodzenou súčasťou každej spoločnosti (Katuninec 2016). Koncepcia svetového étosu a spomenutých ľudských práv tretej generácie majú jeden spoločný atribút, ktorého výsledkom je skepticizmus spôsobujúci znevažovanie týchto všeobecne prospešných ideí.

Napriek tomu možno na základe vyššie uvedeného konštatovať, že názory týkajúce sa charakteru, priebehu a smerovania globalizačných procesov sú z pohľadu teórie rôznorodé a v niektorých prípadoch až antagonistické. Súčasnému globalizovanému svetu teda chýba okrem iného základná eticko-morálna báza na riešenie vzniknutých globálnych problémov. Rovnako ako v celej spoločnosti, tak aj v rámci verejnej správy existujú výzvy, ktorým je z etického hľadiska potrebné čeliť. Zohľadňovanie etického aspektu riadenia organizácií verejnej správy by preto v tomto kontexte malo byť pre verejnú správu fundamentálnym prostriedkom na orientáciu v súčasnom globalizovanom svete.

2.2 Filozoficko-etický základ politického myslenia a verejná správa

Fundamentálnym a najušľachtilejším cieľom etiky je poskytovanie odpovede na otázku cnostného spôsobu koexistencie jednotlivca v skupine, obci, meste, štáte či spoločnosti ako celku. Veľmi výstižne ušľachtilé ciele etiky a štátu v ideálnom slova zmysle prepojil interpretáciou, ktorá bola známa už v čase antiky J. Lysý, že: „účelom štátu je dobrý život a ostatné je len na tento účel“ (Lysý 2006, s. 53).

Uvažovanie o ideálnom usporiadaní medziľudských vzťahov však celkom logicky možno nájsť aj mimo hraníc a koreňov západnej civilizácie už v časoch starovekej Indie, Egypta alebo Číny. Pre účely nasledujúceho textu však nie je potrebné zamerať pozornosť až takto široko a vzhľadom na nasledujúce kapitoly bude táto podkapitola zameraná na *teoretické etické koncepcie majúce základ v myslení západnej civilizácie*. Koncepcie venujúce sa cnostnému životu možno v rámci myslenia západnej civilizácie identifikovať už v časoch rozkvetu gréckych mestských štátov. Význam antickej epochy potvrdzuje fakt, že jej zrodenie pred 2500 rokmi malo nesmierny vplyv na západnú civilizáciu ako celok a uvažovanie o nej (Raepel a Smith 1998). Ešte hodnotnejšie antický odkaz vykresľuje J.

Hankins, podľa ktorého dnes reprezentuje základnú premisu humanistického zmýšľania, ktorá môže zabrániť úpadku systému (Hankins 2011).

Zohľadnením myšlienok a záverov nižšie rozpracovaných etických koncepcií je možné dospieť k eticko-morálnej báze pre oblasť správy vecí verejných. Predmetné teórie sú v kontexte etiky vo verejnej správe v odbornej literatúre najviac diskutované. Koncepcia posudzujúca správnosť konania na základe súladu s povinnosťami a pravidlami je *deontologická etická teória*. V súvislosti so správou vecí verejných vo verejnom záujme a uspokojením záujmov čo najširšieho počtu ľudí je potrebná *teleologická etická teória*. Osoby zabezpečujúce verejné statky a služby by mali disponovať etickými cnosťami, ktorým sa venuje *etika cnosti*. Úlohou verejnej správy ako výkonnej zložky štátu je okrem iného prispieť svojou činnosťou k spravodlivejšej spoločnosti, a preto je súčasťou tejto podkapitoly *etika spravodlivosti*. Výkon verejnej správy musí byť vo všetkých rozmeroch zodpovedný a z tohto dôvodu je súčasťou podkapitoly *etika zodpovednosti*.

2.2.1 Deontologická etická teória

Deontologická etická teória svojou podstatou tvorí nepochybnú súčasť etickej bázy správy vecí verejných. Ak sa vzhľadom na predmetnú problematiku pridá fakt, že súčasný svet je v podstate javiskom stretu rôznych civilizácií a kultúr, správnosť povinností a pravidiel je následne potrebné vnímať a posudzovať veľmi citlivo.

Počiatky deontologickej etickej teórie sú späté s I. Kantom, ktorého etická koncepcia výrazne ovplyvnila vtedajších teoretikov a jej vplyv je značný aj dnes. Možno povedať, že Kant na rozdiel od názorov britských empirikov neuznáva myšlienku odvoditeľnosti morálky od emócií a pocitov. Výsledkom bola formulácia kategorického imperatívu, ktorého konečná formulácia znie: „*Konaj len podľa toho maxima, od ktorého môžeš zároveň chcieť, aby sa stalo všeobecným zákonom*“ (Kant 1996b). Význam Kantovho kategorického imperatívu je viditeľný vo viacerých aspektoch ľudského konania, pretože slovami Ch. J. Foxa (2001) je založený na zohľadňovaní vyšších princípov a pravidiel, od ktorých môžu byť ostatné a im podriadené logicky odvodené.

Základným poznávacím znakom teórie nie je sledovanie konečného účelu, pretože smerodajným kritériom etickosti je súlad s povinnosťou. Navyše je potrebné dodať, že slovami odborníka na morálnu filozofiu J. Mizzoniho ponúka deontologická etika vo svojej kantovskej podobe príklad abstraktného spôsobu riešenia konkrétnych problémov, v dôsledku čoho je možné porozumieť tomu, ako správne konať (Mizzoni 2009). Určuje

taký spôsob správania sa, ktorý neškodí iným ľuďom a jej prívrženci sa odlišujú iba v tom, aké striktné majú tieto obmedzenia byť (McNaughton a Rawling 2007).

Jedným z filozofov inklinujúcim k deontologickej teórii je S. Scheffler⁹. Jednou z hlavných téz jeho najvýznamnejšej publikácie je, že deontologická etická teória nie je vo vzťahu k teleologickej koncepcii horšia, a to ani vtedy, keby mala na základe racionálneho posúdenia odsúdiť správanie sa, ktoré by maximalizovalo úžitok (Scheffler 1994).

Deontologickú etiku je potrebné chápať aj ako osobnostno-relatívnu v zmysle toho, že v závislosti od profesie alebo sociálneho postavenia môžu odlišným ľuďom prislúchať odlišné povinnosti (Kuusela 2011). Je však nevyhnutné dodať, že v rámci všetkých povolání je tak ako sa vyjadril V. Gluchman¹⁰ najdôležitejší mravný rozdiel medzi prípustným a neprípustným, čo ústi v definíciu povinného cez predstavu neprípustnosti určitého konania (Gluchman 2010). Tento určujúci základ predmetnej etickej koncepcie je jej poznávacím znakom odlišujúcim ju od ostatných etických teórií.

W. D. Ross¹¹ rozdelil povinnosti na primárne a aktuálne. Vďaka tomu vypracoval koncepciu, v dôsledku ktorej je možné konať v súlade s princípmi a zároveň plniť povinnosti vyplývajúce z faktorov, ktoré ako pravidlo princíp neobsahuje, pričom za účelom prispôsobenia sa situácii jemne pozmenil kantovskú deontologickú myšlienku (Burtness 1999). Aj keď Rossova teória vychádzajúca z modelu pluralitných povinností, nie je jedinou alternatívou k pôvodnej Kantovej deontologickej etickej teórii, vďaka tomu, že doposiaľ odoláva kritickému skúmaniu etikov je jednou z najznámejších (Beason 2000). Napriek tomu, že nie všetci odborníci súhlasia s jeho zaradením do deontologickej etickej koncepcie, patrí tam predovšetkým pre jeho kritiku čistej teleologickej koncepcie.

Dôležitý pohľad v súvislosti s predmetnou teóriou prináša v kontexte narastajúcej interdependencie S. L. Darwall, ktorý uvažuje o stanovisku druhej osoby „the second-person standpoint“. Povinnosť chápe ako niečo, čo si ľudia dlhujú navzájom, respektíve ako morálny záväzok, ktorý medzi nimi existuje (Darwall 2006).

Význam deontologickej etickej teórie je pre súčasnú verejnú správu ocitajúcu sa pod vplyvom globalizačných procesov nepopierateľný. Jednotlivec by mal byť konečným

---

⁹ Samuel Scheffler je významným odborníkom na morálnu a politickú filozofiu. Do povedomia akademickej verejnosti sa dostal predovšetkým vydaním svojej publikácie „The Rejection of Consequentialism: A Philosophical Investigation of the Considerations Underlying Rival Moral Conceptions“.

¹⁰ Vasil Gluchman je jedným z najcitovanejších súčasných slovenských odborníkov na etiku. Publikoval viacero monografií, v ktorých sa okrem iného zameriava aj na stav, kontexty a perspektívy etiky vo verejnej správe. Svoju pozornosť v teoretickej rovine upriamuje na koncepciu etiky sociálnych dôsledkov.

¹¹ Škótsky filozof Sir William David Ross bol uznávaným filozofom 20. storočia a významným etikom. Podieľal sa aj na preklade a analýze Aristotelových diel. Jeho práca „The Right and the Good“ je jednou z najvýznamnejších prác morálnej filozofie minulého storočia.

účelom a nie prostriedkom na dosahovanie spoločenský neprospešných a prchavých cieľov. Možno však povedať, že zamestnancovi verejnej správy je stanovená primárna morálna povinnosť reprezentovať verejný záujem, ktorý musí byť uspokojený a takto určenú povinnosť musí mať pri svojom rozhodovaní vždy na zreteli (Constantin 2014).

Vynára sa tu otázka, na základe čoho má byť jednotlivec schopný rozpoznať čo je správne? Deontologická etická teória má v tomto zmysle aj určité nevýhody. Spájajú sa s ňou aj nesúhlasné stanoviská pochádzajúce predovšetkým zo strany konzekvencialistov. Na druhej strane sa niektorí obávajú o prílišnú individuálnosť Kantovho obrazu individuálnej racionálnej ľudskej bytosti (Reath 2010). V načrtnutom zmysle možno poukázať aj na problém, na ktorý R. Nozick výstižne poukázal nasledujúcou otázkou. Jednotlivec neobetuje jedného so svojich priateľov pre jeho vlastný benefit alebo benefit iného známeho, ale môže ho obetovať pre benefit vyššieho bytia? (Nozick 2013)

Nezodpovedanou otázkou teda je, či jedinec veriaci, že svojim konaním môže vykonať dobro alebo odvrátiť škodu bude aj napriek tomu dodržiavať pravidlá, ktoré tomu bránia (Lawton, Rayner a Lasthuizen 2013). Problematickosť aplikácie predmetnej koncepcie nastane aj v prípade špecifických podmienok reprezentovaných situáciami, ako napríklad porušenie sľubu, pomoc neznámemu človeku alebo prezradenie či vyhýbanie sa pravde (Bennett 1998). Ďalšou nevýhodou deontologickej teórie je v kontexte verejnej správy fakt, že jednotlivé povinnosti sa nemôžu dostať do vzájomného rozporu. Navyše, pri splotitosti a konfliktnosti príkazov a zákazov, ktorými je súčasná spoločnosť popretkávaná je krátkozraké hovoriť o ich dokonalosti.

Deontologická etická teória sa do verejnej správy premieta hlavne cez etické kódexy regulujúce správanie sa zamestnancov a volených predstaviteľov. R. Chandler vyslovuje názor, že aj keď sú kódexy užitočným nástrojom, nemôžu v plnej miere nahradiť personálny, zodpovednostný a tvorivý aspekt rozhodovania, ktorý je dominantnou záležitosťou verejnej správy (Chandler 2001). Predmetná teória od zamestnancov verejnej správy očakáva dodržiavanie stanovených povinností. Neodpovedá však na otázku prečo by sme mali uprednostniť vlastné šťastie na úkor dodržiavania stanovenej povinnosti alebo ako by sme mali dosiahnuť čo najväčšie šťastie (Graham 2004). Výsledok a konečný účel konania proklamovaný teleologickou etickou teóriou je tak isto významným faktorom správnosti konania. Práve teleologická koncepcia je spolu s deontologickou ďalšou z dominantných etických teórií, ktoré sú vo verejnej správe plne aplikovateľné (Ondrová 2012). Z tohto dôvodu je tejto koncepcii venovaná nadväzujúca podkapitola.

2.2.2 Teleologická etická koncepcia

Teleologická etická koncepcia posudzujúca správnosť konania na základe konečného účelu nemá vo vzťahu k deontologickej teórii druhoradé postavenie. Ak má jednotlivec konať z morálneho hľadiska chvályhodne, mal by konať tak, aby jeho konanie ašpirovalo na požiadavku maximalizácie ľudského šťastia (Barrow 2015). Spája sa predovšetkým s utilitarizmom, ktorý je vo verejnej správe spájaný s verejným záujmom a zabezpečením čo najväčšieho blahobytu pre čo najširší počet ľudí.

Z hľadiska vecného obsahu možno počiatky tohto myslenia nájsť už v skorších dielach Hobbesa, Hutchensona, Huma či dokonca v antickom Grécku. Zároveň je však potrebné poznamenať, že utilitarizmus bol systematicky rozpracovaný až J. Benthamom. S odvolaním sa na J. Benthama možno ako všeobecne platný cieľ ľudského konania vyzdvihnúť jedine boj proti zlu a napomáhanie všeobecnému blahu (Störig 2007). Princípom utility by sa podľa slov Benthama nemala riadiť len každá aktivita súkromnej osoby, ale hlavne každé snaženie vlády (Bentham 1960). Princíp utility možno považovať za kritické morálne stanovisko, ktoré je zbavené sympatií a antipatií (Schofield 2009).

Podľa českého filozofa J. Sokola spočíva najsilnejšia stránka utilitarizmu v hodnotení ľudského konania z hľadiska objektívnych parametrov, ktoré sú pre všetkých vymedzené rovnako. Nevýhoda však podľa neho tkvie práve v prílišnom zovšeobecnení, pretože reálnym vyjadrením je napríklad hodnotenie HDP alebo hodnotenie kvality života prostredníctvom indexu HDI. (Sokol 2010)

Ideál stanovený utilitarizmom môže byť vo všeobecnosti dosiahnutý kultiváciou ušľachtilosti charakteru, ktorý je dosiahnutý vtedy, ak každý jednotlivec má úžitok z ušľachtilosti charakteru ostatných, pričom šťastie vychádza práve z týchto úžitkov (Mill 2001). Princíp utility podľa H. R. Westa (2004) v kontexte Millovhovho učenia znamená, že šťastie je jediná potrebná vec, ktorá sa zároveň vzťahuje ku konečnému snaženiu a všetko ostatné je potrebné iba pre tento účel, pričom v týchto intenciách je z morálneho hľadiska zároveň prostriedkom hodnotenia ľudského správania. Z etického hľadiska ide o teóriu, ktorá hodnotí správnosť konania podľa toho, ako prispieva k spokojnosti tých, ktorí sú nimi ovplyvnení (Frey 2003). Slovanmi Ch. Bennetta (2010) možno o tejto koncepcii uvažovať ako o prístupe, zámerom ktorého je vytvorenie stavu, v ktorom je za účelom šťastia, slobody, zohľadňovania nákladov a benefitov jednotlivcom jasné ako konať.

V kontexte verejnej správy je teleologická etická koncepcia aplikovateľná vo viacerých rozmeroch. Verejná správa by mala mať na zreteli, že jej poslaním je podieľať sa

na napĺňaní verejných záujmov prospešných pre celú spoločnosť. Veľmi často sa predmetná koncepcia s dôrazom na spokojnosť občanov a obmedzenie osobného vplyvu sústreďuje na dosahovanie cieľov prepojených s poskytovaním verejných statkov a služieb (Pops 2001). Rovnako je striktne orientovaná na výsledok a morálnu povinnosť zohľadniť v čo najväčšej možnej miere celkovú rovnováhu medzi dobrom a zlom (Fox 2001).

Jeden z najväčších súčasných zástancov utilitarizmu R. E. Goodin považuje aplikáciu inej etickej teórie na oblasť verejného života a správu vecí verejných za neprimeranú. Utilitarizmus možno podľa jeho slov považovať za doktrínu, ktorá s aplikáciou na politické dôsledky hovorí čo je správne a svojimi kľúčovými výroky sa výrazne dotýka správania sa vo verejnom živote (Goodin 1995).

Cieľovým stavom verejnej správy by malo byť dosiahnutie vyššej transparentnosti a otvorenosti, pretože čím viac budú občania môcť sledovať a pochopiť činnosť verejnej správy, tým viac budú pociťovať potrebu podieľať sa na správe vecí verejných. Vzhľadom na to, že fundamentálnou podstatou verejnej správy je poskytovanie verejných statkov a služieb, participácia občana je kľúčom k dosiahnutiu čo najväčšej spokojnosti občana. Čím viac sa občania podieľajú na správe vecí verejných, tým viac sa k tomuto ideálu dokážu statky a služby poskytované verejnou správou priblížiť.

Aj najlepší účel však možno zneužiť a história to potvrdila neraz. V tomto duchu je už niekoľko storočí rozpracovaná teória, ktorá je súčasťou každej kvalitnej filozofickej, politologickej alebo etickej publikácie. Ide o Machiavelliho dvojité morálku, kedy možno použiť akékoľvek prostriedky na získanie a udržanie moci, zaručenie zákonnosti a bezpečnosti. Sám N. Machiavelli (2007) uvádza, že ak je výsledok uspokojivý, je jedno aké prostriedky boli využité na jeho dosiahnutie. V podobných intenciách smeroval francúzska politiku najväčší diplomat 17. storočia kardinál Richelieu. Určujúcou prioritou vtedajšieho systému bol štátny záujem, ktorému sa musí všetko a každý podriaďiť.

Ak je utilitaristický pohľad správny, znamenalo by to radikálne zjednodušenie súčasného životného štýlu človeka 21. storočia a bolo by nevyhnutné vykonať opatrenia v zmysle využívania adekvátneho množstva zdrojov, ochrany ohrozených druhov alebo minimalizácie znečisťovania životného prostredia (Pojman a Fieser 2012). Podľa Singera môže byť utilitaristický cieľ maximalizácie blahobytu dosiahnutý etikou, ktorá akceptuje ľudskú inklináciu a postoje k systému fungujúcemu v prospech výhod každého jednotlivca (Singer 2011). Súčasná realita je však diametrálne odlišná od takto načrtnutých riešení otázok spoločných pre celú planétu. Pôvod možno hľadať predovšetkým v nevedomosti ako existujúce globálne problémy riešiť na spoločnej eticko-morálnej báze, pretože práve

nereálnosť načrtnutých ideí pramení z dominancie ekonomickej dimenzie globalizácie. Utilitaristické teórie sú pomerne jednotné v tom, že jednotlivec by mal konať tak, aby maximalizoval celkový úžitok, respektíve blahobyť, ale rozchádzajú sa v tom, čo pod týmito zdanlivo jednoznačnými pojmami možno rozumieť (Tännsjö 2013). Práve v tomto možno vidieť ďalšiu nevýhodu teleologickej etickej teórie, pretože úžitok aj blahobyť sú v prepojení na hodnoty, kultúru, národ či jednotlivca vnímané veľmi subjektívne.

Hodnotenie správnosti alebo nesprávnosti konania z pohľadu dodržiavania povinností alebo konečného dosiahnutého účelu teda nemožno považovať za jedine možné riešenie, ktoré je nevyvrátiteľné. Tento fakt je platný aj v oblasti verejnej správy. Obe doposiaľ spomenuté koncepcie ponúkajú návod na to, ako sa z eticko-morálneho hľadiska rozhodovať. Dôležitým atribútom sú však aj cnosti jednotlivca, ktorý rieši etickú dilemu.

2.2.3 Etika cnosti

Ďalšou významnou etickou teóriou je teda etika cnosti. V nadväznosti na vyššie spomenutú teleologickú etiku možno využiť slová, ktoré použil M. Slote (2010), že blahobyť sa spája práve s rozumnosťou, morálnosťou a cnosťou. Odborníčka na dejiny etiky B. MacKinnon uvažuje o etike cnosti v súvislosti s predchádzajúcimi dvoma eticko-morálnymi koncepciami pomerne vyhraneným spôsobom. Etika cnosti nie je podľa nej zameraná na to, čo by sme mali robiť, ale upriamuje pozornosť na to, akými by sme mali byť a zaoberá sa teda takými charakterovými črtami, ktoré robia jedinca dobrým človekom (MacKinnon 2009). Zároveň vo významnej miere disponuje závislosťou od situačnosti, čo je v kontraste s deontologickou etickou teóriou. Vykonanie morálne správnej činnosti by malo byť na úkor rigidne stanovených príkazov a zákazov reflektované postavením jednotlivca a jeho konaním na základe konkrétnych podmienok (Bakken 2009).

Možno však vnímať etiku cnosti ako koncepciu, ktorá je od deontologickej a teleologickej etickej teórie odlišná? Možno súhlasiť s názorom švédskeho odborníka na etiku vo verejnej správe B. Tholena, ktorý spoločné črty uvedených koncepcií popísal veľmi hodnotným spôsobom. V prípade deontologickej teórie možno hovoriť o Kantovom kategorickom imperatíve a spoločných univerzálnych cnostiach, ktoré sú prispôbené okolnostiam. Cnostný človek má na zreteli aj konečný dôsledok a dopady svojej činnosti, ktoré sa odvíjajú od konkrétnych okolností a súvislostí. (Tholen 2011)

Etiku cnosti možno s deontologickou a teleologickou teóriou konfrontovať aj v kontexte etickej dilemy, kedy individuum nemá odpoveď na to ako konať, ale je mu

jasné, že má konať tak aby sa cítil komfortne alebo spôsobom, ako by konal niekto koho obdivuje (de Vries a Kim 2011). Práve preto A. MacIntyre¹² poukazuje na to, že predchádzajúce koncepcie budovali etiku na fikciách, utilitarizmus na túžbe a kantovstvo na čistej racionalite (MacIntyre 2004). MacIntyrov koncept etiky cnosti v praktických súvislostiach ponúka riešenia aktuálnych morálnych a politických problémov (Kuna 2010).

Teórie etiky cnosti sú rôznorodé, ale základným spoločným znakom je fakt, že využitím precvičovania a napodobňovania možno dosiahnuť cnosti, ktoré sú v spoločnosti všeobecne uznané a v konečnom dôsledku majú na zreteli dobrý život (Malankievičová 2010). Podobného názoru je aj Ch. Swanton (2005), ktorý v kontexte rôznorodosti jednotlivých smerov dodáva, že vzhľadom na neustály vývoj, súčasnú obrodu, potenciál k rozvoju a úzkemu prepojeniu na praktické súvislosti nemôže ísť v žiadnom prípade o negatívny prvok. Súhrnne možno povedať, že sprievodcom v kontroverzných otázkach a situáciách dokážu byť len cnosti a ideál cnostného človeka (Darwall 2003).

Význam a úlohu cností pre spoločnosť už v časoch antiky vyzdvihoval Platón či Aristoteles. Aristotelovo chápanie cností hodnotným spôsobom popisuje nemecký filozof F. Ricken (2000) slovami, že napriek určitým vhodným predispozíciám musí človek cnosti rozvíjať, čím je podporená aj úloha výchovy a existujúcich mravov či zákonov. Dôležitá teda nie je len vrodená náklonnosť k cnostiam, ale aj ich cielené rozvíjanie.

Etiku cnosti je však potrebné vnímať komplexne. Jedným z autorov, ktorý zastávajú tento názor je aj G. Graham, podľa ktorého nejde len o samotné konanie, ale aj o celý život a celkový pohľad morálneho dobra akým by mal byť celý život strávený, pretože len tak možno maximalizovať šťastie a minimalizovať bolesť. Ľudia sú komplexné bytosti žijúce v prostredí ovplyvnenom sociálnymi, politickými a kultúrnymi štruktúrami starými niekoľko tisícročí a preto musia brať ich vplyv do úvahy. (Graham 2011)

Čo ale vlastne pod cnosťou možno rozumieť? Cnosť predstavuje vytrvalosť v dobrom a správnom, zahŕňa duševnú schopnosť, vôľovú pripravenosť a emocionálne zameranie smerujúce k tomu, čo je dobré a správne v rôznych životných situáciách (Fabuš 2013). Možno len súhlasiť s klasifikáciou J. Graya, že niektoré morálne cnosti môžu byť z hľadiska povolania viac a iné menej vhodné. Gray však ďalej pokračuje, že napriek tomu možno vymedziť cnosti, ktoré sú prospešné pre akúkoľvek ľudskú činnosť. (Gray 2009)

Aj keď sa etika cnosti dostáva do popredia, jej súčasný hlavný predstaviteľ A. MacIntyre vyslovuje v súvislosti s dnešnou spoločenskou realitou znepokojenie, pretože

---

¹² Alasdair MacIntyre je škótsky filozof, ktorý je celosvetoivo uznávaný. Jeho etická koncepcia vychádza predovšetkým z Aristotelovskej tradície chápania cnosti.

súčasná politika tradíciu cnosti odmieta (MacIntyre 2004). MacIntyrove poňatie etiky cnosti napomáha obrane tejto koncepcie a umožňuje racionálne argumenty vo vzťahu k morálnym problémom profesionalizácie ľudskej činnosti (Lynch a Thomas 2004).

Výsledným snažením etiky cnosti je človek, ktorý koná vzhľadom na existujúce podmienky morálne. Morálny človek robí správne veci zo správnych dôvodov a veľmi dobre rozumie, že to čo robí je správne (Annas 2007). Existuje tu však významný paradox, ktorý je pre realitu 21. storočia typický. G. Dworkin (2007) tento problém pomenoval veľmi jasne slovami, že žiadny človek nie je perfektne cnostný a na druhej strane perfektne cnostný človek sa nedostane do situácie, v ktorej by mal čeliť etickej dileme.

Práve v týchto intenciách je potrebné smerovať vývoj etiky cnosti. Podľa A. MacIntyry (2007) totiž všetko čo dnes ľudia robia tvrdiac, že to spĺňa určité kritériá a zdôvodňujúce ich konanie už v dnešnej spoločnosti nemá zmysel, pretože je to možno nenávratne preč. Cnosti sú aj medzi odborníkmi považované na úkor dodržiavania pravidiel za niečo menej dôležité, niečo menej aplikovateľné a niečo neaktuálne pre svet 21. storočia, a práve je tento predsudok potrebné v individuálnej úrovni vyvrátiť (Slote 2001). Potrebné je teda prinavrátiť význam cnostiam, ktoré sú pre spoločnosť prospešné. Ako v súvislosti s celou tradíciou etiky cnosti poznamenáva český filozof Š. Špínka (2014), etika nemôže byť vystavaná na zelenej lúke a musí vychádzať predovšetkým z toho, čo je nadobudnuté výchovou a vlastným úsilím, a až z takto osvojených základov je možný kritický rozvoj jednotlivca.

Etiku cnosti možno vo verejnej správe využiť napríklad pri stanovení etických cností, ktorými by mali jednotlivci podieľajúci sa na správe vecí verejných disponovať. Druhým aspektom je postupné a ciele osvojovanie si cností, čo súvisí so vzdelávaním, prostredníctvom ktorého budú systematicky a cielene rozvíjané konkrétne profesionálne etické cnosti. Z teoretického hľadiska je možné s odvolaním sa na túto koncepciu vypracovať základné etické minimum zamestnanca.

Netreba však zabúdať na komplexnosť zohľadňovania etiky vo verejnej správe. Preto tak ako poznamenáva D. Ondrová, etika cnosti je z hľadiska determinovania etických kvalít jednotlivcov pre riadenie vo verejnej správe inšpiratívna, ale určite netreba zabúdať na využitie jej poznatkov v kontexte ostatných etických teórií (Ondrová 2016a). Vzhľadom na diskrečnú právomoc je teda dôležitá morálna autorita nachádzajúca sa vo vnútri jednotlivca. Globalizovaný svet 21. storočia je charakteristický veľmi tenkou hranicou medzi získaním úspechu cnostným konaním alebo celospoločensky neprospešným spôsobom. Práve v tomto zmysle vníma cnosti popredná odborníčka na etiku cnosti M. R.

Hursthouse. Význam cností podľa nej spočíva v tom, že ak niekto disponuje určitými cnosťami, koná správne práve v dôsledku disponovania s určitými cnosťami a jeho motívom konať dobro nie je množstvo iných dôvodov, ktoré môžu pri kombinácií súvislosti spôsobiť v konečnom dôsledku konanie opačné (Hursthouse 1999).

Dodržiavanie povinností, sledovanie účelu konania a získavanie cností je z pohľadu verejnej správy ovplyvňovanej globalizačnými procesmi z hľadiska jej fungovania veľmi dôležité. Z etického hľadiska je však pre súčasnú verejnú správu veľkou výzvou sledovať a naplňovať ideál spravodlivosti a zodpovednosti.

2.2.4 Etika spravodlivosti a etika zodpovednosti

Úlohou štátu by malo byť zabezpečiť také usporiadanie spoločenských vzťahov, ktoré možno považovať za spravodlivé. Otázkou však zostáva, kto by mal určovať čo je spravodlivé. Spoločenské usporiadanie považujú za spravodlivé tí, ktorým sa darí a naopak. Spravodlivosti sa venoval už Aristoteles, podľa ktorého možno túto kategóriu vnímať ako stred a následne možno aj nespravodlivosť vymedziť ako niečo, čo sa vzťahuje ku krajnostiam (Aristoteles 1996). Platón spája spravodlivosť s tým, aby každý konal to, na čo má najvhodnejšie vlohy (Platón 1993). V súvislosti so skúmanou problematikou vyslovil zaujímavú myšlienku o Platónovej idey spravodlivosti M. Martinkovič. Tá môže vo verejnom živote prežiť len v prípade, že ju tam transformujú politici cez zákony, ktoré sami tvoria a tieto budú podporovať spravodlivý život v štáte (Martinkovič 2007).

Podľa J. Rawlsa (2013) je jedným z cieľov liberálnych národov spravodlivosť pre všetkých svojich občanov a iné národy, pričom podmienkou vybudovania spoločenstva takýchto národov je existencia rozumných, liberálnych a slušných zriadení, ktoré sú dostatočne etablované a účinné. V určitom zmysle možno hovoriť aj o paralele s etikou cnosti a teleologickou etickou teóriou, pretože občania sú motivovaní konať v súlade s tým, ako si to spravodlivosť a dôvody ich vlastného dobra vyžadujú, pričom oni sami považujú za súčasť svojho dobra to, aby boli rozumní a racionálni (Rawls 2007).

Spravodlivosť je Rawlsom vnímaná ako prvá cnosť sociálnych inštitúcií, ktorá zabezpečuje správny chod systému a kompenzuje stratu slobody za účelom dosiahnutia väčšieho zdieľaného dobra (Rawls 1993). Český filozof P. Hlavinka uvádza, že pri naplnení princípu slobody a princípu diferencie, bude človek vnímaný ako účel sám o sebe a nie ako prostriedok (Hlavinka 2014). Predmetné princípy slovami M. Hrubca (2008) nie sú rovnocenné a princípu slobody má vždy prednosť pred princípom diferencie.

Výsledkom princípov je voľba za závojom nevedomosti čo zaručuje, že pri voľbe nebude nikto zvýhodňovaný a neznevýhodňovaný náhodou alebo kontingentnosťou sociálnych udalostí (Rawls 1993). Na tomto základe Rawls vníma všetky osoby tak, že disponujú morálnou schopnosťou sklonu k citu pre spravodlivosť a schopnosť konať dobro (Kulašík 2005). Uvedené požiadavky robia z tejto teórie určitú formu utópie. D. Rasmusen (2010) nepochybuje o tom, že utopický element Rawlsovho neskorého myslenia bol kozmopolitný, ale v dôsledku pluralizmu sa odvrátil od implikácií kozmopolitizmu a snažil sa vypracovať teóriu globálnej spravodlivosti v rámci politického kontextu.

Práve v načrtnutom rozmere možno v súvislosti s globalizačnými procesmi do veľkej miery uvažovať o ich negatívnom vplyve, v rámci ktorých integrácia v oblasti etiky zďaleka nedosiahla úroveň prepojenosti v zmysle ekonomického rozmeru. Ako výstižne poznamenáva M. Gbúrová (2012), kvalitu demokratického prostredia v súčasnom globalizovanom svete deformujú chorobné javy pochádzajúce primárne z nadnárodného prostredia, ktoré má najväčší vplyv na formovanie globálnej ekonomiky a politiky. Pohľad na to, čo je spravodlivé je teda výrazne formovaný vplyvmi, ktoré majú pôvod mimo územia suverénneho štátu a súčasná spoločnosť už tieto faktory žiaľ nemá pod kontrolou.

Spravodlivosť v 21. storočí nemá veľmi priaznivé a životaschopné podmienky. Ako poznamenáva J. Norberg (2006) veľká časť názorov na globalizáciu v sebe obsahuje podtón negatívosti a mnoho úvah ústi do formulácie, že svet sa rúti do záhuby, pretože sa stáva menej spravodlivejším a bohatí sa stávajú bohatšími a chudobní chudobnejšími.

Spravodlivosť je v podstate aj jedným z cieľov fungovania verejnej správy, pretože štát sa prostredníctvom svojich orgánov snaží zmierňovať nerovnomerné rozdeľovanie bohatstva. Rozdelenie blahobytu v rámci prepojeného globálneho sveta je v súčasnosti až príliš nerovnomerné a v dôsledku trhových síl tak hlboko zakorenené, že verejná správa a štát sa aj pri maximalizovaní námahy môže snažiť len o ich zmiernenie.

Kanadský filozof Ch. Taylor vo svojej knihe Etika autenticity rozpracoval ako jeden z neduhov súčasného sveta individualizmus. Možnosť jednotlivca samostatne určiť podobu svojho života je považovaná za najobdivuhodnejší výtobytok dnešnej doby, ktorý našim predkom nebol dostupný. V konečnom dôsledku však prílišná koncentrácia na seba spôsobuje zúženie životov a odcudzuje človeka od iných ľudí a spoločnosti. (Taylor 1992)

Tento problém súčasnej spoločnosti, ktorý popisuje Taylor výrazne narúša aj podstatu spravodlivosti. Ak má človek uspokojené svoje potreby a sám seba vníma ako individualitu, záujmy a potreby iných ľudí mu môžu byť ukradnuté. Opak je však pravdou. V dnešnom svete, ktorý je charakteristický vysokou mierou globálnej interdependencie je

vnímanie jednotlivca v celospoločenskom kontexte viac ako potrebné. Aj samotný Rawls tvrdí, že spravodlivá spoločnosť je spoločnosťou kooperujúcou a je charakteristická tým, že kooperácia nie je nariadená absolútnou autoritou, jej podmienky sú férové a každému účastníkovi z nej plynú výhody (Rawls 2007). Aby spoločnosť fungovala v prospech všetkých jej členov a zároveň bola spravodlivá, je potrebné upriamiť pozornosť aj na zodpovednosť, ktorá v súvislosti s globalizačnými procesmi nadobúda nový rozmer.

Po spravodlivosti je teda ďalším kritériom, prostredníctvom ktorého možno hodnotiť kvalitu správy vecí verejných zodpovednosť, pretože ak je verejná správa vykonávaná zodpovedne, možno očakávať spokojnosť občanov s poskytovanými verejnými službami a statkami. Etika zodpovednosti je ako súčasť filozoficko-etického základu rovnako dôležitá aj napriek tomu, že jej nie je venovaná taká pozornosť.

Z pohľadu zamestnancov verejnej správy možno využiť názor L. de Leon (2007), podľa ktorej prístup self-managementu kladie dôraz na zodpovednosť jedinca voči ostatným členom organizácie, výsledkom čoho je dosiahnutie synergického efektu v podobe zvýšenej produktivity, počtu inovácií a kvality morálky. Samozrejme v rámci etiky zodpovednosti v kontexte verejnej správy nejde len o zodpovednosť vo vnútri organizácií verejnej správy, ale dôležité je aj externé prostredie. D. Thompson presvedčivo usudzuje, že zamestnanci vo verejnej správe sú subjektmi morálneho rozhodovania, pričom je potrebné odstrániť etickú neutralitu manažérov, ktorí nekonajú len jednoduchým nasledovaním a pohľad ochraňujúci zamestnancov od morálnej zodpovednosti za nevhodnú činnosť celej organizácie (Thompson 1985).

V spojitosti s prebiehajúcimi globalizačnými procesmi však možno uvažovanie o zodpovednosti posunúť ešte ďalej. Uznávaným odborníkom v tejto oblasti je H. Küng, ktorý tvrdí, že etika musí byť integrálna a v prospech všetkých ľudí bude fungovať len v prípade, že svetový étos bude reprezentovať spoločné hodnoty, ciele, ideály a vízie, pretože svetová spoločnosť už ďalej nemôže fungovať na rozdielnej alebo dokonca protichodnej etike (Küng 1992). Z. Plašienková (2008) vyzdvihuje Küngove uvažovanie o etike, ako o verejnej záležitosti prvoradého významu, ktorá dnes nemôže byť vnímaná ako súkromná záležitosť. Tak ako štát nemôže fungovať bez etického konsenzu a étosu občanov, tak podľa Künga ani svetový poriadok nemôže fungovať bez svetového étosu. Bez spoločnej platformy sa globálne problémy budú aj naďalej zintenzívňovať, stanú sa komplexnejšími, prepojenejšími a s určitosťou sa objavia ďalšie.

Nemecký filozof H. Jonas v súvislosti so zodpovednosťou uvádza, že súčasná moderná technika prichádza s novými dôsledkami, ktoré niekdajšia etika už nedokáže

zvládnuť. Staré predpisy etiky o vzťahu medzi jednotlivcami týkajúce sa spravodlivosti alebo čestnosti ešte stále vo svojej bezprostrednej intímnosti pretrvávajú. Táto sféra je však zatienená dosahom kolektívneho jednania. Konanie a jeho dôsledok preto s odvolaním sa na slová H. Jonasa už ďalej nemožno vnímať len vo vzťahu k najbližším. (Jonas 1997)

Základným východiskom novej etiky v ponímaní H. Jonasa je podľa autorov V. Gluchmana a W. Sztombka (2010) analýza zmien prebiehajúcich v ľudských poznávacích a technických aktivitách, a rovnako tak analýza situácií, v ktorých človek vo všeobecnosti takéto aktivity uskutočňuje.

V súvislosti s morálnou zodpovednosťou možno využiť aj slová V. Bilasovej, ktorá o nej uvažuje ako o niečom, čo nie je dané a nemôže byť výsledkom autoritatívneho donútenia. Ide totiž o modalitu bytia, v ktorej sa za účelom spravodlivej a svojprávnej podoby zodpovednosti spája individuálne a spoločenské konanie. (Bilasová 2008)

Veľmi aktuálne a predovšetkým v praktických súvislostiach o etike zodpovednosti v kontexte súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov uvažuje aj Svitačová. Globálne hospodárstvo podľa nej nemôže fungovať bez globálnej etiky, ktorá obhajuje právo všetkých ľudí na bezpečný život, rovnoprávne zaobchádzanie, uspokojovanie svojich potrieb a slušné životné podmienky umožňujúce rozvoj. Výzvou sa v tomto zmysle stáva spoločenská zodpovednosť, ktorá sa mení na planetárnu zodpovednosť. (Svitačová 2010)

Zodpovednosť možno v rámci súčasných diskusií chápať v súvislosti s globalizačnými procesmi ako atribút, ktorý výrazne prepája nie len individualistický rozmer s tým celospoločenským, ale podstatným spôsobom ju možno vnímať aj globálne. V dôsledku globálnej interdependencie je potrebné zodpovednosť vnímať v oveľa širšom kontexte ako kedysi. Nezodpovedné konanie jednotlivca nemalo nikdy potenciál uškodiť tak veľkému počtu ľudí. Zodpovednosť je preto dôležité chápať vo vzťahu zamestnancov k organizácii, verejnej správy voči verejnosti, ale netreba zabúdať ani širší rozmer zodpovednosti prinášaný globalizačnými procesmi, ktorý presahuje hranicu štátu.

Spomenuté etické teórie majú z hľadiska verejnej správy, na ktorú vplývajú súčasne globalizačné procesy kľúčový význam. Žiadna z nich nie je vyhraneným spôsobom voči ostatným plne aplikovateľná. Dôvodom je fakt, že každá má určité výhody, no zároveň disponuje nevýhodami, ktoré môžu byť ľahko zneužitá a znegujú tak potenciálnu výhodu.

Dôsledné rozpracovanie etických teórií však pre rozvoj verejnej správy a ľudskej spoločnosti ako celku rozhodne nepostačuje. Etika by mala byť zameraná hlavne na praktické súvislosti každodenného života. Slovom M. Frosta (2009) je primárnym cieľom etiky účasť jednotlivca na každodenných aktivitách, v rámci ktorých by mal dokázať

udržiavať a zachovávať primeranú pozíciu. Vďaka neustálemu rozvoju viacerých druhov aplikovaných etík niet pochýb o tom, že tomu tak skutočne je. Význam predmetných etických teórií možno vnímať aj v inom rozmere. Úlohou etiky je totiž dešifrovať poučenie z minulosti, pretože napriek všetkému sa človek dokáže poučiť a usporiadať svoje morálne vzťahy voči sebe samému, inými ľuďmi a inštitúciami (Klimeková 2008).

Rozpracované etické teórie možno považovať na základe štúdia domácej a zahraničnej literatúry v prostredí správy vecí verejných za najdiskutovanejšie. Zhrňujúco sú podstatné atribúty jednotlivých etických teórií uvedené v nasledujúcej tabuľke číslo 1.

Tabuľka 1 Najdiskutovanejšie etické teórie vo verejnej správe

	Kritérium správnosti konania	Význam etickej teórie v praxi		Prostriedky dosahovania
		pre jednotlivca	pre organizáciu	
Deontologická etická teória	súlady s povinnosťou	jasné stanovenie hranice medzi tým čo je správne a čo je nesprávne	organizácia stanovením a vyžadovaním pravidiel určuje čo je správne	etickej kódex a iné normy upravujúce oblasť riadenia etickej praxe
Teleologická etická teória	sledovanie konečného účelu	napĺňanie cieľov organizácie poskytovaním verejných statkov a služieb	hodnotenie podľa objektívnych a vopred stanovených ukazovateľov vzťahujúcich sa na konečný výsledok činnosti	identifikácia verejného záujmu a záujmov organizácie
Etika cnosti	adekvátne využívanie cností	disponovanie cnosťami, ktoré sú využívané pri hodnotení podmienok konkrétnej situácie	cielené ovplyvňovanie jednotlivca prostredníctvom systematického osvojovania a rozvíjania cností	etickej vzdelávanie, etickej tréning, stanovenie minimálnych požiadaviek týkajúcich sa etických cností
Etika spravodlivosti	spravodlivosť	dôraz na spravodlivosť pri plnení povinností	organizácia by svojou činnosťou mala garantovať a presadzovať spravodlivosť	všeobecným konsenzom dohodnuté mechanizmy
Etika zodpovednosti	zodpovednosť	zodpovednosť za plnenie pracovných úloh a podriadenie sa verejnej kontrole	stanovenie zodpovednosti organizácie voči spoločnosti, ale aj voči zamestnancom	sankčné a zodpovednostné mechanizmy v prípade nežiaduceho konania

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Súhrnne možno konštatovať, že všetky spomenuté etické teórie sú v prostredí správy vecí verejných plne aplikovateľné. Toto tvrdenie vychádza z faktu, že každá teória je v praktickom rozmere prepojená na konkrétne prostriedky vymožitelnosti kritéria, na základe ktorého možno považovať určitý druh správania za správny alebo nesprávny. Súčasne je možné v prostredí verejnej správy identifikovať aj praktický význam záverov jednotlivých etických koncepcií pre jednotlivca a organizáciu.

Rozpracované etické teórie možno uzavrieť myšlienkou P. Singera. Slová majú svoje myšlienky, a to čo jedna generácia hovorí, ale neverí tomu, môže ďalšia generácia prevziať a konať podľa toho (Singer 2016). Práve to je podľa Singera a podľa mnohých iných teoretikov dôvod, prečo je potrebné odstrániť priepasť medzi rečením a realitou.

2.3 Verejná správa ako integrálna súčasť spoločnosti v kontexte etiky

Verejná správa má za sebou z historického hľadiska dlhodobý vývoj, ktorý má vo vzťahu k jednotlivým krajinám špecifickú podobu, ale v konečnom dôsledku je praktickým vyjadrením výkonnej moci. Podstatou historických udalostí predchádzajúcich koncepcii trojdelenia moci bolo zabránenie zneužitiu zverenej moci. Vzhľadom k tomu, že moc zvädza ich nositeľov k jej zneužívaniu, je táto idea stále aktuálna. Tento fakt je navyše umocnený dominanciou ekonomickej dimenzie prebiehajúcich globalizačných procesov.

Spoločnosť 21. storočia vo svojej komplexnosti a dynamickosti nemôže bez verejnej správy existovať. Absencia systému verejnej správy je extrémne nepravdepodobná, a preto je oveľa relevantnejšia otázka čo v prípade, ak je verejná správa ako celok neefektívna, neúčinná alebo neetická (Peters a Pierre 2007). Odborníci preto upriamujú svoju pozornosť na riešenie praktických problémov spojených s fungovaním verejnej správy, ktorá je integrálnou súčasťou dnešnej spoločnosti.

Okrem problémov verejnej správy spojených s ekonomickou efektívnosťou, kvalitou poskytovaných verejných statkov a služieb alebo napĺňaním princípov dobrej správnej praxe je vo vyspelých demokratických krajinách kladený dôraz aj na etickú dimenziu verejnej správy. Podľa R. Gefferta ju možno vnímať ako: *"stále aktuálny a neutíchajúci problém, ktorého riešenie v politicky vyspelej, demokratickej európskej spoločnosti by malo byť permanentne zodpovedne reflektované tými, ktorí rozhodnutia formulujú a prijímajú, tými, ktorí rozhodnutia uplatňujú a realizujú, ale aj tými, na ktorých sú rozhodnutia smerované a ktorí ich využívajú"* (Geffert 2009, s. 151).

Etika vo verejnej správe nie je len abstraktným stanovením ideálneho stavu, ktorý je nerealizovateľný, pretože má k dispozícii široký diapazón nástrojov a metód. Ich využitím je potrebné v rámci rozmeru „má byť“ permanentne formulovať určitý ideálny a požadovaný stav, ku ktorému je nevyhnutné vzhliadať a postupne sa k nemu približovať. Realita je však typická tým, že existuje viacero negatívnych a z hľadiska fungovania systému neželateľných spôsobov správania sa. Zámerom tejto podkapitoly je v kontexte prebiehajúcich globalizačných procesov determinujúcich fungovanie správy veci

verejných, poukázat' na aktuálne prebiehajúce zmeny v zohľadňovaní etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy, ktoré sa v uspokojujúcej miere snaží koordinovať špecifická oblasť aplikovanej etiky.

2.3.1 Etika vo verejnej správe a globalizačné procesy

Zohľadňovanie a uplatňovanie etiky vo verejnej správe môže vyústiť do efektívnejšej, účinnejšej a dokonalejšej verejnej správy. Prepojenie etiky a správy vecí verejných je dôležité nie len z hľadiska dobrého fungovania všetkých subsystémov verejnej správy a jej organizácií. V tomto zmysle sa diskusie zahraničných a domácich odborníkov najčastejšie zameriavajú na obmedzenie neetického správania zamestnancov a volených predstaviteľov, konflikt záujmov, zneužitie právomoci alebo prijímanie darov. Etika verejnej správy má však oveľa širší a komplexnejší rozmer, pretože zahŕňa aj etické vzdelávanie, profesionalizáciu výkonu alebo stanovenie univerzálnych etických princípov, štandardov a cností. Opodstatnenosť týchto oblastí výskumu odborníkov na teóriu a prax spočíva v ich potenciáli zlepšiť súčasnú prax etického aspektu správy vecí verejných.

V súvislosti s možným riešením objektívne existujúcich problémov verejnej správy T. L. Cooper (2001) poznamenáva, že tlak verejnosti na verejnú správu môže byť vzhľadom na očakávania až príliš vysoký, čo je spôsobené práve očakávaniami smerujúcimi k vyriešeniu príliš veľkého počtu problémov v celej ich rôznorodosti. Globalizačné procesy svojou multidimenzionalitou len rozšírili počet problémov, ktorým verejná správa čelí. Pozitívom nie je ani fakt, že erózia štátnej suverenity a deterritorializácia spoločenského života neumožňujú jednoduché a rýchle riešenie súčasných globálnych problémov a problémov verejnej správy.

Ak má verejná správa slúžiť svojmu účelu a poskytovať občanom služby a statky v požadovanom množstve a adekvátnej kvalite, musí nevyhnutne reflektovať reálne požiadavky, ktoré sa vplyvom globalizačných procesov dynamicky menia. Proces transformácie verejnej správy by teda podľa A. Androniceanu (2009) vzhľadom na jeho komplexnosť mal zahŕňať vysoký stupeň profesionality pri súčasnom zohľadnení množstva prístupov, ktoré sú pre súčasný dynamicky meniaci sa svet neodmysliteľné.

Uspokojenie záujmov občanov bolo postupne pre štát a verejnú správu zložitejšie. Koncom 20. storočia boli rozpracované teoretické koncepty, z ktorých viaceré boli úspešne aplikované do praxe. Predovšetkým ide o *New Public Management*, ktorý bol z pohľadu riadenia organizácii verejnej správy kľúčový. New Public Management nahradil sledovanie štátneho záujmu úlohou riešiť problémy spoločnosti, a zároveň pomohol

nastoliť stav podporujúci zmýšľanie vykonávania ekonomických aktivít so silne podnikateľským kontextom (de Vries a Kim 2011). Vzhľadom na viaceré kritické ohlasy zo strany akademickej obce, vzťahujúce sa na tradičnú verejnú správu a New Public Management, sú formulované tendencie snažiace sa o vytvorenie novej paradigmy. Návod ako by syntéza týchto konceptov mohla reálne fungovať ponúka Ch. Garofalo (2011), podľa ktorého by z tradičného poňatia verejnej správy mala byť prebraná hierarchickosť založená na dodržiavaní pravidiel a z konceptu New Public Management možno vyzdvihnúť predovšetkým predpoklad, že ľudia sú individualistickí, podnikaví a potrebujú byť za účelom dosiahnutia špecifických cieľov systematicky vedení.

Etika nebola v odbornej a praktickej rovine takým ústredným pojmom ako efektívnosť, efektivita a výkonnosť, ktoré boli do sféry správy vecí verejných implementované práve formou spomenutej koncepcie New Public Management. Donald C. Menzel¹³ sa odvoláva aj na slová, ktoré použil Woodrow Wilson a jeho nasledovníci, že zamestnanci verejnej správy budú muži a ženy uznávajúci vysoké morálne štandardy a integritu, a preto potreba intenzívneho sledovania etiky nebude naliehavá. Časy sa zmenili a etika je ako štvrté „E“ popri efektívnosti, efektivite a výkonnosti súčasťou diskusie v akademických kruhoch aj praxi. (Menzel 2001)

Dôležitosť sledovania štvrtého E, teda etiky má pre verejnú správu v kontexte realizovaných reforiem nenahraditeľný význam, pretože opodstatnenosť zohľadňovania etiky narastá aj v súvislosti s globalizáciou a jej negatívnymi dopadmi. Aj v prostredí Strednej Európy možno nájsť názory potvrdzujúce túto tendenciu (Plhoňová 2013; Pána 2013), ale napriek tomu možno povedať, že realita teórii nie vždy zodpovedá.

V kontexte skúmanej problematiky je však potrebné vyzdvihnúť aj ďalšiu koncepciu, ktorou je *good governance*. Predmetná koncepcia podľa B. R. Hopkinsa (2013) vyžaduje, aby pravidlá regulujúce správu vecí verejných boli etické a podporovali verejný záujem. Zrejme najlepším spôsobom však podstatu good governance vystihol S. Agere (2000), podľa ktorého ide o stav, kedy sú národné záležitosti riadené spôsobom umožňujúcim občanom podieľať sa na rozhodnutiach, verejné služby a statky sú adresné, rešpektujú sa ľudské práva a verejná správa je transparentná, zodpovedná a produktívna. Z pohľadu zohľadňovania etiky vo verejnej správe je tento koncept veľmi stimulujúci a možno povedať že aj vzájomne podporujúci.

---

¹³ Americký odborník na etiku Donald C. Menzel je autorom viacerých významných publikácií venovaných etickému manažmentu v prostredí verejnej správy. Zároveň je však členom viacerých profesijných organizácií a je jedným zo spoluzakladateľov etického oddelenia Americkej spoločnosti pre verejnú správu.

Koncept dobrého vládnutia možno v nasledovnej prepojenosti považovať za dôležitý aj pre jednotlivcov podieľajúcich sa na správe vecí verejných. Neadekvátne pozornosť etického aspektu riadenia organizácií verejnej správy, ktorá korešponduje s dominanciou ekonomickej dimenzie globalizačných procesov, však má v tomto zmysle ešte jednu paralelu. Pozícia zamestnanca verejnej správy v súčasnej spoločnosti nie podľa slov M. de Vries a P. S. Kim (2011) dostatočne cenená, pričom okrem iného za to môžu opakujúce sa korupčné škandály, podvody alebo predsudky v podobe nemožnosti odstránenia byrokratického charakteru verejnej správy. Autori si zároveň kladú otázku, že ak teda práca vo verejnej správe nie je dostatočne čestná a v spoločnosti cenená, ako možno vyžadovať od zamestnancov v nej pracujúcich čestné správanie? Etické požiadavky by teda okrem iného mali byť aspiráciou, ktorá by mala slúžiť ako indikátor správnosti postupu pri riešení reálne vznikajúcich problémov vo verejnej správe.

2.3.2 Etika verejnej správy ako špecifický druh aplikovanej etiky

Aplikovaná etika najviac súvisí s každodennými situáciami vyžadujúcimi adekvátne správanie sa, konanie a rozhodovanie. Aplikovaná etika je aj napriek kritikom tou časťou etiky, ktorá sa snaží naplniť jej pôvodný účel, teda umožniť ľuďom riešiť konkrétne morálne problémy (Oderberg 2010). V tomto zmysle má ako praktická filozofia v mnohých oblastiach nenahraditeľný význam. Stanovovanie ideálu podmieňuje rozvoj viacerých aplikovaných etík v posledných desaťročiach. Možno teda hovoriť o zvýšení významu aplikovanej etiky, kam patrí napríklad bioetika, medicínska etika, politická etika, podnikateľská etika a samozrejme aj etika verejnej správy.

Aktuálna prax však vo viacerých oblastiach spoločnosti nie je ideálna a nereflektuje diskusie odborníkov na aplikovanú etiku v želateľnej miere. Možno len súhlasiť s názorom V. Gluchmana (2012), že v jednotlivých profesiách existuje značná rezervovanosť voči odborníkom a pokus o implementáciu etiky skĺzava do formulovania pravidiel na riadenie, kontrolu a postihovanie zamestnancov. Napriek negatívnym názorom je potrebné implementovať poznatky etiky, pretože len vtedy možno hovoriť o vyváženom rozvoji verejnej správy vo všetkých jej dimenziách.

Etika verejnej správy svoje postavenie a dôležitosť v akademických kruhoch nezískavala ľahko. Ako v rámci svojho náčrtu histórie implementácie etiky vo verejnej správe poznamenáva T. L. Cooper, prvé zohľadňovanie etiky vo sfére správy vecí verejných možno v odbornej literatúre sledovať už v 30-tych rokoch minulého storočia.

Trvalo však ďalších štyridsať rokov, kým sa etika verejnej správy etablovala ako forma profesijnej etiky a dnes ju možno na základe výskumu posledných desaťročí považovať za stále relatívne novú, rozširujúcu sa a nadmieru nádejnú oblasť výskumu. (Cooper 2001)

Nárast záujmu o etickú dimenziu verejnej správy je v poslednej dobe očividný aj vďaka dynamicky meniacemu sa prostrediu vo vnútri a mimo sféry verejnej správy. Takýto charakter prostredia vplývajúceho na samotnú podstatu správy vecí verejných je okrem iného determinovaný aj globalizačnými procesmi. E. Kvasnicová (2008) poukazuje na naliehavosť vytvorenia etických štandardov a aplikáciu princípov, vďaka ktorým by mohla byť dosiahnutá vyššia flexibilita, efektívnosť, zlepšenie individuálneho prístupu, dostupnosť informácií a transparentnosť. Existencia súboru vhodných etických štandardov, prostredníctvom ktorých je možné predchádzať etickým zmätkom, zastaviť profesijnú eróziu, zabrániť znižovaniu motivácie a súčasne zamedziť znižovaniu dôvery a legitimacy zo strany verejnosti vo verejnú správu sa javí ako nevyhnutná (Haque 2011).

Verejná správa disponuje z pohľadu globalizačných procesov ešte jednou dôležitou charakteristikou, ktorú sa za posledné desaťročia podarilo naplniť v jednotlivých vyspelých krajinách sveta v rôznej miere. Výstižne ju už dávnejšie, avšak v stále aktuálnom svetle naformulovala napríklad aj K. G. Denhardt (1988), podľa ktorej sa neustále zvyšujúce očakávania zo strany verejnosti podpísali pod nevyhnutnosť profesionalizácie osôb, ktoré stoja za zabezpečovaním verejných služieb a statkov. Jedným z prostriedkov ako je možné dosiahnuť profesionálny prístup zo strany zamestnancov orgánov verejnej správy je implementovanie záverov a teoretických poznatkov etiky verejnej správy.

Viacero významných odborníkov zastáva názor, že etika verejnej správy vzhľadom na svoj predmet záujmu spadá práve do profesionálnej etiky (Geffert 2010; Fobel 2005; Gluchman 2008; Overman, Foss 1993). Existujú však aj odlišné názory. Napríklad J. Vajda (2004) ju vníma ako súčasť sociálnej etiky. Etiku verejnej správy možno na základe vzťahu profesie k spoločnosti zaradiť do sociálnej etiky, ktorá v tomto kontexte čerpá zo sociálnej a politickej filozofie (C. Lynch a T. Lynch 2009). V teoretickej rovine teda možno hovoriť o určitých rozporoch. Napriek tomu sa však možno prikloniť k názorom považujúcim predmetnú časť praktickej etiky za subdisciplínu profesijnej etiky.

Dobre fungovanie verejnej správy však možno identifikovať aj v inej oblasti aplikovanej etiky. Politická etika je subdisciplína, ktorej závery pri nazeraní na správne fungovanie verejnej správy nemožno vynechať. Politickú etiku možno subsumovať pod sociálnu etiku, ktorú P. Fobel (2002) vníma ako špecifický typ aplikovanej etiky. Sociálnu etiku teda vníma ako druh etiky, ktorá je zameraná na spoločné, všeobecné dobro. Politická

etika sa dožaduje dobrých zákonov a inštitúcií, ktoré usporadúvajú vzájomné spolužitie z dôvodu nedostatku morálky, pričom je zameraná aj na potrebné morálne kvality politikov a občanov, cez ktoré je zabezpečené uspokojujúce fungovanie inštitúcií a zmysel ich existencie (Sutor 1999). Práve v tomto význame možno vidieť prieniky politickej etiky a etiky verejnej správy.

V zásade možno vnímať dve základné roviny politickej etiky. Na jednej strane ide o výsledok politického procesu transformovaný do dobrej politiky, z ktorej vziť z etického hľadiska dobre fungujúce inštitúcie a pravidlá v nich platiace. Tento rozmer politickej etiky zásadným spôsobom zasahuje aj to sféry verejnej správy, ktorá rozhodne má podobu politickej inštitúcie. Zároveň však možno hovoriť aj o morálnych nárokoch smerujúcich na samotných politikov, ktorí sú spolu s občanmi za tieto rozhodnutia zodpovední. Tento aspekt politickej etiky k skúmanej problematike síce nie je taký smerodajný, ale jeho vplyv nemožno zanedbať. Politici na celoštátnej, krajskej a obecnej či mestskej úrovni rozhodne podstatným spôsobom vplývajú na fungovanie verejnej správy.

Nadväzne na uvedené možno vychádzať aj z toho, že jednou zo zložiek politického systému sú politické normy, ktoré sú s odvolaním sa na slová významného politológa J. Lidáka zakotvené v ústave, právnych kódexoch, v smerniciach, stanovách politických strán a hnutí, v mravných princípoch a podobne (Lidák 2010). Možno teda povedať, že politici a úradníci sú ovplyvnení aj etickým normatívnym systémom. Komplementárne pôsobenie právneho a etického normatívneho systému kladne hodnotí aj V. Bilasová (2009), pričom zdôrazňuje, že tento stav je pre súčasné vyspelé demokracie typický. Praktickú aplikáciu na postkomunistické spoločnosti ponúka český právnik a sociológ J. Příbáň (2001), podľa ktorého tieto po zmene režimu uprednostňovali dlhú dobu výlučne legálne a spravodlivosť trestajúce prostriedky aby zistili, že tieto zlyhávajú. Ani v súčasnosti sa toho veľa nezmenilo. Potvrdzujú to aj slová R. Gefferta (2015) o tom, že žijeme v dobe, kedy je preceňovaný význam práva, ktoré je povyšované do pozície absolútneho a jediného správneho normatívneho systému. V kontexte komplementárneho pôsobenia spomenutých dvoch normatívnych systémov možno len súhlasiť s M. Adamcovou (2014), že pre realizáciu výrazných štrukturálnych zmien je potrebné prostredie, v ktorom je samozrejmosťou dodržiavanie zákonov a etických pravidiel.

V kontexte etiky verejnej správy a politickej etiky je však potrebné poukázať, ešte na jeden dôležitý element súčasnosti, ktorý do istej miery zapríčinili aj globalizačné procesy. F. Furger (2003) poukazuje na fakt, že politickú zodpovednosť nie je možné previesť len na politikov, ale niešť ju musia spoločne všetci jednotlivci, čo zároveň

spolupodmieňuje príslušné sociálno-etické nároky kladené na každého jednotlivca. Pre politiku je ústrednou úlohou zabezpečiť fungovanie inštitúcií čo najspravodlivejšie, pričom dodáva, že ide o ťažkú úlohu, pretože do veľkej miery je vyžadovaná kladná vôľa po spravodlivosti zo strany samotných občanov (Sutor 1999).

Tieto myšlienky ešte viac potvrdzujú potrebu existencie súboru základných etických požiadaviek pre súčasný globalizovaný svet. Ich univerzálnosť by mala vychádzať z ich širokej aplikovateľnosti, pretože multidimenzionalita, deteritorializácia a globálna interdependencia, ktorú globalizačné procesy vniesli do každodennej reality bez takéhoto súboru požiadaviek nedisponuje reálnymi prostriedkami na riešenie súčasných problémov. Riešenie treba podľa slov L. Öllösa (2009) hľadať pomocou prvkov individuálnej slobody a rovnosti v priestore národných odlišností, a to pomocou univerzálneho pohľadu na hodnoty ľudskej rôznorodosti. Táto rôznorodosť je spravidla obsiahnutá v dokumentoch nadnárodného, respektíve národného charakteru.

Súbor etických požiadaviek, ktorý by bol v súlade s vyššie spomenutými myšlienkami by mal poskytovať jednotlivcom podieľajúcim sa na správe vecí verejných základné interpretačné pravidlá, ale aj návody na riešenie konkrétnych situácií. Za týmto účelom by teda mal obsahovať *etické princípy*, *etické štandardy* a *profesijné etické cnosti*, ktoré možno interpretovať nasledovne.

Spomedzi etických požiadaviek majú hierarchicky najvyššie postavenie *etické princípy*. Podľa Filozofického slovníka možno vo všeobecnosti princíp považovať za počiatok, východisko, respektíve základ (Blecha a kol. 1998). Z pohľadu etiky princípy stanovujú požiadavky na ľudské správanie, ktoré sú univerzálne uznané. Pod etickým princípom možno rozumieť všeobecné pravidlo, platné pre určitú oblasť, z ktorého sa odvodzujú ďalšie, menej všeobecné pravidlá (Edel Flower a O'Connor 1988; Vajda 2004). O význame princípov určujúcich povahu mravných zásad uvažuje v Etike Níkomachovej už Aristoteles. Princíp je potrebné vnímať ako určitý počiatok umožňujúci zodpovedanie zložitých otázok v jednotlivých oblastiach života (Aristoteles 1996).

Je však potrebné dodať, že negatívom etických princípov je fakt, že ich nemožno absolutizovať. Autor viacerých publikácií venovaných verejnej správe a etike J. Rohr tvrdí, že nie každý etický princíp možno považovať za absolútny a dodržiavať ho bez ohľadu na ďalšie okolnosti, pretože v niektorých prípadoch musí jeden princíp ustúpiť inému, ktorý vyplýva z konkrétnej situácie (Rohr 1989).

Možno sa teda prikloniť k názorom, že pod termínom etický princíp možno rozumieť *východisko, ktoré predstavuje najvšeobecnejšie kritérium určujúce správnosť*

alebo nesprávnosť správania sa, konania a rozhodovania v etickom slova zmysle. Všeobecnosť etických princípov podmieňujúca ich využiteľnosť ako východiskových interpretačných pravidiel však musí byť bližšie konkretizovaná. Práve preto je potrebné etické princípy za účelom dosiahnutia požadovaných spôsobov správania sa konkretizovať prostredníctvom etických štandardov.

Vychádzajúc z uvedeného možno *etické štandardy* slovami K. G. Denhardt (1998) považovať za požiadavku, na základe ktorej jednotlivec dokáže rozpoznať eticky adekvátne správanie s ohľadom na aktuálne podmienky. Súčasne možno súhlasiť s H. Whittonom (2009), že etický štandard by mal byť formulovaný tak, aby nevyžadoval ďalšiu konkretizáciu a správanie sa v ňom obsiahnuté by malo byť reálne vynútiteľné.

Positívne možno v kontexte etických štandardov vnímať aj ich ďalší aspekt, ktorý je umocnený globalizačnými procesmi. Etické štandardy proklamované západnými teoretikmi nie sú súčasťou koncepcií len vo vyspelých demokratických štátoch, ale do veľkej miery sú implementované pri riadení etiky aj v rozvojových krajinách (Haque 2011). Tento fakt len potvrdzuje význam etických štandardov, ktoré sú ako *pravidlá konkretizujúce etické princípy* nevyhnutnou súčasťou etiky vo verejnej správe.

Nevyhnutnou kvalitou v súčasnej dynamicky meniacej sa spoločnosti sú z pohľadu jednotlivcov podieľajúcich sa na správe vecí verejných *profesijné etické cnosti*. Snahu disponovať určitými vybranými cnosťami možno datovať ďaleko do ľudskej histórie, pretože cnosti možno nájsť u antických Grékov, v rámci kresťanstva, budhizmu či konfucianizmu, pričom tieto príklady majú spoločný prvok hovoriaci o tom, ako by sme mali žiť nie prostredníctvom všeobecných pravidiel, ale cez príklady cnostného konania (Hursthouse 2006). Etika cností zažíva v súčasnosti svoju renesanciu, pretože dôležitosť cností možno vnímať vo viacerých oblastiach spoločenského života a ich význam pre verejnú správu nie je vôbec zanedbateľný.

Cnostný úradník je z pohľadu organizácií verejnej správy v súčasnej spoločnosti jednou z najväčších výziev dnešnej verejnej správy. S odvolaním sa na tvrdenie D. K. Harta, možno pomocou cností vybudovať v organizácii unikátny systém bŕzd a protiváh. V ideálnom prípade by cnosti mali byť považované za ústredný atribút charakteru zamestnanca, ktorý mu bude nápomocný. V prípade vedúcich pracovníkov je potrebná morálna povinnosť podporovať rozvíjanie cností u svojich podriadených. (Hart 2001)

Zároveň možno cnosť považovať za kvalitu, ktorú musí človek nadobudnúť a rozvíjať, pričom ide o schopnosť vyhodnotiť špecifické podmienky konkrétnej situácie inak ako ostatní (Tholen 2011). S odvolaním sa na slová P. Sekničku a A. Putnovej (2016)

možno chápať cnosť z pohľadu etiky funkčne, teda ako chvályhodné vlastnosti ľudí, využitím ktorých sa etika nezameriava len na pravidlá. Najcitovanejší súčasný odborník na etiku cnosti A. MacIntyre ich chápe ako získané ľudské kvality, ktoré umožňujú dosiahnuť vnútorné dobro pre prax (MacIntyre 2007). Možno teda konštatovať, že *cnosť je dispozíciou na správnu reakciu v konkrétnych špecifických situáciách* (Bennett 2010).

Predmetné etické požiadavky možno v prostredí správy vecí verejných považovať v kontexte globalizačných procesov za nevyhnutné. Významným spôsobom sú tieto kategórie ovplyvňované aj závermi rozpracovaných najdiskutovanejších etických teórií, ktoré sú pre oblasť verejnej správy kľúčové. Charakter globalizačných procesov výrazne determinuje problémy, akým verejná správa čelí a spôsoby, akými tieto existujúce problémy rieši. V etickom slova zmysle možno identifikovať určité spoločné problémové oblasti, ktoré sú pre správu vecí verejných v dôsledku globalizačných procesov spoločné. Práve za týmto účelom budú v nasledujúcej časti práce vypracované univerzálne etické požiadavky pre sféru správy vecí verejných, ktoré budú vyprofilované na základe trendov reflektovaných v eticky významných dokumentoch na nadnárodnej a národnej úrovni.

3 Identifikácia trendov zohľadňovania etického aspektu činnosti v kontexte súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov

Etika a jej implikácie vo verejnej správe sú spravidla určované mierou sofistikácie nástrojov riadenia etického aspektu činnosti. Vychádzajúc z najdiskutovanejších etických teórií a charakteru súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov je systematické riadenie etického aspektu správy vecí verejných ovplyvnené predovšetkým dvoma faktormi. V prvom rade ide o diskusie týkajúce sa potreby zohľadňovania etického aspektu v praxi verejnej správy, ktoré prebiehajú na úrovni lokálnej, národnej a medzinárodnej. Na druhej strane je táto síce nie dlhotrvajúca, ale relatívne konzistentná snaha transformovaná do podoby viac či menej záväzných dokumentov.

Obsah tejto kapitoly bude za účelom vypracovania univerzálnych etických požiadaviek zameraný na analýzu vybraných eticky významných dokumentov. Výber dokumentov je podmienený ich významnosťou, dôkladnosťou ich spracovania a počtom ohlasov v odbornej literatúre doma i v zahraničí. Ide o dokumenty vydané pod záštitou medzinárodných organizácií a Európskou úniou, pričom rovnako motivujúce a inšpiratívne sú aj dokumenty, vypracované na národnej úrovni v zahraničí. Prostredníctvom obsiahnutých ustanovení a formulácií možno vypracovať určité spoločné a východiskové etické požiadavky, ktoré sú determinované prebiehajúcimi globalizačnými procesmi.

3.1 Eticky významné dokumenty prijaté medzinárodnými organizáciami

Medzinárodné organizácie majú v súčasnom svete dôležité postavenie a globalizácia ich vplyv ešte viac umocňuje. V súvislosti s myšlienkami uvedenými v druhej kapitole je zrejmé, že ich vplyv sa prejavuje aj v oblasti implementácie etiky. Možno povedať, že dochádza k transformácii úloh štátu, ktorý pod tlakom medzinárodného spoločenstva uplatňuje koncepcie prijímané na platforme, ktorá ho presahuje.

Iniciatívy súvisiace so skúmanou problematikou sú charakteristické predovšetkým pre Organizáciu spojených národov, Organizáciu pre hospodársku spoluprácu a rozvoj a Radu Európy. Trend zohľadňovania etického rozmeru činnosti sa objavil zhruba na prelome tisícročí a následne bol reflektovaný aj členskými štátmi. Práve z tohto dôvodu disponujú analyzované dokumenty potenciálom zlepšiť riadenie etického aspektu v praxi verejnej správy. Dokumenty vydané pod záštitou medzinárodných organizácií majú rôzny charakter, ako napríklad kódexy správania sa, štandardy, analýzy reálneho stavu

či koncepčné dokumenty odporúčacieho charakteru. Nemožno ich však vnímať len vo vzťahu k administrátorom medzinárodných organizácií, pretože viaceré formulujú ambíciu inšpiratívneho pôsobenia pre členské štáty. Nasledujúca tabuľka číslo 2 obsahuje prehľad eticky významných dokumentov medzinárodných organizácií, ktoré budú rozpracované v nasledujúcej časti podkapitoly.

Tabuľka 2 Zoznam eticky významných dokumentov medzinárodných organizácií

Zastrešujúca organizácia	Názov dokumentu
Etická skupina OSN	Etický kódex personálu OSN
Etická kancelária OSN, Kancelária riadenia ľudských zdrojov OSN	Implementácia etiky: Príručka pre zamestnancov OSN
Komisia OSN pre medzinárodnú verejnú službu	Štandardy správania sa pre medzinárodnú občiansku službu
OECD	Odporúčanie Rady OECD zamerané na zlepšenie etického správania sa vo verejnej službe
	Kódex správania sa úradníkov OECD
Výbor ministrov Rady Európy	Odporúčanie č. Rec. (2000)10 Výboru ministrov členským štátom o etickom kódexe verejných činiteľov
	Odporúčanie CM/Rec. (2007)7 Výboru ministrov členským štátom o dobrej správe

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Významné a špecifické postavenie má *Organizácia spojených národov*, ktorá v súvislosti s globálnymi problémami vyvíja celoplanetárne aktivity už niekoľko desaťročí. Z pohľadu skúmanej problematiky je potrebné vyzdvihnúť činnosť orgánu s názvom *Etická kancelária OSN „United Nations Ethics Office“*, ktorá bola v roku 2006 založená za účelom zabezpečenia vysokého štandardu etickej integrity požadovaného Chartou OSN. Pôsobí v rámci Sekretariátu OSN s priamou zodpovednosťou Generálnemu tajomníkovi OSN. V rámci kancelárie pôsobí *Etická skupina OSN „Ethics Panel of the United Nations“*¹⁴, ktorá v roku 2006 vypracovala *Etický kódex personálu Organizácie spojených národov „Code of Ethics for United Nations Personnel“*, ktorý mal byť široko aplikovateľný, ale zostal len v podobe návrhu. Ako uvádza A. Peters (2012) pôvodne mal tento kódex pôsobiť komplementárne popri Štandardoch pre medzinárodnú občiansku službu, k čomu však nedošlo.

¹⁴ Etická skupina OSN bola pôvodne známa pod názvom Etický výbor OSN „United Nations Ethics Committee“, ktorý bol založený v roku 2007. Etickej skupine OSN predsedá vedúci Etickej kancelárie OSN.

Predmetný návrh Etického kódexu personálu OSN (2006) obsahuje preambulu, hodnoty, princípy a záverečnú časť zameranú na administráciu kódexu. V rámci návrhu kódexu je kladený dôraz na hodnoty, ktorými sú nezávislosť, lojalita, nestrannosť, integrita, zodpovednosť a v neposlednom rade rešpektovanie ľudských práv. Zároveň upriamuje pozornosť na princípy, ktoré upravujú konflikt záujmov, zneužitie postavenia, využívanie zdrojov OSN, dôvernosť informácií, obmedzenia po skončení pracovného pomeru a prijímanie darov, ocenení, priazní a iných benefitov.

Napriek tomu, že spomenutá iniciatíva Etickej skupiny OSN zostala len v rovine návrhu, nešlo o snaženie, ktoré zostalo nepovšimnuté. Hodnoty a princípy v dokumente s názvom *Implementácia etiky: Príručka pre zamestnancov OSN „Putting Ethics to Work: A Guide for United Nations Staff“* totiž kopírujú hodnoty a princípy, ktoré boli uvedené v spomenutom návrhu. Finálna podoba príručky je zo septembra 2012. Cieľom príručky je pomôcť zamestnancom robiť informované rozhodnutia, podporovať etickú kultúru a predchádzať porušeniam etiky. Dokument má komplementárny charakter, pretože nenahrádza iné existujúce pravidlá a povinnosti, ale pôsobí súčasne popri nich.

Dokument *Implementácia etiky (2012) popisuje etickú infraštruktúru OSN*, ktorá vychádza z Charty OSN a teda požiadaviek na efektivitu, kompetentnosť a integritu, ktoré by mali byť vnímané v rozmere čestnosti, dôvery, nestrannosti a nekorupčnosti. Takto stanovený základ je podporený zamestnaneckými regulatívami a pracovným poriadkom. Tieto prvky sú podporené Štandardmi správania sa pre medzinárodnú občiansku službu a základnými etickými hodnotami, ktoré korešpondujú s hodnotami uvedenými v navrhovanom kódexe. Predmetný dokument ďalej vo svojom texte kladie dôraz na vyhýbanie sa konfliktu záujmov v kontexte prijímania darov, vonkajšej činnosti, politických aktivít, zverejňovania údajov a obmedzení po pracovnom pomere. Príručka zároveň odkazuje na povinnosť ochraňovať zdroje OSN, vytvárať harmonické pracovné prostredie, podporovať etické rozhodovanie a ochraňovať informácie. Vyzdvihnutá je zároveň úloha poradenstva a komunikácie, ktoré zabezpečuje Etická kancelária OSN. Príručka navyše rozpracováva jednotlivé problematické oblasti, ktoré vhodne dopĺňajú otázky a odpovede týkajúce sa konkrétnych situácií. Práve v tomto zmysle sú priamo do praxe aplikované odporúčania etiky cnosti formulované v zmysle osvojovania a rozvíjania profesijných etických cností.

Nadväzujúcim a súčasne paradoxne starším dokumentom, ktorý je súčasťou etickej infraštruktúry systému OSN sú *Štandardy správania sa pre medzinárodnú občiansku*

službu „Standards of Conduct for the International Civil Service“¹⁵. Súčasnú podobou štandardov vydala v roku 2013 *Komisia pre medzinárodnú verejnú službu* „*International Civil Service Commission*“. V etickom rozmere sú štandardy príručkou pre medzinárodnú občiansku službu už viac ako pol storočia. Uvedený dokument disponuje nie len prvkom inšpiratívnosti, ale aj výkladovou schopnosťou, pretože nie je zameraný len na všeobecné záležitosti v podobe princípov, ale rozpracováva aj konkrétne problematické oblasti.

Úvodná časť Štandardov správania sa pre medzinárodnú občiansku službu (2013) je zameraná na *východiskové princípy*, ktorými sú zdôrazňovanie ľudských práv, spravodlivosť, dôstojnosť, hodnota ľudskej osobnosti a rovnosť. Následne sú rozpracované princípy integrity, tolerancie a porozumenia, medzinárodnej lojality, nestrannosti, nezávislosti a zodpovednosti. Štandardy ďalej v zmysle vytvárania priaznivých pracovných podmienok, motivácie, príkladného vedenia, oznamovania podozrení a porušení upravujú *vzťahy na pracovisku*. Zamestnancovi je zároveň zakázané angažovať sa v činnosti, ktorá je svojím charakterom identifikovateľná ako *obťažovanie a zneužívanie postavenia*. Štandardy upravujú *konflikt záujmov, včasné zverejňovanie údajov a využívanie zdrojov OSN*, ktoré by malo byť v súlade so zámermi, politikami a aktivitami organizácie. V rámci *obmedzenia po zamestnaní*, by úradník nemal získať v dôsledku výkonu pracovných úloh neopodstatnenú výhodu. Štandardy upravujú aj *úlohy sekretariátov*, ktoré by mali byť adekvátne nápomocné a *koncept self-managmentu*, na základe ktorého by zamestnanec mal byť konštruktívny. Štandardy upravujú *vzťahy s médiami* a *vzťahy s verejnosťou* v zmysle proklamovania cieľov a neohrozenia kreditu organizácie. Vytvorené pracovné prostredie by malo umožňovať *rešpektovanie odlišných názorov a kultúr*. Prípadné *iné zamestnanie a aktivity* mali byť vzájomne prospešné a одобrené. Za účelom ochrany nestrannosti zamestnanec neprijíma žiadne *dary, ocenenia, odmeny od vonkajších zdrojov*.

Charakter dokumentu je prispôsobený tak, aby bol široko aplikovateľný v rámci systému OSN a v rámci všetkých realizovaných politík (Malonga 2012). Uvedené štandardy je teda potrebné šíriť a prijímať opatrenia na ich zabezpečenie v rozmere celého systému OSN, ale aj národných štátov. V závere dokumentu je formulovaná ambícia, že akceptácia uvedených štandardov by mohla byť efektívnym nástrojom naplňania zodpovednosti medzinárodnej občianskej služby a aspirácií ľudí sveta. V tomto zmysle

---

¹⁵ Predmetný dokument Štandardy správania sa pre medzinárodnú občiansku službu z roku 2013 bol vydaný pod záštitou „International Civil Service Commission“. Je inšpirovaný Štandardami správania sa v medzinárodnej občianskej službe „Standards of Conduct in the International Civil Service“ z roku 1954, ktoré boli navrhnuté „International Civil Service Advisory Board“, pričom v roku 2001 boli revidované.

teda možno sledovať prienik teoretických koncepcií etiky zodpovednosti a teleologickej etiky, ktorá je zameraná na sledovanie konečného účelu a dobra celého ľudstva.

V oblasti implementácie etiky sa angažuje aj **Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj**. V kontexte skúmanej problematiky ide hlavne o oblasť boja proti korupcii, zodpovedného vládnutia alebo podpory riadenia etickej integrity v členských krajinách. Výsledkom sú dokumenty, ktoré by mali inšpiratívne pôsobiť na členské štáty alebo priamo zaväzovať úradníkov OECD. Prínosom tejto činnosti je fakt, na ktorý poukazujú D. E. Yoder a T. L. Cooper (2005), ktorí tvrdia, že krajiny OECD majú v zohľadňovaní etického aspektu činnosti vo verejnej správe neporovnateľne kvalitnejším spôsobom prepracované koncepcie ako štáty, ktoré nie sú členmi zoskupenia.

Dôležitým koncepčným dokumentom je **Odporúčanie Rady OECD zamerané na zlepšenie etického správania sa vo verejnej službe** „*Recommendation of the OECD Council on Improving Ethical Conduct in the Public Service*“. Zámerom tohto relatívne krátkeho dokumentu je inšpirovať členské štáty k tomu, aby upravili a vyžadovali etické správanie sa, konanie a rozhodovanie. Odporúčanie Rady OECD (1998) uvádza nasledovné *eticke princípy*, ktoré by pri tejto snahe mali byť rešpektované. Etické štandardy by mali byť jasné a navyše by mali byť reflektované v legislatíve. Zamestnanci verejnej správy by mali mať k dispozícii etické poradenstvo. Pri odhaľovaní pochybení by zamestnanci mali poznať svoje práva, povinnosti a spôsob očakávaného postupu. Politické záväzky by mali smerovať k zlepšeniu etického správania sa. Rozhodovací proces by mal byť transparentný a zároveň by mal byť otvorený kontrole. Interakcie medzi súkromným sektorom a verejným sektorom by mali mať jasne stanovené pravidlá. Vedúci pracovníci majú demonštrovať a podporovať etické správanie. Všetky prijaté a realizované politiky, procedúry a činnosti by mali podporovať etické správanie sa v organizácii. Podobnému účelu by mali zodpovedať aj celkové podmienky vo verejnej správe a spôsob riadenia ľudských zdrojov. Na druhej strane by mali byť v súvislosti s pochybeniami zavedené adekvátne zodpovednostné mechanizmy, postupy a sankcie.

Spomenuté odporúčanie bolo vôbec prvým dokumentom nežného práva, ktorý poukázal na nevyhnutnosť ochrany oznamovateľov neprípustného správania sa (Committing to Effective Whistleblower Protection 2016). Možno len súhlasiť s názorom J. Bertoka (1999), že sila predmetného odporúčania spočíva predovšetkým v ochote aplikovania zo strany jednotlivých štátov, v rámci ktorých je zohľadňovanie etiky postavené skôr na kombinácii nekonzistentných nástrojov. Tento stav je však porovnateľný

aj po takmer dvoch desaťročiach a rozhodne teda nemožno hovoriť o zjednotenej koncepcii riadenia etiky v jednotlivých členských štátoch OECD.

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj má v súvislosti s aplikáciou etiky do jej činnosti prijatý aj ďalší kľúčový dokument, ktorým je **Kódex správania sa úradníkov OECD** „*Code of Conduct for OECD Officials*“ z roku 2008. Obsahuje pravidlá, ktoré neboli prijaté len za účelom deklarovania naplnenia etických požiadaviek, ale vedú aj ku konkrétnym disciplinárnym sankciám.

Kódex úradníkov OECD (2008) upravuje nasledovné *všeobecné princípy*. V prvom rade ide o princíp pomenovaný ako lojalita a nezávislosť, ktorý je vhodne doplnený princípom nestrannosti. Pod tento princíp zároveň spadá aj prijímanie darov a iných benefitov, ktoré zamestnanec nesmie okrem všeobecných a osobitných výnimiek prijímať. Úradník OECD v súlade s kódexom zachováva a ochraňuje dôvernosť informácií, o ktorých sa dozvedel pri vykonávaní pracovných povinností, a zároveň nesmie dopustiť zneužívanie privilégií a imunit, ktoré mu v súlade s výkonom jeho funkcie prislúchajú. Kódex limituje aj *oblasť správania sa v rámci OECD*. Naprieč celým systémom musí byť dodržiavaná etická integrita. Súčasne nemôže nastať situácia, ktorá by z obsahovej stránky mohla byť identifikovaná ako zneužitie právomoci alebo konflikt záujmov. Zamestnanci sa v rámci organizácie správajú voči sebe taktne a zdvorilo, pričom prípadné konflikty by mali byť riešené proaktívne a v ich počiatocnej fáze. Kódex podrobne upravuje aj prípadné *vonkajšie aktivity*, ktoré sa dotýkajú vyhlásení, publikácií, zamestnaneckých aktivít, profesionálnej činnosti, verejných a politických aktivít, pričom akékoľvek ďalšie aktivity môže úradník OECD vykonávať v súlade s princípmi a ustanoveniami kódexu.

Spomenuté medzinárodné organizácie veľmi správne pochopili globálny rozmer zodpovednosti, ktorý je popisovaný v rámci etiky zodpovednosti. Neobmedzujú svoj pohľad len na zodpovednosť voči organizácii, ale formulujú ho aj voči občanom členských štátov, respektíve predovšetkým z pohľadu OSN ľudstva ako celku. Aplikáciou etických kódexov boli zároveň popri záveroch etiky cnosti využité v dostačujúcej miere aj myšlienky stanovené v rámci deontologickej teórie. Veľmi pozitívne možno vnímať požiadavku Odporúčania Rady OECD, ktorá len potvrdzuje myšlienky spomenuté v druhej kapitole v zmysle komplementárneho pôsobenia normatívnych systémov.

Ďalší dokument bol vydaný jednou z tradičných medzinárodných organizácií, ktorou bezpochyby je **Rada Európy**. Relatívne starším, ale stále aktuálnym dokumentom je **Odporúčanie č. Rec. (2000) 10 Výboru ministrov členským štátom o etickom kódexe verejných činiteľov** „*Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to*

Member States on Code of Conduct for Public Officials“. Je koncipovaný tak, aby mohol byť uplatniteľný pre široké spektrum adresátov, ako napríklad súkromné organizácie poskytujúce verejné služby, volení predstavitelia, členovia vlády. Podmienkou platnosti je stanovenie adresátov a informovanie o ustanoveniach, ktoré platia od chvíle, kedy to zainteresovaný okruh osôb potvrdí. Vzhľadom na to, že ide o modelovú iniciatívu, zahŕňa pomerne širokú škálu oblastí, ktoré eventuálne môže reálne vypracovaný etický kódex upravovať. Široká uplatniteľnosť tohto dokumentu je slovami L. Pratchett a V. Lowndes (2004) opodstatnená predovšetkým spoločnými problémami v európskych štátoch a potrebou ich koordinovaného riešenia.

Odporúčanie o etickom kódexe (2000) obsahuje *všeobecné princípy*, ktoré sú najrozsiahlejšou časťou dokumentu. Verejný činiteľ by mal konať v súlade s legislatívou a etickými normami, ktoré sa vzťahujú k jeho funkcii. Zároveň by mal konať politicky neutrálne, lojálne voči legálne zvolenej autorite, čestne, efektívne, spravodlivo a s dôrazom na verejný záujem. Svoju diskrečnú právomoc by mal využívať nestranne, objektívne a nemal by pripustiť konflikt záujmov. Princípy zároveň stanovujú povinnosť konať tak, aby bola zachovaná dôvera verejnosti, čo možno zabezpečiť okrem iného aj rešpektovaním hierarchického postavenia a primeraným zaobchádzaním s informáciami. Všeobecné princípy sú doplnené o *konkrétne špecifické situácie*, ktoré môžu pri plnení pracovných povinností verejného činiteľa nastať. Formulovaná je v prvom rade požiadavka oznamovať neprípustné konanie a súčasne vytvárať podmienky na ochranu oznamovateľov. Zároveň je bližšie rozpracovaný konflikt záujmov v zmysle prijímania darov a iných výhod, nezneužívania zdrojov na súkromné účely alebo vykonávania iných vedľajších činností. Zo strany verejnej správy by mali byť vykonané všetky opatrenia smerujúce k ochrane súkromia verejného činiteľa. Záver kódexu je venovaný jeho dodržiavaniu a sankciám, pričom zodpovednosť za dodržiavanie nesie vedúci, ktorý zároveň prijíma a navrhuje disciplinárne opatrenia.

Vychádzajúc z uvedeného možno konštatovať, že aj napriek relatívne staršiemu spracovaniu je predmetný modelový kódex odporúčacieho charakteru stále aktuálny. Aj v súčasnosti sú jeho ustanovenia aplikovateľné v plnej miere. Možno sa teda prikloniť k názoru M. C. Apostolacheho (2014), ktorý ako odborník na riadenie vo verejnej správe aj v dnešnej dobe považuje tento dokument za dôležitý stimulačný prostriedok modernizácie fungovania verejnej správy.

Ďalším eticky významným dokumentom vydaným v rámci činnosti Rady Európy je ***Odporúčanie CM/Rec (2007)7 Výboru ministrov členským štátom o dobrej správe***

„*Recommendation CM/Rec (2007) 7 of the Committee of Ministers to member states on good administration*“, ktoré bolo v roku 2007 prijaté za účelom poukázania na nevyhnutnosť sledovania a uplatňovania dobrej správy. Predmetný dokument je zameraný na reguláciu správania sa, konania a rozhodovania v rozmere úradník a občan.

Odporúčanie o dobrej správe (2007) teda v kontexte skúmanej problematiky obsahuje nasledovné požiadavky na správanie sa, konanie a rozhodovanie. Formuluje *princípy dobrej verejnej správy* v zmysle zákonnosti, rovnosti, nestrannosti a proporcionality. Zároveň rozpracováva princíp právnej istoty, včasného konania, participácie, rešpektovania súkromia a transparentnosti. Vo svojej druhej časti upravuje *pravidlá upravujúce správne rozhodovanie*. Pozornosť je venovaná iniciovaniu správneho konania, podaniam súkromných osôb, právu na vypočutie v individuálnych aj kolektívnych veciach a odôvodneným správnym poplatkom. Zároveň rozpracováva požiadavky na formu, publikovanie správneho rozhodnutia, jeho právoplatnosť a vykonanie. Posledná časť dokumentu sa zameriava na *odvolanie*, pričom stanovuje ideálne požiadavky vzťahujúce sa na odvolanie voči rozhodnutiam vydaným v správnom konaní a prípadnej kompenzácii v prípade vzniku škody takýmto rozhodnutím.

Skeptické názory na globalizačné procesy zatracujúce iniciatívy medzinárodných organizácií a ich vplyv na verejné dianie v jednotlivých členských štátoch teda nemožno potvrdiť. Reflektovaním aktuálnych trendov v oblasti implementácie etiky, sú pre spomenuté medzinárodné organizácie charakteristické iniciatívy, ktoré môžu byť rozvinuté a prispôbené potrebám jednotlivých členských štátov. Súhrnne možno v súvislosti s predmetnými eticky významnými dokumentmi konštatovať, že svojím obsahom podrobne upravujú správanie sa, konanie a rozhodovanie adresátov. Spomínané kódexy správania sa možno zaradiť medzi dokumenty spracované na základe justiniánskeho prístupu vypracovania kódexu, ktorý K. Kernaghan (1980) zdefinoval ako prístup detailne popisujúci aspekty činnosti regulovaného okruhu osôb.

Uvedené medzinárodné organizácie disponujú eticky významnými dokumentami odporúčacieho, ale aj záväzného charakteru. Správanie sa, konanie a rozhodovanie upravujú všeobecné princípy, ktoré bližšie konkretizujúce štandardy reflektujúce viac či menej opakujúce sa situácie. Na základe kvality, odbornosti a prepracovanosti dokumentov možno hovoriť o adekvátnom venovaní pozornosti etickému aspektu činnosti, a zároveň o nevyhnutnej spolupráci odborníkov na teóriu a prax v predmetnej oblasti. Aj napriek tomu, že nejde v pravom zmysle o reguláciu verejnej správy, ide o iniciatívy, ktorých podstatou je služba verejnosti v tom najširšom slova zmysle. Práve ideál, ktorý je

formulovaný na nadnárodnej úrovni môže predstavovať vhodný východiskový základ pre stanovenie univerzálnych etických požiadaviek vo verejnej správe.

3.2 Eticky významné dokumenty prijaté Európskou úniou

Európska integrácia v mnohých ohľadoch prekračuje rozmer pôvodnej myšlienky zakladajúcich členských štátov. Európska únia využitím rôznych iniciatív ovplyvňuje aj členské štáty a procesy v nich prebiehajúce, pričom oblasť verejnej správy nie je v tomto zmysle výnimkou. Deje sa tak prostredníctvom cielenej regulácie vlastnej administratívnej činnosti, a to predovšetkým v dvoch rozmeroch. V prvom rade ide o vzťah úradník a organizácia, ale na druhej strane netreba zabúdať na vzťah úradníka voči verejnosti. Napriek tomu, že Európska únia vo všeobecnosti budí dojem byrokratického aparátu, ktorý chrlí jeden bezvýznamný dokument za druhým, možno v kontexte skúmanej problematiky hovoriť o viacerých hodnotných a významných dokumentoch.

Dokumenty upravujúce správanie sa úradníkov Európskej únie možno vnímať vo vzťahu k členským krajinám inšpiratívne aj napriek tomu, že kódexy výslovne nehovoria o takejto ambícii. Vo vzťahu k členským štátom možno z dôvodu spoločného hodnotového základu európskeho priestoru uvažovať v konečnom dôsledku o ich plnej aplikovateľnosti. Európska integrácia ako súčasť globalizačných procesov formuje vlastné pravidlá aj v oblasti zohľadňovania etického aspektu činnosti, v dôsledku čoho pôsobí podnecujúco a v prospech podobných iniciatív v oblasti správy vecí verejných v členských štátoch.

V tomto zmysle a v kontexte skúmanej problematiky nemožno nespomenúť jav nazvaný europeizácia verejnej správy. Podľa autorov T. A. Börzel a T. Risse (2003) má europeizácia verejnej správy najväčší vplyv vo verejno-politickom rozmere polity. Verejná správa na národnej úrovni v dôsledku europeizácie musí byť vykonávaná s ohľadom na európske politiky a politiky ostatných členských štátov (Verheijen a Connaughton 2003). Tento nový fenomén je podľa M. Adamcovej (2014) spájaný so serióznym prístupom k dokumentom, odporúčaniam a rešpektovaniu vzájomne dohodnutých pravidiel, čo by mohlo byť začiatkom nového pragmatizmu, súčasťou ktorého je zohľadňovanie efektívnych foriem riadenia organizácie a správy spoločnosti.

Práve prostredníctvom viacerých významných dokumentov na úrovni Európskej únie možno hovoriť o snahe vysporiadať sa s eticko-morálnymi výzvami, ktoré boli nastolené globalizačnými procesmi, a ktoré možno identifikovať v celoeurópskom priestore. Ide o dokumenty vydané pod záštitou Európskeho ombudsmana a legislatívneho

trojuholníka Európskej únie. Prehľad eticky významných dokumentov prijatých na úrovni EÚ obsahuje nasledujúca tabuľka číslo 3.

Tabuľka 3 Zoznam eticky významných dokumentov na úrovni Európskej únie

Zastrešujúca organizácia	Názov dokumentu
Európsky ombudsman	Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ
	Európsky kódex dobrej správnej praxe
Európska komisia	Kódex dobrého úradného postupu
	Kódex správania sa členov Komisie
Rada Európskej únie	Kódex dobrého úradného postupu pre Generálny sekretariát Rady Európskej únie a jej zamestnancov v ich profesionálnych vzťahoch k verejnosti
Európsky Parlament	Príručka povinností úradníkov a ostatných zamestnancov Európskeho parlamentu
	Kódex správania sa poslancov Európskeho parlamentu s dôrazom na finančné záujmy a konflikt záujmov
	Užívateľská príručka: Kódex správania sa pre členov

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Napriek nepopierateľnému významu legislatívneho trojuholníka, možno v kontexte skúmanej problematiky vyzdvihnúť iniciatívy zástupcu nežného práva. Jeden z kľúčových dokumentov pre skúmanú oblasť na úrovni Európskej únie vypracoval **Európsky ombudsman** v roku 2012, kedy bola táto funkcia obsadená P. Nikiforosom Diamandourosom. Jedná sa o dokument s názvom **Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ** „*Public Service Principles for the EU Civil Service*“. Ambíciou dokumentu bolo vypracovať princípy, ktoré budú aplikovateľné na všetkých úradníkov Európskej únie. Slovenský preklad sa prikláňa k tomu, že ide o zásady, ale vzhľadom na zaužívanú anglickú terminológiu a pojmy využívané v texte, je možné prikloniť sa k pojmu princípy. Možno povedať, že na pôde EÚ ide o dokument, v ktorom sa zrejme najvýraznejšie prejavuje potreba upraviť etický aspekt činnosti. Predmetný dokument obsahuje súbor najširších etických princípov, ktoré sú implicitne alebo explicitne uvedené v už existujúcich dokumentoch, avšak jeho prínosom je ich jasné, stručné a súhrnne stanovenie.

Úradníci Európskej únie by teda mali na základe dokumentu Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) korigovať svoje správanie sa v súlade s nasledujúcimi princípmi. V rámci princípu *záväzok voči Európskej únii a jej občanom* by si mali byť vedomí toho, že úlohou inštitúcií je slúžiť záujmom EÚ a občanov. Ďalší princíp s názvom

integrita ukladá úradníkovi povinnosť spĺňať najprísnejšie požiadavky verejnej kontroly, k čomu nestačí len dodržiavanie zákonov. Od úradníkov je vyžadovaná nezáujatosť, otvorenosť a dôraz na fakty, výsledkom čoho je *objektívnosť*. Princíp *úcta k druhým* vyžaduje úctivé správanie, ochotu spolupracovať, slušnosť, včasnosť a úprimnú snahu pochopiť odlišné názory. Posledným princípom je *transparentnosť*, na základe ktorého by úradníci pri pochybnostiach mali byť schopní svoje konanie vysvetliť a zdôvodniť.

Ďalším dôležitým dokumentom, ktorý bol rovnako koncepčne vypracovaný Európskym ombudsmanom je ***Európsky kódex dobrej správnej praxe*** „*The European Code of Good Administrative Behaviour*“. Súčasná podoba tohto kódexu je už v poradí treťou prepracovanou verziou a momentálne tvorí spolu s vyššie spomínanými princípmi jeden dokument. Za autora tejto koncepcie možno označiť J. Södermana, pričom jeho verzia kódexu bola schválená uznesením Európskeho parlamentu v roku 2001. Vzťahuje sa na zamestnancov, na ktorých sa vzťahuje služobný poriadok a podmienky zamestnávania. Upravuje vzťah úradníkov voči verejnosti, okrem prípadov, kedy je tento vzťah upravený osobitným spôsobom. Unikátnosť kódexu spočíva podľa J. Mendes (2009) v jedinečnej kombinácii a prepojení právnej a etickej dimenzie správy. Svojím obsahom je zameraný predovšetkým na odstránenie potenciálneho rizika nesprávneho úradného postupu, ktoré môže v rámci každodennej praxe vzniknúť (Hedemann-Robinson 2015).

Európsky kódex dobrej správnej praxe (2015) obsahuje *princípy*, ktorými by sa úradníci EÚ mali vo vzťahu k verejnosti riadiť. V prvom rade musí byť dodržaná zákonnosť, ale súčasne je dôležitá aj nediskriminácia a rešpekt voči všetkým ľudským charakteristikám. Úradníci musia konať tak, by napĺňali princíp proporcionality a zároveň dodržali princípy nestrannosti, nezávislosti a objektívnosti. Vo vzťahu k verejnosti možno hovoriť o oprávnených očakávaniach, konzistentnosti rozhodovania a poradenstve. Za akýchkoľvek okolností je vyžadovaná spravodlivosť a zdvorilosť, ako aj reagovanie na listy v jazyku občana, ktorý by mal dostať potvrdenie o prijatí jeho podnetu. Ak vec úradníkovi vecne nepatrí, má povinnosť ju postúpiť. Občan má právo na vypočutie a vyjadrenie, pričom rozhodnutie v jeho veci by malo byť vydané v primeranom čase. Rozhodnutie by malo byť odôvodnené, oznámené a malo by obsahovať poučenie o odvolaní. Ak je to možné, úradníci by mali vyhovieť žiadostiam o informácie. Zároveň sú zodpovední za vedenie primeraných záznamov. Záver kódexu je okrem spôsobu jeho uverejnenia venovaný aj právu sťažovať sa na jeho nedodržanie u ombudsmana.

Súčasná podoba kódexu je už treťou prepracovanou verziou, ktorá sa od predošlých veľmi neodlišuje. Podstatné je však poukázať na jeden dôležitý fakt. Je nepochybné, že

v čase jeho prvého vypracovania reprezentoval ambíciu stať sa východiskovým bodom správneho postupu orgánov EÚ (Solé 2011). Možno konštatovať, že táto ambícia splnila svoj účel a dokonca ho presiahla. Viaceré postupy týkajúce sa vzťahu úradník a občan sú totiž transformované aj do postupov verejnej správy v jednotlivých členských štátoch.

Uvedené dokumenty vypracované európskym ombudsmanom možno vo vzťahu k inštitúciám EÚ vnímať len pozitívne. Ich obsah je smerovaný na procesy a postupy úradníkov voči verejnosti. Z tohto pohľadu je prioritizovaný konečný účel a dôsledok činnosti úradníkov, ktorý je uprednostňovaný ako kritérium správnosti. Odborníčka na etiku integrácie A. Năstase (2016) pôsobiaca na Maastrichtskej univerzite tvrdí, že v rámci únie nemožno hovoriť o koncepčnom dokumente, ktorý by zastrešoval etický rozmer činnosti, napriek tomu možno tieto dokumenty považovať za vhodný základ, z ktorého môžu dokumenty prijímané inštitúciami vychádzať. Inštitúcie EÚ totiž majú prijaté vlastné dokumenty, pričom najčastejšie ide o kódexy správania sa. Niektoré aspekty nespomenuté v rámci dokumentov z dielne európskeho ombudsmana sú však lepšie vyprofilované v nasledujúcich dokumentoch inštitúcií Európskej únie.

Dôležitú úlohu v európskej integrácii zohráva *Európska komisia*, a preto v tomto zmysle možno poukázať na významnosť dokumentov, ktoré popri legislatíve upravujú jej činnosť. V kontexte skúmanej problematiky ide hlavne o nasledujúce dva dokumenty, ktorých prijatie oddeľuje viac ako jedno desaťročie.

Nezanedbateľný význam má v načrtnutom zmysle *Kódex dobrého úradného postupu* „*Code of Good Administrative Behaviour: Relations with the Public*“, ktorý s dôrazom na verejný záujem upravuje kontakt úradníkov komisie s verejnosťou. Obsah Kódexu dobrého úradného postupu (2000) je systematicky členený do niekoľkých častí. Úvod je po vymedzení snahy o kvalitu a stanovení účelu zameraný na všeobecné *princípy*. V prvom rade definuje zákonnosť, nediskrimináciu, objektívnosť a rovnaké zaobchádzanie bez ohľadu na akúkoľvek ľudskú charakteristiku. Úradníci musia zároveň vykonávať svoju činnosť v súlade s princípom proporcionality a princípom konzistentnosti. Druhou časťou kódexu sú *pokyny* upravujúce objektívnosť a nestrannosť v zmysle sledovania záujmov únie a verejného záujmu. Zároveň je stanovená povinnosť informovať o vnútorných procesoch. Kódex zároveň obsahuje *informácie o právach zainteresovaných strán*. Všetky strany s priamym záujmom by mali byť vypočuté, rozhodnutie by malo byť riadne odôvodnené a poučovať o možnosti odvolania. Súčasťou predmetného kódexu je aj časť zameraná na *riešenie podnetov*. Táto časť bližšie rozpracováva aj zverejňovanie dokumentov, listovú, telefonickú a mailovú komunikáciu a žiadosti zo strany médií.

Záverečné časti kódexu upravujú *ochranu osobných údajov a dôverných informácií*, ako aj postup *podania sťažnosti*, ktoré môžu byť adresované komisii alebo ombudsmanovi.

Európska komisia má prijatý ďalší veľmi inšpiratívny dokument s názvom **Kódex správania sa členov Komisie** „*Code of Conduct for Commissioners*“¹⁶. Aktuálna verzia bola v roku 2011 vypracovaná na základe iniciatívy predsedu Josého Manuela Barrosu. V porovnaní s inými dokumentmi je obsah tohto kódexu koncipovaný špecifickým spôsobom. Neupravuje totiž činnosť komisára len počas jeho funkcie, ale striktným spôsobom aj obdobie pred nástupom do funkcie a obdobie po skončení funkcie.

Kódex členov Komisie (2011) upriamuje pozornosť na *nestrannosť a dôstojnosť v kontexte etických otázok*. Táto časť prísne, ale zároveň jasne vymedzuje situácie týkajúce sa konfliktu záujmov, ktorými sú vykonávanie platenej či neplatenej činnosti, publikačnej činnosti, politickej a inej verejnej činnosti, deklarovanie majetku a zneužívanie funkcie na súkromné účely. Činnosť komisie by sa mala niesť v duchu kolegiality a zachovávaní dôvernosti informácií. Kódex sa rámcovo venuje aj pravidlám služobných ciest a pravidlám pohostenia a reprezentácie, ktoré sú upravené samostatným rozhodnutím. Všetky zdroje je komisár povinný využívať výlučne v súlade s platnými normami. Podrobným spôsobom kódex upravuje prijímanie darov, prejavov pohostinnosti a ocenení, ako aj súvisiace výnimky. Komisár zodpovedá za zloženie kancelárie a jej členov vyberá na základe objektívne a primerane stanovených kritérií. *Záverečné ustanovenia* obsahujú pravidlá týkajúce sa odstúpenia a odvolania z funkcie, sankcií, poradnej kompetencie ad hoc zriaďovaného etického výboru, cieľov a spôsobe interpretácie kódexu.

Predmetný kódex je podľa A. Kaczorowskej (2013) veľmi striktný a vyžaduje správanie sa v súlade s najvyššími štandardmi verejného života, pričom dominantný dôraz je kladený na oblasť konfliktu záujmov. Zhrnújúco možno v súvislosti s predmetným kódexom konštatovať, že v porovnaní s doposiaľ spomenutými dokumentami ide o veľmi podrobnú úpravu činnosti konkrétneho okruhu osôb. Na druhej strane je vďaka tomu možné vypracovanie jednotlivých ustanovení, čo pri kódexoch, štandardoch a príručkách zameraných na široký počet adresátov nie je možné dosiahnuť.

Z pohľadu predmetnej skúmanej problematiky disponuje eticky významnými dokumentami aj **Európsky parlament**, pričom tak ako v prípade Európskej komisie sú nasledujúce kódexy adresované odlišnému okruhu osôb. Z chronologického hľadiska

---

¹⁶ Kódex správania sa pre členov Komisie obsahuje navyše vo forme prílohy tlačivo slúžiace k preukázaniu záujmov komisára v štruktúre predchádzajúcich činností, vedľajšej činnosti, finančných záujmov, majetku a pracovnej činnosti manžela/manželky/partnera/partnerky. Zároveň ako prílohu obsahuje bližšiu špecifikáciu práv a povinností členov Komisie v súvislosti s cestami zo služobných dôvodov.

možno začať starším dokumentom s názvom **Príručka povinností úradníkov a ostatných zamestnancov Európskeho parlamentu** „*Guide to Obligations of Officials and Other Servants of the European Parliament*“¹⁷, ktorý z etického uhla pohľadu upravuje činnosť uvedeného okruhu osôb pri plnení pracovných povinností.

Príručka úradníkov EP (2008) kladie dôraz na plnenie povinnosti v zmysle nezávislosti, zdržanlivosti a dôvernosti, pričom tieto v podstate reflektujú *všeobecné princípy*. V súvislosti s dodržiavaním nezávislosti je od úradníkov vyžadované konanie v záujme spoločenstva. Príručka sa zároveň v kontexte nezávislosti venuje prijímaniu darov, konfliktu záujmov, vykonávaniu verejnej a inej politickej funkcie alebo inej činnosti, ktorá by mohla mať negatívny vplyv na umiernené a primerané plnenie pracovných povinností. Úradník by mal zároveň zachovávať mlčanlivosť. Ak chce vydať publikáciu v rámci oblasti, v ktorej pôsobí mal by požiadať o posúdenie, či táto nebude mať negatívny vplyv na záujmy EÚ. Príručka upravuje aj *služobné povinnosti*, pričom kladie dôraz na povinnosť byť inštitúcii plne k dispozícii, plniť úlohy a rešpektovať inštitúciu a nadriadeného. Zároveň je vyžadovaný záväzok dodržiavania zodpovednosti, lojálnej kooperácie, plnenia záväzkov a v neposlednom rade aj ochrana ostatných úradníkov. Záverečná časť *vzťahy s občanmi* upravuje otvorenosť administratívy, prístup k dokumentom, získavanie a uchovávanie údajov a podávanie sťažností.

Ďalším dokumentom Európskeho parlamentu je **Kódex správania sa poslancov Európskeho parlamentu s dôrazom na finančné záujmy a konflikt záujmov** „*Code of Conduct for Members of the European Parliament with Respect to Financial Interests and Conflict of Interest*“, ktorý je adresovaný voleným predstaviteľom.

Z obsahového hľadiska je Kódex poslancov EP (2012) systematicky rozdelený do viacerých častí. Prvá časť je zameraná na *východiskové princípy*, medzi ktoré zaraďuje nezištnosť, integritu, otvorenosť, pracovitosť, čestnosť, zodpovednosť a rešpekt voči reputácii parlamentu. Poslanci majú konať výhradne vo verejnom záujme a nesmú získať akúkoľvek finančnú výhodu alebo iný benefit. *Hlavné povinnosti* sú stanovené v zmysle ustanovení, ktoré *bližšie konkretizujú jednotlivé oblasti*. Poslanci nesmú pripustiť konflikt záujmov a za týmto účelom predkladajú vyhlásenia týkajúce sa ich finančných záujmov.

---

¹⁷ Príručka povinností úradníkov a ostatných zamestnancov Európskeho parlamentu v porovnaní s ostatnými analyzovanými dokumentmi obsahuje značné množstvo príloh, prostredníctvom ktorých sú adresátovi príručky ponúknuté predpísané formuláre vzťahujúce sa ku konkrétnym povinnostiam. Formu prílohy má teda žiadosť o predchádzajúci súhlas spojený s prijatím vyznamenania, rádu, daru alebo prejavu priazne, žiadosť o povolenie vykonávať vonkajšiu činnosť alebo mandát mimo EÚ, vyhlásenie o činnostiach manželského partnera, vyhlásenie o kandidovaní na volenú verejnú funkciu alebo vysokú politickú funkciu, vyhlásenie o výkone volenej verejnej funkcie alebo vysokej politickej funkcie a predbežné oznámenie o zverejnení textu, ktorý súvisí s prácou EÚ.

Súčasne okrem stanovených výnimiek neprijímajú dary a iné výhody. Ak bývalí poslanci vykonávajú činnosť, ktorej obsahom je ovplyvňovanie poslancov, nesmú disponovať výhodami bývalých poslancov. Kódex zveruje dôležité úlohy Poradnému výboru pre správanie sa členov parlamentu, ktorý v stanovenej lehote poskytne poslancovi v prípade nejasností usmernenie. Porušenie kódexu má byť oznámené výboru, objektívne preskúmané a poslanec by v tejto veci mal byť vypočutý. Predseda na základe odporúčania výboru rozhodne o sankcii, voči ktorej sa poslanec môže odvolať. Záver kódexu je formulovaný v zmysle potreby prijímania postupov na jeho vykonávanie, dodržiavanie, kontrolu, ako aj vytvárania postupov, cez ktoré je zabezpečená jeho aktualizácia.

Niektoré časti kódexu boli zo strany odbornej verejnosti kritizované. Podľa členky dánskej organizácie Think Tank EUROPA M. Kluger-Dionigi (2017) možno kriticky vnímať nedokonalosť v oblasti nezávislosti poradného výboru, neadresnosť voči asistentom poslanca alebo nedôsledne spracovanú oblasť regulácie činnosti po skončení funkcie. Napriek tomu je tento dokument jediným, ktorý reguluje správanie sa europoslancov. Vzhľadom na to, že ide o jediných volených predstaviteľov na úrovni EÚ, je potrebné existenciu tohto kódexu ako celku vnímať napriek výhradám pozitívne.

Rozširujúcim dokumentom spracovaným Poradným výborom pre správanie sa členov parlamentu je *Užívateľská príručka „Users' Guide“* (2013), ktorá obsahom kopíruje články kódexu. Podrobnejšie rozpracováva všetky články, predovšetkým však deklarovanie finančných záujmov. Navyše rozlišuje potenciálny a reálny konflikt záujmov, prijímanie darov a iných benefitov. Najväčšiu pozornosť príručka venuje usmerneniam napomáhajúcim správne vyplneniu formuláru pre deklarovanie finančných záujmov.

Posledný z trojice hlavných orgánov EÚ, ktorým je *Rada Európskej únie* má rovnako prijatý kódex upravujúci správanie sa úradníkov. Ide o *Kódex dobrého úradného postupu pre Generálny sekretariát Rady Európskej únie a jej zamestnancov v ich profesionálnych vzťahoch k verejnosti* „*Code of Good Administrative Behaviour for the General Secretariat of the Council of the European Union and its Staff in Their Professional Relations with the Public*“, ktorý možno považovať za najstarší.

Kódex Rady EÚ (2001) obsahuje *všeobecné ustanovenia*, v ktorých je vyžadované plnenie pracovných povinností v súlade so stanovenými všeobecnými princípmi premietnutými do nasledujúcej časti textu. Kódex pri vybavovaní podaní vyžaduje *nediskrimináciu* a rovnaké zaobchádzanie. Súčasne je od úradníkov požadovaná *čestnosť, lojálnosť a neutrálnosť*. Prioritou je sledovanie záujmov únie a odstránenie osobných, politických a národných vplyvov. Ustanovenie zamerané na *zdvorilosť* je splnené vtedy, ak

je konanie zamestnanca svedomité, korektné a nápomocne. V nadväznosti na to je *poskytovanie informácií* zamestnancami možné len v rámci ich zodpovednosti a pri splnení požiadaviek jasnosti a úplnosti. Kódex upravuje aj *telefonický kontakt, písomné odpovede a ich lehoty*, ako aj reakcie na *požiadavky od médií*. V súlade s povinnosťou zdržať sa neoprávneného využitia dát, má byť zamestnancom patrične zabezpečená *ochrana dát*.

Vzhľadom na obsahové hľadisko dokumentov prijatých na úrovni Európskej únie možno konštatovať nasledovné. Prioritným cieľom predmetných dokumentov prijatých v rámci jednotlivých orgánov je sledovanie konečného účelu v podobe cieľov európskeho zoskupenia alebo orgánov. V podstate ide o aplikáciu trendu a požiadaviek stanovených v rámci iniciatívy ombudsmana. Predsa len možno hovoriť o komplementárnom vplyve a postupnom presadzovaní záverov deontologickej etickej teórie voči teleologickej etike, a to predovšetkým prostredníctvom normatívnosti transformovanej do prijímania kódexov správania sa, ktoré pri nedodržaní povinností a pravidiel v nich obsiahnutých formulujú aj prípadné sankcie. Veľmi okrajovo sú uplatnené ďalšie etické teórie. Zďaleka nemožno hovoriť o prepracovanej etickej infraštruktúre. Napriek tomu, že možno nájsť určité náznaky v súvislosti Európskou komisiou a Európskym parlamentom. Nejde však o systémové riešenie, ktoré by vzhľadom na požadovanú etickú profesionalizáciu úradníkov mohlo okrem iného zvýšiť dôveru verejnosti v úniu ako celok alebo zvýšiť legitimitu implementovaných politík.

3.3 Eticky významné dokumenty národného charakteru v zahraničí

Etické požiadavky v podobe stanovených etických princípov, štandardov a cností možno nájsť aj mimo doposiaľ uvedených skupín dokumentov, ktorých existencia výlučne závisí od existencie nadnárodných organizácií. Za účelom bližšej špecifikácie a zohľadnenia konkrétnych politických, sociálnych a historicko-kultúrnych podmienok sú na národnej úrovni vypracované dokumenty v podobe koncepcií, odporúčaní alebo príručiek. Organizácie verejnej správy tak majú k dispozícii konkrétne usmerňujúce dokumenty, ktoré môžu pri zohľadňovaní etického aspektu správy vecí verejných využiť. Za inšpiratívne možno považovať predovšetkým dokumenty vydané v štátoch, ktoré majú s riadením etického aspektu praxe verejnej správy dlhoročné skúsenosti a ich súčasná prax prešla určitým vývojom. Ide hlavne o anglosaské krajiny, ktoré úroveň dosiahnutej demokracie a s ňou súvisiacej občianskej participácie, disponujú kvalitnejšími a sofistikovanejšími postupmi presadzovania záujmov, koncepciami podporujúcimi boj

s korupciou a iným neželaným správaním. Súčasne sú v týchto štátoch kreované špecializované inštitúcie zamerané na podporu riadenia etického rozmeru verejnej správy.

Vychádzajúc z uvedeného možno za inšpiratívnu považovať činnosť nasledujúcich vnútroštátnych organizácií. Ide napríklad o Úrad vládnej etiky, pod záštitou ktorého bolo vypracovaných viacero významných dokumentov alebo Americkú spoločnosť pre verejnú správu. V európskom priestore nemožno nespomenúť Výbor pre štandardy vo verejnom živote a jeho princípy verejného života. Prehľad eticky významných dokumentov, ktoré budú bližšie rozpracované v nasledujúcej časti podkapitoly obsahuje tabuľka číslo 4.

Tabuľka 4 Zoznam eticky významných národných dokumentov v zahraničí

Zastrešujúca organizácia	Názov dokumentu
Úrad vládnej etiky	14 všeobecných princípov
	Etická služba: Príručka pre výkonných zamestnancov na pobočkách
	Štandardy etického správania: Zhrnutie pre výkonných zamestnancov v pobočkách
Výbor pre štandardy vo verejnom živote	Sedem princípov verejného života
	Etické štandardy pre poskytovateľov verejných služieb
	Etické štandardy pre poskytovateľov verejných služieb - usmernenie
Americká spoločnosť pre verejnú správu	Etický kódex Americkej spoločnosti pre verejnú správu

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Prepracovaný systém riadenia etiky vo verejnej správe je využívaný v Spojených štátoch amerických. Zastrešuje ho **Úrad vládnej etiky** „*Office of Governmental Ethics*“, ktorý funguje už štvrté desaťročie. Jeho poslaním je naplniť samotnú podstatu verejnej služby, a teda plniť záväzok voči verejnosti vyžadujúci povýšenie záujmov verejnosti nad súkromné záujmy zamestnancov. Dôležitou iniciatívou je dokument **14 všeobecných princípov** „*14 General Principles*“, ktorý bol prvý krát spracovaný počas funkčného obdobia prezidenta Georga H. W. Busha v roku 1989. Postupne boli tieto princípy doplnené o celý rad ďalších dokumentov. V porovnaní s vyššie spomínanými eticky významnými dokumentami síce obsahuje väčší počet princípov, ale svojou stručnosťou oprávnené naplňajú myšlienku základných princípov.

Dokument 14 všeobecných princípov (2016) obsahuje *princípy*, ktoré nie sú výslovne pomenované. S odvolaním sa na prvý princíp je verejná služba záväzkom voči

verejnosti. Očakáva sa, že zamestnanci nebudú disponovať takými finančným záujmami, ktoré by boli v konflikte so svedomitým výkonom povinností. Súčasne okrem povolených výnimiek nesmú prijímať dary alebo iné výhody. Zamestnanci musia v súvislosti s plnením svojich pracovných povinností vynaložiť čestné úsilie na dosiahnutie požadovaných zámerov. Zároveň nesmú vedome prijímať neoprávnené záväzky, v dôsledku ktorých by bola vláda k niečomu zaviazaná. Rovnako je neprípustné zneužívať úrad na osobné obohatenie, či zvýhodnenie súkromných organizácií alebo jednotlivcov. Zamestnanci ochraňujú zverený majetok a nevyužívajú ho v rozpore s pravidlami. Vo vzťahu k svojmu budúcemu zamestnaniu nesmú vykonávať aktivity, ktoré sú v konflikte s ich oficiálnymi povinnosťami a zodpovednosťou. Oznámenie podvodu, plytvania, zneužitia alebo korupcie je povinnosťou. Zamestnanci by mali v dobrej viere plniť svoje občianske povinnosti a legislatívu. Na druhej strane by sa mali zdržať činnosti, ktorá by vzbudzovala podozrenie porušenia legislatívy alebo etických štandardov. Ak však k vzniku takéhoto podozrenia dôjde, malo by byť posúdené objektívne a relevantne.

Systematickosť a komplexnosť činnosti Úradu vládnej etiky je potvrdená nasledujúcimi dokumentami. V prvom rade ide o dokument ***Etická služba: Príručka pre výkonných zamestnancov na pobočkách*** „*Ethical Service: Handbook for Executive Branch Employees*“. Príručka má byť zamestnancom vnímaná ako úvod do etických a právnych požiadaviek. Výslovne vyžaduje dôsledné preštudovanie s porozumením, pričom je základom etického pracoviska a vyžaduje osobnú oddanosť verejnej službe.

Úvodná časť príručky Etická služba (2016) obsahuje v porovnaní s predchádzajúcimi dokumentmi netradične, ale veľmi správne *dva druhy* vzájomne podmieňujúcich sa *záväzkov*. Verejná správa garantuje fungovanie etických mechanizmov, pretože každý orgán musí z legislatívy disponovať etickým programom. Na druhej strane ide o záväzok zamestnanca, formulovaný v zmysle naplňania vízie orgánov, čestnosti, nestrannosti a služby ostatným. Splnenie týchto záväzkov predpokladá vhodné *povedomie* o fungovaní systému. Toto povedomie vychádza zo znalosti všeobecných princípov, konfliktov záujmov postihnuteľných na základe trestného práva¹⁸ a štandardov etického správania. Všeobecné princípy príručka vyzdvihuje predovšetkým v rovine lojálnosti voči právu, koncipovaniu nesebeckej služby verejnosti a v zmysle zodpovedného správcovstva.

---

¹⁸ Dokumenty spracované Úradom pre vládnu etiku často odkazujú na trestným právom postihnuteľné prípady konfliktu záujmov, pričom ide o prípady doplnku k platu z dôvodu vykonávania pracovných povinností, akceptovanie odmien a úplatkov, prijímanie záväzkov iných ľudí akýmkoľvek spôsobom vzťahujúcich sa k vláde, kompenzáciu vo veci, ktorá je predmetom záujmu vlády a v poslednom rade obmedzenie bývalých zamestnancov.

Príručka v rámci budovania povedomia venuje patričnú pozornosť nezneužívaniu postavenia, konfliktu finančných záujmov, nestrannosti, hľadaniu iného zamestnania, externým aktivitám a prijímaniu darov. Vyžadovaná je *zapojenosť*, ktorá je však podmienená prostredím, v rámci ktorého sa zamestnanec v prípade nejasností môže obrátiť na nadriadeného alebo etického úradníka. Zamestnanec je teda v pozícii, že chápe škodlivosť a vplyv neetického správania na seba, úrad a aj vládu. Pre etické pracovisko je dôležitá aj *zodpovednosť*, v rámci ktorej je etické správanie podporované a vyžadované.

Predmetný dokument disponuje vhodným prepojením teórie a praxe. Základom je totiž povedomie o fungovaní systému, a práve morálne povedomie je východiskovým bodom modelu etického rozhodovania autoriek L. Trevino a K. A. Nelson (2016), na ktoré nadväzuje morálne hodnotenie a samotné eticky správne konanie. Veľmi pozitívne je potrebné hodnotiť garanciu záväzkov spomenutú v úvode dokumentu, čím je aplikovaná idea etiky zodpovednosti. Podobne sú v tomto zmysle formulované aj ďalšie ustanovenia, ktoré ponúkajú zamestnancovi v prípade nejasností relatívne jasné usmernenia.

Štandardy spomenuté v rámci príručky sú obsahom dokumentu s názvom ***Štandardy etického správania: Zhrnutie pre výkonných zamestnancov v pobočkách*** „*Standards of Ethical Conduct: Summary for the Executive Branch Employees*“. Štandardy etického správania sa bližšie konkretizujú už vyššie spomínané všeobecné etické princípy, pričom upriamujú pozornosť na nasledovné oblasti. V prvom rade dokument poukazuje na povinnosť nezneužívať úradné postavenie a upravuje konflikt finančných záujmov. Zároveň bližšie rozpracováva nestrannosť, hľadanie zamestnania a prípadné iné aktivity. Nemenej dôležitou časťou predmetného dokumentu sú však aj ustanovenia zamerané na prijímanie darov z vonkajšieho prostredia, ale aj prijímanie darov medzi zamestnancami. Okrem toho však tento dokument ponúka zamestnancovi rôzne modelové situácie a konkrétne praktické príklady. Počiatočná verzia týchto štandardov a ich následné revízie možno slovami J. Svaru (2007) vnímať ako ukázkový príklad toho, ako môžu byť do praxe zapracované komponenty teórie etiky verejnej správy. Podľa autorov J. Tillipman a R.B. Mahiniho (2011) dokument sumarizuje pravidlá a výnimky, prostredníctvom ktorých sa zamestnanci dokážu orientovať v eticky zložitých situáciách.

Súhrnne možno povedať, že Úrad vládnej etiky vydal viacero dokumentov obsahujúcich modelové situácie pre etické vzdelávanie, ktoré je možné flexibilne prispôbiť. Podrobne sa venuje aj potencionálnym prípadom konfliktu záujmov, ktoré v súlade s víziou spomenutých dokumentov predstavujú vážnu prekážku sledovaných ideí verejnej služby. Činnosť tejto organizácie jednoznačne pomáha riadeniu etiky vo verejnej

správe. Existencia povinnosti etického programu je veľkým pozitívom, ktorého hodnotu navyšuje existencia funkcie etického úradníka. V tomto zmysle je potrebné vyzdvihnúť možnosť rozvíjať etické cnosti u jednotlivcov prostredníctvom množstva modifikovateľných modelových situácií a príručiek, ktoré sú vydávané pod záštitou spomínaného úradu. Z pohľadu deontologickej etickej teórie nie je možné hovoriť o naplnení jej podstaty v celom slova zmysle. Povinnosti síce stanovené sú, ale nemajú striktnu podobu etického kódexu a sú rozpracované vo viacerých dokumentoch.

Systematickú iniciatívu v oblasti implementácie etiky do verejného života možno sledovať aj v rámci európskeho priestoru. Takýmto snažením je známy britský **Výbor pre štandardy vo verejnom živote** „*Committee on Standards in Public Life*“, ktorý bol založený v roku 1994 a jeho členov menuje ministerský predseda. Medzi odborníkmi na predmetnú problematiku je v teoretickom aj praktickom rozmere dlhodobo veľmi kladne hodnotený relatívne starší, ale obsahom stále aktuálny dokument s názvom **Sedem princípov verejného života** „*The Seven Principles of Public Life*“. Svojím obsahom sa uvedené princípy vzťahujú na každého, kto pracuje vo sfére verejnej správy. Ich význam je podporený aj faktom, že Výbor pre štandardy vo verejnom živote tieto princípy pravidelne prehodnocuje, výsledkom čoho je aj ich posledná revízia z roku 2013. Dokument Sedem princípov verejného života (2013) rozpracováva *princípy*, ktoré by mali byť pre výkon verejnej správy určujúce a smerodajné, pričom ide o princíp nesebeckosti, integrity, objektívnosti, osobnej zodpovednosti, otvorenosti, čestnosti a vodcovstva. Tento eticky významný dokument zaraďuje A. Lawton (2004) k dokumentom vypracovaným na základe prístupu desiatich príkazov „ten commandments“, ktorý je charakteristický svojim krátkym obsahom a jasným vymedzením princípov správania sa, konania a rozhodovania.

Snahou o implementáciu inovácií vo verejnej správe za účelom zlepšenia jej fungovania je charakteristická aj **Americká spoločnosť pre verejnú správu** „*The American Society for Public Administration*“. Za týmto účelom je predmetom záujmu tejto inštitúcie okrem iného aj zvyšovanie zodpovednosti, transparentnosti, profesionalizmu a oddanosť etickým princípom a štandardom. Výsledkom je viacero hodnotných dokumentov, medzi ktoré možno zaradiť aj **Etický kódex Americkej spoločnosti pre verejnú správu** „*American Society for Public Administration Code of Ethics*“. Aktuálna podoba je z roku 2013 a jeho účelom je snaha podporiť silné, efektívne a etické vládnutie.

Text Etického kódexu Americkej spoločnosti pre verejnú správu (2013) obsahuje nasledovné *princípy*. V prvom rade ide o uprednostnenie verejného záujmu a viazanosť verejnej správy právom. Organizácie verejnej správy by mali systematicky presadzovať

demokratickú participáciu, ktorej význam spočíva v zlepšení kvality verejných služieb, verejných statkov a spokojnosti občanov. Informácie poskytované verejnou správou by mali byť úplné, presné, včasné a nezáväzujúce. Z pohľadu dodržiavania najvyšších etických štandardov správania sa na jednej strane a za účelom zvýšenia dôvery verejnosti na strane druhej, je potrebné naplňať princíp preukazovania etickej integrity. Predposledný princíp je formulovaný v zmysle podpory etických organizácií, ktoré riadia etický rozmer ich činnosti, pretože len tak možno dosahovať najvyššie etické štandardy. Organizácie verejnej správy by mali zároveň vytvárať priestor na podporu profesijnej dokonalosti.

Predmetné dva dokumenty možno považovať vo viacerých ohľadoch za podobné. Poukazujú zhruba na rovnaké princípy. Záver oboch dokumentov je formulovaný v zmysle proklamovania podpory riadenia etického aspektu činnosti. Starší dátum vydania Princípov verejného života má v tomto zmysle za následok absenciu určitých aspektov, ktoré obsahuje práve kódex Americkej spoločnosti pre verejnú správu. Predovšetkým ide o požiadavky v zmysle profesijnej dokonalosti, spokojnosti občanov a aktívnej participácie.

Sedem princípov verejného života možno považovať za objektívny a oprávnený základ zohľadňovania etického aspektu verejnej správy. Napriek tomu možno hovoriť o nedostatočnej konkretizácii a reflexii aktuálnych potrieb a trendov v oblasti verejnej správy. V zmysle konzervatívnej britskej tradície je táto reflexia aktuálnych trendov a problémov pretransformovaná do dokumentov konkretizujúceho charakteru.

Výbor pre štandardy vo verejnom živote teda v načrtnutom zmysle vydal nasledujúce dokumenty. V prvom rade ide o dokument ***Etické štandardy pre poskytovateľov verejných služieb*** „*Ethical Standards for Providers of Public Services*“. Štandardy sú formulované prostredníctvom popisu jednotlivých odporúčaných súčastí etickej infraštruktúry. Organizácia poskytujúca verejné služby by v tomto zmysle mala demonštrovať záujem riadiť etický aspekt jej činnosti prostredníctvom riadenia založeného na princípoch, vhodného kódexu správania sa, kultúry komunikácie, jasných pravidiel zodpovednosti, transparentnosti a etickej spôsobilosti. Nadväzujúcim dokumentom sú ***Etické štandardy pre poskytovateľov verejných služieb - usmernenie*** „*Ethical Standards for Providers of Public Services – Guidance*“, ktoré v kontexte základných princípov ponúkajú jednotlivým oblastiam správy vecí verejných konkrétne modelové situácie. Týmto dokumentom je výrazne podporený etický tréning a vzdelávanie, ktoré sú ako nástroje riadenia etiky vyžadované zo strany odborníkov etiky cnosti.

Súhrnne možno o analyzovaných dokumentoch povedať, že svojou existenciou napomáhajú skvalitneniu zohľadňovania etického rozmeru činnosti organizácií verejnej

správy. Častým znakom je, že ak má organizácia prijatých viacero dokumentov, ktoré na seba systematicky nadväzujú, obsiahnuté princípy a štandardy v nich sú totožné a v záujme jednotného výkladu podrobne rozpracované. Možno teda pozorovať stav kedy najvšeobecnejší dokument predstavuje najdôležitejší a určujúci želaný stav. Rozsiahlejšie dokumenty, ktoré podrobnejšie konkretizujú všeobecné princípy a príručky obsahujúce konkrétne modelové situácie, sú odvodené práve z koncepčných dokumentov. Ich význam však nemožno podceňovať, pretože dopĺňajú celý systém riadenia etického aspektu činnosti organizácie, respektíve skupiny organizácií.

Koncepčné dokumenty sú často doplnené kódexmi správania sa. Z obsahového hľadiska sa v nich prejavujú deontológmi podporované myšlienky normatívnosti. Kódexy sú vo viacerých analyzovaných prípadoch veľmi správne doplnené rôznou formou etického splnomocnenca alebo špecializovaného kolektívneho orgánu, ktorý má za úlohu pomôcť adresátom kódexov v prípade nejasností, ale na druhej strane sa podieľa na rozhodovaní o prípadných porušeníach.

Na základe analýzy významných etických dokumentov možno len potvrdiť myšlienky uvedené v prvej kapitole, a síce, že ekonomická dimenzia globalizačných procesov ďaleko predstihla ostatné dimenzie. Predmetné dokumenty sa objavili až v 21. storočí, pričom počiatok globalizačných procesov v ich ekonomickom význame možno datovať do oveľa skoršej doby. Predovšetkým v rámci medzinárodných organizácií možno v analyzovaných dokumentoch badať náznaky zodpovednosti a spravodlivosti, ktoré sú vnímané v širokých celospoločenských a globálnych kontextoch.

Ako reakciu na nepostačujúcu úroveň etickej dimenzie globalizačných procesov možno sledovať viaceré iniciatívy. Práve prostredníctvom predmetných eticky významných dokumentov možno badať snahu o prehĺbenie integrácie v oblasti etiky. V nadväznosti na vyššie rozpracovaný charakter globalizačných procesov a s ohľadom na najdiskutovanejšie etické teórie súčasnosti, možno hovoriť o určitých spoločných univerzálnych etických princípoch, štandardoch a profesionálnych etických cnostiach, ktoré sú súčasťou predmetných eticky významných dokumentov.

Existencia komplexného súboru vhodných a dôkladných etických požiadaviek, prostredníctvom ktorého je možné predchádzať etickým zmätkom, zastaviť profesijnú eróziu, zabrániť znižovaniu motivácie a súčasne zamedziť znižovaniu dôvery a legitimacy zo strany verejnosti vo verejnú správu, sa javí ako nevyhnutná (Haque 2011). V súčasne dynamicky meniacej sa spoločnosti by práve takýto spoločný základ mohol byť východiskovým bodom, ktorý pri jeho správnom nastavení pomôže zabezpečiť správne

fungovanie etickej dimenzie verejnej správy, pričom možno predpokladať pozitívny vplyv aj na ostatné aspekty fungovania celého systému verejnej správy.

Univerzálne etické požiadavky možno v kontexte analyzovaných dokumentov vnímať predovšetkým v rozmere etických princípov, ktoré sú najvšeobecnejšie a bližšie konkretizované etickými štandardmi. Nie menej dôležitú úlohu však majú aj profesijné etické cnosti. Práve týmto kategóriám budú venované nasledujúce dve podkapitoly.

3.4 Etické princípy vyplývajúce z analyzovaných dokumentov

Hodnotenie ľudskej činnosti je možné vtedy, ak sú jasne stanovené kritériá, ktoré by mala spĺňať. Na základe posúdenia súladu konkrétnej činnosti so stanovenými etickými požiadavkami je možné vyhodnotiť túto činnosť ako správnu alebo nesprávnu. Najvšeobecnejším etickým kritériom, na základe ktorého je možné posúdiť súlad alebo rozpor správania sa, konania a rozhodovania s požadovaným a ideálnym stavom, je etický princíp. Na základe myšlienok uvedených v druhej kapitole možno pod etickým princípom rozumieť *základné interpretačné pravidlo, od ktorého sa odvíjajú menej všeobecné etické štandardy*. V kontexte globalizačných procesov, ktoré sú v podobe problémov a trendov reflektované spomínanými eticky významnými dokumentami, možno v prostredí správy vecí verejných hovoriť o nasledujúcich univerzálnych etických princípoch.

Verejná správa ako celok vykonáva správu vecí verejných vo verejnom záujme a vychádzajúc z tejto podstaty možno stanoviť princíp pomenovaný ako *sledovanie verejného záujmu*. Vychádzajúc z načrtnutého charakteru globalizačných procesov je ponímanie verejného záujmu nie len zo strany štátu, ale aj zo strany verejnosti výrazne ovplyvňované pozitívnymi, negatívnymi a rozporuplnými dopadmi predmetného fenoménu. V rámci všetkých krajín sveta možno uvažovať o zvyšovaní požiadaviek na kvantitu a predovšetkým kvalitu poskytovaných verejných statkov a služieb. Odvolajúc sa na argument, že verejný záujem je pre fungovanie verejnej správy kľúčový, možno v kontexte analyzovaných dokumentov chápať sledovanie verejného záujmu nasledovne.

Európsky ombudsman v tomto zmysle formuloval jednoznačnú interpretáciu nenahraditeľnosti sledovania a napĺňania verejného záujmu. Na základe Princípov verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) by si úradníci mali byť vedomí toho, že úlohou inštitúcií EÚ je slúžiť záujmom únie, občanom a napĺňať tak ciele stanovené v zmluvách. Svoju funkciu by mali zároveň vykonávať v súlade s najvyššími profesionálnymi normami a podľa svojich najlepších schopností, pričom výkonom svojej funkcie a správaním sa by

mali vzbudzovať dôveru verejnosti. Aktuálnosť tohto princípu je v súvislosti s predmetným dokumentom výrazne podporená reflexiou globalizačných procesov, ktoré sa v tomto zmysle premietli do dôrazu na profesionálnosť prameňiacu z neustáleho zvyšovania nárokov zo strany verejnosti. V súlade s Kódexom dobrého úradného postupu (2000) je sledovanie verejného záujmu povinnosťou vyplývajúcou zo služby pre inštitúcie EÚ. Podobne aj Kódex poslancov EP (2011) ukladá povinnosť konať výlučne vo verejnom záujme. Chápanie verejného záujmu v rámci EÚ možno konfrontovať s ukotvením verejného záujmu v dokumentoch medzinárodných organizácií. Vymedzenie verejného záujmu v obdobnom zmysle ako dokumenty EÚ síce neobsahujú, ale napriek tomu ho hlavne v zmysle cieľov realizovaných politík možno považovať za dôležitý.

Dokumenty vypracované na národnej úrovni v tomto smere pripisujú sledovaniu verejného záujmu prioritný význam. Ako prvý a kľúčový princíp Etického kódexu Americkéj spoločnosti pre verejnú správu (2013) je zadefinovaný práve princíp sledovania verejného záujmu, ktorý je pri službe verejnosti potrebné vždy uprednostňovať pred súkromnými záujmami. Východiskový základ dokumentu 14 všeobecných princípov (2016) tvorí formulácia, že verejná služba je záväzkom voči verejnosti, ktorý vyžaduje od zamestnancov povýšenie lojality voči zriadeniu, legislatíve a etickým štandardom nad súkromný profit. V súlade so Siedmimi princípmi verejného života (2013) by verejní činitelia mali vždy konať výlučne s ohľadom na verejný záujem.

Verejný záujem považuje M. Adamcová (2016) za prienik a spojovací element verejnej politiky a verejnej správy, a ako taký je východiskom a kritériom objektívnosti verejnej správy a účinnosti verejnej politiky. Sledovanie verejného záujmu je teda neoddeliteľne späté s dodržiavaním zákonnosti a rešpektovaním práva. V tomto zmysle možno správanie sa, konanie a rozhodovanie vo verejnej správe prepojiť s deontologickou etickou teóriou, a teda dodržiavaním noriem a povinností. Táto kauzalita je reflektovaná viacerými dokumentmi ako jeden z princípov, ale napriek tomu je možné nazdávať sa, že zákonnosť a rešpektovanie práva v konečnom dôsledku vychádza zo sledovania verejného záujmu, ktorý má byť naplnený v legislatívne stanovených mantineloch.

Potrebné je dodať, že v dôsledku globalizačných procesov musí štát pri naplňaní verejného záujmu zvažovať vplyvy majúce pôvod mimo jeho zvrchovaného územia. Pri sledovaní verejného záujmu možno identifikovať aj paralelu týkajúcu sa nevýhody teleologickej etiky, ktorej je vyčítaná prílišná neadresnosť a všeobecnosť. Napriek tomu sledovanie verejného záujmu bolo, je a vždy zostane prioritou fungovania verejnej správy.

Významným princípom, ktorý má dopad na činnosť zamestnancov vykonávajúcich aktivity spojené s napĺňaním verejného záujmu, poskytovaním verejných statkov a služieb je *etická integrita*. S miernymi interpretačnými rozdielmi ju možno považovať za nevyhnutnú súčasť vyššie spomínaných eticky významných dokumentov. V prvom rade je potrebné poznamenať, že etická integrita musí vychádzať z vedomia jednotlivca, čo potvrdzuje aj B. Killinger (2010), podľa ktorej ide o nekompromisnú a predpovedateľnú náklonnosť k povýšeniu etiky, etických princípov a etických hodnôt nad všetko ostatné.

V porovnaní s predchádzajúcim princípom, ktorý možno považovať za tradičný, je princíp integrity relatívne novým konceptom. Veľmi úzko je prepojený so snahou zmeniť zohľadňovanie etiky z normatívne orientovanej na hodnotovo orientovanú, a práve v tomto zmysle možno v uvedených dokumentoch sledovať inklinovanie ku konceptu integrity.

V rámci systému OSN je odporúčaný dôraz na integritu v zmysle dodržiavania poctivosti, pravdivosti, čestnosti a nekorupčnosti vo všetkých súvislostiach vyplývajúcich z pracovných povinností a záujmov OSN (Etický kódex personálu OSN 2006; Štandardy pre medzinárodnú občiansku službu 2013). Potrebné je však poznamenať, že na samotný koncept integrity odkazuje aj Charta OSN.

Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) s dôrazom na princíp integrity vyžadujú, aby úradníci svojím správaním sa spĺňali najprísnejšie požiadavky verejnej kontroly, k čomu nestačí len dodržiavanie zákonov. V rámci dokumentu sa navyše princíp integrity veľmi výrazne prekrýva aj s predchádzaním konfliktu záujmov. Optikou Výboru pre štandardy vo verejnom živote je integrita dôležitá v kontexte vyhýbania sa situáciám, kedy by výkon pracovných povinností mohol byť akýmkoľvek spôsobom ovplyvnený. Navyše držitelia úradov by mali svoje záujmy a vzťahy riadnym a vopred stanoveným spôsobom preukazovať. (Sedem princípov verejného života 2013)

Európsky priestor je obohatený aj ďalším pohľadom na potrebu zohľadňovania integrity vo verejnej správe. Odporúčanie o etickom kódexe (2000) kladie dôraz na kontrolu integrity, ktorá je nadriadeným alebo iným zodpovedným pracovníkom vždy systematicky a v súlade s požiadavkami preverovaná.

Americká spoločnosť pre verejnú správu vo svojom kódexe (2013) formuluje ambíciu, že z pohľadu dodržiavania najvyšších etických štandardov správania sa na jednej strane a za účelom zvýšenia dôvery verejnosti vo verejnú službu na strane druhej, je potrebné naplňať princíp preukazovania integrity. Naplnenie štandardov integrity je okrem iných kvalít vyžadované pri plnení vízií organizácií a služby ostatným aj príručkou z dielne Úradu pre vládnu etiku v USA (Etická služba 2016).

Vyžadovanie a sledovanie vysokých štandardov etickej integrity je na základe uvedeného možné identifikovať v dokumentoch odporúčacieho aj záväzného charakteru. Ideálnym modelom aplikácie etickej integrity z pohľadu riadenia etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy je upriamenie pozornosti na vymedzenie základných princípov a vytvorenie harmonického prostredia so zmyslom pre zdieľanú zodpovednosť (Paine 1994). Na druhej strane A. Lawton (2004) považuje v kontexte etickej integrity za dôležité také správanie sa zamestnanca, ktorým sú spĺňané vysoké profesionálne štandardy. Pre súčasnú verejnú správu teda ide o atribút, ktorý možno vzhľadom na súčasné silnejúce finančné tlaky umocňované globalizačnými procesmi považovať za nenahraditeľný a svojim charakterom kontinuálne prechádza do ďalšieho dôležitého princípu.

Sledovanie verejného záujmu v spojitosti s integritou veľmi úzko súvisí s princípom, ktorý možno pomenovať ako *predchádzanie konfliktu záujmov*. Všetky formulácie v eticky významných dokumentoch upravujúce konflikt záujmov sa explicitne snažia tejto situácii ohrozujúcej sledovanie verejného záujmu predchádzať. Potrebu regulácie konfliktu záujmov vystihol A. Stark (2000), ktorý považuje konflikt záujmov pre verejných činiteľov za veľmi nebezpečný, ale pre verejnosť paradoxne za veľmi jasný, ľahko identifikovateľný a zrozumiteľný.

Konfliktu záujmov sa rámcovo venujú dokumenty Etický kódex personálu OSN (2006) a Štandardy správania sa pre medzinárodnú občiansku službu (2013), podľa ktorých by zamestnanec mal manažovať svoje súkromné záujmy tak, aby nenastal, ale ak tomu dôjde, mal by byť vyriešený v prospech záujmov organizácie. Podrobnejšie je táto povinnosť upravená v dokumente Implementácia etiky. Spomedzi analyzovaných dokumentov medzinárodných organizácií, sa práve táto príručka venuje konfliktu záujmov najpodrobnejšie, a popisuje ho v súvislosti s prijímaním darov, vykonávaním iných zamestnaní, politických aktivít, ale aj v spojitosti so zverejňovaním finančných údajov a obmedzovaním činností po skončení pracovného pomeru (Implementácia etiky 2012). Formulácie v ďalších dokumentoch podobne odporúčajú nepripustiť konflikt záujmov, aktívne mu predchádzať, ale ak to možné nie je, mal by byť informovaný nadriadený (Kódex úradníkov OECD 2008; Odporúčanie o etickom kódexe 2000).

Inštitúcie Európskej únie podobne ako medzinárodné organizácie venujú riešeniu konfliktu záujmov značnú pozornosť. V súlade s Princípmi verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) sa úradníci vyhýbajú konfliktu záujmov a jeho prípadný vznik musia pohotovo riešiť. Členovia Európskej komisie majú vo vzťahu ku konfliktu záujmov pomerne striktné určené obmedzenia a v súlade s Kódexom členov komisie (2011) ide

o obmedzenia vzťahujúce sa k prijímaniu darov, inej pracovnej činnosti, publikačnej činnosti, vyhláseniam, vystúpeniam, ako aj čestným a verejným funkciám.

Konflikt záujmov upravujú aj eticky významné dokumenty národného charakteru. V rámci dokumentu 14 všeobecných princípov (2016) sa od zamestnancov očakáva nedisponovanie finančným záujmami, ktoré by boli v konflikte so svedomitým výkonom povinností, ako aj neparticipovanie vo finančných operáciách, pri ktorých by boli zneužitá neverejné informácie na súkromné účely. Štandardy etického správania (2016) popisujú konflikt záujmov ako situáciu, ktorá predstavuje vážnu prekážku sledovaných vízií verejnej služby. Príručka Etická služba (2016) odkazujúco popisuje okrem spomenutých situácií aj konflikty záujmov postihnutelné na základe trestného práva.

Súčasná realita determinovaná dominanciou ekonomickej dimenzie globalizačných procesov oprávnene vyžaduje reguláciu situácií, ktoré môžu ohroziť riadne sledovanie verejného záujmu. Rozpoznanie a riešenie konfliktu záujmov je v 21. storočí neoddeliteľnou súčasťou správy vecí verejných (Peters 2012). Možno teda hovoriť o objektívne existujúcej potrebe predchádzať finančným tlakom záujmových skupín, ktorých zámery nemôžu byť na úkor verejného záujmu uprednostnené. V predmetných dokumentoch je venovaný predchádzaniu vzniku konfliktu patričný priestor a potrebné je poznamenať, že je tomu tak v rôznych aspektoch činnosti, ktoré však budú podrobne rozpracované v podkapitole venovanej etickým štandardom a etickým cnostiam.

Nemožno však sklznúť len do obmedzovania ekonomického aspektu činnosti jednotlivcov podieľajúcich sa na poskytovaní verejných statkov a služieb. V nadväznosti na sledovanie verejného záujmu a etickú integritu je dôležité venovať pozornosť aj ďalším etickým princípom. Etické hľadisko činnosti verejnej správy nemôže naplniť svoj účel bez potreby sledovania kvalít, ktoré síce garantuje organizácia ako celok, ale v konečnom dôsledku sú do výraznej miery determinované jednotlivcom. Dôležitým princípom, ktorý pri implementácii etiky do činnosti verejnej správy nesmie absentovať je *neustrannosť*.

S odvolaním sa na Etický kódex personálu OSN (2006) možno pod neustrannosťou rozumieť konanie, ktorým nemôže nastať situácia vedúca k zvýhodnenému zaobchádzaniu v prospech jednotlivca, skupín alebo záujmov. Ďalší dokument OSN chápe neustrannosť v kontexte objektívneho a profesionálneho prístupu k výkonu pracovných povinností (Implementácia etiky 2012). Špecifickým spôsobom je neustrannosť chápaná v rámci Štandardov správania sa pre medzinárodnú občiansku službu (2013), ktoré vyžadujú toleranciu a zdržanlivosť vo vzťahu k politike, náboženskému presvedčeniu a osobným záujmom, ktoré ak už musia byť prezentované, mali by byť dané najavo taktne a rozvážne.

Podrobne sa nestrannosti venuje aj Kódex úradníkov OECD (2008), ktorý vyžaduje nestrannosť v zmysle zbavenia sa vplyvu finančných, personálnych vzťahov a názorov pri plnení pracovných povinností. Nestrannosť považuje za dôležitú aj Rada Európy, ktorá v Odporúčaní o etickom kódexe (2000) požaduje, aby verejný činiteľ pri plnení svojich pracovných povinností využil svoje schopnosti a konal okrem iného aj nestranne. Na druhej strane ďalší dokument Rady Európy vyžaduje v rámci nestrannosti výkon činnosti bez akýchkoľvek vplyvov a súlad s plnením povinností pri nezohľadnení osobných presvedčení a záujmov (Odporúčanie o dobrej správe 2007).

Špecifickým spôsobom vo vzťahu k nestrannosti formuluje požiadavku na úradníka Európsky kódex dobrej správnej praxe (2015), ktorý uvádza, že úradníkom vykonávaná činnosť by mala byť oddelená od akejkoľvek svojvôle nepriaznivo ovplyvňujúcej sledované záujmy organizácie. Štandardy etického správania (2016) považujú nestrannosť zamestnancov za nevyhnutnú, pričom ju vymedzujú tak, že identifikujú entity, ktoré nestrannosť najčastejšie kompromitujú.

Vychádzajúc z uvedeného možno súhrnne nestrannosť vnímať ako princíp, ktorý v súvislosti so správaním sa, konaním a rozhodovaním vyžaduje odstránenie akéhokoľvek vplyvu prameniaceho z presvedčenia jednotlivcov, ľudskej charakteristiky alebo iných neoprávnených záujmov. Slovaní M. I. Neshkovej a A. Rosenbauma (2015) možno po zmene spoločenského usporiadania považovať princíp nestrannosti za jadro zohľadňovania etiky vo verejnej správe v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy.

Nestrannosť je veľmi úzko prepojená s ďalším princípom, ktorým je **nezávislosť**. Tieto princípy však nemožno napriek ich splývaniu stotožňovať. Oproti nestrannosti je nezávislosť najčastejšie interpretovaná v zmysle neviazanosti príkazmi akejkoľvek vonkajšej autority alebo entity, pod ktorej vplyvom by mohlo dochádzať k jej prednostnému zaobchádzaniu alebo zvýhodňovaniu.

Nezávislosť je v rámci eticky významných dokumentov vydaných na úrovni Európskej únie upravená napríklad v Príručke úradníkov EP (2008), ktorá v súvislosti s dodržiavaním nezávislosti, vnímanej ako neoddeliteľnej súčasť konania, od úradníkov vyžaduje konanie v záujme spoločenstva a neovplyvniteľnosť príkazmi vonkajšej autority.

Podobné vnímanie nezávislosti obsahujú aj dokumenty vydané medzinárodnými organizáciami, ktoré vyžadujú neprijímanie pokynov a nevykonanie činností, ktoré by mohli mať negatívny vplyv na sledovanie cieľov organizácie (Etický kódex personálu OSN 2006; Implementácia etiky 2012; Kódex úradníkov OECD 2008). Štandardy správania sa pre medzinárodnú občiansku službu (2013) interpretujú nezávislosť ako

ambíciu smerujúcu k vytvoreniu stavu, ktorý bude u externých entít evokovať vyslovenie podpory a dôvery v ciele organizácie.

Nezávislosti je venovaný priestor aj v dokumentoch EÚ. Úradník by podľa nich mal svoju činnosť vždy vykonávať nezávisle, a teda bez ovplyvnenia akýmkoľvek osobným, rodinným alebo národným záujmom, pričom súčasne by mal byť odolný voči prípadnému politickému nátlaku (Európsky kódex dobrej správnej praxe 2015; Kódex dobrého úradného postupu 2000).

Opodstatnenosť sledovania nezávislosti je zintenzívnená aj v dôsledku súčasne prebiehajúcich globalizačných procesov. Možno len súhlasiť s odborníčkou na etiku a verejnú politiku L. Ireni-Saban (2014), že súčasná verejná správa je v dôsledku neustáleho zvyšovania rozsahu a dopadov jej činnosti stále viac vystavená prípadným vonkajším tlakom zo strany záujmových skupín, nadnárodných korporácií a politických tlakov, ktoré by pri výkone správy vecí verejných mali byť zohľadňované až ako sekundárne faktory, respektíve by mali byť irelevantné.

Jednotlivci podieľajúci sa na napĺňaní verejného záujmu by mali pri svojej činnosti byť nestranní a nezávislí, pretože len tak je možné správu vecí verejných očistiť nie len od finančných a súkromných záujmov, ale aj od iných záujmov majúcich pôvod mimo prostredia organizácie alebo štátu. Vplyvov na verejnú správu v globalizovanom svete rozhodne nie je málo a tento fakt ústi do ďalšieho všeobecne uplatniteľného princípu, ktorý je v analyzovaných dokumentoch obsiahnutý. V tomto zmysle nestrannosť a nezávislosť veľmi úzko súvisia s princípom, ktorým je **objektívnosť**. Slovanmi A. Lawtona, J. Rayner a K. Lasthuizen (2013) možno tento princíp interpretovať ako rozhodovanie založené na relevantných faktoch bez akéhokoľvek zvýhodnenia alebo poškodenia.

Podľa Výboru pre štandardy vo verejnom živote je tento princíp naplnený vtedy, ak orgány verejnej správy vychádzajú zo zistených skutočností bez akejkoľvek diskriminácie a predsudkov (Sedem princípov verejného života 2013). Ďalšie vymedzenie objektívnosti obsahuje Odporúčanie o etickom kódexe (2000), ktoré na potrebu jej dodržiavania poukazuje v súvislosti s využívaním diskrečnej právomoci.

Rovnako aj na pôde EÚ možno nájsť eticky významné dokumenty venujúce sa problematike objektívnosti. Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) vyžadujú v kontexte objektívnosti nezaujaté, nediskriminujúce správanie sa, ako aj konanie a rozhodovanie, ktoré kladie dôraz na fakty a dôkazy. Kódex členov Komisie (2011) veľmi jasne a striktno popisuje nevyhnutnosť objektívnosti v súvislosti s personálnym obsadzovaním kancelárie, ktoré by sa malo realizovať na základe objektívnych pravidiel a

s nemožnosťou zamestnať najbližších rodinných príslušníkov. Kódex dobrého úradného postupu (2000) vyžaduje od úradníkov v súvislosti s napĺňaním cieľov organizácie okrem nestranného aj objektívne správanie sa, konanie a rozhodovanie.

Možno teda konštatovať, že pre verejnú správu je dôležité objektívne posúdenie konkrétnej veci na základe reálne existujúcich dôkazov a faktov. V istom zmysle tu vo vzťahu objektívnosti a predchádzajúcich princípom možno vidieť paralelu, ktorá súvisí s prioritizovaním deontologickej a teleologickej etickej teórie a postupným presadzovaním sa etiky cnosti. Výrazne totiž v kontexte objektívnosti narastá význam profesijných cností, ktoré dopĺňajú sledovanie verejného záujmu a dodržiavanie povinností.

Predchádzajúce princípy však bez nasledujúceho nedisponujú atribútom, ktorý je vlastný všetkým interpersonálnym vzťahom. Ide o **zodpovednosť**, ktorú možno vnímať v dvoch rovinách. V prvom rade ide o rozmer zodpovednosti za plnenie pracovných povinností stanovených v rámci organizácie, ale na druhej strane je potrebné vnímať aj zodpovednosť v zmysle podriadenia sa verejnej kontrole. Zodpovednosť je ako jeden z východiskových princípov vnímaný aj Kódexom poslancov EP (2012), pretože ako dôležitý atribút je vyžadovaný vo vzťahu k nasledujúcim ustanoveniam kódexu.

V rámci systému OSN možno pod zodpovednosťou rozumieť povinnosť riadne plniť pracovné povinnosti, konať a rozhodovať v záujme organizácie. Zamestnanci by v súlade s princípom zodpovednosti mali v prípade potreby bez problémov a s riadnym odôvodnením umožniť preskúmanie ich činnosti. (Etický kódex personálu OSN 2006; Implementácia etiky 2012; Štandardy pre medzinárodnú občiansku službu 2013)

Princíp zodpovednosti súvisí podľa Siedmych princípov verejného života (2013) so skladaním účtov, a teda s dôrazom na povinnosť bez problémov a akýchkoľvek polemík preukázať dôvod a spôsob správania sa, konania a rozhodovania. Vzhľadom na formuláciu a obsah požiadavky zodpovednosti v príručke Etická služba (2016) možno povedať, že takto koncipovaná zodpovednosť obsahuje výrazný podtón kolektívnosti, pretože je náležitosťou, cez ktorú je dosiahnuté etické pracovisko charakteristické podporovaním a vyžadovaním etického správania sa, konania a rozhodovania.

Vnímať však možno aj rozmer zodpovednosti vedúceho pracovníka. Odporúčanie o etickom kódexe (2000) v zmysle kontrolnej zodpovednosti a potreby prijatia prípadných korekčných opatrení zveruje túto povinnosť vedúcemu pracovníkovi. Zároveň je zodpovedný za prijímanie opatrení na predchádzanie korupcii v podobe vzdelávania, školení, vydávania predpisov alebo príkladného vedenia. Zároveň nesie zodpovednosť za dodržiavanie kódexu a v tomto zmysle prijíma a navrhuje disciplinárne opatrenia.

Zodpovednosť je však potrebné vnímať aj spôsobom popísaným v Odporúčaní Rady OECD (1998), a teda ako zodpovednosť za konanie nie len vo vzťahu k organizácii a nadriadenému, ale aj vo vzťahu k verejnosti. Za týmto účelom by mali existovať mechanizmy umožňujúce adekvátnu a flexibilnú kontrolu.

Vychádzajúc zo záverov etiky zodpovednosti možno v kontexte prebiehajúcich globalizačných procesov považovať za nevyhnutnosť vnímanie zodpovednosti nie len vo vzťahu k organizácii, ale aj vo vzťahu k verejnosti. Administrátori pracujúci vo verejnej správe, ktorú nepochybne ovplyvňujú globalizačné procesy, nemôžu opomenúť požiadavku zodpovednosti, ktorá je neoddeliteľná od osobného a profesijného povedomia (Ondrová 2016a). S neustále narastajúcou globálnou interdependenciou je však možné nazdávať sa, že zodpovednosť bude potrebné vzhľadom na pórovitosť štátnych hraníc a oslabenú štátnu suverenitu vnímať bez niekdajších teritoriálnych obmedzení.

K tomu, aby verejnosť mohla mať reálne možnosť posúdiť, či bola činnosť verejnej správy v súlade s požiadavkami, je nevyhnutné uvažovať o dostupnosti relevantných informácií týkajúcich sa samotných procesov vo vnútri verejnej správy. Z tohto dôvodu je v súčasnej dobe informačnej spoločnosti dôležité v analýzach etického aspektu praxe verejnej správy reflektovať *transparentnosť* a jej dosiahnutú úroveň.

Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) formulujú transparentnosť v miernom prekryve s predchádzajúcim princípom zodpovednosti, pretože zdôrazňujú požiadavku riadneho vedenia záznamov, ktoré slúžia okrem iného aj na preukázanie správnosti konania a rozhodovania zamestnanca v kontexte prípadnej verejnej kontroly.

Obdobne je na tom formulácia obsiahnutá v Odporúčaní Rady OECD (1998), podľa ktorej by rozhodovací proces mal byť transparentný a súčasne by mal byť otvorený kontrole. S odvolaním sa na princíp otvorenosti v zmysle, ktorý je obsiahnutý v Siedmych princípoch verejného života (2013), by verejná správa mala byť v kontexte svojej činnosti a rozhodovaní charakteristická otvorenosťou a transparentnosťou. Transparentnosti sa podrobne venuje Príručka úradníkov EP (2008), v ktorej je tento princíp rozpracovaný predovšetkým vo vzťahu k správne konaniu.

V súčasnosti vo vzťahu k transparentnosti prevláda názor, ktorý zastáva aj S. J. Piotrowski. Transparentnosť je považovaná za kľúčový atribút dobrého spravovania a mala by byť odzrkadľovaná v každodennej činnosti organizácie, strategických dokumentoch a systematicky vyhodnocovaná (Piotrowski 2010). Bez poukázania na význam transparentnosti v súvislosti so správou vecí verejných môže verejnosť len veľmi ťažko identifikovať, či sa zamestnanci verejnej správy a verejní činitelia správajú v súlade so

stanovenými etickými požiadavkami. Transparentnosť je totiž slovami D.P. Ljungholma (2015) priamo prepojená na kvalitu a zákonnosť, ktorá je relevantne verejnosťou žiadaná. Práve využitím transparentnosti je možné dosiahnuť vyššiu úroveň participácie verejnosti, z čoho vyplýva potenciál lepšieho uspokojovania verejných záujmov.

Uvedené princípy obsahovo reflektujú trendy obsiahnuté v eticky významných dokumentoch prijatých na pôde medzinárodných organizácií, Európskou úniou a špecializovanými národnými organizáciami. Z konceptuálneho hľadiska možno povedať, že spomenuté princípy sú pre sféru správy vecí verejných východiskové. Z logického hľadiska možno hovoriť o ich nadväznosti v uvedenom poradí. Nemožno teda pochybovať o tom, že spomenuté etické princípy majú komplementárny charakter.

3.5 Etické štandardy a etické cnosti vyplývajúce z analyzovaných dokumentov

Všeobecnosť etických princípov podmieňujúca ich využiteľnosť ako východiskových interpretačných pravidiel však musí byť bližšie konkretizovaná. Práve preto je potrebné etické princípy za účelom dosiahnutia požadovaných spôsobov správania sa konkretizovať prostredníctvom etických štandardov. V kontexte spomenutých eticky významných dokumentov možno identifikovať nasledujúcu konkretizáciu etických princípov, ktoré boli podrobne rozpracované v predchádzajúcej podkapitole.

Vzhľadom na široké chápanie princípov ako takých, ktoré je v prípade sledovania verejného záujmu znásobené vágnosťou samotného pojmu, možno hovoriť o nutnosti bližšej konkretizácie princípu sledovania verejného záujmu. Tento princíp je nutné konkretizovať cez *dodržiavanie zákonnosti a záväzku voči verejnosti*, pričom potrebné je vnímať aj *uprednostňovanie verejného záujmu pred súkromným záujmom*. Takto stanovený ideál však vyžaduje podľa D.C. Menzela (2015) veľké nároky, ktoré sú od vedúcich zamestnancov a im podriadených zamestnancov v tomto kontexte vyžadované.

Verejný záujem možno konkretizovať aj ako rešpekt voči ľudským právam v kontexte ľudskej dôstojnosti, porozumenia, tolerancie a prístupu k diverzite a inakosti bez diskriminácie (Etický kódex personálu OSN 2006; Implementácia etiky 2012). Podobne v záujme vyzdvihovania odlišností, konkretizujú verejný záujem aj Štandardy pre medzinárodnú občiansku službu (2013), pričom obsahujú aj požiadavku sledovania vízie organizácie, výsledkom čoho je stotožnenie súkromných záujmov úradníkov s verejnými záujmami. Princípy verejnej služby pre verejnú službu EÚ (2012) vyžadujú *súlad konania*

so záujmami občanov a únie, ktorý sa má dosiahnuť naplnením najvyšších profesionálnych noriem, najlepším využívaním schopností a vzbudzovaním dôvery verejnosti.

Slovenská autorka E. Sičáková-Beblavá (2010) v tomto zmysle uvažuje o responzívnej kompetentnosti, cez ktorú sa úradníci stotožňujú s cieľmi politikov, presadzujú ich a súčasne disponujú adekvátnou kompetentnosťou a odbornosťou.

Zabezpečenie týchto ambícií spojených s verejným záujmom na druhej strane podľa OECD vyžaduje nasledujúce podmienky. V súlade s Odporúčaním Rady OECD (1998) je *dôležité, aby boli etické štandardy jasné a reflektované v legislatívnom rámci*, čo musí byť súčasne podporené politickými záväzkami smerujúcimi k zlepšeniu etického rozmeru správania sa zamestnancov. Normatívny rozmer sledovania verejného záujmu potvrdzuje aj Odporúčanie o etickom kódexe (2000), ktoré zdôrazňuje súlad konania so zákonom, právnymi predpismi a etickými normami týkajúcimi sa funkcie. *Viazanosť verejnej správy právom* je podporená nevyhnutnosťou existencie inštitúcií, zákonov a politik, prostredníctvom ktorých sú zabezpečované verejné statky a verejné služby (Etický kódex Americkej spoločnosti pre verejnú správu 2013).

V týchto formuláciách sa výrazne dostáva do konfliktu etické hľadisko sledovania verejného záujmu interpretované deontologickou a teleologickou etickou teóriou. Možno teda za verejný záujem považovať to, čo je stanovené povinnosťami obsiahnutými v legislatíve alebo je potrebné pri zohľadnení konkrétnych podmienok sledovať výlučne len dopady a výsledok ľudského snaženia? Európsky kódex dobrej správnej praxe (2015) sa s touto otázkou vyrovnáva tak, že prvý článok nevenuje verejnému záujmu, ale zákonnosti, ktorú tak možno v ponímaní dokumentu chápať ako dôležitejšiu. Toto uprednostnenie je možno spôsobené zameraním kódexu, ktorý sa primárne venuje kontaktu úradníka s verejnosťou, ale aj v tomto zmysle by mal byť kladený dôraz na verejný záujem. V konečnom dôsledku však je možné chápať *zákonnosť ako neoddeliteľný atribút sledovania verejného záujmu*. Verejný záujem možno nájsť implicitne alebo explicitne v každom z analyzovaných dokumentov. Jeho význam je spravidla vyzdvihnutý v ich úvode, pričom jeho naplnenie je najčastejšie interpretované v legislatívnych medziach a v kontexte plnenia záväzkov v súlade so záujmami verejnosti.

Ďalším z prioritných účelov analyzovaných dokumentov je predchádzanie a riešenie konfliktu záujmov. Možno ho vnímať vo viacerých rovinách a analyzované dokumenty sa prekrývajú v prijímaní darov a iných benefitov, vykonávaní vonkajších činností, vykonávaní politických a iných verejných funkcií a v neposlednom rade aj v povinnosti deklarovania záujmov.

Najrozšírenejším spôsobom konkretizuje problematiku konfliktu záujmov Odporúčanie Rady OECD (1998), podľa ktorého by interakcie medzi súkromným a verejným sektorom mali byť jasné a jednoznačne definované. V tejto súvislosti OECD považuje za dôležité vytvoriť štandardy súvisiace s verejným obstarávaním, outsourcingom a zamestnávaním, pričom vyslovuje ambíciu hľadania takých partnerov a zamestnancov, ktorí rešpektujú a zdieľajú rovnaké hodnoty ako samotné organizácie.

Konflikt záujmov je potrebné vnímať v rozmere stanovenia okruhu osôb, ktoré jednotlivé dokumenty vymedzujú, pričom vo všeobecnosti ide o ich adresátov. Niektoré analyzované dokumenty rozširujú tento okruh aj o rodinných príslušníkov. Kódex členov Komisie (2011) sem zaraďuje aj manžela, manželku alebo partnera, partnerku. Príručka Etická služba (2016) poukazuje na partnera, dieťa a iných blízkych. Podľa 14 Všeobecných princípov (2016) sa jedná aj o osoby dožadujúce sa úradného úkonu, osoby v obchodnom vzťahu, osoby vykonávajúcej činnosti regulované orgánom alebo osoby, ktorej záujmy môžu byť ovplyvnené konaním alebo nekonaním zamestnanca. Rada Európy vo svojom odporúčaní o etickom kódexe (2000) formuluje konflikt, vo vzťahu k výhode pre verejného činiteľa, jeho rodinu, blízkych príbuzných, priateľov a osoby alebo organizácie, s ktorými má alebo mal obchodný či politický vzťah.

Jasné vymedzenie okruhu osôb je nevyhnutné pre ďalšie etické štandardy konkretizujúce princíp predchádzania konfliktu záujmov. Najčastejšie je regulované **prijímanie a poskytovanie darov, ocenení, vyznamenaní a iných hodnotných záležitostí**. Tento aspekt spoločenskej interakcie je v súvislosti so správou vecí verejných vnímaný veľmi vyhraneným spôsobom, pretože môže ohroziť plnenie pracovných povinností v súlade s verejným záujmom. Vo všeobecnosti je **nie je možné prijímať ani vyžadovať dary**. Zákaz prijímania darov a iných benefitov zamestnancami verejnej správy je za účelom zachovania vysokých profesijných štandardov súčasťou každého dobrého etického kódexu (Johnson 2016). Reálna **prax však** vzhľadom na zložitosť sociálnych interakcií **potrebuje výnimky, pretože často musia byť zohľadnené konkrétne podmienky**. V tomto zmysle sú aplikované závery etiky cnosti, ktorá dopĺňa striktné dodržiavanie povinnosti v kontexte deontologickej etiky smerujúcej k odmietnutiu daru či inej výhody.

Príkladom je napríklad príručka Implementácia etiky (2012) pripúšťajúca prijatie daru, ktorého odmietnutie by spôsobilo nepríjemnosti a darov od organizácií tretieho sektora, ktoré však vyžadujú autorizáciu. Štandardy pre medzinárodnú občiansku službu (2013) a Príručka úradníkov EP (2008) upravujú za účelom zabezpečenia nestrannosti povinnosť neprijímať žiadne dary, pocty alebo odmeny bez predošlého povolenia.

Odporúčanie Rady OECD (1998) upravuje prijímanie darov, pri ktorých by sa ešte len mohlo zdať, že majú vplyv na výkon pracovných povinností alebo sú odmenou za vykonanú prácu. Modelový kódex navyše podrobne popisuje aká by mala byť reakcia na tieto neprimerané ponuky. Dary a iné výhody by mali byť odmietnuté a osoba, ktorá túto ponuku uskutočnila by mala byť identifikovaná. Ak však nie je možné vyhnúť sa prijatiu, je potrebné darovanú vec uschovať a čo najmenej ju používať. V prípade, že to situácia umožňuje, verejný činiteľ by mal získať svedkov a vyhotoviť písomný záznam. Samozrejme takúto situáciu je potrebné nahlásiť nadriadenému a príslušným orgánom.

Prijímanie darov, prejavov pohostinnosti a ocenení rozpracováva aj Kódex členov Komisie (2011). Komisári neprijímajú dary s hodnotou presahujúcu 150 eur. Ak takéto dary dostanú, odovzdajú ich protokolárnemu oddeleniu, ktoré vedie register darov. Prejav pohostinnosti sú oprávnení prijať len v súlade diplomatickými zvyklosťami a pravidlami. O prijatí vyznamenania alebo ceny by mal byť informovaný predseda. V prípade, že je táto pocta spojená s poukázaním peňažnej sumy, je povinnosťou poukázať ju v prospech charitatívnej organizácie.

V súvislosti s prijatím darov je formulovaná výnimka aj v Príručke úradníkov Európskeho parlamentu (2008), kedy zamestnanec musí o prijatie daru požiadať prostredníctvom formuláru, pričom výnimku tvoria dary do hodnoty 100 eur.

Výnimky pri prijímaní darov a iných výhod špecifickým spôsobom upravuje Kódex úradníkov OECD (2008), podľa ktorého je potrebné rozlišovať dva druhy povolení. Generálne povolenie sa vzťahuje na dôchodky, honorár z verejných vystúpení alebo publikácií poukázaný organizácii alebo vybranej charitatívnej organizácii, obvyklé a protokolárne dary do hodnoty 100 eur a ocenenia súvisiace s pracovnou činnosťou pred zamestnaním v OECD. Individuálne povolenie udeľuje vedúci oddelenia riadenia ľudských zdrojov, ktorý o prípadnej autorizácii prijať dar a inú výhodu rozhodne.

Oprávnenosť výnimiek v súvislosti s prijímaním výhod možno vnímať vo viacerých rozmeroch. Ide o potreby zohľadnenia situácií, kedy je odmietnutie daru nevhodné, respektíve by spôsobilo nepríjemnosti. Tieto formulácie možno vnímať ako dôsledok nárastu kontaktov viacerých kultúr, ktoré sa globalizačnými procesmi zintenzívnili. Druhým aspektom je potreba prispôbiť sa špecifikám konkrétnej situácie a orientovania sa podľa do určitej miery flexibilných pravidiel. Tieto sú často obmedzené hodnotou poskytnutej výhody, ale hlavne aplikovaním profesijných etických cností. Za účelom dodržania záverov etiky spravodlivosti však možno považovať reguláciu prijímania a poskytovania darov za oprávnenú. Vzhľadom na neustále rozširujúce sa rozdiely

v bohatstve umocnené globalizačnými procesmi, totiž nie je každému jednotlivcovi, skupine či nositeľovi záujmu umožnené podporiť svoje zámery práve takýmto spôsobom.

Zamestnanci, úradníci a volení predstavitelia majú za určitých presne stanovených podmienok *možnosť vykonávať vonkajšie aktivity a činnosti*. Základnou podmienkou je spravidla povinnosť dohodnúť sa s požadovanou inštanciou, akou je napríklad priamy nadriadený alebo organizačne najvyššie postavený vedúci. V zásade nesmie ísť o činnosti, ktoré by mohli ovplyvniť a ohroziť výkon povinností vykonávaných vo verejnom záujme.

Podľa príručky Etická služba (2016) úradník OSN nemôže vykonávať aktivity, ktoré sú v konflikte s jeho oficiálnymi povinnosťami alebo akokoľvek porušujú legislatívu. Ak má vonkajšia aktivita vplyv na pracovné povinnosti musí byť v prípade úradníka OSN vyžiadaný súhlas generálneho tajomníka (Implementácia etiky 2012).

Veľmi podrobne rozpracovávajú vykonávanie vonkajších a iných aktivít Kódex členov Komisie a Kódex úradníkov OECD, pričom popisujú viaceré situácie, do ktorých sa môžu osoby v spomínaných kódexoch dostať.

Úradník OECD by v súlade s Kódexom úradníkov OECD (2008) nemal bez súhlasu podávať oficiálne vyhlásenia a publikácie, ktoré nie sú v súlade s jeho povinnosťami. Iné zamestnanie môže úradník vykonávať len na základe povolenia vedúceho oddelenia manažmentu ľudských zdrojov. Ostatné aktivity, ako napríklad učenie, výskum, kultúra, šport alebo charita je možné vykonávať v súlade s princípmi kódexu.

Eurokomisári by s výnimkou jednorazových prednášok nemali vykonávať žiadnu platenú ani neplatenú pracovnú činnosť. Ak komisár plánuje vydať knihu, uverejniť článok alebo predniesť prejav, s ktorým sa spája finančná odmena, je povinný poukázať ju charitatívnej organizácii. Komisári môžu vykonávať čestné funkcie, o čom však musia informovať vo vyhlásení o záujmoch. Komisár nesmie byť angažovaný vo veci, v ktorej je sám alebo jeho blízky v osobnom, rodinnom alebo finančnom zmysle zainteresovaný, pričom túto skutočnosť oznamuje predsedovi. (Kódex členov Komisie 2011)

Úradníci Európskeho parlamentu musia v súlade s Príručkou úradníkov EP (2008) oznámiť svoj záujem vykonávať vonkajšie aktivity príslušnej inštancii, pričom schválená môže byť len v prípade, ak nie je plným pracovným úväzkom alebo prácou v súkromnom sektore. Súčasne nesmú v tomto kontexte prijať žiadnu odmenu s výnimkou preplatenia nákladov priamo alebo nepriamo spojených s touto činnosťou. Ak úradník vykonáva takúto činnosť viac ako rok, musí požiadať o jej opätovné posúdenie.

Špecifickým druhom vonkajšej činnosti, ktorá môže mať potenciálny vplyv na riadne plnenie pracovných povinností je *politická a iná verejná činnosť*. Rovnako ako

v predošlom prípade platí, že táto činnosť by nemala ovplyvňovať plnenie zverených úloh. Politická alebo verejná činnosť nesmie narušiť dôveru verejnosti a zamestnávateľa v nestranné, poctivé a riadne plnenie pracovných úloh.

Činnosť vykonávaná vo verejnom záujme nesmie byť zneužívaná na politické ciele (Odporúčanie Rady OECD 1998). S odvolaním sa na Kódex úradníkov OECD (2008) nesmie úradník kandidovať a vykonávať predmetný druh činnosti bez povolenia generálneho tajomníka, ktoré je odobreného vedúcim oddelenia manažmentu ľudských zdrojov. Ako člen politickej strany by úradník nemal zastávať dôležitú úlohu a rovnako je to aj v prípade organizácií tretieho sektora, ktoré sa udržujú vzťahy s organizáciou.

Kódex členov Komisie (2011) nezakazuje politickú aktivitu, ale kladie výlučný dôraz na hájenie a podporovanie rozhodnutí prijatých v rámci Komisie. Slobodu slova nesmie komisár zneužiť na vyhlásenie alebo prejav v prospech subjektu, ktorého je členom. Ak sa chce zúčastniť volebnej kampane, informuje o tom predsedu a počas tohto obdobia sa zdrží práce v Komisii. O iných prípadoch rozhodne predseda individuálne, pričom platí, že komisári nesmú vykonávať akúkoľvek inú verejnú funkciu.

Ak úradník Európskeho parlamentu kandiduje na verejnú funkciu alebo je na verejnú funkciu zvolený, musí o tom informovať príslušnú inštanciu, ktorá rozhodne o prípadných opatreniach. Podľa charakteru verejnej funkcie môže byť úradníkovi zároveň odsúhlasená dovolenka. (Príručka úradníkov EP 2008)

Predmetné dokumenty v zásade neregulujú **súkromný a rodinný život adresátov**. Výnimkou sú však situácie, kedy by súkromný a rodinný život zamestnanca, úradníka alebo verejného predstaviteľa mohol mať negatívny vplyv na organizáciu a jej záujmy.

S odvolaním sa na formuláciu v Štandardoch pre medzinárodnú občiansku službu (2013) je súkromný život a fungovanie domácnosti záležitosťou zamestnanca a organizácia do neho nemá právo zasahovať, pričom výnimku tvoria prípady, kedy by súkromný život mohol mať negatívny vplyv na organizáciu. Rešpektovanie súkromia nevylučuje možnosť vyvedenia disciplinárnych sankcií za konanie v súkromí, ktoré môže poškodiť organizáciu alebo zneužívať privilégia a imunitu (Kódex úradníkov OECD 2008).

Predchádzať konfliktu záujmov možno predovšetkým včasným, pravidelným, úplným a pravdivým deklarováním finančných záujmov. Vo vzťahu k riešeniu situácií, kedy sú vykonávané iné činnosti, ktoré by mohli ovplyvniť plnenie pracovných povinností je v rámci predmetných dokumentov vyžadovaný proaktívny prístup zo strany samotných jednotlivcov, a teda je stanovená **povinnosť deklarovat' záujmy**. Za týmto účelom niektoré kódexy disponujú formulármi v podobe príloh. Odporúčacie dokumenty poukazujú na

význam deklarovania majetkových a finančných pomerov v súlade s legislatívou. Deklarovanie záujmov je podľa D. C. Menzela (2017) prejavom formálnej stránky etiky verejnej správy, pričom okrem iného smeruje k vytváraniu vhodnej etickej atmosféry.

Zhrňujúco možno povedať, že prijímanie darov, vykonávanie vonkajších aktivít, politických a verejných funkcií je v rámci predmetných eticky významných dokumentov aspektom činnosti organizácie, ktoré sú oproti iným upravené pomerne rozsiahlym spôsobom. Z uvedeného vyplýva, že predmetné situácie nemôžu v žiadnom prípade negatívne ovplyvniť činnosť jednotlivcov a ohroziť sledovanie verejného záujmu.

Dôležitou súčasťou systematického riadenia etického aspektu praxe správy vecí verejných je pracovné prostredie, v ktorom sú stanovené úlohy a povinnosti plnené. Reflektujúc trendy, možno v predmetných dokumentoch nájsť nasledovné ustanovenia a odporúčania zamerané na harmonické pracovné prostredie, nezneužívanie právomoci a vzťah nadriadeného a podriadeného. Odvolávajú sa na Štandardy pre medzinárodnú občiansku službu (2013) a príručku Implementácia etiky (2012) možno veľmi pozitívne hodnotiť snahu o *harmonické pracovné prostredie*, v ktorom sú rešpektované vzájomné práva a povinnosti, a ktoré je otvorené všetkým názorom. Hlavné postavenie pri jeho vytvorení zverujú spomenuté dokumenty vedúcim pracovníkom, ktorí sú zodpovední za rozvoj, príkladné správanie, efektívnu komunikáciu a vedenie podriadených.

Kódex úradníkov OECD (2008) kladie v rámci pracovných vzťahov dôraz na taktné, zdvorilé správanie sa a vyhýbanie sa pohrdavým výrokom, ktoré by mali svoj pôvod v národnosti, názoroch, vierovyznaní, pohlaví alebo osobnom živote. Hlavná zodpovednosť je pripisovaná vedúcemu, ktorý udržiava na pracovisku dobrú, tolerantnú atmosféru, zamestnancom poskytuje v súvislosti s ich pracovnými povinnosťami pomoc a rady, ale zároveň je otvorený ich otázkam, pripomienkam a sťažnostiam. Prípadné medziľudské konflikty je v súlade s kódexom potrebné riešiť proaktívne, v ich počiatočnej fáze, nestranne a za asistencie člena oddelenia manažmentu ľudských zdrojov.

Etické správanie a etické vzťahy v organizácii by mali byť v kontexte Odporúčania Rady OECD (1998) riadené vo viacerých rozmeroch. Manažérom vytvárané prostredie by malo vyžadovať vysoké štandardy etického správania, čo však do vysokej miery závisí od etického vodcovstva a profesionálnych vzťahov. Obdobným účelom by mali byť formulované aj všetky procedúry a postupy, pretože normatívne orientované politiky nezaručujú súlad s najvyššími etickými štandardami. Význam etického správania sa by mal byť reflektovaný aj v kariérom postupe a celom systéme riadenia ľudských zdrojov.

Vedúci pracovník, by mal disponovať takými interpersonálnymi vlastnosťami, na základe ktorých dokáže obohatiť riadenie etiky vo verejnej správe (Haq 2011). Vplyv vedúceho pracovníka pri vytváraní harmonického pracovného prostredia potvrdzuje aj C. E. Johnson. S odvolaním sa na jeho slová nemôžu byť etické idey znehodnocované, a práve vedúci by mal v komunikácii so svojimi podriadenými presadzovať dôležitosť etického správania sa a stanoviť jasné pravidlá toho, čo je správne (Johnson 2017).

Jedným z dôvodov, ktorý môže narušiť harmonické pracovné prostredie je ***zneužívanie právomocí a postavenia***. Najčastejšie sa analyzované dokumenty venujú nasledujúcim formám zneužívania právomoci.

S odvolaním sa na Etický kódex personálu OSN (2006) zamestnanci nesmú zneužiť svoje postavenie za účelom získania finančnej, politickej, sexuálnej alebo inej výhody od kolegov, príjemcov služby a iných osôb. Štandardy pre medzinárodnú občiansku službu (2013) razantne odmietajú angažovanosť zamestnanca v činnosti, ktorá by bola v rozpore s ľudskou dôstojnosťou, ponižovala, zastráňovala, útočila alebo strápňovala iných. Zneužitie právomoci neprichádza do úvahy a v prípade pochybností má zamestnancovi poradiť nadriadený (Kódex úradníkov OECD 2008).

V Príručke úradníkov EP (2008) je stanovený zákaz porušovania dôstojnosti kolegov nevhodným, agresívnym alebo urážlivým spôsobom, respektíve akoukoľvek psychickou alebo sexuálnou formou obťažovania. Súčasne je špecificky popísaný vzťah nadriadenosti a podriadenosti, kedy by mali byť všetci úradníci v rámci svojich možností a schopností nápomocní vedúcim a iným európskym inštitúciám.

Dokument Etická služba (2016) vyžaduje vytvoriť v organizáciách také prostredie, v ktorom by prípadné obavy a nejasnosti mohli byť kedykoľvek odhalené bez strachu z prípadných negatívnych dôsledkov. Rovnako by tomu malo byť v prípade nevhodného správania zo strany ktoréhokoľvek zamestnanca, ktoré by malo byť riadne ohlásené.

Vytváranie harmonického prostredia však nemôže záležať výlučne len od vedúceho pracovníka, ale do veľkej miery záleží jeho utváranie a následná kondícia od každého jednotlivca v organizácii. Vhodná etická atmosféra v organizácii nie len že prispieva k predchádzaniu zneužívania právomocí, ale vytvára aj prostredie, v ktorom nebude narušaná dôstojnosť zamestnancov a súčasne bude zachovávaná kolegalita.

S odvolaním sa na nedokonalosť človeka však predmetné dokumenty obsahujú aj ***postup oznamovania situácií, ktoré sú v rozpore so stanovenými požiadavkami***. Oznamovaniu by malo podliehať také správanie sa, konanie a rozhodovanie, ktoré má potenciál poškodiť organizáciu, jej jednotlivcov alebo oboje, pričom by mohlo

predstavovať aj ohrozenie externého prostredia organizácie a blahobytu spoločnosti (Ondrová 2015). Oznamovanie nadobúda v analyzovaných dokumentov rôzne podoby.

Súčasťou etickej infraštruktúry by mali byť postupy slúžiace na monitorovanie, oznamovanie a vyšetrovanie porušení, ktorým by v prípade potvrdenia podozrenia zodpovedali konkrétne disciplinárne sankcie (Odporúčanie Rady OECD 1998). Porušenie kódexu by malo smerovať k disciplinárnemu konaniu, pretože jeho ustanovenia by mali byť súčasťou pracovných podmienok a podmienok prijímania do zamestnania (Odporúčanie o etickom kódexe 2000). Všetky prípady porušovania sú podľa Príručky úradníkov EP (2008) disciplinárne sankcionovateľné.

Kódex správania sa úradníkov OECD (2008) podrobne prepája oznamovanie nežiadúcich situácií s inštanciou, na ktorú sa má úradník obrátiť. Závažné a opakované previnenia alebo prípad obťažovania sa spolu s relevantnými faktami oznamujú poverenému členovi oddelenia manažmentu ľudských zdrojov. Prípady podvodu, korupcie a zneužitia zdrojov musia byť už pri podozrení oznámené generálnemu tajomníkovi, vedúcemu oddelenia, vedúcemu interného auditu alebo výkonnému riaditeľovi.

Povinnosťou zamestnanca je oznámiť plynutie, podvod, zneužitie alebo korupciu aj príslušným orgánom mimo organizácie (14 Všeobecných princípov 2016). Túto formuláciu možno považovať za najviac adresnú a najviac presahujúcu etický rozmer. Povinnosťou organizácie je oznámenie riadne prešetriť, pričom oznamovateľovi by v tejto súvislosti mala byť poskytnutá patričná ochrana zabraňujúca prípadnej odplate (Štandardy medzinárodnej občianskej služby 2013; Odporúčanie Rady OECD 1998). Oznamovanie neprípustnej činnosti musí byť zo strany organizácií **podporené postupmi, prostredníctvom ktorých bude oznamovateľ chránený** pred prípadnými negatívnymi vplyvmi súvisiacimi s oznámením. Každé oznámenie by malo byť objektívne prešetrené a v prípade potvrdenia podozrenia by mali nasledovať zodpovedajúce sankcie. Vo všeobecnosti však možno konštatovať, že pri oznamovaní nežiadúceho správania, by malo ísť nie o právo, ale skôr o morálnu povinnosť v zmysle deontologickej etickej teórie.

Dôležitou a v istom zmysle nenahraditeľnou súčasťou etickej infraštruktúry je **inštancia zodpovedná za implementáciu etického programu a dodržiavanie stanovených kritérií**. Môže mať podobu individuálnej funkcie alebo kolektívnej súčasti organizačnej štruktúry¹⁹. V prípade ak túto pozíciu zastáva jednotlivec, najčastejšie je pomenovaná ako

---

¹⁹ Bližšie MITAL, O., 2016. Organizačné štruktúry na podporu etického programu v organizáciách verejnej správy. In: Jarná škola doktorandov: Zborník príspevkov z 3. ročníka Jarnej školy doktorandov UPJŠ. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 182-187. ISBN 978-80-8152-415-8.

splnomocnenec pre etiku, etický komisár alebo etický kancelár. Na druhej strane môže v prípade kolektívneho orgánu ísť o etickú komisiu, výbor pre etiku alebo radu pre etiku. V rámci predmetných dokumentov prijatých na národnej alebo nadnárodnej úrovni ide teda o nasledujúce súčasti organizačných štruktúr.

Najprepracovanejší systém má OSN, v rámci ktorej funguje už vyššie spomínaná Etická kancelária. Ponúka služby zamerané na dôverné etické poradenstvo, osvetu v oblasti etiky a etického vzdelávania, ochranu pred odplatou, manažuje program zverejňovania finančných záležitostí a podporuje súdržnosť spoločných etických štandardov naprieč celým systémom OSN (Implementácia etiky 2012). Z pohľadu OECD síce nemožno hovoriť o tak prepracovanom systéme, ale napriek tomu možno nepriamo uvažovať o inštancii, ktorá dodržiavanie etických štandardov zastrešuje. Konkrétne ide o vedúceho oddelenia riadenia ľudských zdrojov, ktorý udeľuje osobitné povolenie pri prijímaní darov a iných výhod, kandidatúre na politické a iné verejné funkcie a v konečnom dôsledku je najvyššou poradnou inštanciou pri nejasnostiach týkajúcich sa správnosti konania (Kódex správania sa úradníkov OECD 2008).

V prostredí Veľkej Británie pôsobí celonárodný Výbor pre štandardy vo verejnom živote. Nepôsobí síce ako dozorná inštancia, ale vykonáva skôr činnosť zameranú na revíziu princípov, štandardov a vydáva rôzne príručky, prípadové štúdie, analýzy a v konečnom dôsledku pôsobí ako poradná inštancia najvyššej úrovne.

Kódex poslancov Európskeho parlamentu (2012) zveruje dôležité úlohy Poradnému výboru pre správanie sa členov parlamentu, ktorý do stanovenej lehoty poskytne poslancovi v prípade jeho nerozhodnosti usmernenie. Porušenie kódexu má byť oznámené výboru a objektívne preskúmané. Poslanec by v konkrétnej veci mal byť vypočutý. Predseda na základe odporúčania výboru rozhodne o prípadnej sankcii, voči ktorej sa v súlade s prijatými postupmi môže poslanec odvolať.

V rámci Európskej komisie má v predmetnom kontexte dôležitú úlohu etický výbor, ktorý je v prípade potreby zriaďovaný ad hoc. Jeho úloha je spojená predovšetkým s posudzovaním konfliktu záujmov alebo s prípadmi, keď o to požiada predseda Komisie, pričom jej závery majú odporúčací charakter (Kódex členov Komisie 2011).

Ďalšie z analyzovaných dokumentov zverujú obdobné právomoci aj vedúcim zamestnancom, ktorí do istej miery môžu činnosť spomenutých špecializovaných inšancií nahradiť. Nemožno však očakávať, že zohľadňovaniu etického rozmeru činnosti budú venovať takú pozornosť ako špecializované inštalácie, pretože ťažko možno očakávať systematické riešenia v oblasti etického vzdelávania, usmerňovania a poradenstva.

Opodstatnenosť špecializovaných organizačných súčastí potvrdzuje aj C. E. Johnson (2017), podľa ktorého je jednoznačne vymedzené postavenie administrátorov a týchto inšancií nevyhnutnou súčasťou kvalitne spracovaného etického kódexu. Možno však hovoriť aj o možnosti, ktorú popisujú K. Kernaghan a J. Langford (2014), a teda že predmetná inšancia bude osoba z externého prostredia organizácie, avšak problémovou otázkou tohto prístupu je poskytovanie citlivých informácií osobe mimo organizácie.

S odvolaním sa na princíp transparentnosti možno vo sfére verejnej správy vnímať *požiadavky súvisiace s využívaním a správou informácií*, ktorými verejná správa disponuje. Tieto nároky sú reflektované eticky významnými dokumentmi na národnej a nadnárodnej úrovni nasledovným spôsobom.

Organizácie verejnej správy poskytujú adekvátnu pomoc a presné, nezavádzajúce a úplné informácie (Etický kódex Americkej spoločnosti pre verejnú správu 2013). Ak je od zamestnanca vyžadovaná informácia, za ktorú zodpovedá a môže ju zverejniť, mal by ju poskytnúť v čo najjasnejšej a najucelenejšej forme (Kódex Rady EÚ 2001). Verejný činiteľ by mal s odvolaním sa na Odporúčanie Rady Európy (2000) sprístupňovať informácie v súlade s predpismi a mal by prijať kroky smerujúce k ochrane bezpečnosti a dôvernosti informácií, za ktoré je zodpovedný, pretože tieto informácie nezneužíva a nezadržuje.

V súlade s dôvernosťou by zamestnanci nemali využívať informácie, ktoré nie sú verejne dostupné na získanie osobného, finančného alebo iného prospechu pre seba, svojich známych, rodinu alebo niekoho iného. Pri plnom zabezpečení dôvernosti informácií je obsahom príručky aj apel na zamestnanca, aby na verejnosti a sociálnych sieťach nepoškodzoval svoje záujmy a záujmy OSN. (Implementácia etiky 2012)

Princíp transparentnosti možno konkretizovať aj spôsobom, akým to urobili tvorcovia Kódexu dobrého úradného postupu (2001), ktorý inštruuje zamestnanca ochraňovať osobné informácie a pracovné tajomstvo, upravuje mlčanlivosť v prípade trestného konania a stanovuje povinnosť rešpektovať dôverný charakter informácií.

Informácie, ich pravdivosť a ochrana je v súčasnom globalizovanom svete jednou z ústredných tém. Na základe uvedeného možno konštatovať, že predmetné formulácie obsiahnuté v dokumentoch vyžadujú, aby informácie, ktoré by verejnosť mala mať k dispozícii, administrátori nezadržovali. V záujme zachovania dôvernosti a ochrany informácií, by tieto nemali byť administrátormi zneužívané na súkromné účely.

Zamestnanci sú v kontexte analyzovaných dokumentov viazaní povinnosťami nie len počas ich verejnej služby, ale v niektorých súvislostiach možno identifikovať aj *obmedzenia po skončení verejnej služby*. Po skončení pracovného pomeru je zamestnanec

povinný *zachovávať mlčanlivosť* v súvislosti s informáciami, ktorými disponoval alebo sa o nich pri plnení pracovných povinností dozvedel, pričom tieto informácie nesmie zneužiť na získanie akejkolvek výhody (Implementácia etiky 2012; Štandardy správania sa pre medzinárodnú občiansku službu 2013; Kódex správania sa úradníkov OECD 2008).

Verejný činiteľ nesmie zneužívať úrad pre *získanie budúceho zamestnania*. V súlade s legislatívou by po stanovenú dobu nemal bývalý zamestnanec konať tak, aby nejaká osoba alebo orgán získala neoprávnenú výhodu. Jeho povinnosťou je dodržať všetky pravidlá, ktoré sa na neho po odchode z verejnej služby vzťahujú. Bývalý verejný činiteľ by tých súčasných nemal dostať do pozície, kedy by mohlo vzniknúť podozrenie z poskytovania prednostného zaobchádzania. (Odporúčanie o etickom kódexe 2000)

Veľmi striktným spôsobom upravuje činnosť po skončení funkčného obdobia Kódex správania sa členov Komisie. Počas obdobia 18 mesiacov od ukončenia činnosti musí komisár v prípade, že chce vykonávať pracovnú činnosť informovať Komisiu minimálne štyri mesiace vopred. V prípade konfliktu záujmov Komisia požiada o stanovisko etický výbor. Bývalý komisár zároveň neovplyvňuje v prospech svojho zamestnávateľa Komisiu a jej personál. (Kódex správania sa členov Komisie 2011)

Ak bývalí poslanci vykonávajú činnosť, ktorej obsahom je ovplyvňovanie poslancov, nesmú disponovať výhodami prislúchajúcimi bývalým poslancom (Kódex poslancov EP 2012).

Opodstatnenosť formulovania štandardov správania sa vyplýva z potreby konkretizácie etických princípov. Na druhej strane poskytujú adresátom pokyny, ktorými etické princípy nemôžu disponovať. Práve štandardy poskytujú priestor na flexibilné usporiadanie potrebných aspektov plnenia povinností voči organizácií a verejnosti ako celku. Pozitívom je teda nie len možnosť prispôsobenia štandardov konkrétnym situáciám, ale aj prípadným zmenám v rámci revízií, ktorými by sa do etických princípov nemalo príliš zasahovať. Etické **štandardy konkretizujúce etické princípy však nie sú zárukou požadovaného správania sa**, pretože ani štandardmi nemožno obsiahnuť všetky situácie, ktoré môžu pri správe vecí verejných nastať. Tie vďaka multidimenzionalite globalizačných procesov, spôsobujúcej vysokú vzájomnú závislosť jednotlivých sfér spoločenského života, nadobúdajú viacero variantných podôb. Preto sa **doplnenie etických princípov a etických štandardov profesijnými cnosťami** javí ako nevyhnutné.

Vysoké očakávania zo strany verejnosti nie sú smerované len na verejnú správu ako celok, ale aj na jednotlivcov. Vzhľadom na charakter globalizačných procesov a trendy spomenuté v rámci eticky významných dokumentov, možno hovoriť o profesijných

etických cnostiach, ktorými by mali jednotlivci pri vykonávaní správy veci verejných disponovať. Úsilie podporujúce rozvíjanie špecifických profesijných etických cností pre konkrétne oblasti spoločenského života možno v porovnaní so všeobecným presadzovaním charakterových vlastností považovať za kvalitatívne hodnotnejší rozvoj jedinca (Tännsjö 2013). S týmto názorom možno len súhlasiť a práve preto je potrebné upriamiť pozornosť na etické cnosti, ktoré by mali byť pre verejnú správu kľúčové. Vychádzajúc z predmetných dokumentov možno hovoriť o nasledujúcich etických cnostiach

Jednou z dôležitých cností, ktorú je v rámci verejnej správy potrebné sledovať je **čestnosť**, ktorá v zásade vychádza z princípu integrity. Čestnosti je v nasledovných intenciách venovaná oprávnená pozornosť aj v analyzovaných dokumentoch.

Čestnosti sa venuje Etický kódex personálu OSN (2006), na základe ktorého ju zamestnanec musí dodržiavať vo všetkých súvislostiach vyplývajúcich z pracovných povinností a záujmov OSN. Predstavuje totiž jeden z hlavných atribútov dosahovania vysokých štandardov etickej integrity.

Odporúčanie o etickom kódexe (2000) formuluje požiadavku čestného plnenia pracovných povinností podľa najlepších možností a schopností s ohľadom na verejný záujem. Podobnú interpretáciu obsahujú dokumenty 14 Všeobecných princípov (2016) a Kódex poslancov EP (2012), ktoré formulujú nevyhnutnosť plnenia pracovných úloh čestným úsilím. Čestnosť má významné postavenie aj v rámci Siedmich princípov verejného života (2013), pretože je v spojitosti s pravdovravnosťou dôležitou súčasťou činnosti jedincov pôsobiacich vo verejnej správe.

Čestnosť je v rámci uvedených dokumentov interpretovaná hlavne v súvislosti s plnením pracovných povinností, a aj to je okrem iného dôvod, prečo ju možno v súlade s etikou cnosti považovať za nevyhnutný atribút fungovania verejnej správy. Vďaka tejto cnosti jednotlivci pracujúci vo sfére správy veci verejných sú schopní nediskriminovať na základe faktorov, za ktoré prijímatelia verejných statkov a služieb nemôžu (Martinez 2009). Vo vzťahu k externému prostrediu z princípu integrity vyplýva ďalšia cnosť. Ide o **zdvorilosť**, ktorú možno v zmysle analyzovaných dokumentov vnímať nasledovne.

Európsky kódex dobrej správnej praxe (2015) vyžaduje od úradníkov zdvorilé správanie sa za akýchkoľvek okolností. Na druhej strane podľa Kódexu Rady EÚ (2001) je ideál zdvorilostného správania sa naplnený vtedy, ak je konanie zamestnanca svedomité, korektné, čestné a nápomocné.

Optikou dokumentov vydaných medzinárodnými organizáciami možno zdvorilosť vnímať nasledovným spôsobom. Zamestnanci sa v rámci organizácie správajú voči sebe

taktne a zdvorilo, pričom vedúci zamestnanci sú otvorení diskusii týkajúcej sa pracovnej činnosti ich podriadených (Kódex úradníkov OECD 2008). Podľa Odporúčania o etickom kódexe (2000) by verejný činiteľ mal za každých okolností konať zdvorilo a takým spôsobom, aby neuškodil žiadnej entite. Zdvorilosť je teda možné z konceptuálneho hľadiska vnímať predovšetkým v rozmere vzťahu s verejnosťou. Z načrtnutého konceptu zdvorilosti je však cítiť aj snahu regulácie do vnútra organizácie, a teda aj voči ostatným kolegom vo verejnej správe.

Súčasne je však potrebné zohľadňovať aj ďalšiu etickú cnosť, ktorá je úzko prepojená s realizovaním verejného záujmu a predchádzaním konfliktu záujmov. Ide o **lojálnosť**. Možno len súhlasiť s A. Lawtonom (2004), že lojálny zamestnanec je oddaný a stotožnený so svojimi pracovnými povinnosťami a cieľmi organizácie. V kontexte lojálnosti je podľa autorov R. Hubbard a G. Paquet (2010) potrebné čítať morálny kontrakt, z ktorého zamestnancovi organizácie verejnej správy vyplýva prinajmenšom povinnosť oddanosti a dôveryhodnosti.

Lojálnosť možno podľa príručky Implementácia etiky (2012) chápať ako základnú povinnosť, ktorá zabezpečuje súlad konania zamestnancov so záujmami organizácie. Zároveň je kvalitou, ktorá je neoddeliteľným prvkom výkonu pracovných činností a viaže sa k legálne a legitímne zvolenej autorite (Odporúčanie o etickom kódexe 2000). Môže byť vnímaná aj v prepojenosti na čestnosť a neutrálnosť (Kódex Rady EÚ 2001).

V zmysle Kódexu úradníkov OECD (2008) možno pod lojálnosťou rozumieť povinnosť byť lojálny voči organizácii a jej záujmom. Na druhej strane je podľa 14 Všeobecných princípov (2016) povýšenie lojálnosti voči zriadeniu, legislatíve a etickým štandardom nad súkromným záujmom vo verejnej správe považované za nevyhnutnosť.

Nenahraditeľnosť lojálnosti ako profesijnej cnosti možno v kontexte spomenutých dokumentov a s dôrazom na praktické súvislosti vnímať vo viacerých rozmeroch. V prvom rade ide o lojálnosť voči zriadeniu, legislatíve, ale na druhej strane je potrebné vnímať aj organizačný rozmer. Nemožno však ignorovať rovinu lojálnosti súvisiacu s predchádzaním konfliktu záujmov, ktorá je vo vzťahu k uprednostňovaniu ekonomickej dimenzie globalizačných procesov v kontexte verejnej správy rovnako dôležitá. Lojálnosť voči sledovaniu uspokojenia záujmov čo najširšieho počtu ľudí v čo najväčšej možnej miere, možno považovať za jeden z primárnych cieľov politik a reforiem verejnej správy.

S lojálnosťou vo verejnej správe súvisí aj ďalšia z dôležitých profesijných cností, ktorou je **nesebeckosť**. Napriek tomu, že tejto cnosti nie je venovaná v dokumentoch taká pozornosť, ako doposiaľ spomenutým cnostiam, nemožno v súvislosti so správou vecí

verejných hovoriť o jej bezvýznamnosti. Potvrdzujú to aj slová J. F. Planta (2015), podľa ktorého je nesebeckosť pre verejnú správu jednou z kľúčových kvalít. Nesebeckosť možno podľa S. Bonczeka (1992) považovať v zmysle obetavosti za dôležité kritérium, ktoré úzko súvisí aj s princípom integrity. Úradník by mal v súlade s nesebeckosťou rozhodovať výlučne vo verejnom záujme (Lawton, Rayner a Lasthuizen 2013).

Výkon pracovných povinností v súlade s interpretáciou nesebeckosti obsiahnutou v Siedmich princípoch verejného života (2013) je neoddeliteľne prepojený so sledovaním verejného záujmu. Verejná správa by mala byť v súlade s príručkou Etická služba (2016) vnímaná ako nesebecká služba, a teda ako profesia charakteristická povinnosťou uprednostňovať záujmy presahujúce úroveň jednotlivca v prospech verejného záujmu a v záujme zvyšovania dôvery verejnosti vo vládu.

Práve druhá formulácia nesebeckosti z dielne Úradu pre vládnu etiku je v súvislosti s aktuálne prebiehajúcimi globalizačnými procesmi a výzvami stojacimi pred verejnou správou 21. storočia veľmi podnetná. Verejná správa by totiž mala predstavovať sféru spoločnosti, ktorej zamestnanci sú presvedčení o nadradenosti záujmov verejnosti. V tomto zmysle nesebeckosť nemožno chápať len v zmysle vyššie spomenutého princípu predchádzania konfliktu záujmov. Nesebeckosť v rámci verejnej správy sa totiž musí pohybovať až na rozmedzí obetovania vlastných záujmov pre záujmy spoločnosti, čo len potvrdzuje opodstatnenosť teleologickej etickej koncepcie v súčasnej spoločnosti.

Princíp transparentnosti nadobúda vo svojich praktických aplikáciách viacero konotácií. Prakticky vo všetkých analyzovaných dokumentoch možno implicitne nájsť ustanovenia popisujúce cnosti súvisiace s využívaním a ochranou informácií. Najviac pertraktovanými sú *diskrétnosť* a *mlčanlivosť*, ktoré sú spájané predovšetkým s potrebou spravovania citlivých informácií. Podľa slov K. Staroňovej (2014) by vo všeobecnosti mala platiť povinnosť nezneužívania citlivých informácií, v dôsledku ktorého by mohlo dôjsť čo i len k ohrozeniu verejného záujmu.

S odvolaním sa na formuláciu obsiahnutú v Príručke úradníkov EP (2008) úradník zachováva mlčanlivosť v zmysle nezverejňovania neverejných informácií, ako aj v zmysle primeraného zverejňovania informácií a uvedomenia si dôsledkov jeho rozhovorov, televíznych alebo rozhlasových vystúpení. Ochrana informácií, tak ako to uvádza príručka Implementácia etiky (2012), by mala byť zabezpečená prepracovaným systémom informačného manažmentu, ktorý je zložený z viacerých nadväzujúcich mechanizmov a ponúka spoľahlivé informačno-komunikačné technológie.

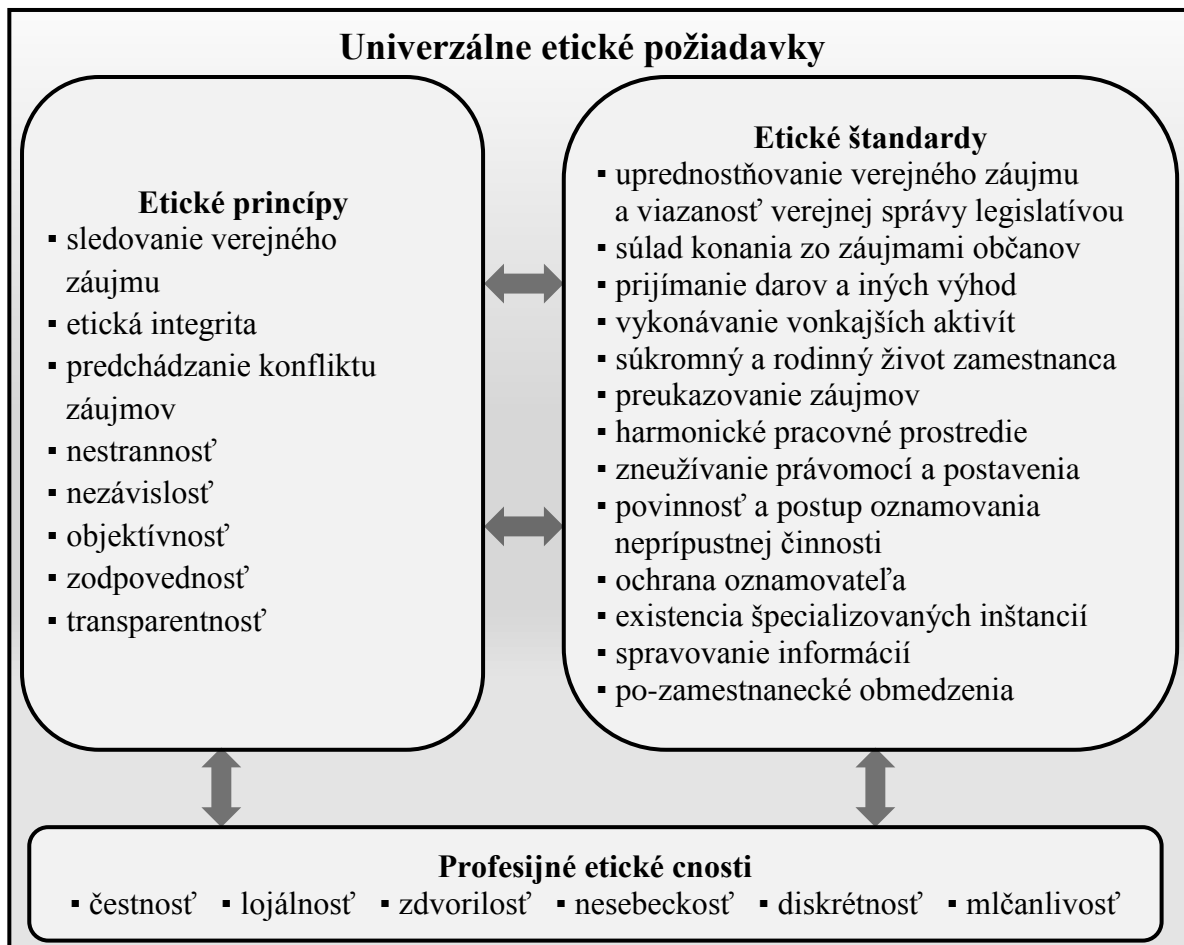
Komplexnejšie popisuje diskretnosť Kódex úradníkov OECD (2008), ktorý úradníkom ukladá povinnosť neposkytovať informácie, o ktorých sa pri plnení pracovných príležitostí dozvedeli. Úradník by ďalej v súlade s kódexom mal zabezpečiť, aby informácie v jeho držbe boli chránené v súlade s internými postupmi, pretože prípadné úniky informácii môžu byť trestané v súlade s politikami a procedúrami.

Nezneužívanie informácií, ktorými disponuje určitá skupina jednotlivcov v súvislosti s plnením ich pracovných povinností nie je výnimkou. V kontexte verejnej správy však táto automatická povinnosť pretransformovaná do konkrétnych cností nadobúda na význame, pretože charakter informácií je často citlivý, a prípadný únik môže mať za následok ohrozenie cieľov a priorít verejnej správy. Vzhľadom na reflexiu trendov prinášaných globalizačnými procesmi a technologickým pokrokom, ktorý s nimi bytostne súvisí, je potrebné veľmi pozitívne hodnotiť vyžadovanie proaktívneho prístupu zo strany zamestnanca vo vzťahu k ochrane zverených informácií.

Spomenuté etické profesijné cnosti sa obsahovo viažu k plneniu povinností vyplývajúcich z postavenia zamestnanca, úradníka, respektíve verejného činiteľa. Reprezentujú kvality, ktorými by jednotlivec pracujúci vo sfére verejnej správy mal disponovať. Ich opodstatnenosť sa viaže k schopnosti jednotlivca správne sa rozhodnúť v konkrétnej problémovej situácii, pretože jeho konanie a rozhodovanie nie je ovplyvnené len etickými princípmi a etickými štandardmi, ale aj podmienkami a okolnosťami danej situácie. Etické cnosti sú v tomto zmysle atribútom, na základe ktorého sa dokážu zamestnanci verejnej správy orientovať v spleti neustále meniacich sa a vzájomne prepojených príkazov, zákazov, záujmov a vplyvov.

Na záver tejto kapitoly je potrebné zhrňujúco konštatovať, že etické princípy predstavujú najvšeobecnejšie interpretačné pravidlo. Rozpracované etické princípy však musia byť aspoň v načrtnutom zmysle konkretizované etickými štandardmi. Vzhľadom na dynamickosť a vysokú interdependenciu spôsobenú globalizačnými procesmi však logicky nemožno postihnúť rozpracovanými princípmi a štandardmi úplne každú situáciu, ktorá môže pri správe vecí verejných nastať. Práve z tohto dôvodu musia byť etické princípy a etické štandardy doplnené etickými cnosťami. Uvedené rozpracované univerzálne etické požiadavky nemožno vnímať ako absolútne, ale pre verejnú správu by mohli slúžiť ako východiskové. Navyše reflektujú aktuálne trendy zohľadňovania etického aspektu činnosti organizácií zabezpečujúcich správu vecí verejných vo verejnom záujme. Koncentrujú sa na problematiku oblastí, ktoré sú v dôsledku prebiehajúcich globalizačných procesov spoločné pre takmer všetky štáty sveta. Súhrnným a prehľadným spôsobom zobrazuje

univerzálne etické požiadavky vypracované na základe analýzy eticky významných dokumentov nasledujúci obrázok číslo 1.

Obrázok 1 Univerzálne etické požiadavky reflektujúce trendy riadenia etického aspektu činnosti správy vecí verejných

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Rozpracované univerzálne etické požiadavky majú komplementárny charakter a vzájomne sa ovplyvňujú. Etické princípy sú na jednej strane etickými štandardmi konkretizované, ale na druhej strane ich nemožno chápať ako sekundárnu etickú požiadavku. Bez etických štandardov by totiž etické princípy nemuseli byť v dôsledku ich všeobecnosti interpretované správne a v požadovanom zmysle. Súčasne však etické princípy a štandardy musia byť aplikované na správanie sa, konanie a rozhodovanie zamestnancov, ktorí disponujú požadovanými profesijnými etickými cnosťami. Bez existencie princípov a štandardov by zároveň cnosti ako také nemohli byť pri aplikovaní na konkrétne situácie za účelom správneho posúdenia využívané.

4. Aplikovateľnosť spoločných etických požiadaviek v podmienkach verejnej správy na Slovensku

Slovenská republika ako súčasť medzinárodných štruktúr musí za účelom sledovania svojich záujmov reflektovať trendy, ktoré je potrebné interpretovať na jednej strane v ich globálnom kontexte, ale zároveň ich je potrebné vykladať s ohľadom na národné špecifiká. Aj v oblasti riadenia etiky vo verejnej správe možno hovoriť o nevyhnutnej potrebe aplikácie odporúčaní a koncepcií formulovaných na nadnárodnej úrovni, ktoré sú výsledkom odborného diskurzu.

Eticky významné dokumenty a formulácie v nich obsiahnuté však samozrejme v konečnom dôsledku nie sú pre verejnú správu na Slovensku záväzné. Vyzdvihnúť však možno hľadisko inšpiratívneho pôsobenia. Práve v tomto zmysle je formulovaná ambícia zostavovateľov týchto dokumentov, ktorá je vo viacerých z nich výslovne vymedzená. Inšpiratívnosť možno vidieť aj vo vzájomnej závislosti regulovaných oblastí na vnútroštátnej a nadnárodnej úrovni, ktoré sú vďaka globalizačným procesom prepojené unikátnym spôsobom. V tomto zmysle možno aj na vnútroštátnej úrovni identifikovať problematické oblasti, ktoré v podstate kopírujú univerzálne etické požiadavky vypracované v predchádzajúcej kapitole.

Vychádzajúc z uvedeného bude pozornosť tejto kapitoly zameraná na konfrontáciu reálneho stavu riadenia etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy na Slovensku s rozpracovanými univerzálnymi etickými požiadavkami.

4.1 Perspektívy strategického vymedzenia etiky vo verejnej správe

Trend existujúci v niektorých krajinách, ktorý síce nie je pravidlom, ale určite pozitívom, transformuje nedostatky správy vecí verejných v etickej oblasti do kreovania celoštátnych organizácií, ktoré zastrešujú riadenie etiky z koncepčného hľadiska. Na Slovensku však o existencii takejto organizácie, inštitútu, výboru či rady nemožno hovoriť. Napriek tomu v kontexte etických požiadaviek vypracovaných v predchádzajúcej kapitole, predsa len existujú určité snahy zdôrazňovať etický aspekt činnosti vo verejnej správe.

Z pohľadu skúmanej problematiky možno za relatívne zodpovedajúci považovať dokument, ktorým je *Príloha Správy o činnosti Verejného ochrancu práv z roku 2007* nazvaná ako *Princíp dobrej správy*. Napriek tomu, že sa z kontextuálneho hľadiska nevenuje primárne etickému aspektu činnosti verejnej správy, prostredníctvom zásad

charakterizujúcich princíp dobrej správy možno identifikovať prekryv s riadením etického aspektu praxe jednotlivcov pracujúcich vo sfére správy vecí verejných.

Z pohľadu odporúčaní slovenského ombudsmana, ktoré sú súčasťou Správy o činnosti verejného ochrancu práv (2007) je potrebné vo verejnej správe dodržiavať nasledovné zásady. V prvom rade ide o zákonnosť, ktorá je podobne ako v analyzovaných dokumentoch uvedená ako východisková požiadavka, respektíve ako súčasť sledovania verejného záujmu. Zamestnanci by mali správu vecí verejných vykonávať nestranne, objektívne a s dôrazom na včasnosť a predvídateľnosť. Ombudsman zároveň vyzdvihuje presvedčivosť, ktorá súvisí s poskytovaním informácií, nápomocným prístupom a vydávaním rozhodnutí. Implikáciou princípu dobrej správy je aj súčinnosť organizácií verejnej správy a verejnej správy ako celku. Zodpovednosť je ďalšou zásadou, ktorá je však vnímaná len v rozmere plnenia pracovných povinností. Transparentnosť vníma predmetný dokument v zmysle otvorenosti správneho konania, dôvernosti informácií, starostlivej archivácie a identifikovateľnosti pracovníkov. Zásada ústretovosti je formulovaná v zmysle zdvorilého správania sa voči občanovi.

Spomenuté zásady vypracované ombudsmanom možno vnímať ako medzistupeň medzi etickými princípmi a etickými štandardmi. Predovšetkým je potrebné poznamenať, že predmetné zásady sú výlučne zamerané len na vonkajšiu činnosť verejnej správy. V kontexte dôrazu na dodržiavanie právneho poriadku neobsahujú výslovné poukázanie na sledovanie verejného záujmu, ktorý však v tomto zmysle možno vnímať ako v zákone obsiahnutý účel. V súlade s formuláciami obsiahnutými v analyzovaných dokumentoch nadnárodného charakteru ombudsmanove zásady obdobne obsahujú dôraz na nestrannosť, objektívnosť, včasnosť, dôvernosť či transparentnosť. Vzhľadom na výlučnú úpravu vzťahu voči verejnosti zásady neupravujú ostatné aspekty etického rozmeru činnosti organizácií, ako napríklad konflikt záujmov, zodpovednosť či etickú integritu.

Okrem uvedeného dokumentu v podstate nemožno z pohľadu predmetnej problematiky hovoriť o žiadnom ďalšom dokumente ucelenejšieho charakteru, ktorý by sa aspoň v minimálnej miere podobal spomenutým eticky významným dokumentom. Etickému rozmeru činnosti verejnej správy sa niektoré dokumenty venujú len okrajovo formou krátkych formulácií, ktoré vo vzťahu k ich rozsahu tvoria zanedbateľnú časť.

Podľa koncepčného dokumentu z dielne Ministerstva vnútra SR s názvom *Strategický plán boja proti korupcii v Slovenskej republike* (2011) možno z hľadiska skúmanej problematiky poukázať na nasledujúce iniciatívy. Časť dokumentu venovaná identifikácii zistených nedostatkov v oblasti boja proti korupcii konštatuje, že na

Slovensku chýbajú etické kódexy zamestnancov v štátnej správe, verejnej správe, etické kódexy sudcov a volených zástupcov s celoštátnou pôsobnosťou.

Vychádzajúc z uvedenej formulácie možno konštatovať, že vtedajší stav vyžadoval potrebu prijímať etické kódexy vo verejnej správe vo viacerých úrovniach, pričom sem zahŕňa aj kódexy volených zástupcov. Táto ambícia však doteraz nebola naplnená v požadovanej miere. Možno sa len nazdávať, že pod formuláciou verejná správa je zahrnutá aj územná samospráva, pretože práve tento subsystém verejnej správy je paradoxne z hľadiska zohľadňovania etického rozmeru činnosti výrazne v popredí.

Ďalším dokumentom je *Akčný plán na posilnenie Slovenskej republiky ako právneho štátu* z roku 2015, ktorý bol schválený uznesením Vlády Slovenskej republiky. Rovnako ako predchádzajúci dokument nie je primárne zameraný na skúmanú problematiku, ale v konečnom dôsledku okrajovo súvisí so zvyšovaním transparentnosti a obmedzením nežiaducich foriem správania sa vo sfére správy vecí verejných. Akčný plán na posilnenie SR ako právneho štátu (2015) v rámci spoločných úloh ukladá povinnosť prijímať rezortné etické kódexy štátnych zamestnancov, pričom stanovuje aj povinnosť dôsledného aplikovania prijatých etických štandardov v nich obsiahnutých.

Uvedené dokumenty možno považovať za náznaky politických záväzkov napomáhajúce zlepšeniu riadenia etickej dimenzie činnosti organizácií vo verejnej správe. Politické záväzky by mali byť základom, pretože v podmienkach Slovenskej republiky je vzťah politiky a administratívy veľmi úzko prepojený. Dôraz je však kladený len na normatívnu zložku, ktorá síce je považovaná za východiskovú, ale vzhľadom na trendy reflektované na nadnárodnej úrovni už prekonanú. Politické záväzky navyše nereflektujú trendy, ako napríklad etické vzdelávanie, konflikt záujmov, sledovanie štandardov integrity alebo existenciu špecializovaných etických orgánov.

Existenciu snahy transformovať do verejnej správy princípy, na základe ktorých sú želateľným spôsobom interpretované všetky ďalšie situácie možno nepriamo identifikovať aj v rámci legislatívy. Za kľúčový možno považovať *zákon číslo 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, ktorý nadobudne účinnosť 1. júna 2017. Obsahuje totiž princípy, ktoré nie sú len vymenované, ale sú doplnené aj krátkym popisom. Možno hovoriť o kvalitatívnej zmene k lepšiemu, pretože v aktuálne platnom a účinnom znení zákona č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov zákonodarca považoval za postačujúce len spomenúť, že štátna služba je budovaná na princípe profesionality, politickej neutrality, nestrannosti, efektivity, stability štátnozamestnaneckého pomeru a etiky.

Vychádzajúc zo znenia zákona o štátnej službe platného od júna tohto roka možno hovoriť o nasledovných princípoch. Ako prvý je zákonom uvedený *princíp politickej neutrality*, v súlade s ktorým je štátny zamestnanec povinný vykonávať štátnu službu s dôrazom na verejný záujem. Druhý v poradí, *princíp zákonnosti* pojednáva o vykonávaní štátnej služby v súlade s legislatívou a zabezpečením ochrany pred nezákonným konaním. Štátny zamestnanec by mal s dôrazom na *princíp nestrannosti* uprednostniť verejný záujem pred osobným záujmom. S odvolaním sa na *princíp profesionality* koná odborne, svedomito a v súlade s Etickým kódexom štátneho zamestnanca, pričom verejná správa vytvára podmienky k rozvíjaniu uvedených kvalít. Ďalšie princípy sa vzťahujú skôr na vzťah služobný úrad a zamestnanec. Ide o *princíp transparentného zamestnávania*, kedy je potrebné zabezpečiť rovnaký prístup k informáciám pre všetkých uchádzačov a následne aj *princíp transparentného a rovnakého odmeňovania*. Súčasne je potrebné dodržať povinnosť ochrany štátneho zamestnanca pred skončením pomeru z iných ako zákonne stanovených dôvodov, čím je do praxe uvedený *princíp stability*. Posledným uvedeným je *princíp rovnakého zaobchádzania* obsahujúci dôraz na rešpektovanie súkromia. Viacerými princípmi je navyše čiastočne reflektovaná požiadavka ochrany, dôvernosti a nezneužívania informácií súvisiacich s plnením pracovných povinností.

Predmetné formulácie princípov sa v niektorých bodoch stotožňujú s vyššie spomínanými trendami. Ide hlavne o reflexiu etických požiadaviek v legislatívnom rámci a v zmysle predchádzania konfliktu záujmov, transparentnosti, neutrality a nestrannosti. Súčasne je však potrebné poznamenať, že absentuje dôraz na sledovanie etickej integrity, nezávislosti, lojality alebo zodpovednosti. Možno teda hovoriť o nevyužitom potenciáli, ktorý by však mohol byť rozvinutý koncepčnými dokumentmi celoštátneho charakteru.

Zákon o štátnej službe odkazuje na dodržiavanie normy s názvom ***Etický kódex štátneho zamestnanca***, ktorý vydáva vykonávacím predpisom Úrad vlády SR a na internetovej stránke ho zverejňuje Ministerstvo vnútra SR. Vo vzťahu k štátnej službe ho možno považovať za kódex národného charakteru.

Súčasne je však potrebné vnímať širší rozmer verejnej správy v kontexte jej ďalšieho a v demokratickej spoločnosti neoddeliteľného subsystemu, ktorým je územná samospráva. Na Slovensku je na územnú samosprávu presunutá zodpovednosť za zabezpečovanie viacerých kľúčových verejných statkov a služieb. Činnosť zamestnancov samospráv nie je v načrtnutom zmysle ucelene regulovaná, čo je vzhľadom na množstvo kompetencií zarážajúce. Samosprávy však reflektujú potrebu regulácie etického aspektu činnosti a iniciatívne prijímajú etické kódexy zamestnancov a volených predstaviteľov.

Podobne ako vo vyše 100 štátoch sveta pôsobí aj na Slovensku národná pobočka Transparency International, ktorá z právneho hľadiska existuje ako občianske združenie pod názvom *Transparency International Slovensko*. Aktivity organizácie bojujúcej za zníženie miery korupcie a zvyšovanie transparentnosti vo verejnom sektore sú hlavne analytického, porovnávacieho a odporúčacieho charakteru. Práve činnosť a dôležitosť odporúčaní prezentovaných Transparency International má vo viacerých krajinách podstatný vplyv na fungovanie verejného sektora. Okrem iného vypracováva aj renomovaný rebríček zohľadňujúci vnímanú mieru korupcie v jednotlivých krajinách sveta, ktorý je vypracovaný na základe Indexu vnímania korupcie „*Corruption Perception Index*“. Pozícia Slovenska v rámci tohto hodnotenia nie je lichotivá nie len vzhľadom na celkové skóre, ale predovšetkým z pohľadu postavenia voči ostatným členským krajinám Európskej únie a členom Vyšehradskej štvorky.

Viacero dokumentov vydaných Transparency International Slovensko súvisí s bojom proti korupcii a v tomto zmysle sa nepriamo dotýkajú aj etického rozmeru správy vecí verejných. Možno však hovoriť aj o dokumentoch venujúcich sa priamo etike vo verejnej správe. Spomenúť možno relatívne starší dokument *Etika, etická infraštruktúra ako prevencia korupcie*, ktorý má odporúčací charakter. Okrem inšpiratívnych príkladov zo zahraničia sa autorky snažia rozpracovať základne prvky etickej infraštruktúry, medzi ktoré zaraďujú politickú podporu zo strany politikov, efektívne fungujúcu legislatívu, primerané zodpovednostné mechanizmy, kódexy správania sa, profesionalizáciu zamestnancov, priaznivé pracovné prostredie, existenciu etických orgánov a participujúcu verejnosť (Sičáková a Slimáková 2001).

Ďalším dokumentom je *Transparentná miestna samospráva*. Časť tohto dokumentu v etickom slova zmysle pojednáva o povinnostiach zamestnanca, ktoré sú zároveň reflektované aj v legislatíve, pričom ide o pravidlo hospodárnosti, pravidlo nestrannosti, pravidlo zamedzenia vzniku konfliktu záujmov, pravidlo nepodnikania, pravidlo zákazu podriadenosti blízkych osôb a povinnosť oznamovať stratu alebo poškodenie majetku (Sičáková-Beblavá a Galanda 2004).

Existencia a činnosť Transparency International Slovensko len potvrdzuje silu a nezvratnosť globalizačných procesov. Význam dokumentov vydaných pod záštitou tohto občianskeho združenia, majúceho nadnárodný základ, potvrdzuje existenciu podobných problémov týkajúcich sa sféry správy vecí verejných, ale zároveň reflektuje aj snahu riešiť nedostatky fungovania verejnej správy z etického hľadiska v globálnom rozmere. Práve vysoká miera globálnej interdependencie a deterritorializácia umožňuje zohľadnenie prvku

inšpiratívnosti odporúčaných riešení, ktoré sú navrhnuté s určitým odstupom a pri zohľadnení aktuálnych tendencií. Navyše sa snažia minimalizovať príčiny a dopady neželateľného a neetického správania sa jednotlivcov pri správe vecí verejných.

Zhrňujúco možno povedať, že neexistuje ucelený koncepčný dokument, ktorý by organizáciám verejnej správy na Slovensku pomáhal riadiť etický aspekt ich činnosti. Politické záväzky týkajúce sa tejto problematiky existujú len v rozmere nepriamych a vágnych formulácií. Význam zohľadňovania etického aspektu činnosti vo verejnej správe v koncepcnej rovine možno identifikovať len nepriamo v dokumentoch, ktoré nie sú vydané pod záštitou verejnej správy. Napriek tomu však možno v podmienkach Slovenskej republiky hovoriť o existencii osobitných iniciatív, v rámci ktorých je možné aplikovať rozpracované univerzálne etické požiadavky hlavne v dvoch rovinách.

4.2 Aplikačné úrovne univerzálnych etických požiadaviek

Slovensko, ako relatívne mladá demokracia zatiaľ nedisponuje prepracovaným systémom riadenia etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy. Na základe analýzy eticky významných dokumentov možno konštatovať, že regulácia správania sa, konania a rozhodovania je identifikovateľná a aplikovateľná predovšetkým v normatívnej a organizačnej rovine.

Verejná správa svojim charakterom neoddeliteľne súvisí s hierarchickou štruktúrou a vzťahmi nadriadenosti a podriadenosti. Na základe toho je v rámci zohľadňovania etického aspektu činnosti potrebné vo vzťahu k trendom zohľadňovania etiky vnímať jej organizačný rozmer. Vzťah nadriadeného a podriadeného, fungovanie harmonického pracovného prostredia alebo existencia špecializovaných inšancií nie sú z pohľadu implementovania etiky vo verejnej správe zanedbateľné.

Spravidla najčastejšie vyskytujúcim sa javom v podmienkach slovenskej verejnej správy je však prijímanie etických kódexov. Predovšetkým v podmienkach územnej samosprávy upravujú správanie sa zamestnancov a volených predstaviteľov. Možno však hovoriť aj o etických kódexov, ktoré sú prijímané orgánmi štátnej správy. Spracovanie inej formy dokumentu etického charakteru je veľmi zriedkavé. Výnimkou sú niektoré mestá, ktoré majú okrem kódexov spracované aj smernice pre etiku. Výnimočným javom je aj kreovanie špecializovaných etických inšancií. V prvom rade je však potrebné rozpracovať súčasný stav normatívneho aspektu zohľadňovania etiky vo verejnej správe na Slovensku.

4.2.1 Normatívny rozmer aplikovateľnosti univerzálnych etických požiadaviek

Normatívny charakter etiky je v dnešnej spoločnosti ovplyvnenej globalizačnými procesmi transformovaný do základného a jedného z najvyužívanějších nástrojov riadenia etického dimenzie. Z pohľadu uplatnenia myšlienok etických teórií je etický kódex ukázkovým a v podstate tradičným výsledkom deontologickej etickej teórie. Etické kódexy totiž v organizácii udržujú permanentnú komunikáciu o etike, podporujú morálne rozhodovanie a konanie, ktoré právny systém nerieši (Platková-Olejárová 2012).

Existencia kódexov v prostredí medzinárodných organizácií alebo Európskej únie nie je len na úrovni ich prijatia, ale ich dodržiavanie je vyžadované a systematicky vyhodnocované. V podmienkach Slovenskej republiky je vzhľadom na neadekvátne venovanie pozornosti ďalším zložkám etickej infraštruktúry účinnosť etických kódexov častokrát limitovaná len na deklaratívnu snahu zaoberať sa etickým aspektom činnosti.

Kódexom, ktorý na Slovensku upravuje pravidlá správania sa najširšieho počtu adresátov je *Etický kódex štátneho zamestnanca*. Stanovuje základné pravidlá správania sa štátneho zamestnanca pri výkone jeho pracovných povinností s ohľadom na morálny aspekt činnosti. Pri porovnaní s kódexmi správania sa v tretej kapitole je rozsahovo kratší a postihuje menej problémových oblastí. Svojim všeobecným charakterom neupravuje oblasti, ktorým je v eticky významných dokumentoch venovaný patričný priestor.

Predmetný etický kódex možno považovať za zastaraný, ale pozitívom je, že niektoré jeho časti boli na vtedajšiu dobu spracované podrobne a vychádzajú z potreby obmedziť problémy, ktoré pretrvali dodnes. Jedná sa o konflikt záujmov, prijímanie darov, využívanie zdrojov alebo zneužitie postavenia. Pozitívom je aj dôraz na transparentnosť štátnej služby, ktorá ani dnes nestratila na význame. Na druhej strane je však potrebné konštatovať, že kódex ako celok nevyhnutne potrebuje revíziu. Používa napríklad pojem predstavený, ktorý v súčasnej legislatíve a dokumentoch nemá oporu a je odkazom na staršie verzie zákona o štátnej službe. Text kódexu zároveň nekorešponduje s ambíciami reflektujúcimi aktuálne problémy správy vecí verejných, ktoré boli rozpracované v tretej kapitole. V tomto zmysle nie je venovaná patričná pozornosť etickej integrite a zodpovednosť je vnímaná výlučne len ako koncept vzťahujúci sa na plnenie povinností. Z hľadiska koncepcnosti by však pri určitých úpravách mohol byť východiskom pre spracovanie kódexov v jednotlivých organizáciách verejnej správy.

Reálny stav v štátnej správe je taký, že okrem spomínaného kódexu je činnosť zamestnancov jednotlivých úradov štátnej správy regulovaná etickými kódexami len veľmi

výnimočne. Z hľadiska normatívnosti má sofistikovanejšie prepracované mechanizmy územná samospráva na úrovni miest. Prijatie kódexov regulujúcich správanie sa zamestnancov v územnej samospráve nebolo regulované žiadnou národnou autoritou, a preto sú ich ustanovenia formulované rôzne, ale napriek tomu možno povedať, že veľmi podobne. Etické kódexy miest v podmienkach Slovenskej republiky nie sú čo do štruktúry identické, ale jednotlivé ustanovenia regulujúce konkrétne problémové oblasti sú veľmi podobné a často dokonca totožné. Rovnaký jav je pozorovateľný pri etických kódexoch upravujúcich správanie sa zamestnancov samosprávnych krajov, v rámci ktorých možno hovoriť o ešte výraznejšom prekryve. Práve z tohto dôvodu bude nasledujúca časť textu venovaná jednotlivým problémovým oblastiam riadenia etiky s dôrazom na konkrétne špecifiká obsiahnuté v etických kódexoch. Individuálne rozpracovanie jednotlivých kódexov by totiž viedlo len ku kumulácii jednotlivých formulácií.

Východiskom kódexov správania sú **etické princípy**, na ktorých dôležitosť bolo poukázané už v predchádzajúcej kapitole. Určujúcim princípom je spravidla zákonnosť, ktorá však nie je vnímaná ako súčasť sledovania verejného záujmu. Pozornosť je orientovaná na plnenie legislatívne zakotvených povinností, interných noriem a etických kódexov. Opodstatnenosť princípov ako nestrannosť, nezávislosť a objektívnosť v podstate korešponduje s ich interpretáciou uvedenou v tretej kapitole. Tieto princípy majú teda aj v podmienkach slovenskej verejnej správy nenahraditeľné postavenie. Etickými kódexmi sú ďalej deklarované aj princípy, ako napríklad transparentnosť a zodpovednosť, aj keď v oboch prípadoch možno hovoriť len o minimalistických požiadavkách na zamestnancov.

Jednou z problémových oblastí, ktorá sa v etických kódexoch v podmienkach Slovenska opakuje je **predchádzanie konfliktu verejných a súkromných záujmov**, ktorý by vo sfére správy vecí verejných nemal nastať, ale ak dôjde k jeho vzniku, mal by byť vyriešený v prospech verejného záujmu. Kódexy vnímajú túto situáciu prevažne vo význame akejkoľvek formy výhody pre zamestnanca, jeho rodinu a blízke osoby, ale zaradené sú sem aj iné fyzické a právnické osoby, s ktorými zamestnanec bol alebo stále je v priateľskom, obchodnom alebo politickom vzťahu.

Neoddeliteľnou povinnosťou súvisiacou s konfliktom záujmov je v kontexte etických kódexov zamestnancov *oznamovanie potenciálneho alebo skutočného konfliktu záujmov* priamemu nadriadenému alebo inštancii za to zodpovednej. V každom kódexe sa vyskytuje *povinnosť vyhýbania sa, respektíve nepripustenia konfliktu záujmov*. Takúto formuláciu napriek tomu možno považovať za relatívne pasívnu formu vyhýbania sa konfliktu záujmov. Veľmi pozitívne je potrebné hodnotiť proaktívny prístup, ktorý možno

u niektorých etických kódexov identifikovať, pričom je potrebné poznamenať, že u kódexov nadnárodného charakteru je tento prístup bežný. Podľa Etického kódexu zamestnanca mesta Bratislavy (2011) je zamestnanec povinný oznamovať členstvo v riadiacich, kontrolných alebo dozorných orgánoch právnických osôb, ako aj postavenie spoločníka alebo konateľa v obchodnej spoločnosti súkromného charakteru. V Liptovskom Mikuláši je zamestnanec povinný oznámiť nadriadenému svoje členstvo a členstvo svojich blízkych v riadiacich, dozorných, kontrolných alebo výkonných orgánoch právnických osôb, pričom rovnako je to aj v prípade, ak mesto zmluvný vzťah s týmto subjektom ešte len plánuje uzavrieť (Etický kódex zamestnanca mesta Liptovský Mikuláš 2013).

S konfliktom záujmov sa spája aj *povinnosť nezúčastňovať sa aktivít, ktoré by mohli ohroziť riadne plnenie pracovných povinností* vyplývajúcich z postavenia zamestnanca samosprávy. Často je teda vyžadované vyhýbanie sa činnosti, ktorá by mohla ohrozovať dôveru verejnosti a zamestnávateľa v riadne, nestranné, nezávislé a objektívne plnenie pracovných úloh (Etický kódex zamestnanca mesta Prievidza 2012; Etický kódex zamestnanca mesta Liptovský Mikuláš 2013; Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom 2014; Etický kódex zamestnanca mesta Vranov nad Topľou 2011; Etický kódex zamestnanca NSK 2012; Etický kódex zamestnanca NKÚ SR 2015).

Ak si *zamestnanec* nie je istý, *môže situáciu týkajúcu sa konfliktu záujmov konzultovať* so splnomocnencom pre etiku (Etický kódex zamestnanca mesta Prievidza 2012). V prípade, že špecializovaná inštitúcia nie je zriadená, zamestnanec má možnosť poradiť sa so svojim priamym nadriadeným (Etický kódex zamestnancov Mestského úradu v Nitre 2015; Etický kódex zamestnancov Mesta Trenčín 2008). Možno teda povedať, že aj na Slovensku možno nájsť formulácie umožňujúce zamestnancom požiadať o radu v prípade, ak si svojim postupom a jeho dôsledkami nie sú istí.

Predchádzanie konfliktu záujmov je v súvislosti s napĺňaním verejného záujmu nevyhnutnou súčasťou riadenia etického aspektu činností organizácií verejnej správy. Kladne možno vnímať upriamenie pozornosti na viaceré rozmery konfliktu záujmov, pričom ešte pozitívnejšie možno hodnotiť proaktívny prístup niektorých tvorcov kódexov, ktorý úspešne kopíruje najprísnejšie požiadavky kódexov analyzovaných v tretej kapitole.

Bežná ľudská činnosť, ktorá však v rámci verejnej správy musí byť v zmysle zachovania nestrannosti, nezávislosti a objektívnosti regulovaná je ***prijímanie darov a iných výhod***. Viacero kódexov stanovuje *povinnosť odmietnuť dary a iné výhody a informovať o tom nadriadeného alebo stanovenú inštitúciu* (Etický kódex zamestnancov Mesta Banská Bystrica 2016; Etický kódex zamestnanca mesta Prievidza 2012; Etický

kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom 2014; Etický kódex zamestnanca mesta Bratislavy 2011). Pozitívne je potrebné hodnotiť trend, ktorý je identifikovateľný aj v spomínaných eticky významných dokumentoch. Ide o *stanovenie výnimiek*, ktoré umožňujú flexibilne reagovať na konkrétne situácie. Kódex v Prievidzi (2012) stanovuje oznamovaciu povinnosť voči splnomocnencovi pre etiku, ktorý vedie *register darov*. Rovnaký postup je aj v Bratislave, kde však register vedie etický kancelár (Etický kódex zamestnanca mesta Bratislavy 2011). Obdobným spôsobom túto situáciu upravuje aj Etický kódex zamestnancov mesta Žiar nad Hronom (2014), ktorý stanovuje povinnosť do 30 dní registrovať dar, ktorý je následne využívaný ako verejný zdroj na verejné účely.

Viacero kódexov obsahuje v tejto súvislosti *určenie maximálnej sumy*, do ktorej prijatie daru nepodlieha registračnej povinnosti. Etický kódex zamestnanca mesta Prievidza (2012) a Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom (2014) umožňujú prijímať dary reklamného, propagačného alebo obvyklého charakteru, v prípade, že ich hodnota nepresiahne 20 eur. Obdobnú výnimku stanovuje aj Etický kódex zamestnanca v Bratislave (2011), ktorý určuje hodnotu 50 eur. Na druhej strane Etický kódex zamestnancov Mesta Poprad (2015) uvádza, že dary v súlade s bežnými spoločenskými zvyklosťami alebo dary, ktoré sú prejavom uznania nepodliehajú oznamovacej a registračnej povinnosti, avšak neuvádza žiadnu limitnú hodnotu takto prijatého daru.

Regulácia prijímania darov teda v podmienkach slovenskej verejnej správy nadobúda viaceré formy. Veľmi správne možno identifikovať bezpodmienečnú povinnosť neprijímať dary, ktoré by akýmkoľvek spôsobom ovplyvnili konanie a rozhodovanie osoby, ktorá dar alebo inú výhodu prijala. Zároveň je z objektívnych dôvodov potrebné pozitívne hodnotiť spomenuté výnimky pri prijímaní darov.

Napriek snahe regulovať konflikt záujmov a prijímanie darov, zohľadňovanie etického aspektu v praxi organizácií zďaleka nemožno obmedzovať len na tieto oblasti. Ďalšou otázkou je aspirácia predchádzať v čo najväčšej možnej miere situáciám, ktoré možno súhrnne nazvať ako *zneužitie úradného postavenia*. Najvšeobecnejšiu rovinu zabraňujúcu tejto neželateľnej forme správania, predstavuje povinnosť nezneužívať postavenie zamestnanca verejnej správy a výhody z neho vyplývajúce.

Zneužívanie postavenia je potrebné interpretovať *v súvislosti s rozmerom nadriadenosti a podriadenosti*. Vedúci zamestnanec by nemal zneužívať svoje postavenie a nevyžadovať konanie, ktoré je v rozpore s legislatívou, internými normami a etickým kódexom. Niektoré kódexy podrobne popisujú postup, ktorý by mal zamestnanec dodržať v prípade, ak sa domnieva, že je od neho takéto konanie vyžadované. V súlade s Etickým

kódexom zamestnanca mesta Martin (2014) by mal pracovník postupovať nasledovne. Písomne by mal svoje stanovisko oznámiť vedúcemu a ak ide o neetické konanie aj splnomocnencovi pre etiku a transparentnosť. Vedúci zamestnanec mu rozhodnutie oznámi písomne a v prípade, že podriadený nesúhlasí, môže sa obrátiť na nadriadeného vedúceho, následne na primátora a v súvislosti s neetickým konaním aj na Radu pre etiku. Podobne upravuje túto situáciu aj kódex v Prievidzi (2012), avšak zamestnanec písomne oznamuje svoje podozrenie automaticky aj splnomocnencovi pre etiku.

Veľmi často je *zneužívanie úradného postavenia spájané s porušovaním princípu transparentnosti*. Etický kódex zamestnancov Mesta Trenčín (2008) ukladá povinnosť nezneužívať informácie získané v súvislosti s plnením pracovnej náplne na dosiahnutie majetkového alebo nemajetkového prospechu, pričom zamestnanec je povinný zachovávať v tejto súvislosti mlčanlivosť aj po skončení pracovného pomeru. V tomto zmysle sú obmedzenia formulované aj v iných kódexoch. Takáto regulácia je dôležitá, ale v dnešnej globalizovanej spoločnosti je obmedzenia súvisiace s obdobím po skončení pracovného pomeru predsa len potrebné vnímať širšie. S odvolaním sa na Etický kódex zamestnanca mesta Liptovský Mikuláš (2013) by *zamestnanec nemal zneužívať výhody vyplývajúce z jeho postavenia ani po skončení pracovného pomeru*. Práve v tomto zmysle sú formulované obmedzenia aj v analyzovaných eticky významných dokumentoch. Bez ohľadu na šírku chápania zneužívania úradného postavenia, ide o situáciu, ktorá je z pohľadu verejnej správy ako garanta napĺňania verejného záujmu neprípustná.

Nástrojov ako zabrániť zneužívaniu právomocí je viacero a možno k nim zaradiť ***oznamovanie neprípustnej činnosti***, ktorá je v rozpore s legislatívou, internými predpismi a ustanoveniami etického kódexu. Dôležitou súčasťou kódexov je aj relatívne jasne vymedzená povinnosť spočívajúca vo vymedzení situácií, ktoré sa majú oznamovať. Vo všeobecnosti možno povedať, že oznamovaný by mal byť konflikt záujmov, príkaz súvisiaci s porušením povinností, nesprávne využívanie zvereného majetku a verejných zdrojov alebo ponúknutie daru či inej výhody. Viaceré kódexy (Etický kódex zamestnanca mesta Liptovský Mikuláš 2013; Etický kódex zamestnanca mesta Prievidza 2012) upravujú aj povinnosť oznámiť vulgárne útoky smerujúce voči zamestnancovi alebo samospráve. Etický kódex zamestnanca mesta Martin (2014), Etický kódex zamestnancov Mesta Banská Bystrica (2016) a Etický kódex zamestnanca TSK (2016) navyše obsahujú povinnosť oznámiť konanie osoby pod vplyvom návykových látok.

Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom (2014) demonštratívne uvádza až desať príkladov činností, ktoré je potrebné oznámiť, pričom desiaty je formulovaný

v zmysle akéhokoľvek iného porušovania. Základnú povinnosť zamestnanca oznamovať nežiadúce správanie formulujú etické kódexy vždy voči priamemu nadriadenému alebo zriadenému etickému orgánu. Oznamovanie neprípustnej činnosti je teda nástrojom ochraňujúcim záujmy organizácie. Morálnou povinnosťou každého jednotlivca by preto malo byť bezodkladné oznámenie konania, ktoré je v rozpore so stanovenými požiadavkami. S aplikáciou na Slovensko a reflektujúc trendy v eticky významných dokumentoch je potrebné v tejto súvislosti zabezpečiť oznamovateľovi adekvátnu ochranu, ktorá však v kódexoch žiaľ absentuje.

Normatívna zložka etiky vyžaduje dodržiavanie stanovených požiadaviek a noriem, pretože v opačnom prípade by mala nasledovať sankcia. Práve preto je nevyhnutné, aby kódexy obsahovali časť zameranú na **disciplinárne konanie a sankcie**.

Porušenie etických kódexov je považované za *porušenie pracovnej disciplíny* a malo by byť riešené v zmysle platných právnych predpisov (Etický kódex zamestnanca mesta Trenčín 2008; Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom 2014; Etický kódex zamestnanca mesta Martin 2014; Etický kódex zamestnancov PSK 2016; Etický kódex zamestnanca mesta Kremnica 2011). V tomto zmysle je teda *porušenie etického kódexu, teda etickej normy, sankcionovateľné právnou normou*. Etický kódex zamestnanca mesta Martin (2014) navyše rozlišuje menej závažné porušenie a závažné porušenie etického kódexu, kam taxatívne zaraďuje prijímanie darov alebo iných výhod a mobbing.

Na druhej strane je v rámci sankcionovania porušení kódexov vhodné upraviť aj samotný *proces rozhodovania o uložení sankcie*, ktorý by mal byť transparentný. V tomto zmysle veľmi vhodným spôsobom reflektuje požiadavky formulované v eticky významných dokumentoch kódex v meste Žiar nad Hronom. V prípade porušenia priamy nadriadený písomne oboznámi zamestnanca s porušením, pričom mu umožní vyjadriť sa v prítomnosti tretej osoby, o čom sa vyhotoví písomný záznam. Na základe tohto záznamu vyhotoví splnomocnenec pre etiku a rada pre etiku stanovisko obsahujúce návrhy na vykonanie opatrenia, o ktorom v konečnom dôsledku rozhoduje primátor. (Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom 2014)

Etické kódexy zamestnancov samospráv upriamujú svoju pozornosť aj na **eticke cnosti**. Možno povedať, že časť z nich korešponduje s univerzálnymi požiadavkami a časť nie. Najčastejšie kódexy vyžadujú súlad správania sa, konania a rozhodovania s cnosťami, ako napríklad čestnosť, zdvorilosť, dôvernosť, mlčanlivosť alebo tolerantnosť. Odlišnosťou je koncentrácia na odbornosť. V rámci tretej kapitoly však nemožno v kontexte eticky významných dokumentov hovoriť o zdôrazňovaní odbornosti. Reálne

však v podmienkach slovenskej verejnej správy možno hovoriť o jej potrebe, a zrejme aj preto sa do ustanovení etických kódexov táto kvalita dostala. Na druhej strane nemožno identifikovať dostatočný dôraz na nesebeckosť, a teda povýšenie verejných záujmov nad záujmy súkromné, čo je u dokumentov analyzovaných v tretej kapitole samozrejmosťou. Tento problém je sčasti kompenzovaný síce ojedinelým, ale predsa len vyskytujúcim sa poukazovaním na nevyhnutnosť lojálnosti.

Normatívny rozmer aplikácie trendov na nadnárodnej úrovni možno považovať až na niektoré výnimky v zmysle historického vývoja Slovenska za primeraný. Napriek absencii celoštátnej koncepcie možno sledovať samostatné iniciatívy. Toto smerovanie je charakteristické pre územnú samosprávu, kde možno nájsť etické kódexy do určitej miery reflektujúce univerzálne etické požiadavky. Samozrejme nemožno očakávať úplný prekryv a v tomto zmysle žiadny z kódexov nie je ideálny. Pre prax verejnej správy by však bolo vhodné venovať pozornosť etickým princípom a problémovým oblastiam, ktoré sú pre štáty globalizovaného sveta spoločné. Následná konkretizácie jednotlivých oblastí prostredníctvom štandardov by samozrejme mala pripúšťať určitú variabilitu a flexibilitu. Normatívny rozmer aplikácie univerzálnych etických požiadaviek možno napriek uvedeným nedostatkom považovať za najlepšie prepracovaný.

V kontexte normatívneho rozmeru aplikácie univerzálnych etických požiadaviek, je možné na základe uvedeného oprávnene požadovať odpovede na niekoľko otázok. Je na Slovensku možné prijať po vzore analyzovaných dokumentov etický kódex, ktorý by svojim rozsahom mohol byť adresovaný celému systému verejnej správy? Ak áno, od koho by mala táto iniciatíva vziť a kto by takýto kódex mal prijať? Je vôbec možné sankcionovať správanie sa, konanie a rozhodovanie, ktoré je v rozpore s etickou normou na základe normy, ktorá je svojim charakterom súčasťou právneho normatívneho systému? Čiastočne je tieto otázky možné zodpovedať práve v kontexte organizačného rozmeru, ale ich uspokojivé vyriešenie by malo reflektovať trendy v zohľadňovaní etického rozmeru činnosti a na druhej strane aj konkrétne národné špecifiká. V zásade však nemožno pochybovať o tom, že ak absentuje organizačný rozmer riadenia etických záležitostí, potenciál normatívnej zložky nemôže byť naplnený v uspokojivej a požadovanej miere.

4.2.2 Organizačný rozmer aplikovateľnosti univerzálnych etických požiadaviek

Zohľadňovanie etických požiadaviek je potrebné v kontexte existujúceho stavu a akademických debát vnímať aj v organizačnom rozmere, ktorý vo vzťahu k predošlej

rovine možno vnímať v komplementárnom postavení. V organizáciách verejnej správy by mali byť kreované **organizačné súčasti, ktoré majú pri zohľadňovaní etického aspektu činnosti nenahraditeľný význam**. V kontexte eticky významných dokumentov im možno zveriť úlohy súvisiace s poradnou, konzultačnou a kontrolnou činnosťou. Súčasne by mali disponovať právomocou navrhovať sankcie za porušenie ustanovení kódexov.

V podmienkach Slovenskej republiky možno identifikovať viacero inšancií zabezpečujúcich riadenie etického aspektu činnosti, ktoré sú **zastrešované individuálnou funkciou**. Etický kódex zamestnanca mesta Bratislava (2011) rozpracováva funkciu *Etický kancelár*, ktorá je kumulatívne obsadená na základe nadobudnutia funkcie hlavného kontrolóra mesta. Vykonáva podporu nestranného a nezávislého výkonu samosprávy s dôrazom na sledovanie verejného záujmu. Kódex etickému kancelárovi zveruje napríklad povinnosť prijímať oznámenia o konflikte záujmov a neprípustnej činnosti, povinnosť viesť register darov, aktívne kontrolovať dodržiavanie kódexu či podávať jeho výklad.

Viacere samosprávy majú zriadenú funkciu s názvom *Splnomocnenec pre etiku*, ktorého úlohou je v zásade monitorovať a hodnotiť dodržiavanie prijatých etických kódexov. Splnomocnenec pre etiku v Žiari nad Hronom podľa Smernice pre etiku (2014) okrem poradenstva, prešetrovania sťažností, vedenia registrov či formulácie odporúčaní, spracováva na ročnej báze správu o svojej činnosti a správu o dodržiavaní kódexu, ktoré predkladá Rade pre etiku a primátorovi. S odvolaním sa na text Smernice pre etiku (2012) splnomocnenec pre etiku v Prievidzi informuje o svojich odporúčaní a činnosti aspoň v polročnom intervale prednostu a primátora, spracováva podklady pre vzdelávanie v oblasti etiky a pracuje na stotožnení sa zamestnancov s požiadavkami v kódexe. V Martine je táto funkcia pomenovaná ako Splnomocnenec pre etiku a transparentnosť a jej úlohou je poskytovať poradenstvo, monitorovať a vyhodnocovať plnenie odporúčaní, pričom pracuje na stotožnení sa zamestnancov s požiadavkami kódexu a v tomto zmysle navrhuje aj jeho aktualizáciu (Smernica pre etiku mesta Martin 2014).

Na druhej strane individualistický pohľad nemusí byť správny a z tohto dôvodu existujú v praxi aj **inštalácie kolektívneho charakteru**. Tieto sú zložené minimálne z troch členov. Etický kódex zamestnanca mesta Lipovský Mikuláš (2013) ustanovuje orgán s názvom *Komisia pre etiku*, ktorý je vo veciach posudzovania a rozhodovania o etických otázkach poradným orgánom primátora. O počte členov rozhoduje primátor. Úlohou komisie je okrem poradnej právomoci aj zabezpečenie kódexom stanovených požiadaviek.

Rovnako ako v prípade splnomocnenca pre etiku tak aj v prípade orgánu nazvaného *Rada pre etiku* možno hovoriť v rámci miest Žiar nad Hronom, Martin a Prievidza

o podobných úlohách. Vo svojej podstate ide skôr o koncepčný orgán, zložený vo všetkých prípadoch z piatich členov. Podstatou ich existencie je kontrola činnosti splnomocnencov, schvaľovanie plánov v oblasti etického vzdelávania, vypracovávanie stanovísk vo vzťahu k porušeniam kódexov. (Smernica pre etiku mesta Martin 2014; Smernica pre etiku mesta Prievidza 2012; Smernica pre etiku mesta Žiar nad Hronom 2014)

Ďalším kolektívnym orgánom je podľa Etického kódexu zamestnanca samosprávy mesta Sabinov (2007) *Etická komisia* zložená z troch členov, ktorá funguje ako poradný orgán primátora v otázkach súvisiacich s dodržiavaním kódexu. Rovnako ako spomenuté inštalácie, tak aj závery tejto komisie majú pre primátora len odporúčací charakter.

Organizačný rozmer aplikácie univerzálnych etických požiadaviek možno vnímať aj v organizáciách, kde špecializované organizačné súčasti nie sú vytvorené. Z formulácií etických kódexov vyplýva, že ich úlohu zastáva nadriadený. Úlohu vedúceho zamestnanca však nemožno podceňovať, pretože bez ohľadu na veľkosť organizácie je v permanentnom a najbližšom kontakte so svojim podriadenými. V súčasnosti so špecializovanou zložkou organizačnej štruktúry, by jeho úlohou okrem iného malo byť aj upriamenie pozornosti na **vytvorenie a rozvíjanie harmonicky fungujúceho pracovného prostredia**, ktorého kondícia do značnej miery súvisí aj s dodržiavaním ustanovení etických kódexov.

Oproti analyzovaným eticky významným dokumentom sa etické kódexy na Slovensku venujú harmonickému pracovnému prostrediu len minimálne. Spravidla však ide o tú istú formuláciu, význam ktorej možno interpretovať ako povinnosť organizácie verejnej správy vytvoriť dôstojné podmienky pre riadny výkon pracovných povinností (Etický kódex zamestnancov mesta Trenčín 2008; Etický kódex zamestnanca mesta Martin 2014; Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom 2014).

Podľa Etického kódexu zamestnanca mesta Vranov nad Topľou (2011) je úloha vedúceho zamestnanca stanovená v intenciách podpory rozvoja požadovaných schopností podriadených, spravodlivého oceňovania výkonu, prijímania relevantných pripomienok a snahy byť zamestnancom vzorom pre správanie, konanie a rozhodovanie. Povinnosť a zodpovednosť vytvárať priaznivé pracovné prostredie však možno vnímať aj vo vzťahu k samotným zamestnancom (Etický kódex zamestnanca mesta Rožňava 2010). Súčasne by na harmonickom pracovnom prostredí mali mať svoju zásluhu svojim taktným a zdvorilým správaním sa voči ostatným kolegom aj samotní zamestnanci (Etický kódex štátneho zamestnanca a zamestnanca pri výkone práce vo verejnom záujme MPSVaRSR 2013; Etický kódex zamestnanca TSK 2016; Etický kódex zamestnanca mesta Poprad 2015, Etický kódex zamestnanca NKÚ SR 2015).

Organizačný rozmer zohľadňovania etických aspektov činnosti výrazne napomáha spomenutej normatívnej zložke etiky. V prípade existencie špecializovaných inšancií je možné predpokladať dôslednejšie a komplexnejšie riadenie etického rozmeru činnosti jednotlivých organizácií verejnej správy. K tomu navyše prispieva aj dobrá etická atmosféra a harmonické pracovné prostredie, ktoré by malo byť vytvárané všetkými zainteresovanými stranami.

Napriek tomu možno v súvislosti s organizačným rozmerom zohľadňovania etiky v organizáciách vysloviť určité otázky, na ktoré uspokojivo neodpovedajú analyzované eticky významné dokumenty a ani reálna prax v podmienkach Slovenskej republiky. Otázky sa týkajú jedného spoločného menovateľa, ktorým sú špecializované etické inštalácie. Dilemy sa týkajú predovšetkým opodstatnenosti ich existencie, spôsobu ich kreovania a rozsahu zverených úloh.

Súhrnne však možno považovať normatívny a organizačný rozmer riadenia etického aspektu činnosti za nevyhnutný a minimálny základ. Na Slovensku však aj napriek výhradám možno hovoriť o relatívne uspokojivej a primeranej prepracovanosti normatívnej zložky etiky vo verejnej správe. Predovšetkým je tomu tak hlavne v podmienkach územnej samosprávy. S organizačnou rovinou aplikácie identifikovanou v rámci trendov, obsiahnutých v eticky významných dokumentoch, je však v reálnej praxi spojených viacero komplexných otázok a možno aj to je dôvod neuspokojivého aktuálneho stavu tohto aspektu zohľadňovania etiky v podmienkach Slovenskej republiky.

V kontexte rozpracovaných univerzálnych etických požiadaviek však možno identifikovať aj oblasti, ktorých sa reálna prax slovenskej verejnej správy dotýka len okrajovo, respektíve vôbec. Potenciál pre zlepšenie normatívneho a organizačného rozmeru, ako aj celkového zohľadňovania etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy na Slovensku bude rozpracovaný v nasledujúcej kapitole.

5. Odporúčania smerujúce k zlepšeniu etického rozmeru praxe verejnej správy na Slovensku

Stav zohľadňovania etického rozmeru činnosti na Slovensku možno porovnávať s vyspelými krajinami, ale vždy je potrebné vnímať fakt, že ide o prirodzený proces, ktorého chronologická postupnosť má svoje opodstatnenie. Univerzálne etické požiadavky pre sféru správy vecí verejných, ktoré sú ako prejav globalizačných procesov transformované do kódexov a eticky významných dokumentov, je vždy potrebné zohľadňovať aj v kontexte národných špecifik.

Vzhľadom na rozvoj spoločnosti urýchlený globalizačnými procesmi je možné prispôbiť univerzálne etické požiadavky, o ktorých sa zmiňuje tretia kapitola, požiadavkám verejnosti a charakteru organizácie verejnej správy. Je však nutné poznamenať, že v žiadnom prípade nemôže ísť o absolútne glorifikovanie vymedzených univerzálnych etických požiadaviek. V rámci princípov však nie je možný vznik rozporu, pretože tieto zhrňujúco a v najvšeobecnejšej rovine reflektujú problémové požiadavky. Na prípadné zmeny v spoločnosti a zmenu preferencií zo strany verejnosti slúžia práve štandardy, ktoré tým, že bližšie konkretizujú princípy, rýchlejšie podliehajú zmenám.

Reálny stav zohľadňovania etického aspektu činnosti verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky nie je dokonalý. Zároveň možno povedať, že nie vo všetkých ohľadoch reflektuje aktuálne trendy, ktoré možno v súvislosti s prebiehajúcimi globalizačnými procesmi identifikovať. Odporúčania na skvalitnenie riadenia etickej dimenzie verejnej správy možno formulovať predovšetkým v nasledovných intenciách.

5.1 Odporúčania pre normatívny a organizačný rozmer riadenia etiky

Na základe myšlienok, ktoré sú obsiahnuté v jednotlivých kapitolách možno znova zdôrazniť nevyhnutnosť zohľadňovania normatívneho aspektu implementovania etiky. V podmienkach Slovenskej republiky ho možno považovať za východiskový a najviac prepracovaný. Súčasne však nemožno hovoriť o jeho bezproblémovom aplikovaní a nadradenom alebo samostatnom pôsobení.

Na Slovensku *neexistuje všeobecný etický kódex, ktorý reguloval správanie sa, konanie a rozhodovanie vo verejnej správe*. Čiastočne možno túto snahu vidieť pri existencii Etického kódexu štátneho zamestnanca, ktorý je však adresovaný len štátnym zamestnancom a jeho revízia je viac ako žiaduca. V rámci územnej samosprávy o obdobnej

iniciatíve hovoriť nemožno. Výhodou etického kódexu, ktorý by sa vzťahoval na všetky organizácie verejnej správy, by bola vysoká miera zjednotenia etických požiadaviek na činnosť zamestnancov. Vzhľadom na reálne existujúce podmienky verejnej správy na Slovensku *nemožno predpokladať, že takáto iniciatíva v blízkej dobe bude mať šancu na úspech*. Toto tvrdenie možno odôvodniť poukázaním na *odlišné uchopenie riadenia normatívneho aspektu etiky v štátnej správe a v územnej samospráve*. Ak by však takáto iniciatíva mala byť úspešná a rešpektovaná, malo by ísť skôr o dokument typu „ten commandments“, ktorý by bol všeobecný a vyžadoval by konkretizáciu a prispôsobenie.

Charakter štátnej služby priam vyžaduje existenciu etického kódexu, ktorý by bol adresne uplatniteľný v rámci celého územia republiky. Pričom tomuto konceptu napomáha aj zastrešujúca činnosť Úradu vlády SR. V tomto kontexte možno z organizačného aspektu zohľadňovania etiky nastoliť otázku, či Úrad vlády SR vôbec disponuje adekvátnou personálnou a odbornou kapacitou. V rámci územnej samosprávy však o takejto inštancii nemožno hovoriť, pretože reálna prax je charakteristická iniciatívnym a nekoordinovaným prijímaním etických kódexov.

Vychádzajúc z uvedeného možno konštatovať, že kým *v rámci štátnej správy možno hovoriť o reálne existujúcom národnom etickom kódexe*, v podmienkach územnej samosprávy vzhľadom na jej samosprávny charakter *o záväznej koncepcii prijatej mimo obcí, miest a samosprávnych krajov možno momentálne, ale aj v blízkej budúcnosti len veľmi ťažko uvažovať*. Samozrejme je nevyhnutné dodať, že kým Etický kódex štátneho zamestnanca vzhľadom na rok jeho vydania potrebuje revíziu. Kódexy vzťahujúce sa na zamestnancov územných samospráv možno považovať za aktuálnejšie, pretože v určitých ohľadoch reflektujú globálne trendy v zohľadňovaní etického riadenia.

Dôležitou oblasťou normatívnej stránky riadenia etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy je *otázka sankcionovateľnosti porušení povinností uložených etickými kódexmi*. Etický kódex štátneho zamestnanca v jeho aktuálnej podobe v podstate nie je prepojený na možnosť sankcionovať jeho nedodržanie ani v samotnom texte kódexu, ani v zákone o štátnej službe. Sankcie vyplývajúce z porušenia etických kódexov sú v rámci kódexov samospráv spojené s disciplinárnym postihom podľa legislatívy.

Možno teda identifikovať *prienik dvoch normatívnych systémov, etického a právneho*. Práve etický rozmer fungovania dnešnej spoločnosti a verejnej správy je právnym normatívnym systémom vytláčaný do úzadia. Často krát je kritériom správnosti súlad s legislatívou, ktorá však nemusí vždy zaručiť aj súlad s eticky vymedzeným očakávaním. S odvolaním sa na myšlienky spomenuté v druhej kapitole je potrebné aj

v praktických súvislostiach zdôrazniť *vzájomný komplementárny vzťah* týchto dvoch normatívnych systémov. V praxi by teda nemalo dochádzať k polemikám, či dochádza k nemožnosti postihnúť správanie regulované jedným normatívnym systémom druhým. Mal by prevládať pohľad nevyhnutnosti reálneho sankcionovania neprípustného konania, ktorý je podložený rozporom s požiadavkami. Práve v tomto zmysle je možné etickým normatívnym systémom stanoviť požiadavky, ktoré právnemu systému nie sú vlastné a naopak, pričom rovnako je to aj v prípade uloženia sankcie.

Viacero nedostatkov možno rozpoznať v organizačnej rovine implementácie etiky. Práve *normatívny aspekt riadenia etiky možno* v podmienkach Slovenskej republiky, až na výnimky odôvodnené v predchádzajúcej kapitole, *považovať za relatívne dobrý východiskový bod existencie špecializovaných súčastí organizačnej štruktúry*. Kreovanie inšancií, ktorých úlohou je riadiť etický aspekt činnosti je v podmienkach slovenskej verejnej správy skôr výnimka než pravidlo. Na základe uvedeného možno kladne hodnotiť existenciu vzájomne prepojených inšancií v individuálnej a kolektívnej podobe. V zásade sú kolektívne inštalácie zamerané skôr na koncepčné činnosti a aktivity spojené s odporúčaním sankcií. Na druhej strane individuálna funkcia je zameraná na bežné a každodenné činnosti. Na Slovensku *nemožno* v porovnaní s normatívnym rozmerom implementácie etiky *hovoríť o primeranej úrovni kreovania spomenutých inšancií*.

Vzhľadom na rýchlo meniacu sa spoločenskú realitu, agresívne praktiky záujmových skupín a uprednostňovanie ekonomickej dimenzie spoločenského života, by v záujme neustáleho zvyšovania dôvery verejnosti vo verejnú správu mala v rámci každej organizácie existovať zložka, ktorá by bola zodpovedná za zohľadňovanie etického aspektu činnosti. Takto stanovenú požiadavku však možno v súčasnosti považovať len za ambíciu, ktorá je vzhľadom na reálny stav v horizonte niekoľkých rokov veľmi nepravdepodobná. Bez existencie etických kódexov či iného dokumentu činnosť špecializovaných organizačných súčastí v podstate nemôže naplniť svoj účel, pričom možno konštatovať, že v tomto kontexte ide o vzájomný recipročný vzťah. Ak sú spomenuté činnosti zverené do rúk vedúceho, ten vzhľadom na potrebu plnenia iných povinností nie vždy dokáže zabezpečiť ich plnenie v požadovanej miere. Do istej miery toto riešenie prichádza do úvahy u malých samospráv, ktoré však trápia úplne iné problémy. V konečnom dôsledku aj v tomto rozmere možno vidieť príčinu nedostatočného zohľadňovania etiky vo verejnej správe na Slovensku.

Prihliadnuc na existujúce globálne trendy v oblasti implementácie etiky možno hovoriť o kreovaní obdobných inšancií s celoštátnou pôsobnosťou. V prípade Slovenska

na celoštátnej úrovni neexistuje orgán, inštitúcia či výbor, ktorého úlohou by bolo koncepčne rozpracovávať a pravidelne revidovať dokumenty týkajúce sa etického aspektu praxe verejnej správy. Je na dlhú odbornú diskusiu, nakoľko by takýto orgán na celoštátnej úrovni vôbec v našich podmienkach mal pôsobiť alebo by na druhej strane bolo vhodnejšie riešiť túto objektívne existujúcu potrebu prostredníctvom vytvorenia organizačných súčastí v jednotlivých organizáciách verejnej správy. Obdobné inštanície s celoštátnym významom sa osvedčili vo viacerých krajinách. Z koncepčného hľadiska, a s dôrazom na verejnú správu na Slovensku, *eventuálne možno zohľadňovanie etického aspektu praxe verejnej správy celoštátne zastrešiť stálou alebo ad hoc zostavovanou skupinou či výborom odborníkov*, ktorej dokumenty by mali odporúčací charakter. V prepojení na normatívny aspekt by činnosť takejto inštanície mohla byť využitá pri revízii etického kódexu štátneho zamestnanca. Zároveň by mohla pomôcť vyplniť „eticky prázdny priestor“ spočívajúci v absencii koncepčných a odporúčacích dokumentov, ktorými by sa organizácie štátnej správy a územnej samosprávy mohli inšpirovať.

Zohľadňovanie etiky vo verejnej správe však nemožno limitovať len na normatívny a organizačný rozmer činnosti jednotlivých organizácií. Tieto sú síce dôležité, nadväzujúce a možno povedať, že východiskové, ale aktuálne trendy identifikovateľné na nadnárodnej úrovni reflektujú kvalitatívne vyššiu úroveň etického aspektu praxe správy vecí verejných.

5.2 Etická integrita a zodpovednosť

Vychádzajúc z univerzálnych etických požiadaviek je vzhľadom na charakter súčasnej spoločnosti determinovanej globalizačnými procesmi potrebné vnímať nasledujúce atribúty, ktoré by sa mali odrážať v normatívnej a organizačnej rovine implementovania etiky. Nenahraditeľnú pozíciu má v súčasnosti v kontexte napĺňania verejného záujmu a záujmov organizácie *sledovanie najvyšších štandardov etickej integrity* ako aj *zodpovednosť*, ktorú je potrebné vnímať vo vzťahu plnenia pracovných povinností a plnej zodpovednosti za správanie sa, konanie a rozhodovanie.

Z pohľadu aktuálnych ambícií zlepšiť riadenie etiky v organizáciách verejnej správy má *etickej integrita* kľúčové postavenie, ktoré je samozrejme potrebné vnímať aj v kontexte ďalších etických princípov. Z tohto dôvodu nemožno hovoriť o nahradzovaní, ale skôr o postupnom kvalitatívnom rozšírení normatívneho a organizačného rozmeru. Kľúčová aplikačná rovina etickej integrity spočíva v ambícii *nelimitovať reguláciu správanie sa, konania a rozhodovania zamestnancov len prostredníctvom legislatívy*

a interných noriem, ale aj využitím etického normatívneho systému. Zamestnanec by mal teda zohľadňovať oveľa širší rozmer povinností, ktoré mu v súvislosti s napĺňaním verejného záujmu z jeho postavenia pri poskytovaní verejných statkov a služieb vyplývajú.

Potreba komplementárneho pôsobenia etiky a práva je pozorovateľná vo viacerých atribútoch, ktoré napriek tomu, že nemajú oporu v legislatíve výrazne posilňujú právny rozmer fungovania verejnej správy. Ide napríklad o potrebu zabezpečenia dostatočnej dôvery verejnosti v aktivity verejnej správy v kontexte rozhodovacej činnosti alebo plnenia zámerov realizovaných politik, ktorých cieľom je napĺňanie verejného záujmu. S dôverou verejnosti výrazne súvisí aj *legitimita* celého systému verejnej správy, ktorá v súčasnej spoločnosti musí dopĺňať legálnosť fungovania všetkých subsystemov verejnej správy.

Podstatou napĺňania najvyšších štandardov etickej integrity je aj požiadavka formulovaná voči zamestnancovi, aby vykonával povinnosti vyplývajúce z jeho postavenia a funkcie v súlade so svojimi najlepšimi schopnosťami. Tieto by mal využiť v prospech záujmov organizácie a pri správnom zohľadnení podmienok vzťahujúcich sa na konkrétnu situáciu. Predmetná požiadavka však vyžaduje *disponovanie profesijnými etickými cnosťami*, ktoré sú pre sféru správy vecí verejných nevyhnutné, ako napríklad nesebeckosť, čestnosť, zdvorilosť, lojálnosť či dôveryhodnosť. Na druhej strane je potrebné tieto cnosti u zamestnancov systematicky rozvíjať prostredníctvom etického vzdelávania a tréningu. Trend rozvíjania profesijných etických cností, identifikovateľný v eticky významných dokumentoch však až na výnimky uvedené v predchádzajúcej kapitole, možno v podmienkach Slovenskej republiky považovať za nedostatočne reflektovaný.

Koncept etickej integrity je v slovenskej verejnej správe rozpracovaný len v minimálnej miere, a preto je v rámci jej jednotlivých aspektov možné identifikovať priestor k zlepšeniu. V prvom rade je však potrebné u zamestnancov vytvoriť povedomie o tom, že ich správanie nezáleží len na legislatívnych povinnostiach, ale je limitované aj etickými dopadmi na organizáciu a verejnosť. Napĺňanie najvyšších štandardov etickej integrity má zároveň potenciál zvýšiť dôveru verejnosti v nestranný, nezávislý a objektívny výkon správy verejných záležitostí.

Súčasne však možno v rámci eticky významných dokumentov identifikovať ďalšiu významnú etickú požiadavku, ktorá v podmienkach zohľadňovania etiky vo verejnej správy na Slovensku nie je vnímaná v požadovaných a aktuálnych intenciách. Jedná sa o **zodpovednosť** zamestnanca, zodpovednosť organizácií verejnej správy a zodpovednosť verejnej správy ako celku. Negatívom súčasného stavu vo verejnej správe je oklieštené vnímanie zodpovednosti, ktoré korešponduje len s anglickým termínom „*responsibility*“.

V tomto interpretačnom rozmere je vnímanie zodpovednosti v podmienkach Slovenskej republiky postačujúce, pretože v legislatíve a aj v etických kódexoch je prízvukovaná zodpovednosť zamestnancov za *plnenie pracovných povinností vyplývajúcich z pracovného zaradenia alebo funkcie*. Za riadne plnenie činností súvisiacich s pracovnou pozíciou podľa stanovených požiadaviek je zamestnanec verejnej správy plne zodpovedný. Tento rozmer zodpovednosti je dôležitý a nemožno ho považovať vo vzťahu k ďalšej rovine zodpovednosti za bezvýznamný.

Reflexia požiadaviek verejnosti týkajúca sa zodpovednosti, je však v rámci eticky významných dokumentov vnímaná aj v inom rozmere, v ktorom zohľadňovanie etiky v praxi verejnej správy na Slovensku výrazne zaostáva. Zodpovednosť je teda potrebné vnímať aj v zmysle ekvivalentného anglického termínu „*accountability*“, ktorý by mal byť aplikovaný a zohľadňovaný ako *osobná zodpovednosť v rovine skladania účtov* zamestnancami organizácií verejnej správy. V tomto zmysle nie sú zodpovední len za plnenie pracovných povinností, ale výrazne sa do popredia dostáva zložka vyžadujúca *podriadenie sa verejnej kontrole*. Zamestnanec by mal byť schopný na základe objektívnych a rozumných dôvodov bez problémov odpovedať na prípadne otázky týkajúce sa jeho správania sa, konania a rozhodovania.

V súvislosti s prebiehajúcimi globalizačnými procesmi však možno zodpovednosť vnímať ešte širším spôsobom. Vysoká miera interdependencie krajín a jednotlivých oblastí spoločenského života vyžaduje od verejnej správy zohľadňovanie širokého spektra vplyvov a následných dopadov jej aktivít, činností a politík. V tomto zmysle by *zodpovednosť* mala byť vnímaná aj duchu zodpovednosti *za napĺňanie záujmov celej spoločnosti* a zamestnanci verejnej správy by mali vnímať rozsah a dosah dopadov ich prípadnej negatívnej činnosti, ktorú nie je možné v dnešnom globalizovanom svete zúžiť len na zodpovednosť za plnenie povinností voči konkrétnej organizácii alebo štátu.

Význam a potenciál sledovania etickej integrity a zodpovednosti v organizáciách verejnej správy má na základe uvedeného svoj nepopierateľný význam, ktorý je navyše podporený existenciou týchto požiadaviek v dokumentoch OSN, OECD, Európskej únie, Rady Európy a špecializovaných národných organizácií. V tomto zmysle možno hovoriť o nevyhnutnom doplnku k normatívnej podobe aplikácie záverov etiky do praxe verejnej správy. *Výlučné uprednostňovanie normatívneho rozmeru aplikácie etiky vo sfére správy vecí verejných je už v súčasnosti prekonané*. S ohľadom na aktuálne tendencie je tento rozmer potrebné podporiť minimálne špecializovanými organizačnými zložkami, ktoré by pôsobili v rámci jednotlivých organizácií.

Pozornosť je však potrebné venovať spomenutým konceptom zodpovednosti a etickej integrity okrem iného aj preto, lebo *vyžadujú zamestnanca stotožneného s etickými požiadavkami a záujmami organizácie* a verejnej správy ako celku. Takýto *jednotlivec by sa mal správať, konať a rozhodovať v súlade so stanovenými požiadavkami nie preto, že musí, ale preto, že chce*. V tomto zmysle disponuje aj požadovanými etickými cnosťami. Na druhej strane by mal byť organizáciou verejnej správy *umožnený systematický rozvoj jedinca*, ktorý je koordinovaný *v intenciách formovania ideálu zamestnanca vykonávajúceho verejnú správu ako poslanie*, ktorému podriaduje svoj profesijný aj súkromný život.

5.3 Príručka riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy

Etika je spojená so snažením priblížiť sa ideálu v podobe toho, čo má byť. V tomto zmysle je neoddeliteľnou súčasťou praktickej etiky súbor pravidiel správania sa, konania a rozhodovania, prostredníctvom ktorého je jednotlivcovi jasné ako sa má správať. Dnešná aplikovaná etika dospela do štádia, kedy z objektívnych dôvodov je možné rozlíšiť a bližšie špecifikovať súbor pravidiel pre jednotlivé profesie. Etiku verejnej správy je teda v tomto kontexte potrebné vnímať ako profesijnú etiku, ktorá okrem iného reguluje správanie sa, konanie a rozhodovanie jednotlivcov podieľajúcich sa na správe vecí verejných. Na základe zohľadnenia trendov riadenia etického aspektu činnosti v analyzovaných eticky významných dokumentoch, a pri zohľadnení aktuálneho stavu zohľadňovania etiky vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky, možno hovoriť o potrebe vypracovať súbor základných univerzálnych etických požiadaviek.

Aktuálna prax verejnej správy na Slovensku nedisponuje dokumentom odporúčacieho charakteru, ktorý by poskytoval organizáciám verejnej správy čo i len základné koncepčné východiská v prípade, ak sa iniciatívne rozhodnú riadiť etický aspekt svojej činnosti. Tento „prázdny priestor“ je však vzhľadom na aktuálne trendy identifikovateľné mimo hraníc Slovenskej republiky potrebné vyplniť. Prepojenosť, ktorú globalizačné procesy svojím charakterom nezvratne zintenzívňujú spôsobila stav, kedy vo sfére správy vecí verejných existujú v globálnom rozmere paralelne viaceré spoločné problémy. Súčasne však možno identifikovať riešenia, ktoré sú reflektované univerzálnymi etickými požiadavkami rozpracovanými v rámci tretej kapitoly.

Za fundamentálny základ uplatňovania etiky v kontexte súčasných trendov a v zmysle zlepšenia aktuálnej praxe riadenia etiky je možné považovať etické princípy,

predstavujúce najvšeobecnejšie interpretačné pravidlá, etické štandardy, ktoré konkretizujú jednotlivé etické princípy a profesijné etické cnosti, ktoré umožňujú zamestnancom správne posúdiť podmienky konkrétnej situácie. Aplikáciou nasledujúcich univerzálnych a východiskových etických požiadaviek deklarujú organizácie verejnej správy svoju snahu a záväzok smerujúci k zohľadňovaniu riadenia etického aspektu činnosti. Zamestnanci tak majú vytvorené prostredie, v ktorom im je umožnené správať sa, konať a rozhodovať eticky správnym spôsobom. Zamestnanci verejnej správy si súčasne uvedomujú rozsah a dôsledky ich prípadnej negatívnej činnosti na organizáciu verejnej správy, občana a v konečnom dôsledku aj spoločnosť.

5.3.1 Etické princípy

Nasledujúcich šesť princípov sa v najvšeobecnejšej rovine snaží rozpracovať etické požiadavky, ktoré by v podmienkach verejnej správy na Slovensku mali charakterizovať správanie sa, konanie a rozhodovanie zamestnanca organizácie verejnej správy.

Fundamentálnym základom verejnej správy je *sledovanie verejného záujmu*, ktorý by mal byť konečným účelom a do výraznej miery determinantom činnosť jednotlivých organizácií. Verejná správa je činnosť, prostredníctvom ktorej sú spravované verejné záležitosti vo verejnom záujme. Akákoľvek činnosť organizácií verejnej správy a jej zamestnancov musí mať svoj základ v platnom a účinnom legislatívnom rámci. Zamestnanci sú preto pri napĺňaní verejného záujmu viazaní právom.

Kroky, ktoré sú v kontexte napĺňania verejného záujmu nevyhnutné, možno súhrnne nazvať ako *predchádzanie konfliktu záujmov*. Zamestnanci organizácií verejnej správy konajú tak, aby spĺňali požiadavku proaktívneho prístupu vo vzťahu k vyhýbaniu sa konfliktu záujmov. Potenciálny alebo skutočný konflikt záujmov zamestnanci oznamujú v súlade so stanoveným postupom. Každý konflikt záujmov by mal byť vyriešený v prospech záujmov organizácie, občana a bez ohrozenia verejného záujmu. V žiadnom prípade totiž nemôže nastať situácia, kedy by vzniklo podozrenie alebo by došlo k reálnemu uprednostneniu iných ako verejných záujmov.

V kontexte aktuálnych trendov je neodmysliteľnou súčasťou riadenia etického aspektu činnosti organizácií spravujúcich verejné záležitosti *etická integrita*. Od zamestnancov verejnej správy je vyžadované správanie, konanie a rozhodovanie, ktoré svojim charakterom spĺňa najvyššie štandardy etickej integrity. V tomto zmysle zamestnanec nekoná výlučne len na základe zákonov, ale v súvislosti s plnením svojich

pracovných povinností zohľadňuje aj etický rozmer svojej činnosti. Výsledkom je dôvera verejnosti v činnosť verejnej správy a jej subsystémov.

Nároky na **konanie a rozhodovanie** by v prostredí verejnej správy mali spĺňať najprísnejšie kritériá, na základe ktorých možno zabrániť širokej škále neetickej činnosti. Konanie a rozhodovanie zamestnanca vo verejnej správe by teda malo spĺňať nasledovné kritériá. Zamestnanec by svoje úlohy mal vykonávať nestranne, čo znamená, že jeho správanie sa, konanie a rozhodovanie nemôže byť ovplyvnené akýmkoľvek vplyvom. Súčasne by výkon správy vecí verejných mal byť nezávislý v zmysle neovplyvniteľnosti akoukoľvek vonkajšou autoritou. Zamestnanec by mal vždy konať objektívne a jeho rozhodnutia by mali vychádzať zo spoľahlivého zistenia skutkového stavu vecí.

Dôležitým princípom, ktorý od výkonu správy vecí verejných nemožno oddeliť je **zodpovednosť**. Možno ju formulovať voči pracovnej pozícii, organizácii verejnej správy, ale aj spoločnosti ako celku. Zodpovednosť by vo verejnej správe mala byť vnímaná v dvoch rozmeroch. V prvom rade je od zamestnancov vyžadované zodpovedné plnenie pracovných povinností, ktoré vyplývajú z ich pracovného zaradenia. Súčasne je však zodpovednosť potrebné vnímať aj v zmysle podriadenia sa verejnej kontrole správanie sa, konania a rozhodovania, ktorá by v prípade potreby mala byť zo strany zamestnanca adekvátne a bez pochybností zodpovedaná.

Informácie majú často krát tú najcennejšiu hodnotu a rovnako je tomu tak aj v súčasnom globalizovanom svete 21. storočia. Práve preto je vo verejnej správe opodstatnené dodržiavať princíp nazvaný ako **transparentnosť a otvorenosť**, prostredníctvom ktorého je riadené spravovanie informácií. Verejná správa pri svojej činnosti disponuje citlivými informáciami, ktoré majú byť zamestnancom a organizáciou chránené adekvátnymi mechanizmami, ale na druhej strane nie je možné, aby nastala situácia, kedy budú informácie verejného charakteru cielene zadržované a širokej verejnosti nedostupné.

5.3.2 Etické štandardy a profesijné kvality zamestnanca

Etické princípy svojou všeobecnosťou logicky vyžadujú bližšiu konkretizáciu, ktorú je možné efektívnym spôsobom rozpracovať prostredníctvom etických štandardov. Vychádzajúc zo spomenutých etických princípov teda možno hovoriť o nasledujúcich východiskových etických štandardoch, ktoré sa svojím charakterom snažia ponúknuť zamestnancom organizácií verejnej správy konkrétnejšie usmernenia.

Zamestnanci verejnej správy by mali reflektovať **povyšenie verejného záujmu** v takých intenciách, v dôsledku ktorých bude sledovanie verejného záujmu ich bezpodmienečnou prioritou. Verejná správa svojím charakterom od zamestnancov vyžaduje uprednostňovanie verejného záujmu pred ich súkromnými záujmami alebo záujmami iných osôb. Od zamestnancov sa zároveň očakáva stotožnenie so záujmami organizácie. Táto ambícia zároveň vyžaduje jasné vymedzenie práv a povinností, ktoré je známe zamestnancom, ale aj širokej verejnosti.

Vzhľadom na komplexnosť a dynamickosť spoločnosti je nevyhnutnosťou aspoň minimálna **regulácia vykonávania iných činností a zamestnaní** zamestnanca organizácie verejnej správy. Povinnosťou zamestnanca je aktívne predchádzať vzniku konfliktu záujmov. Potenciálny alebo skutočný konflikt záujmov by mal byť zamestnancom v súlade so stanoveným postupom bezodkladne oznámený. Vonkajšiu činnosť môže zamestnanec vykonávať len v prípade, že táto nemá negatívny vplyv na riadne plnenie pracovných povinností, postavenia zamestnanca verejnej správy a dôveru verejnosti. Podobne je to aj so súkromným a rodinným životom, ktorý je osobnou záležitosťou každého zamestnanca.

Verejná správa je sférou spoločenského života, v rámci ktorej je v záujme zachovania efektívneho plnenia účelu jej existencie potrebné regulovať **prijímanie darov a iných výhod**. Zamestnanec nevyžaduje a neprijíma dary, ktoré by mohli akokoľvek ovplyvniť výkon jeho pracovných povinností. Podľa zváženia však je možné pripustiť určité výnimky, ktoré môžu mať podobu maximálnej povolenej hodnoty prijímaného daru alebo nemožnosti odmietnutia daru. Prijaté dary by zamestnanci mali registrovať, pretože po prevzatí musia byť využívané ako verejné zdroje na verejné účely.

V organizáciách verejnej správy nesmie nastať situácia, ktorú možno súhrnne charakterizovať ako **zneužitie úradného postavenia**, pričom toto neželané správanie môže nadobúdať rôzne podoby. Zamestnanci nemôžu zneužívať svoje postavenie a zverenú prostriedky na získanie majetkového alebo nemajetkového prospechu pre seba, svoju rodinu, svojich blízkych, fyzické alebo právnické osoby, s ktorými boli, reálne sú alebo v blízkej budúcnosti budú v priateľskom, obchodnom alebo politickom vzťahu.

Vzhľadom na neodstrániteľnosť organizačnej dimenzie výstavby verejnej správy je potrebné v rámci etického aspektu činnosti regulovať aj **vzťahy na pracovisku**. Vzťahy na pracovisku by mali podporovať kolegiálnu a spolupatričnosť zamestnancov, výsledkom čoho je harmonické pracovné prostredie, v ktorom je jednotlivcovi umožnené využívať svoje schopnosti a rozvíjať ich v prospech cieľov organizácie. Vedúci pracovníci by vo vzťahu k svojim podriadeným nemali zneužívať svoje postavenie a mali by byť otvorení

diskusii týkajúcej sa pracovných podmienok a pracovných záležitostí. Na druhej strane by zamestnanci mali byť plne súčinní a plniť príkazy nadriadených, ktoré nie sú v rozpore s ich pracovnými povinnosťami, legislatívou a etickými požiadavkami.

Princíp transparentnosti môže byť v súvislosti s problematikou súhrnne nazvanou ako *spravovanie informácií* konkretizovaný nasledovným spôsobom. Zamestnanci verejnej správy nezneužívajú informácie, ktorými disponujú z titulu ich funkcie a takéto konanie nevyžadujú ani od svojich kolegov. So zverenými informáciami by mali narábať tak, aby nedošlo k ich úniku, poškodeniu alebo znehodnoteniu, pričom v tomto zmysle by mali vykonať všetky adekvátne a nevyhnutné opatrenia. Vzhľadom na charakter činnosti verejnej správy by zamestnanec nemal zdržiavať informácie, ktoré majú byť verejné a súčasne by nemal poskytovať nepravdivé, zavádzajúce a neúplné informácie.

Nevyhnutnou požiadavkou je formulovanie povinnosti zamestnanca, ktorou je *oznamovanie neprípustnej činnosti* a následná *ochrana pred odplatou*. Zamestnanec organizácie verejnej správy má morálnu povinnosť oznámiť v súlade s vopred upraveným a známym postupom situáciu, kedy sa domnieva, že ide o činnosť, ktorú možno klasifikovať ako neprípustnú alebo nežiaducu. Organizácia verejnej správy zároveň vytvára zamestnancom podmienky na to, aby takéto oznámenie mohli uskutočniť bez akýchkoľvek obáv z prípadných negatívnych dôsledkov s tým spojených.

Aktuálnym trendom v riadení etiky je aj potreba stanoviť *po-zamestnanecké obmedzenia*. Po skončení pracovného pomeru je zamestnanec verejnej správy v súvislosti s informáciami, o ktorých sa dozvedel pri plnení svojich pracovných povinností povinný zachovávať mlčanlivosť. Počas trvania zamestnaneckého vzťahu nekoná a nerozhoduje spôsobom, ktorý by zvýhodňoval jeho budúceho zamestnávateľa. Zároveň nezneužíva výhody vyplývajúce z jeho bývalého postavenia spôsobom, ktorým by pôsobil na svojich bývalých kolegov alebo získal neoprávnenú výhodu.

Požiadavkou, ktorú v súvislosti s riadením etického aspektu činnosti organizácií verejnej správy nie je možné ignorovať, je *stanovenie sankcií*. V prípade porušenia stanovených etických požiadaviek by mala nasledovať zodpovedajúca sankcia. Proces rozhodovania o uložení sankcie by mal umožňovať zamestnancovi vyjadriť svoj názor. Súčasne by mu malo byť umožnené na základe racionálnych argumentov obhájiť svoje správanie sa, konanie a rozhodovanie. O uložení sankcie by mal rozhodovať najvyšší vedúci zamestnanec, ktorý by v ideálnom prípade mal zohľadniť odporúčacie stanovisko špecializovanej organizačnej súčasti.

Súčasťou riadenia etického aspektu verejnej správy by mala byť aj **špecializovaná súčasť organizačnej štruktúry**. Dohľad nad dodržiavaním povinností a uplatňovaním požiadaviek upravených v rámci etických požiadaviek, ako aj systematické zohľadňovanie etického aspektu činnosti organizácie verejnej správy, by malo byť zverené špecializovaným organizačným súčasťam. V podmienkach reálnej praxe môžu mať podobu individuálneho alebo kolektívneho charakteru.

Etické princípy a etické štandardy v konečnom dôsledku neobsahujú nároky kladené na jednotlivca vykonávajúceho správu verejných záležitostí vo verejnom záujme. V tomto zmysle by mal zamestnanec zohľadňovať **etické cnosti, ktoré umožňujú aplikovať etické princípy a etické štandardy v kontexte podmienok konkrétnej situácie**.

Zamestnanec verejnej správy *vykonáva svoje povinnosti čestne a nesebecky*, pretože jeho prioritným záujmom je sledovanie verejného záujmu a záujmov organizácie. Pri podieľaní sa na poskytovaní verejných statkov a služieb je od zamestnancov verejnej správy požadovaná *odbornosť* na najvyššej možnej úrovni. Súčasne je od zamestnanca vyžadovaná *lojálnosť* voči organizácii a úlohám determinujúcim jej existenciu. Pri kontakte s verejnosťou je zamestnanec verejnej správy povinný správať sa *taktne a zdvorilo*, pretože by mal *s rešpektom a tolerantne* pristupovať ku každému názoru a postoju, ktorý je prezentovaný v súlade s dobrými mravmi. Od zamestnanca je vyžadovaná *dôvernosť a mlčanlivosť*, pretože v súvislosti s plnením pracovných povinností môže získať prístup k citlivým informáciám, ktoré by v prípade úniku mohli poškodiť fyzické alebo právnické osoby.

Opodstatnenosť takto rozpracovanej príručky, ktorá je v ucelenejšej podobe súčasťou prílohy predkladanej práce, možno formulovať so zreteľom na nasledujúce pozitíva. Výhodou takto spracovaného dokumentu je systematické a nadväzné rozpracovanie etických požiadaviek. Aktuálnosť a relevantnosť textu je umocnená reflexiou aktuálneho stavu a trendov v oblasti riadenia etiky vo verejnej správe.

Prínosom príručky je aj vyplnenie „eticky prázdneho priestoru“ v oblasti zohľadňovania etiky vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky. Príručku v žiadnom prípade nemožno považovať za dokument, ktorý nie je možné prispôbiť konkrétnej organizácii, respektíve ako text, ktorý nie je možné ďalej podrobnejšie a dokonca striktnjším spôsobom implementovať. Na druhej strane ju samozrejme vzhľadom na odporúčací charakter nemožno považovať za záväznú.

Kým v súčasnosti nemožno reálne vynútiť implementovanie takto sformulovanej príručky, jej pozitívne pôsobenie na etiku vo verejnej správe sa pohybuje v rovine

inšpiratívnosti. Za jednu z hlavných ideí príručky možno považovať sumarizáciu problematických oblastí a ich úpravu. Reálny stav v Slovenskej republike je totiž charakteristický tým, že stanovené problematické oblasti sú spracované v etických kódexoch nedostatočne alebo niektoré oblasti úplne absentujú. V prípade prijatia budúcej celonárodnej koncepcie, respektíve modelových, odporúčacích alebo iných viac či menej záväzných dokumentov, je možné uvažovať optikou organizácií verejnej správy, ktoré si príručku osvoja o určitej výhode. Základné idey obsiahnuté v príručke totiž reflektujú súčasné globálne trendy zohľadňovania etického aspektu činnosti vo sfére správy vecí verejných na nadnárodnej alebo národnej úrovni. V horizonte piatich až desiatich rokov nemožno očakávať výraznú zmenu trendov, a preto možno pri potrebe implementácie budúcich koncepčných dokumentov národného charakteru uvažovať o ľahšom prispôbení pravidiel v organizácii. Vzhľadom na intenzitu globalizačných procesov totiž nemožno očakávať diametrálne odlišné riešenia situácií, ktoré sú z hľadiska etickej dimenzie verejnej správy dôležité a pre súčasné západné demokratické zriadenia spoločné.

Súčasne je však možné formulovať aj určité nevýhody, respektíve nedostatky vypracovanej príručky. V prvom rade ide o jej odporúčací charakter. Potrebné je teda vnímať fakt, že aj keby bol podobný dokument prepracovaný k absolútnej dokonalosti, bez jasného formulovania politického záväzku nemožno dospieť k reálnemu vynúteniu jeho implementácie, a preto jej zohľadnenie v etickej praxi verejnej správy na Slovensku sa zatiaľ môže pohybovať len v rovine inšpiratívnosti. Napriek tomu aj v tomto rozmere môže vzhľadom na súčasné iniciatívy zo strany územnej samosprávy pôsobiť veľmi podnecujúco. Na druhej strane možno formulovať nevýhodu, v kontexte skeptickosti verejnej správy k takto vytvorenej koncepcii. Počas vyše dvoch desaťročí totiž nebol v obdobnom zmysle rozpracovaný žiadny oficiálny dokument. Napriek týmto limitom však možno hovoriť o reálnej aplikovateľnosti vyššie rozpracovanej príručky.

Vzhľadom k náročnosti popísania reálneho stavu zohľadňovania etiky možno stanovenie univerzálneho minimálneho základu riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy prostredníctvom príručky považovať za správne riešenie. Vzhľadom na to, že ide o dokument odporúčacieho charakteru, plne korešponduje s ideou myšlienky riadenia etiky, ktoré by malo byť dobrovoľné, pretože prípadné necitlivé a razantné direktívne rozhodnutie by nemuselo priniesť požadované výsledky. Forma príručky navyše disponuje potenciálom podnietenia diskusie pri implementovaní a určitom flexibilnom prispôbení jednotlivých požiadaviek zo strany zamestnancov, pretože aj to je jeden z dôležitých atribútov efektívnej koncepcie riadenia etiky v organizácii verejnej správy.

Záver

Súčasný stav vo verejnej správe na Slovensku je charakteristický nepopierateľným nárastom požiadaviek na kvantitu a kvalitu poskytovaných verejných statkov a služieb zo strany verejnosti. Viacero problémových oblastí je v porovnaní s inými štátmi globalizovaného sveta podobných, alebo dokonca totožných. Z pohľadu verejnej správy na Slovensku je dôležité reflektovať trendy, koncepcie a inšpiratívne riešenia problémov, ktoré boli vypracované na nadnárodnej úrovni alebo v iných demokraticky vyspelých krajinách. Konkrétne problémové oblasti týkajúce sa riadenia etického aspektu správy vecí verejných, sa totiž v jednotlivých krajinách globalizovaného sveta odlišujú len v malých detailoch. Nadnárodná úroveň navyše disponuje v tomto ohľade sofistikovanejšími mechanizmami, prostredníctvom ktorých je možné zohľadňovať etický aspekt činnosti organizácií spravujúcich verejné záležitosti vo verejnom záujme.

Možno konštatovať naplnenie hlavného cieľa práce. Hlavným cieľom dizertačnej práce bolo vypracovať súbor univerzálnych etických požiadaviek, ktoré sú determinované aktuálne prebiehajúcimi globalizačnými procesmi, najdiskutovanejšími etickými teóriami a súčasne sú plne aplikovateľné vo verejnej správe v podmienkach Slovenskej republiky. Stanovený hlavný cieľ bol splnený predovšetkým v nasledujúcich intenciách.

Opodstatnenosť významu trendov na nadnárodnej úrovni priamo vyplýva z charakteru globalizačných procesov, ktoré výrazným spôsobom determinujú verejné dianie v jednotlivých suverénnych štátoch. Napriek tomu, že touto schopnosťou disponuje predovšetkým ekonomická a politická dimenzia globalizačných procesov, v záujme všeobecne prospešného fungovania spoločnosti je potrebné venovať patričnú pozornosť aj etickému rozmeru, ktorý však do dnešných dní nie je až tak proklamovaný. Teoretická časť práce v kladnom zmysle obsahuje príspevok do neutíchajúcej diskusie odborníkov na etiku, politológiu a verejnú správu smerujúci k významu a opodstatnenosti zohľadňovania etiky pri správe vecí verejných. Systematické zohľadňovanie etického aspektu výkonu správy vecí verejných totiž disponuje potenciálom zvýšenia dôvery verejnosti v aktivity verejnej správy a zvýšenia spokojnosti občanov s poskytovanými verejnými statkami a verejnými službami. Verejná správa je vzhľadom na rozvoj etiky vo verejnej správe, dynamicky rozvíjajúcej sa aplikovanej etiky, jednou z oblastí spoločenského života, ktorá charakterom svojej činnosti vyžaduje uplatnenie univerzálnych etických požiadaviek.

Univerzálne etické požiadavky v podobe etických princípov, etických štandardov a profesijných etických cností boli vypracované na základe trendov obsiahnutých v eticky

významných dokumentoch vydaných pod záštitou Organizácie spojených národov, Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, Radou Európy s Európskou úniou. V kontexte skúmanej problematiky však boli inšpiratívne vnímané aj dokumenty národného charakteru, ktoré boli spracované špecializovanými národnými organizáciami. Predmetné dokumenty, ktorých analýze bola venovaná časť tretej kapitoly, možno považovať vo vzťahu k vypracovaniu univerzálnych etických požiadaviek pre sféru správy vecí verejných za inšpiratívne. Napriek tomu, že ich nemožno vnímať ako jediné existujúce, množstvom ohlasov a citácií v odbornej literatúre doma a v zahraničí podstatným spôsobom významovo prevyšujú iné dokumenty. Práve preto možno analyzované dokumenty považovať za vhodný a podnetný základ univerzálnych etických princípov, etických štandardov a profesijných etických cností pre sféru správy vecí verejných. Identifikujú totiž spôsoby riešenia súčasných problémov zohľadňovania etického aspektu praxe verejnej správy. Výpovednú hodnotu týchto rozpracovaných etických požiadaviek navyše potvrdzuje ich prekrytie v dokumentoch pochádzajúcich od vzájomne nezávislých entít.

Vypracované univerzálne etické požiadavky by však mali byť interpretované aj s ohľadom na národné špecifiká, ktoré sú v podmienkach Slovenskej republiky determinované predovšetkým krátkym obdobím existencie demokratického zriadenia. Aktuálny stav zohľadňovania etiky pri riadení organizácií verejnej správy však nemožno, až na určité výnimky uvedené v štvrtej kapitole, považovať za dostačujúci a uspokojivý. Najčastejšie možno identifikovať snahu implementovať teoretické závery etiky verejnej správy prostredníctvom prijatých etických kódexov. Etický aspekt v praxi verejnej správy na Slovensku je však často nesprávne limitovaný len na prikazovanie toho, čo je správne prostredníctvom kódexu. Rozmer aplikácie teoretických poznatkov najdiskutovanejších etických teórií a rozpracovaných univerzálnych etických požiadaviek je však oveľa širší, pretože nezahŕňa len takéto povrchné riadenie ľudských zdrojov.

V prvom rade ide o kreovanie špecializovaných organizačných súčastí, ktorých úlohou je, napríklad systematické a koncepčné riadenie etiky v organizáciách, vykonávanie dohľadu nad dodržiavaním etických požiadaviek a v konečnom dôsledku aj spolurozhodovanie o udeľovaní sankcií za eticky neprijateľné správanie sa, konanie a rozhodovanie. Organizačná rovina zohľadňovania etiky je v rámci slovenskej verejnej správy skôr výnimkou, a práve v tomto ohľade možno vidieť výrazný potenciál na zlepšenie, pretože špecializované etické súčasti organizačných štruktúr môžu napomôcť adekvátnemu využívaniu existujúcich alebo budúcich etických kódexov.

Zároveň je však potrebné upriamiť pozornosť aj na sledovanie ďalších atribútov, ktoré v kontexte rozpracovaných univerzálnych etických požiadaviek nie sú v podmienkach slovenskej verejnej správy uspokojivo aplikované. Predovšetkým možno identifikovať obmedzené chápanie zodpovednosti, ktoré je nesprávne pertraktované len v zmysle zodpovednosti za plnenie pracovných povinností. V kontexte univerzálnych etických požiadaviek však nemožno opomenúť rozmer podriadenia sa verejnej kontrole, v rámci ktorej by jednotlivec mal byť schopný vyvrátiť akékoľvek pochybnosti smerujúce voči jeho správaniu sa, konaniu či rozhodovaniu. Súčasne možno identifikovať nedostatočné upriamenie pozornosti na etickú integritu. Práve vyžadovaním vysokých štandardov etickej integrity možno od jednotlivcov podieľajúcich sa na poskytovaní verejných statkov a služieb očakávať správanie sa, konanie a rozhodovanie, ktoré je v súlade s ostatnými etickými požiadavkami. Motívom však v tomto prípade nie je povinnosť, ktorá je podporená hrozbou prípadnej sankcie. Dôvodom je vedomie jednotlivca o tom, že správanie sa, konanie a rozhodovanie v súlade s etickými požiadavkami je správne, pretože v opačnom prípade by uškodil nie len sebe, ale aj organizácii, občanovi a spoločnosti ako celku.

Zohľadňovanie etického aspektu činnosti organizáciami verejnej správy na Slovensku je však potrebné zlepšiť komplexne. Vychádzajúc z doposiaľ uvedeného a reflektujúc aktuálne trendy v implementovaní etického aspektu praxe sféry správy vecí verejných možno z koncepčného hľadiska identifikovať do značnej miery „prázdny priestor“, pretože na Slovensku nemožno hovoriť o ucelenom dokumente, ktorý by v etickom-morálnom rozmere poskytoval usmernenie pre organizácie verejnej správy. Práve za týmto účelom bola vypracovaná Príručka riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy, ktorá sa z koncepčného hľadiska snaží prispieť k vyplneniu tohto „prázdneho priestoru“ v zohľadňovaní etickej dimenzie správy vecí verejných v podmienkach Slovenskej republiky. Zo štrukturálneho hľadiska tvoria vypracovanú príručku etické princípy, etické štandardy a profesijné etické cnosti. Vzhľadom na to, že reflektujú riešenie problémov, ktoré sú pre správu vecí verejných v dôsledku globalizačných procesov v podstatnej časti štátov sveta spoločné, možno vypracované etické požiadavky obsiahnuté v príručke považovať za aktuálne a v horizonte nasledujúcich desiatich rokov za relatívne ustálené.

Prínos príručky, ktorá je prehľadným spôsobom spracovaná ako príloha dizertačnej práce, spočíva predovšetkým v snahe súhrnným a uceleným spôsobom usporiadať základné východiskové etické požiadavky, ktoré reflektujú aktuálne trendy v riadení

etického aspektu správy vecí verejných. Zároveň disponuje potenciálom byť inšpiratívna a motivačná pre organizácie, ktoré zohľadňujú etický rozmer a dopady ich činnosti, ale môže byť podnetná aj pre organizácie, ktoré etický rozmer svojej činnosti zatiaľ nezohľadňujú. Vypracovaním príručky odporúčacieho charakteru možno formulovať ambíciu zlepšiť nie len etický aspekt správania sa, konania a rozhodovania jednotlivcov podieľajúcich sa na poskytovaní verejných statkov a služieb, ale súčasne aj skvalitniť fungovanie verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie

1. AGERE, S., 2000. *Promoting Good Governance: Principles, Practices and Perspectives*. London: Commonwealth Secretariat. ISBN 0-85092-629-7.
2. AMSTUTZ, M. R., 2005. *International Ethics: Concepts, Theories and Cases in Global Politics*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. ISBN 0-7425-3583-5.
3. ANNAS, J., 2007. Virtue Ethics. In: COPP, D. (eds.), *The Oxford Handbook of Ethical Theory*. Oxford: Oxford University press., p. 515-537. ISBN 978-0-19-532591-1.
4. ARISTOTELES, 1996. *Etika Nikomachova*. Praha: Petr Rezek. ISBN80-901796-7-3.
5. ARISTOTELES, 2009. *Politika*. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 978-80-8101-184-9.
6. BAKKEN, T., 2009. Risk, Responsibility and conscience: How Does One Communicate About Morality in the Risk Society? In: GARSTEN, Ch., T. HERNES, (eds.), *Ethical Dilemmas in Management*. New York: Routledge. p. 11-27. ISBN 978-0-415-43760-8.
7. BARROW, R., 2015. *Utilitarianism: A contemporary Statement*. New York: Routledge. ISBN 978-1-138-92579-3.
8. BARŠA, P., O. ČÍSAŘ, 2008. *Anarchie a řád ve světové politice: Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál. ISBN 80-73670-94-8.
9. BEASON, L., 2000. Composition as Service: Implications of Utilitarian, Duties and Care Ethics. In: PEMBERTON, M. A., *The Ethics of Writing Instruction: Issues in Theory and Practice*. Stamford: Ablex Publishing, s. 105-130. ISBN 1-56750-471-X.
10. BEASON, L., 2000. Composition as Service: Implications of Utilitarian, Duties and Care Ethics. In: PEMBERTON, M., A., *The Ethics of Writing Instruction: Issues in Theory and Practice*. Stamford, Ablex Publishing. p. 105-130. ISBN 1-56750-471-X.
11. BECK, U., 2007. *Co je to globalizace?: Omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-732-5123-9.
12. BENNETT, Ch., 2010. *What is This Thing Called Ethics?* New York: Routledge. ISBN 978-0-415-49154-9.
13. BENNETT, J., 1998. *The Act Itself*. Oxford: Clarendon Press. ISBN 0-19-823791-X.
14. BENTHAM, J., 1960. *A Fragment of Government and Introduction to the Principles of Morals and Legislation* edited by Wilfried Harrison. Oxford: Basil Blackwell.
15. BILASOVÁ, V., 2008. *Výzvy pre etiku v súčasnosti*. Prešov: Filozofická fakulta. ISBN 978-80-8068-715-1.

16. BILASOVÁ, V., 2009. Vplyv integrácie a globalizácie na etiku verejnosti na Slovensku. In: KRÁĽOVÁ, L. (eds.), *Genéza a tvorba verejnej politiky na Slovensku*. s. 239-257. Prešov: KM-System. ISBN978-80-85357-07-3.
17. BÖRZEL, T. A., T. RISSE, 2003. Conceptualization the Domestic Impact of Europe. In: FEATHERSTONE, K., C. M. RADAELLI, *The Politics of Europeization*. Oxford: Oxford University Press. p. 57-82. ISBN 0-19-925208-4.
18. BOWMAN, J. S., J. P. WEST. 2015. Public Service Ethics: *Individual and Institutional Responsibilities*. Los Angeles: CQ Press. ISBN 978-1-4522-7413-3.
19. BROAD, D., 2007. Antiglobalization. ROBERTSON, R., J. A. SCHOLTE (eds.), *Encyclopedia of Globalization*. New York: Routledge. ISBN 0-415-97314-7.
20. BURTNES, J. H., 1999. *Consequences: Morality, Ethics and the Future*. Minneapolis: Fortress Press. ISBN 0-8006, 3092-0.
21. COOPER, T. L., The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in the United States. In: COOPER, L. T. (eds.), *Handbook of Administrative Ethics*. New York: CRC Press, 1-37. ISBN 0-8247-0405-3.
22. DARWALL, S. L., 2003. Theories of Ethics. In: FREY, R. G., WELLMAN, CH, H: *A Companion to Applied Ethics*. Oxford: Blackwell Publishing, p. 17-37. ISBN 1-55786-594-9.
23. DARWALL, S. L., 2006. *The Second-Person Standpoint: Morality, Respect and Accountability*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 978-067402274-4.
24. De LEON, L., 2007. On Acting responsibly in a Disorderly World: Individual Ethics and Administrative Responsibility. In: PETERS, G., J. PIERRE, *The Handbook of Public Administration*. London: Sage Publications. ISBN 978-1-4129-4539-4.
25. DE VRIES M. S., P. S., KIM., 2011. Conclusions. In: DE VRIES M. S., P. S., KIM (eds.), *Value and Virtue in Public Administration: A Comparative Perspective*. London: Palgrave Macmillan, p. 275-284. ISBN 978-0-230-23647-9.
26. DWORKIN, G., 2007 Theory, Practice and Moral Reasoning. In: COPP, David (eds.) *The Oxford Handbook of Ethical Theory*. Oxford: Oxford University press. p. 624-645. ISBN 978-0-19-532591-1.
27. EDEL, A., E. FLOWER, F. W. O'CONNOR (eds.), 1988. *Morality, Philosophy, and Practice: Historical and Contemporary Readings and Studies*. NewYork: Temple University Press. ISBN 0-07-554364-8.
28. FOBEL, P., 2002. *Aplikovaná etika: Teoretické východiská a súčasné trendy*. Martin: Vydavateľstvo Horner. ISBN 978-80-9683-995-7.

29. FOBEL, P., 2005. Súčasný diskurz k aplikovanej etike. In: FOBELOVÁ, D. a kol., *Aplikované etiky v kontextoch súčasnosti*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica. s. 55-71. ISBN 80-8083-141-6.
30. FOX, Ch. J., 2001. The Use of Philosophy in Administrative Ethics. In: COOPER, L. T. (eds.), *Handbook of Administrative Ethics*. New York: CRC Press, p. 105-130. ISBN 0-8247-0405-3.
31. FREY, G. R., 2003. Utilitarizmus. In: MILLER, D., J. COLEMAN, W. CONNOLLY, A. RYAN., *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: Barrister & Principal. s. 522-525. ISBN 80-85947-56-0.
32. FROST, M., 2009. *Global Ethics: Anarchy, Freedom and International Relations*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-46610-3.
33. FURGER, F., 2003. *Etika seberealizace, osobních vztahů a politiky*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1061-0.
34. GAROFALO, Ch., 2011. Governance and Values in Contemporary Public Service. In: DE VRIES M. S., P. S., KIM (eds.), *Value and Virtue in Public Administration: A Comparative Perspective*, p.17-32. ISBN 978-0-230-23647-9.
35. GEFFERT, R., 2010. *Etika vo verejnej správe*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. ISBN 978-80-7097-826-9.
36. GLUCHMAN, V. a W. SZTOMBKA., 2010. Etika zodpovednosti Hansa Jonasa. In: GLUCHMAN, Vasil a kol., *Etické teórie súčasnosti: Etika II*. Prešov: Grafotlač Prešov, s. 159-175. ISBN 978-80-970485-0-1.
37. GLUCHMAN, V., 2008. *Úvod do etiky*. Brno: Tribun EU. ISBN 978-80-7399-552-2.
38. GLUCHMAN, V., 2010. Teória spravodlivosti Johna Rawlsa. In: GLUCHMAN, V., *Etické teórie súčasnosti*. Prešov: Grafotlač. ISBN 978-80-970485-0-1.
39. GLUCHMAN, V., 2012. Analýza teoretických východísk profesijnej etiky na Slovensku. In: GLUCHMAN, V. a kol., *Profesijná etika: Analýza stavu profesijnej etiky na Slovensku*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 11-44. ISBN 978-80-555-0676-0.
40. GLUCHMAN, V., Deontologická etika. In: GLUCHMAN, V. a kol., *Etické teórie súčasnosti: Etika II*. Prešov: Grafotlač Prešov, s. 119-132. ISBN 978-80-970485-0-1.
41. GOODIN, R. E., 1995. *Utilitarianism as a Public Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-46806-X.
42. GORBAČOV, M., D. IKEDA, 2009. *Morálne úvahy o 20. storočí*. Bratislava: BALNEOTHERMA. ISBN 978-80-970156-2-6.

43. GRAHAM, G., 2004. *Eight Theories of Ethics*. New York: Routledge. ISBN 0-415-31588-3.
44. GRAHAM, G., 2011. *Theories of Ethics: An Introduction to Moral Philosophy with a Selection of Classic Readings*. New York: Routledge. ISBN 978-0-145-99947-2.
45. GRAY, J., 2009. *Gray's Anatomy: Selected Writings*. London: Penguin. ISBN 978-0141-03-954-1.
46. GRIFFITHS, M., T. O'CALLAGHAN, 2002. *International Relations: The Key Concepts*. London: Routledge. ISBN 0-415-22883-2.
47. GUZZINI, S., 2004. *Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii*. Brno: Barrister & Principal. ISN: 80-85947-84-6.
48. HANKINS, J., 2011. *Renesanční filosofie*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 978-80-7298-418-3.
49. HANS, J., 1997. *Princip odpovědnosti: Pokus o etiku pro technologickou civilizaci*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 80-86005-06-2.
50. HAQUE, S. M., 2011. Contemporary Trends and Dilemmas of Administrative Ethics in the Developing World. In: DE VRIES M. S., P. S., KIM (eds.), *Value and Virtue in Public Administration: A Comparative Perspective*, p. 169-185. ISBN 978-0-230-23647-9.
51. HART, D. K., Administration and the Ethics of Virtue: In All Things, Choose First for Good Character and Then for Technical Expertise. In: COOPER, L. Terry (eds.), *Handbook of Administrative Ethics*. New York: CRC Press, p. 131-150. ISBN 0-8247-0405-3.
52. HEDERMANN-ROBINSON, M., 2015. *Enforcement of European Union Environmental Law: Legal Issues and Challenges*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-65959-8.
53. HELD, D., A. G. MCGREW, D. GOLDBLATT, J. PERRATON. 1999. *Global Transformations: Politics, Economics, and Culture*. Stanford: Stanford University Press. ISBN 0-8047-3627-8.
54. HEYWOOD, A., 2008. *Politológia*. Praha: Aleš Čeněk. ISBN 80-73801-15-1.
55. HEYWOOD, A., 2014. *Global politics*. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-34926-2.
56. HLAVINKA, P., 2014. *Dobro a cnost pohledem etických a náboženských koncepcí*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-786-6.
57. HOPKINS, B. R., 2013. *Starting and Managing a Nonprofit Organization*. New Jersey: John Wiley & Sons. ISBN 978-1-118-41345-6.

58. HORYNA, B., J. ŠTEPÁN, I. BLECHA, P. ŠARADÍN (eds.), 1998. *Filosofický slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-064-4
59. HREHOVÁ, Helena, 2008. Etický rozmer v politike. In: *VEDA, MÉDIÁ A POLITIKA*. Bratislava: VEDA, s. 60-66. ISBN 978-80-224-1001-4.
60. HRUBEC, M., 2008. Etika spravodlivosti. In: REMIŠOVÁ, Anna (eds.), *Dejiny etického myslenia: V Európe a USA*. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 978-80-8101-103-0.
61. HUBBARD, R., G. PAQUET, 2010. *The Black Hole of Public Administration*. Ottawa: University of Ottawa Press. ISBN 978-0-7766-0742-9.
62. HURSTHOUSE, R., 1999. *On Virtue Ethics*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-823818-5.
63. HURSTHOUSE, R., 2006 Virtue Theory. In: LaFOLLETTE, H. (eds.), *Ethics in Practice*. Malden: Blackwell Publishing. p. 45-57. ISBN 978-1-4051-2943-9.
64. HUTCHINGS, K., 2010. *Global Ethics: An Introduction*. Cambridge: Polity Press. ISBN 978-0-7456-3682-5.
65. HYKISCH, A., 2001. *Nebojme sa sveta. Sprievodca globálnym myslením*. Bratislava: Lizard. ISBN 80-967844-3-9.
66. CHANDLER, R. C., 2001. Deontological Dimensions of Administrative Ethics Revisited. In: COOPER, L. Terry (eds.), *Handbook of Administrative Ethics*. New York: CRC Press, p. 179-194. ISBN 0-8247-0405-3.
67. IRENI-SABAN, L., 2014. *Disaster Emergency Management*. New York: State University of New York Press. ISBN 978-1-4384-5243-2.
68. IVANIČKA, K., 2006. *Globalistika: Poznávanie a riešenie problémov súčasného sveta*. Bratislava: IURA EDITION. ISBN 80-8078-028-5.
69. JABBAR, G. J., O. P. DWIVEDI, 2005. *Administrative Culture in a Global Context*. Whitby: de SitterPublications. ISBN 1-897160-15-1.
70. JACKSON, R., G. SØRENSEN, 2003. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. New York: Oxford University Press. ISBN 0-19-926085-3.
71. JENÍČEK, V., 2006. Globalizace jako fenomén. In: DLOUHÁ, J., J. DLOUHÝ, *Globalizace a globální problémy: univerzální text pro studium různých oborů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 80-87076-00-1.
72. JEŽOVICOVÁ, D., 2010. Verejná politika ako priestor pre politickú participáciu občanov. In: BRIŠKA, F. a kol., *Teória a prax verejnej politiky*. Banská Bystrica: Bratia Sabovci. ISBN 978-80-557-0045-8.

73. JOHNSON, C. E., 2015. *Organizational Ethics: A practical Approach*. Thousand Oaks: SAGE Publishing. ISBN 978-1-4833-4440-9.
74. JOHNSON, C. E., 2017. *Meeting the Ethical Challenges of Leadership*. Thousand Oaks: SAGE Publishing. ISBN 978-1-5063-2163-9.
75. JOHNSON, D., 2016. *Thinking Government: Public Administration and Politics in Canada*. Toronto: University of Toronto Press. ISBN. 978-1-4426-3521-0.
76. JONAS, H., 1997. *Princip odpovědnosti*. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-86005-06-2.
77. JONES, A., 2010. *Globalization: Key Thinkers*. Cambridge: Polity Press. ISBN: 978-0-7456-4321-2.
78. JREISAT, E. J., 2012, *Globalism and Comparative Public Administration*. Boca Raton: CRC Press. ISBN 978-1-4398-5448-7.
79. KACZOROWSKA, A., 2013. *European Union Law*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-69598-5.
80. KANT, I., 1996a. *K Večnému mieru*. Bratislava: Archa. ISBN 80-7115-129-7.
81. KANT, I., 1996b. *Kritika praktického rozumu*. Praha: Svoboda-Libertas. ISBN 80-2050-507-5.
82. KATUNINEC, M., 2016. Ethical Foundations for the Creation of Sustainable Growth within Social and Enviromental Barriers - the Eco-Social Market-Economy - as a Valuable Force for Integration. In: KATUNINEC, M., M. MARTINKOVIČ, (eds.), *Ethical and Social Aspects of Policy: Chapters on Selected Issues of Transformation*. Bratislava: VEDA. s. 87-116, ISBN 978-80-224-1483-8.
83. KERNAGHAN, K., J., LANGFORD, 2011. *The Responsible Public Servant*. Toronto: Institute of Public Administration of Canada. ISBN 978-1-55061-000-0.
84. KILLINGER, B., 2010. *Integrity: Doing the Right Thing for the Right Reason*. Montreal: McGill-Queen 's University Press. ISBN 978-0-7735-3752-1.
85. KLUGER-DIONIGI, M., 2017. *Lobbying in the European Parliament: The Battle for Influence*. Cham: Palgrave Macmillan. ISBN 978-3-319-42688-4.
86. KNUTSEN, L. T., 2005. *Dejiny teorie mezinárodných vzťahů*. Brno: Centrum strategických studií. ISBN 80-903333-3-8.
87. KOBOVÁ, L., 2013. Feministická politická filozofia. In. NOVOSÁD, F., D. SMREKOVÁ, *Dejiny sociálneho a politického myslenia*. Bratislava: Kalligram. ISBN 978-80-8101-679-0.

88. KOPER, J., G. KLINČÁKOVÁ, M. KLUČIAROVSKÝ. 2015. *Syntetické a analytické mechanizmy demokratickej transformácie*. Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-5570-903-1.
89. KOZIAK, T. a D. DOBIAŠ, 2015. *Dejiny európskeho sociálno-politického myslenia: Antológia textov*. Košice: Equilibria. ISBN 987-80-8152-330-4.
90. KOZIAK, T. a kol., 2015. *Európska integrácia: Antológia textov*. Košice: Equilibria. ISBN 978-80-8152-332-8.
91. KRATOCHVÍL, P. a P. DRULÁK (eds.), 2009. *Encyklopedie mezinárodních vzťahů*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-469-4.
92. KREJČÍ, O., 2010. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-8692-960-6.
93. KULAŠIK, P., 2005. *Politológia*. Hlohovec: Efekt Copy. ISBN 80-969280-9-0.
94. KUNA, M., 2010. *Etika a politika v perspektíve Alasdaira MacIntyry*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku. ISBN 978-80-8084-553-7.
95. KÜNG, H., 1992. *Světový étos*. Projekt. Zlín: Archa. ISBN 80-900249-4-7.
96. KUUSELA, O., 2011. *Key Terms in Ethics*. London: Continuum International Publishing Group. ISBN 978-1-4411-3146-1.
97. LAWTON, A., J. RAYNER, K. LASTHUIZEN. 2013. *Ethics and Management in the Public Sector*. Abingdon: Routledge. ISBN 978-0-415-57760-1.
98. LEŠKO, V., M. JEŠIČ a E. ANDREANSKÝ, 2013. *Kant, Fenomenológia a analytická filozofia*. Košice: UPJŠ v Košiciach. ISBN 978-80-8152-076-1.
99. LIĐÁK, J. a V. KOGANOVÁ. 2004. *Politológia*. Bratislava: SOFA. ISBN 80-8903-338-5.
100. LIĐÁK, J., 2010. *Politické systémy (vývoj – stav – kontexty)*. Bratislava: EKONÓM. ISBN 978-80-225-3077-4.
101. LINKLATER, A., 2001. Neorealizmus v teorii a v praxi. In: BOOTH, K. a S. SMITH: *Současné teorie mezinárodných vzťahů*. Brno: Barrister & Principal. s. 155-176. ISBN 80-85947-69-2.
102. LIPOVETSKY, G., 2012. *Vláda hyperkultury: kosmopolitismus a západní civilizace*. In: JUVIN, H., G. LIPOVETSKY, *Globalizovaný západ: Polemika o planetární kultuře*. Praha: Prostor. ISBN 978-80-7260-265-0.
103. LYNCH, C. E., T. D. LYNCH, *Public Sector Values and Virtue and the OECD*. In: DE VRIES M. S., P. S., KIM (eds.), *Value and Virtue in Public Administration: A Comparative Perspective*. p. 241-255. ISBN 978-0-230-23647-9.

104. LYNCH, T. D., LYNCH, C. E. 2009. Democratic Morality: Back to the Future. In: COX, R. W. (eds.), *Ethics and Integrity in Public Administration: Concepts and Cases*. p. 5-25. ISBN 978-07-65623-11-9.
105. LYSÝ, J., 2006. *Dejiny politického myslenia*. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 80-223-2168-8.
106. LYSÝ, J., 2009. Bondyho slzy, čo prinesie zajtrajšok. In: DOBIAŠ, D., M. GBÚROVÁ, I. MATTOVÁ, (eds.), *Medzikultúrny dialóg: Stav – Kontexty – Perspektívy*. Prešov: Grafotlač. s. 66-76. ISBN 978-80-555-0000-3.
107. MACINTYRE, A., 2004. *Ztráta ctnosti: k morální krizi současnosti*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 80-7298-082-3
108. MACINTYRE, A., 2007. *After virtue*. New York: Bloomsbury Publishing. ISBN 978-1-7809-3625-3.
109. MACKIE, J. L., 2011. The Subjectivity of Values. In: SHAFER-LANDAU, Russ (eds.), *Ethical Theory: An Anthology*. Malden: Blackwell Publishing. s. 25-36. ISBN 978-1-4051-3320-3.
110. MACKINON, B., 2009. *Ethics: Theory and Contemporary Issues*. Belmont: Wardsworth Cengage Learning. ISBN 978-0-495-50679-9.
111. MACHIAVELLI, N., 2007. *Vladař*. Praha XYZ. ISBN 80-8702-173-6.
112. MALANKIEVIČOVÁ, S., 2010. Etika cnosti. In: GLUCHMAN, V., *Etické teórie súčasnosti*. Prešov: Grafotlač. ISBN 978-80-970485-0-1.
113. MALONGA, A. N. 2012. Conflict of Interest of International Civil Service. In: PETERS, A., L. HANDSCHIN (eds.), *Conflict of Interest in Global, Public and Corporate Governance*. Cambridge: Cambridge University Press. p.63-84. ISBN 978-1-107-02932-3.
114. MARTINEZ, J. M. 2009. *Public Administration Ethics for the 21st Century*. Santa Barbara: ABC Clío. ISBN 978-0-313-35880-7.
115. McNAUGHTON, D., P., RAWLING, 2007. Deontology. In: COPP, David (eds.), *The Oxford Handbook of Ethical Theory*. Oxford: Oxford University press. p. 424-459. ISBN 978-0-19-532591-1.
116. MENZEL, D. C., 2001. Ethics Management in Public Organizations: What, Why, and How? In: COOPER, L. T. (eds.), *Handbook of Administrative Ethics*. New York: CRC Press, p. 355-366. ISBN 0-8247-0405-3.
117. MENZEL, D. C., 2015. Ethics and Integrity in Public Service: Issues and Challenges. In: MENZEL, D. C., H. L. WHITE, *The State of Public Administration: Issues, Challenges, and Opportunities*. New York: Routledge. p. 108-124. ISBN 978-0-7656-2504-5.

- 118.MENZEL, D. C., 2017. *Ethics Management for Public and Nonprofit Managers: Leading and Building Organizations of Integrity*. New York: Routledge. ISBN 978-1-138-19016-0.
- 119.MEZŘICKÝ, V., 2011. Globalizace a perspektivy globálního světa. In.: MEZŘICKÝ, Václav (eds.): *Perspektivy globalizace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-846-3.
- 120.MILL, J. S., 2001. *Utilitarianism, Edited, with an Introduction by George Sher*. Indianapolis: Hackett Publishing Company. ISBN 0-87220-605-X.
- 121.MIZZONI, J., 2009. *Ethics: The Basics*. Oxford: Wiley & Blackwell. ISBN 978-1-4051-8993-4.
- 122.NĀSTASE, A., 2016. *Public Ethics at the European Commission: Politics, Reform and Individual Views*. London: Routledge. ISBN 978-1-1382-0378-5.
- 123.NESHKOVA, M. I., A. ROSENBAUM, 2015. Advancing Good Government Through Fighting Corruption. In: PERRY, J. L., R. K. CHRISTENSEN, *Handbook of Public Administration*. San Francisco: Jossey-Bass. ISBN 978-1-118-77555-4.
- 124.NORBERG, J., 2006. *Globalizace*. Praha: ALFA Publishing. ISBN 978-80-8685-132-7.
- 125.NOVOTNÝ, A., 2011. *Teorie a praxe mezinárodních vztahů*. Bratislava: Eurokódex. ISBN 978-80-89447-37-4.
- 126.NOZICK, R., 2013. *Anarchy, State, and Utopia, Reprint Edition*. New York: Basic Books. ISBN 978-0-465-05100-7.
- 127.ODERBERG, D. S., 2010. Analytická morálna filozofia v 20. Storočí. In: GLUCHMAN, V. a kol., *Etické teórie súčasnosti: Etika II*. Prešov: Grafotlač Prešov, s. 9-25. ISBN 978-80-970485-0-1.
- 128.ONDROVÁ, D., 2013. *Medzinárodná politika, medzinárodné vzťahy (vybrané problémy)*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. ISBN 978-80-7097-995-2.
- 129.PERZANOWSKA, M., M. REKAVEK-PACHWICEWICY, 2011. Globalization of Ethical Values in Public Administration: The crisis of Ethical Values in the Modern State. In: KATTEL, R., W. MIKULOWSKI, G. B. PETERS (eds.), *Public Administration in Times of Crisis*. Bratislava : NISPAcee. pp. 211-220. ISBN 978-8089-01356-2.
- 130.PETERS, A., 2012. Conflict of Interest as a Cross-cutting Problem of Governance. In: PETERS, A., L. HANDSCHIN (eds.), *Conflict of Interest in Global, Public and Corporate Governance*. Cambridge: Cambridge University Press. p.3-38. ISBN 978-1-107-02932-3.
- 131.PETERS, G., J. PIERRE, 2007. *The Handbook of Public Administration*. London: Sage Publications. ISBN 978-1-4129-4539-4.
- 132.PIOTROWSKI, S. J., 2010. An Argument for Fully Incorporating Nonmission-Based Values into Public Administration. In: O'LEARY, R., D. M., VAN SLYKE, S., KIM,

- (eds.), *The Future of Public Administration Around the World*. Washington: Georgetown University Press. ISBN 978-1-58901-711-5.
133. PLANT, J. F., 2015. Ethical Competence and Professionalism in Public Administration. In: COOPER, T. L., D. C., MENZEL, *Achieving Ethical Competence for Public Service Leadership*. New York: Routledge. p. 189-217. ISBN 978-0-7656-3246-3.
134. PLAŠIENKOVÁ, Z., 2008. Etika zodpovednosti. In: REMIŠOVÁ, A. (eds.), *Dejiny etického myslenia: V Európe a USA*. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 978-80-8101-103-0.
135. PLATKOVÁ-OLEJÁROVÁ, G., 2012. Analýza etických kódexov verejnej správy (samosprávy) na Slovensku. In: GLUCHMAN, V. a kol., *Profesijná etika: Analýza stavu profesijnej etiky na Slovensku*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 287-306. ISBN 978-80-555-0676-0.
136. PLATÓN, 1993. *Ústava*. Praha: Nakladatelství Svoboda - Libertas. ISBN 80-205-0347-1.
137. PLÁVKOVÁ, O., 2010. Sociálno-ekonomické aspekty medzinárodných politických vzťahov. In: ŠKVRNDA, F. a kol., *Medzinárodné politické vzťahy*. Bratislava: EKONÓM. ISBN 978-80-225-2918-1.
138. PLHOŇOVÁ, V., 2013. *Etické jednání a společenská odpovědnost*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo. ISBN 978-80-87314-35-7.
139. POJMAN, L. P., J. FIESER, 2012. *Ethics: Discovering Right and Wrong*. Boston: Wadsworth. ISBN 978-1-111-29817-3.
140. POPS, M. G., 2001. A Teleological Approaches to Administrative Ethics. In: COOPER, L. Terry (eds.), *Handbook of Administrative Ethics*. New York: CRC Press. ISBN 978-08-2470-405-6.
141. PRATCHETT, L., V. LOWNDES, 2014. *Developing Democracy in Europe: An Analytical Summary of the Council of Europe's Acquis*. Brussels: Council of Europe Publishing. ISBN 92-871-5579-8.
142. PŘIBÁŇ, J., 2001. *Právo a politika konverzace: Texty o postmoderních nejistotách, spravedlnosti v právu a politické paměti*. Praha: G plus G. ISBN 80-86103-36-6.
143. RÁDL, E. 1999., *Dejiny filozofie 2: Novověk*. Praha: Votobia Praha. ISBN 80-7220-064-X.
144. RAEPER, W. a L. SMITH, 1998. *Myslenie západnej civilizácie: Základné filozofické a náboženské vplyvy od antiky po súčasnosť*. Bratislava: Návrat domov. ISBN 80-9679-541-4.
145. RAWLS, J., 1993. Teória spravodlivosti. In: BERLIN, I., a kol., *O slobode a spravodlivosti: Liberalizmus dnes*. Bratislava: Archa. s. 74-113. ISBN 80-7115-047-9.

146. RAWLS, J., 2007. *Spravodlivosť ako férovosť*. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 80-7149-911-0.
147. RAWLS, J., 2013. *Právo národov*. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 978-80-8101-769-8.
148. REATH, A., 2010. Contemporary Kantian Ethics. In: SKORUPSKY, J. (eds.), *The Routledge Companion to Ethics*. New York: Routledge. 2010, s. 456-467. ISBN 978-0-415-41362-6.
149. RICKEN, F., 1999. *Antická filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-092-X.
150. RITZER, G., 2003. *McDonaldizace společnosti*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1075-0.
151. RITZER, G., 2010. *Globalization: A Basic Text*. Malden: Wiley-Blackwell. ISBN 978-1-4051-3271-8.
152. ROBERTSON, R., 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: SAGE Publications. ISBN 0-8039-8187-2.
153. ROHR, J. A., 2003. Etika, vládnutí a ústavy: případ barona Haussmanna. In: CHAPMAN, Richard, A. (eds.), *Etika ve veřejné službě pro nové tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-14-8.
154. ROHR, J., 1988. *Ethics for Bureaucrats: An Essay on Law and Values. 2nd ed.* New York: M. Dekker Inc. ISBN 0-8247-8032-9.
155. ROSENAU, J. N., 2006. *The Study of World Politics: Volume 2, Globalization and Governance*. New York: Routledge. ISBN 9-78-0-415-38548-0.
156. RUSSELL, B., 2010. *Human Society in Ethics and Politics*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-48737-5.
157. SEKNIČKA, P., A. PUTNOVÁ, 2016. *Etika v podnikání a hodnoty trhu*. Praha: GRADA Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-5545-8.
158. SCHÄFER, W., 2007. Glocalization. In: ROBERTSON, R., J. A. SCHOLTE (eds.). *Encyclopedia of Globalization*. New York: Routledge. ISBN 0-415-97314-7.
159. SCHEFFLER, S., 1994. *The Rejection of Consequentialism: A Philosophical Investigation of the Considerations Underlying Rival Moral Conceptions*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-823511-9.
160. SCHIAVO-CAMPO, S., H. M. McFERSON, 2008. *Public Management in Global Perspective*. New York: M.E. Sharpe. ISBN 978-07-6561-726-2.
161. SCHOFIELD, P., 2009. *Bentham: A Guide for the Perplexed*. London: Continuum. ISBN 978-0-8264-9590-7.

- 162.SCHOLTE, J. A., 2007. Globalization. In: In: ROBERTSON, Roland a Jan Aart SCHOLTE (eds.): *Encyclopedia of Globalization*. New York: Routledge. ISBN 0-415-97314-7.
- 163.SIČÁKOVÁ, E., E., SLIMÁKOVÁ., 2001. *Etika, etická infraštruktúra ako prevencia korupcie*. Bratislava: Adin. ISBN 80-89041-80-9.
- 164.SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. 2010. Politicko-administratívne vzťahy. In: SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E., D., ONDRUŠOVÁ, D. KLIMOVSKÝ, T., JACKO, *Teoretické aspekty politicko-administratívnych vzťahov*. Bratislava: ADIN. ISBN 978-80-89244-79-9.
- 165.SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E., M., GALANDA, 2004. Personalistika a etika na miestnej úrovni. In: SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E., V., PIROŠÍK (eds.), *Transparentná miestna samospráva*. Bratislava: Robert Vicos. S. 99-134. ISBN 80-89041-12-4.
- 166.SINGER, P., 2006. *Jeden svet: Etika globalizácie*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov. ISBN 80-8061-234-X.
- 167.SINGER, P., 2011. *The Expanding Circle: Ethics , Evolution, and Moral Progress*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 978-0-691-15069-7.
- 168.SINGER, P., 2016. *Ethics in the Real World: 82 Brief Essays on Things That Matter*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 978-0-691-17247-7.
- 169.SLOTE, M., 2001. *Morals from Motives*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-513837-6.
- 170.SLOTE, M., 2010. *Essays on the History of Ethics*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-539155-8.
- 171.SOKOL, J., 2010. *Etika a život*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-152-4.
- 172.SOLÉ, P. J., 2011. EU Law, Global Law and the Right to Good Administration. In: CHITI, E., B. G. MATTARELLA, *Global Administrative Law and EU Administrative Law*. Heidelberg: Springer. ISBN 978-3-642-20263-6.
- 173.SOROS, G., 2002. *O Globalizácii: Ako funguje globálny kapitalizmus a ako ho zlepšiť*. Bratislava: Kaligram. ISBN 80-7149-490-9.
- 174.STANĚK, P., 2005. *Fakty a mýty globalizácie*. Bratislava: EKONÓM. ISBN 80-7149-490-9.
- 175.STANĚK, P., I., PAUHOFOVÁ, 2013. Prečo existujú mýty? In: PAUHOFOVÁ, I., P., ŠTANĚK, Š., VOLNER, *Mýty a realita globálneho sveta: Čo nás neposilní, ale môže zabiť?* Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-8153-013-5.
- 176.STARK, A., 2000. *Conflict of Interest in American Public Life*. Massachusetts: Harvard University Press. ISBN 0-674-00233-4.

177. STAROŇOVÁ, K., Ľ., STAŇOVÁ, E., SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, 2014. *Systémy štátnej služby: Koncepty a trendy*. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského. ISBN. 978-80-223-3783-0.
178. STÖRIG, H. J., 2007. *Malé dejiny filozofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-206-0.
179. SUTOR, B., 1999. *Politický etika*. Trnava: Dobrá kniha. ISBN 80-7141-222-8.
180. SVARA, J., 2007. *Ethics Primer for Public Administrators in Government and Nonprofit Organizations*. London: Jones and Barlett Publishers. ISBN 0-7637-3626-0.
181. SVITAČOVÁ, E. 2010. Etické výzvy pre globálnu ekonomiku- In: VLADYKOVÁ, Ľvov (eds.), *Aplikovaná etika kontexty a perspektívy II*. Košice: UPJŠ v Košiciach. ISBN 978-80-8152-101-0.
182. SVOBODOVÁ, H. 2006. O vzťahu globalizace, politickej elity a verejnej politiky. In: KRÁĽOVÁ, Ľ. a kol. 2006. *Aktuálne otázky verejnej politiky*. ISBN 80-89089-46-1.
183. SWANTON, CH., 2005. *Virtue Ethics: A Pluralistic View*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-1992-7847-3.
184. ŠPINKA, Š., 2014. *Prístupy k etice*. Praha: Filosofia. ISBN 978-80-7007-430-5
185. TAMENE, G., 2010. *Moderné medzinárodné vzťahy a svetová politika: Stručný prehľad*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 978-80-8078-325-9.
186. TAYLOR, Ch., 1992. *The Ethics of Authenticity*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 978-06-7426-863-0.
187. TÄNNSJÖ, T., 2013. *Understanding Ethics*. Edingurgh: Edinburgh University Press. ISBN 978-0-7468-8225-6.
188. THOLEN, B., Public Virtue Approaches. In: DE VRIES Michel, S., P. S. KIM (eds.), *Value and Virtue in Public Administration: A Comparative Perspective*, p. 33-46. ISBN 978-0-230-23647-9.
189. THOMPSON, D. 1985. The Possibility of Administrative Ethics. In: *Public Administration Review*. Vol. 45. p. 555-561. ISSN: 1540-6210
190. TREVINO, L., K. A., NELSON, 2016. *Managing Business Ethics: Straight Talk About How To Do It Right*. Hoboken: Wiley. ISBN 978-1-119-19430-9.
191. VAJDA, J., 2004. *Úvod do etiky*. Nitra: Enigma. ISBN 80-89132-12-X.
192. WAISSOVÁ, Š., 2002. *Úvod do medzinárodných vzťahů*. Dobrá voda u Pelhřimova: Aleš Čenek. ISBN 80-86473-16-3.
193. WEST, H. R. 2004. *An Introduction to Mill's Utilitarian Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-53541-7.

194. WHITTON, H., 2009. Developint the „Ethical Competence“ of Public Officials: A Capacity-Building Approach. In: COX, R. W. (eds.): *Ethics and Integrity in Public Administration: Concepts and Cases*. p. 236-256. ISBN 978-07-65623-11-9.
195. WUNDERLICH, J. U., M. WARRIER, 2007. *A Dictionary of Globalization*. London: Routledge. ISBN 978-1-85743-518-4.
196. YOUNG, J. W., J. KENT, 2004. *International Relations Since 1945: A Global History*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-878164-4.

Časopisecká literatura

1. ADAMCOVÁ, M., 2016. Prieniky verejnej politiky a verejnej správy. In: *Verejná správa a spoločnosť*. Roč. 17, č. 1, s. 28-34. ISSN 1335-7182.
2. APOSTOLACHE, M. C., 2014. The Inflence of European Regulations on the Constitution and of Certain Infraconstitutional Regulations Regarding Local Public Administration. In: *Journal of Law and Administrative Sciences*. Vol. 2014, n. 2, pp. 135-144. ISSN 2392 - 8298.
3. ASMUS, R. D., 2003. Stredná a východná Európa v období novej neistoty. In: *Medzinárodné otázky: Nové transatlantické vzťahy*. Roč. 12, č. 3, s. 3-19. ISSN 1210-1583.
4. BERTOK, J., 1999. OECD Support the Creation of Sound Ethics Infrastructure: OECD Targets Both „Supply side“ and the „Demand side“ of the Corruption. In: *Public Personnel Management*. Vol. 28, n. 4., pp. 673-687. ISSN 0091-0260.
5. BONCZEK, S., 1992. Ethical Decision Making: Challenges of the 1990' - A Practical Approach for Local Governments. In: *Public Personnel Management*. Vol. 21., n. 1., pp. 77-88. ISSN 0091-0260.
6. BRACK, N., N. STARTIN, 2015. Introduction: Euroscepticism, From the Margins to the Mainstream. In: *International Political Science Review*. Vol. 36, n. 3, s. 239-250. ISSN 0192-5121.
7. CAMPANELLA, L. M., The Efects of Globalization and Turbulence on Policy-making Processes. In: *An Iternational Journal of Comparative Politics: Government and Opposition – Globalization*. Vol. 28, n. 2, s. 190-205. ISSN 0017-257X.
8. CÍSAŘ, O., 2006. Koncepce mezinárodní spravedlnosti v komparativní perspektivě: Realismus, liberalismus a marxismus. In: *Czech Journal of Political Science*. Vol. 13, č. 1, s. 55-77. ISSN 1211-3247.

9. CONSTANTIN, E., 2014. Deontology in Public Administration. In: *Contemporary Readings in Law and Social Justice*. Vol. 6, n. 1. s. 432-436. ISSN 1948-9137.
10. DELANTY, G., 2012. The Historical Regions of Europe: Civilizational Background and Multiple Routes to Modernity. In: *Journal of Historical Social Science*. Vol. 4, n. 1-2, 2012. s. 9-24. ISSN 1804-0616.
11. EHL, M., 2003. Diskuze o globalizaci - Rozdíl českého a světového diskurzu. In: *Mezinárodní vztahy*. Roč. 38, č. 4, s. 87-95. ISSN 0323-1844.
12. HAQ, S., 2011. Ethics and leadership skills in the public service. In: *Procedia Social and Behavioral Science*. Vol. 15. pp. 2792-2796. ISSN 2792-2796.
13. HASLAM, P., 1999. Globalization and Effective Sovereignty: A Theoretical Approach to the State in International Political Economy. In: *Studies in Political Economy*. Vol. 58, pp. 41-68. ISSN 1918-7033.
14. JAKŠ, J., 2009. EU Enlargement and Current Adaptation Challenges. In: *Central European Journal of International Security Studies: Special Issue – Asymmetrical Challenges*. Vol. 3, n. 1, s. 122-134. ISSN 1802-548X.
15. KARLAS, J., 2003. Globalizace, identita a evropská integrace – Evropa jako globální aktér. In: *Mezinárodní vztahy*. Roč. 38, č. 1, s. 28-52. ISSN 0323-1844.
16. KARLAS, J., 2007. Současné teórie medzinárodných inštitúcií. In: *Mezinárodní vztahy*. Roč. 42, č. 1, s. 66-86. ISSN 0323-1844.
17. KERNAGHAN, K., 1980. Codes of Ethics and Public Administration: progress, problems and prospects. In: *Canadian Public Administration*. Vol. 30, 331-351. ISSN 1754-7121.
18. KLVÁŇA, T., 2015. An Interview with Francis Fukuyama by Tomáš Klvaňa. In: *Aspen Review Central Europe*. Vol. 4, n. 4, s. 51-56. ISSN 1805-6806.
19. LAWTON, A., 2004. Developing and Implementing Codes of Ethics. In: *Viešoji politika ir Administrativimas*. Vol. 3, n. 7, pp. 94-101. ISSN 1648-2603.
20. LECONTE, C., 2015. From pathology to mainstream phenomenon: Reviewing the euroscepticism debate in research and theory. In: *International Political Science Review*. Vol. 36, n. 3, pp. 250-264. ISSN 0192-5121.
21. LJUNGHOLM, D. P., 2015. The Impact of Transparency in Enhancing Public Sector Performance. In: *Contemporary Readings in Law and Social Justice*. Vol. 7, n. 1, pp. 172-178. ISSN 1948-9137.
22. LYNCH, D., R. THOMAS, 2004. Virtue Ethics, Public Administration, and Telos. In: *Global Virtue Ethics Review*. Vol. 4, n. 5, pp. 32-49. ISSN 1523-9756.

23. MENDES, J., 2009. Good Administration in EU Law and the European Code of Good Administrative Behaviour. In: *EUI Working Papers*. Vol 2009, n. 9. pp. 1-13. ISSN 1725-6739.
24. ONDROVÁ, D., 2016a. Appeal of Ethical Accountability in Public Administration. In: *Rocznik Administracji Publicznej*. Vol. 2016, n. 2, p. 395-410. ISSN2449-7797.
25. ONDROVÁ, D., 2016b, Public Administration, Ethical Integration and Globalization. In: *European Integration Studies*. 2016, Vol. 12, n. 1, pp. 54-63. ISSN 1588-6735.
26. PAINE, L. S., 1994. Managing for Organizational Integrity. In: *Harvard Business Review*. Vol. 72, n. 2, pp. 106-117. ISSN 0017-8012.
27. PEŠEK, J., 2010. Jednota evropské kultury: Evropská identita před rozšířením EU roku 2004 a po něm. In: *Studia Territorialia Supplementum*, Roč. 1, č. 2, s. 201-215. ISSN 1804-4247.
28. RASMUSEN, D., 2010. Kant, Rawls a kritika kosmopolitismu. In: *Filosofický časopis*. Roč. 58, č. 2, s. 229-245. ISSN 0015-1831.
29. TILLIPMAN, J., R. B. MAHINI, 2011. Government Lawyering. In: *Briefing Papers*. Vol. 11, n. 3. pp. 1-20. ISSN 0007-0025.
30. UŠIAK, J., 2014. Integrácia Českej republiky a Slovenskej republiky do Euroatlantických bezpečnostných štruktúr. In: *Politics in Central Europe*. Vol. 10, n. 2, pp. 29-43 . ISSN 1801-3422.
31. VERHEIJEN, T., B., CONNAUGHTON, 2003. Public Administration Education and Europeanization: Prospects for the Emancipation of a Discipline? In: *Public Administration*. Vol. 81, n. 4, p. 833-851.
32. WEBB, K. A., 2015. The Rise of Cosmopolitan Traditionalists: From Arab Spring to a Global Countermovement? In: *International Political Science Review*. Vol. 36, n. 4, pp. 425-440. ISSN 0192-5121.

Konferenčné zborníky

1. ADAMCOVÁ, M., 2014. EÚ a aktuálne zmeny vo verejnej správe SR. In: ÖLLÖS, L., D. HAMPL, a kol. (eds.), *Deset let v Európskej Unii: Stav, zkušenosti, perspektivy*. Kolín: Nezávisle centrum pro studium politiky na Academia Rerum Civilium, s. 90-96. ISBN 978-80-86879-43-7.
2. ANDRONICEANU, A., 2009. An Overview on Ethics and the Basic Concepts in Different European Countries. In: SUWAJ, J. P., H. J. RIEGER (eds.), 2009. *Public Integrity Theories and Practical Instruments*. Bratislava: NISPAcee. ISBN 978-80-89013-42-5.

3. BRIŠKA, F., 2006. Stredná Európa v procesoch globalizácie. In: GOŇCOVÁ, M., (eds.), *Střední Evropa a evropská integrace*. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 80-210-4194-3.
4. FABUŠ, M., 2013. Etika vo verejnej správe. In: SAPÍK, M., M. NOVÁK, M. BEDNÁŘ (eds.), *Morálka, Etika a Politika: 500 let Machiavelliho díla „Il Principe“*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium - Vysoká škola politických a společenských věd, s. 117-126. ISBN 978-80-86879-41-3.
5. GBÚROVÁ, M., 2006. Perspektívy stredoeurópskych národnostných štátov v procese európskej integrácie. In: GOŇCOVÁ, M. (eds.), *Střední Evropa a evropská integrace*. Brno: Masarykova Univerzita, s. 8-18. ISBN 80-210-4194-3.
6. GBÚROVÁ, M., 2012. K problematike deformít v súčasnej demokracii (slovenský príklad). In: DOBIAŠ, D., G. EŠTOK, A. ONUFRÁK R. BZDILOVÁ (eds.), *Sloboda – Rovnosť – Poriadok. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 7-23. ISBN 978-80-7097-979-2.
7. GEFFERT, R., 2009. Verejná správa a etické kódexy v Slovenskej republike. In: *Teória a prax verejnej správy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 151-156. ISBN 978-80-7097-736-1.
8. GEFFERT, R., 2015. Postmoderná civilizácia a fatamorgána ľudských práv s osobitným zreteľom na sociálne práva. Ešte stále kráčaš, demokracia? In: EŠTOK, G., R. GEFFERT, R. BZDILOVÁ (eds.), 2015. *Ľudské práva: Kam kráčaš demokracia*, s.97-104. ISBN 978-80-8152-380-9.
9. KLIMEKOVÁ, A., 2008. Postmoderné slovo o etike a identite osoby v „novej Európe“ a pri vstupe do nového milénia. In: TKÁČIK, L. (eds.), *Acta Moralia Tyrnaviensia III: Identita a identifikácia z pohľadu etiky a morálnej filozofie*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, s. 51-57. ISBN 978-80-8082-187-6.
10. KOPER, J., 2012. „Staré“ a „nové“ občianstvo. In: DOBIAŠ, D., G. EŠTOK, A. ONUFRÁK R. BZDILOVÁ (eds.), *Sloboda–Rovnosť–Poriadok. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 7-23. ISBN 978-80-7097-979-2.
11. KVASNICOVÁ, E., 2008. Etika verejnej správy. In: FOBELOVÁ, D. (eds.), *Profesijná etika a prax*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, s. 81-101. ISBN 978-80-8083-658-0.
12. MARTINKOVIČ, M., 2007. Platónska idea spravodlivosti ako etická paradigma. In: *Etika a politika*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej Univerzity s. 156 – 181. ISBN 978-80-8082-157-9.

13. MEZŘICKÝ, V., 2006. Povaha globalizace, základní problémy, její pozitiva a negativa. In: DLOUHÁ, J., J. DLOUHÝ, V. MEZŘICKÝ (eds.), *Globalizace a globální problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 11-24. ISBN 80-87076-01-X.
14. ONDROVÁ, D., 2015. Public Administration and the Ethical Leadership. In: *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belli Neosolii*. Banská Bystrica. Belianum. p. 282-291. ISBN 978-80-557-1100-3.
15. ONDROVÁ, Drahomíra, 2012. Ethical Decision Models and Public - Service Ethics. In: *Aktuálne problémy a výzvy verejnej správy*. Košice: TypoPress, s. 21-32. ISBN 978-80-8129-021-3.
16. PÁNA, L., 2013 New Public Management model in Czech republic. In: *2 – ST Scientific and Practical Conference: Actual Problems of Sustainable Development in Modern Society, Problems and Prospects*. Kremenchuk: Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University, s. 78-81, ISSN 2227-3549.
17. PICK, O., 2001. Evropská integrace, německá otázka a střední Evropa. In: VEBER, V. (eds.), *Politologie: Ideje a dejiny*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, s.35-39. ISBN 80-7041-448-0.
18. SRB, V., 2015. Lidská práva a evropské mikrostáty. In: EŠTOK, G., R. GEFERT, R. BZDILOVÁ (eds.), 2015. *Ľudské práva: Kam kráčaš demokracia*, s. 327-336. ISBN 978-80-8152-380-9.
19. ÖLLÖS, L., 2009. Morálna rovnosť - národná rovnosť. In: HIRTLOVÁ, P., V. SRB (eds.), *Menšiny a integrujúci sa Evropa*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium - Vysoká škola politických a společenských věd, s. 307-317. ISBN 978-80-86879-23-9.

Elektronické dokumenty a iné bibliografické odkazy

1. *14 General principles*. 2016. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: [https://www.oge.gov/Web/OGE.nsf/0/73636C89FB0928DB8525804B005605A5/\\$FILE/14%20General%20Principles.pdf](https://www.oge.gov/Web/OGE.nsf/0/73636C89FB0928DB8525804B005605A5/$FILE/14%20General%20Principles.pdf)
2. *Akčný plán na posilnenie Slovenskej republiky ako právneho štátu*. 2015. [online]. [cit. 2017-01-08]. Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-189280?prefixFile=m_
3. AL-RODHAN, N. R. F., 2006. *Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition*. [online]. [cit. 2015-12-1]. Dostupné na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.472.4772&rep=rep1&type=pdf>

4. *American Society for Public Administration Code of Ethics*. 2013. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: <https://www.aspanet.org/ASPA/Code-of-Ethics/ASPA/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics.aspx?hkey=5b8f046b-dcbd-416d-87cd-0b8fcfacb5e7>.
5. *CoC Users' Guide - European Parliament*. 2013. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/pdf/meps/CoC_Users_Guide_draft4web_EN_rev.pdf
6. *Code of Conduct for Commissioners*. 2011. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/pdf/code_conduct_en.pdf
7. *Code of Conduct for Members of the European Parliament with Respect to Financial Interests and Conflict of Interest*. 2012. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/pdf/meps/201305_Code_of_conduct_EN.pdf
8. *Code of Conduct for OECD Officials*. 2008. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/legal/code-conduct.pdf>
9. *Code of Ethics for United Nations Personnel*. 2006. [online]. [cit. 2016-11-7]. Dostupné na: https://www.unicef.org/videoaudio/PDFs/Code_of_Ethics.pdf
10. *Code of Good Administrative Behaviour for the General Secretariat of the Council of the European Union and its Staff in Their Professional Relations with the Public*. 2001. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001D0705\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001D0705(01)&from=EN)
11. *Code of good administrative behaviour: Relations with the Public*. 2000. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/info/sites/info/files/code-of-good-administrative-behaviour_en.pdf
12. *Committing to Effective Whistleblower Protection*. 2016. [online]. [cit. 2016-11-8]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/corruption/Committing-to-Effective-Whistleblower-Protection-Highlights.pdf>
13. *Ethical Service Handbook for Executive Branch Employees*. 2016. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: [https://www.oge.gov/Web/OGEnsf/0/0647CF399739D29F852580510059A0E1/\\$FILE/Ethical%20Service.pdf](https://www.oge.gov/Web/OGEnsf/0/0647CF399739D29F852580510059A0E1/$FILE/Ethical%20Service.pdf)
14. *Ethical Standards for Providers of Public Services – guidance*. 2015. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/585703/6.1291_CO_LAL_Ethical_standards_of_public_life_report_Interactive__2_.pdf
15. *Ethical standards for providers of public services*. 2014. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/336942/CSPL_EthicalStandards_web.pdf

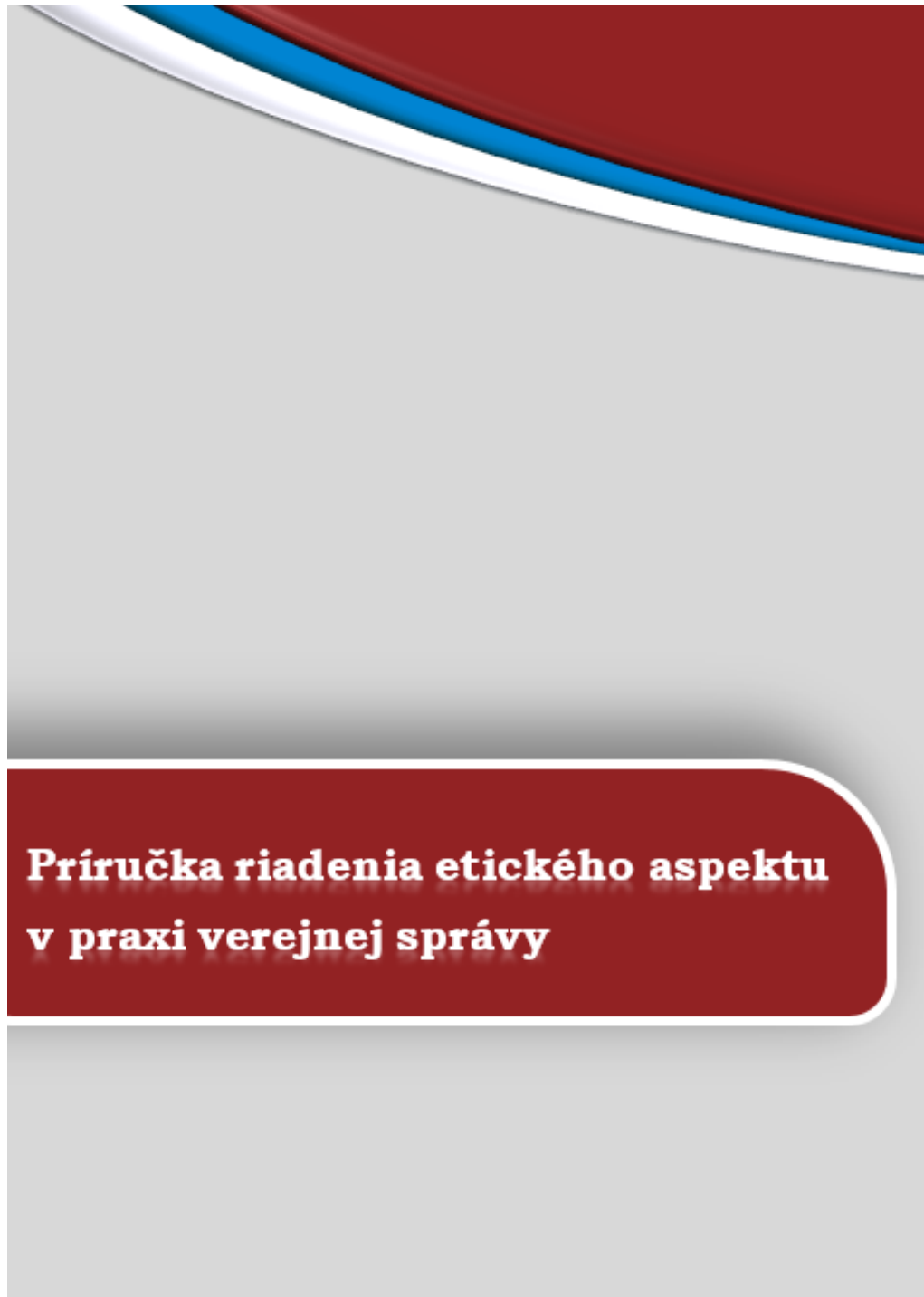
16. *Etický kódex štátneho zamestnanca a zamestnanca pri výkone práce vo verejnom záujme Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky*. 2013. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/ministerstvo/eticky-kodex.pdf>
17. *Etický kódex štátneho zamestnanca*. 2017. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?eticky-kodex-statneho-zamestnanca>
18. *Etický kódex zamestnanca mesta Bratislavy*. 2011. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.bratislava.sk/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=700000&id_dokumenty=11039344
19. *Etický kódex zamestnanca mesta Kremnica*. 2011. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: <http://www.kremnica.sk/eticky-kodex-zamestnanca-mesta-kremnica/>
20. *Etický kódex zamestnanca mesta Liptovský Mikuláš*. 2013. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: <http://www.mikulas.sk/files/Image/samosprava/5-2013-INO.pdf>
21. *Etický kódex zamestnanca mesta Martin*. 2014. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.martin.sk/assets/File.ashx?id_org=700031&id_dokumenty=39639
22. *Etický kódex zamestnanca mesta Prievidza*. 2012. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: <http://www.prievidza.sk/upload/wsw/files/file/MESTO/Interne%20smernice/EKzamestnanca.pdf>
23. *Etický kódex zamestnanca mesta Rožňava*. 2010. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://old.roznava.sk/sk/files/2010-11-15-223219EK_zamestnanca_mesta__Ro__ava.pdf
24. *Etický kódex zamestnanca mesta Vranov nad Topľou*. 2011. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: <http://www.vranov.sk/download.php?file=s03/sub/Etick%C3%BD+k%C3%B3dex+volen%C3%A9ho+predstavite%C4%BEEa+mesta>
25. *Etický kódex zamestnanca mesta Žiar nad Hronom*. 2014. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.ziar.sk/download/smernica_pre_etiku_msu.pdf
26. *Etický kódex zamestnanca Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky*. 2015. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.nku.gov.sk/eticky-kodex-zamestnanca-nku-sr>
27. *Etický kódex zamestnanca samosprávy mesta Sabinov*. 2007. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.sabinov.sk/images/stories/SBmesto/dok/Etický_kodex_pracovnika_MsU.pdf
28. *Etický kódex zamestnanca Trenčianskeho samosprávneho kraja*. 2016. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: https://www.tsk.sk/dokumenty/samosprava-urad-tsk/eticky-kodex-zamestnanca-tsk.html?page_id=298635

29. *Etický kódex zamestnancov Mesta Banská Bystrica*. 2016. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.banskabystrica.sk/download_file_f.php?id=809623
30. *Etický kódex zamestnancov Mesta Poprad*. 2015. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://mobil.poprad.sk/download_file_f.php?id=496785
31. *Etický kódex zamestnancov Mesta Trenčín*, 2008. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.trencin.sk/tmp/asset_cache/link/0000155920/Etick%FD%20k%F3dex%20zamestnancov%20Mesta%20Tren%E8%EDn.pdf.
32. *Etický kódex zamestnancov Mestského úradu v Nitre*. 2015. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: <https://www.nitra.sk/zobraz/sekcii/eticky-kodex-10401>
33. *Etický kódex zamestnancov Prešovského samosprávneho kraja*. 2016. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: https://www.po-kraj.sk/files/dokumenty/Dokumenty-PSK/eticky_kodex_psk/eticky_kodex_zamestnancov_psk2016.pdf
34. *Guide to Obligations of Officials and Other Servants of the European Parliament*. 2008. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/RegData/PDF/406411_EN.pdf
35. HAASS, N. R., 2006. *Sovereignty and Globalisation*. [online]. [cit. 2015-11-3]. Dostupné na internete: <http://www.cfr.org/sovereignty/sovereignty-globalisation/p9903>.
36. *Charter of the United Nations*. 1945. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>
37. *Public Service Principles for the EU Civil Service*. 2012. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: https://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1340001538815_Public%20service%20principles_EN.pdf&type=pdf&download=true&lang=en
38. *Putting Ethics to Work - A Guide for UN Staff*. 2012. [online]. [cit. 2016-11-7]. Dostupné na: http://www.un.org/en/ethics/pdf/putting_ethics_to_work_en.pdf
39. *Recommendation CM/Rec (2007) 7 of the Committee of Ministers to member states on good administration*. 2007. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné na: [https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2007\)7E.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2007)7E.pdf).
40. Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Code of Conduct for Public Officials. 2000. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné na: http://www.ictregulationtoolkit.org/action/document/download?document_id=1422
41. *Recommendation of the OECD Council on Improving Ethical Conduct in the Public Service*. 1998. [online]. [cit. 2016-11-8]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/gov/ethics/Principles-on-Improving-Ethical-Conduct-in-the-Public-Service.pdf>

42. SHESHABALAYA, A. 2006. *The Three Rounds of Globalization*. [online]. [cit. 2015-10-03]. Dostupné na: <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/162-general/27648-the-three-rounds-of-globalization.html>
43. *Smernica pre etiku mesta Martin*. 2014. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.martin.sk/assets/File.ashx?id_org=700031&id_dokumenty=39640
44. *Smernica pre etiku mesta Prievidza*. 2012. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: <http://www.prievidza.sk/upload/wsw/files/file/MESTO/Interne%20smernice/IS%2072.pdf>
45. *Smernica pre etiku mesta Žiar nad Hronom*. 2014. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné na: http://www.ziar.sk/download/smernica_pre_etiku_msu.pdf
46. *Správa o činnosti verejného ochrancu práv za obdobie od 1. marca 2006 do 28. februára 2007*. 2007. [online]. [cit. 2017-01-08]. Dostupné na: http://www.vop.gov.sk/files/File/spravy_o_cinnosti/Sprava20063.pdf
47. *Standards of Conduct for the International Civil Service*. 2013. [online]. [cit. 2016-11-7]. Dostupné na: <http://icsc.un.org/resources/pdfs/general/standardsE.pdf>
48. *Standards of Ethical Conduct for Employees of the Executive Branch*. 2016. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: [https://www.oge.gov/Web/OGEnsf/0/FDA6090789CE94298525804B00563202/\\$FILE/Intro%20to%20Standards.pdf](https://www.oge.gov/Web/OGEnsf/0/FDA6090789CE94298525804B00563202/$FILE/Intro%20to%20Standards.pdf)
49. *Strategický plán boja proti korupcii v Slovenskej republike*. 2011. [online]. [cit. 2017-01-08]. Dostupné na: http://www.bojprotikorupcii.vlada.gov.sk/data/files/2231_8690.pdf
50. *The 7 Principles of Public Life*. 2013. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/government/publications/the-7-principles-of-public-life/the-principles-of-public-life--2>.
51. *The European Code of Good Administrative Behaviour*. 2015. [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné na: https://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1456414129796_code_2015_EN.pdf&type=pdf&download=true&lang=en
52. WALL, Katherine, 2012. *The end of the welfare state? How globalization is affecting state sovereignty*. [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné na: <http://www.globalpolicyjournal.com/blog/17/08/2012/end-welfare-state-how-globalization-affecting-state-sovereignty-0>
53. Zákon č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov
54. Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Prílohy

Príloha A Príručka riadenia etického aspektu v praxi verejnej správy

Etické princípy.....2

Sledovanie verejného záujmu
Predchádzanie konfliktu záujmov
Etická integrita
Konanie a rozhodovanie
Zodpovednosť
Transparentnosť a otvorenosť

Etické štandardy.....4

Povýšenie verejného záujmu
Regulácia vykonávania iných činností a zamestnaní
Prijímanie darov a iných výhod
Zneužitie úradného postavenia
Vzťahy na pracovisku
Spravovanie informácií
Oznamovanie neprípustnej činnosti a ochrana pred odplatou
Po-zamestnanecké obmedzenia
Stanovenie sankcií
Špecializovaná súčasť organizačnej štruktúry

Profesijné etické cnosti.....6

Aplikáciou nasledujúcich univerzálnych a východiskových etických požiadaviek deklarujú organizácie verejnej správy svoju snahu a záväzok smerujúci k zohľadňovaniu riadenia etického aspektu v rámci svojej činnosti. Zároveň vytvára adekvátny etický pracovný rámec pre zamestnancov verejnej správy, ktorý im umožňuje uvedomiť si a naplňať etické správanie sa, konanie a rozhodovanie v praxi verejnej správy. Zamestnanci verejnej správy sú súčasne motivovaní aj k uvedomeniu si dôsledkov ich prípadného etického zlyhania, ktoré môže mať negatívny dopad na organizáciu verejnej správy, občana a celú spoločnosť.

Za fundamentálny základ zohľadňovania etického aspektu v praxi verejnej správy možno vychádzať z globálnych trendov identifikovateľných na nadnárodnej a národnej úrovni považovať etické princípy, ktoré predstavujú najvšeobecnejšie interpretačné pravidlá, etické štandardy, ktoré konkretizujú jednotlivé etické princípy a profesijné etické cnosti, ktoré umožňujú zamestnancom správne posúdiť podmienky konkrétnej situácie.

Etické princípy

Nasledujúcich šesť etických princíпов v najvšeobecnejšej rovine rozpracováva etické požiadavky, ktoré by v podmienkach verejnej správy na Slovensku mali charakterizovať správanie sa, konanie a rozhodovanie zamestnanca organizácie verejnej správy.

Sledovanie verejného záujmu

Verejná správa je činnosť, prostredníctvom ktorej sú spravované verejné záležitosti vo verejnom záujme. Akákoľvek činnosť organizácií verejnej správy a jej zamestnancov musí mať svoj základ v platnom a účinnom legislatívnom rámci. Zamestnanci sú preto pri naplňaní verejného záujmu viazaní právom.

Predchádzanie konfliktu záujmov

Zamestnanci organizácií verejnej správy konajú tak, aby spĺňali požiadavku proaktívneho prístupu vo vzťahu k vyhýbaniu sa konfliktu záujmov. Potenciálny alebo skutočný konflikt záujmov zamestnanci oznamujú v súlade so stanoveným postupom. Každý konflikt záujmov by mal byť vyriešený v prospech záujmov organizácie, občana a bez ohrozenia verejného záujmu.

Etická integrita

Od zamestnancov verejnej správy je vyžadované správanie sa, konanie a rozhodovanie, ktoré svojim charakterom spĺňa najvyššie štandardy etickej integrity. V tomto zmysle zamestnanec nekoná len na základe legislatívy, ale v súvislosti s plnením svojich pracovných povinností zohľadňuje aj etický rozmer svojej činnosti, v rámci ktorého nenapĺňa stanovené požiadavky preto, že musí, ale preto, že si uvedomuje negatívne dopady svojho etického zlyhania.

Konanie a rozhodovanie

Konanie a rozhodovanie zamestnanca vo verejnej správe by malo spĺňať nasledovné kritériá. Zamestnanec by svoje úlohy mal vykonávať nestranne, čo znamená, že jeho správanie sa, konanie a rozhodovanie nemôže byť ovplyvnené akýmkoľvek vplyvom. Súčasne by výkon správy vecí verejných mal byť nezávislý v zmysle neovplyvniteľnosti akoukoľvek vonkajšou autoritou. Zamestnanec by mal vždy konať objektívne a jeho rozhodnutia by mali vychádzať zo spoľahlivého zistenia skutkového stavu vecí.

Zodpovednosť

Zodpovednosť by vo verejnej správe mala byť vnímaná v dvoch rozmeroch. V prvom rade je od zamestnancov vyžadované zodpovedné plnenie pracovných povinností, ktoré vyplývajú z ich pracovného zaradenia. Súčasne je však zodpovednosť potrebné vnímať aj v zmysle podriadenia sa verejnej kontrole, ktorá by v prípade potreby mala byť zo strany zamestnanca adekvátne a bez pochybností zodpovedaná.

Transparentnosť a otvorenosť

Verejná správa pri svojej činnosti disponuje citlivými informáciami, ktoré majú byť zamestnancom a organizáciou chránené adekvátnymi mechanizmami, ale na druhej strane nie je možné, aby nastala situácia, kedy budú informácie verejného charakteru cielene zadržované a širokej verejnosti nedostupné.

Etické štandardy

Etické princípy svojou všeobecnosťou vyžadujú bližším konkretizáciám, na ktorú možno využiť etické štandardy. Vychádzajúc zo spomenutých etických princíпов možno hovoriť o nasledujúcich základných etických štandardoch.

Povýšenie verejného záujmu

Verejná správa svojím charakterom od zamestnancov vyžaduje uprednostňovanie verejného záujmu pred ich súkromnými záujmami alebo záujmami iných osôb. Od zamestnancov sa zároveň očakáva stotožnenie so záujmami organizácie. Táto ambícia zároveň vyžaduje jasné vymedzenie práv a povinností, ktoré je známe zamestnancom, ale aj širokej verejnosti.

Regulácia vykonávania iných činností a zamestnaní

Povinnosťou zamestnanca je aktívne predchádzať vzniku konfliktu záujmov. Potenciálny alebo skutočný konflikt záujmov by mal byť zamestnancom v súlade so stanoveným postupom bezodkladne oznámený. Vonkajšiu činnosť môže zamestnanec vykonávať len v prípade, že nemá negatívny vplyv na riadne plnenie pracovných povinností, postavenie zamestnanca verejnej správy a dôveru verejnosti. Podobne je to aj so súkromným a rodinným životom, ktorý je osobnou záležitosťou každého zamestnanca.

Prijímanie darov a iných výhod

Zamestnanec nevyžaduje a neprijíma dary, ktoré by mohli akýmkoľvek spôsobom ovplyvniť výkon jeho pracovných povinností. Podľa zváženia je však možné pripustiť určité výnimky, ktoré môžu mať podobu maximálnej povolenej hodnoty prijímaného daru alebo prípadnej nemožnosti odmietnutia daru. Prijaté dary by zamestnanci mali registrovať, pretože po prevzatí musia byť využívané ako verejné zdroje na verejné účely.

Zneužitie úradného postavenia

Zamestnanci nemôžu zneužívať svoje postavenie a zverené prostriedky na získanie majetkového alebo nemajetkového prospechu pre seba, rodinu, blízkych, fyzické alebo právnické osoby, s ktorými boli, reálne sú alebo v blízkej budúcnosti budú v priateľskom, obchodnom alebo politickom vzťahu.

Vzťahy na pracovisku

Vzťahy na pracovisku by mali podporovať kolegialitu a spolupatričnosť zamestnancov, výsledkom čoho je harmonické pracovné prostredie, v ktorom je jednotlivcovi umožnené využívať svoje schopnosti a rozvíjať ich v prospech cieľov organizácie. Vedúci pracovníci by vo vzťahu k svojim podriadenými nemali zneužívať svoje postavenie a mali by byť otvorení diskusiám týkajúcej sa pracovných podmienok a pracovných záležitostí. Na druhej strane by zamestnanci mali byť plne súčinní a plniť príkazy nadriadených, ktoré nie sú v rozpore s ich pracovnými povinnosťami, legislatívou a etickými požiadavkami.

Spravovanie informácií

Zamestnanci verejnej správy nezneužívajú informácie, ktorými disponujú z titulu ich funkcie a takéto konanie nevyžadujú ani od svojich kolegov. So zverenými informáciami by mali narábať tak, aby nedošlo k ich úniku, poškodeniu alebo znehodnoteniu, pričom v tomto zmysle by mali vykonať všetky adekvátne a nevyhnutné opatrenia. Vzhľadom na charakter verejnej správy by zamestnanec nemal zdržiavať informácie, ktoré majú byť verejné a súčasne by nemal poskytovať nepravdivé, zavádzajúce a neúplné informácie.

Oznamovanie neprípustnej činnosti a ochrana pred odplatom

Zamestnanec organizácie verejnej správy má morálnu povinnosť oznámiť v súlade s vopred upraveným a známym postupom situáciu, kedy sa domnieva, že ide o činnosť, ktorú možno klasifikovať ako neprípustnú alebo nežiaducu. Organizácia verejnej správy zároveň vytvára zamestnancom podmienky na to, aby takéto oznámenie mohli uskutočniť bez akýchkoľvek obáv z prípadných negatívnych dôsledkov s tým spojených.

Po-zamestnanecké obmedzenia

Po skončení pracovného pomeru je zamestnanec v súvislosti s informáciami, o ktorých sa dozvedel pri plnení svojich pracovných povinností povinný zachovávať mlčanlivosť. Počas trvania zamestnaneckého vzťahu nekoná a nerozhoduje spôsobom, ktorý by zvýhodňoval jeho budúceho zamestnávateľa. Zároveň nezneužíva výhody vyplývajúce z jeho bývalého postavenia zamestnanca verejnej správy spôsobom, ktorým by pôsobil na svojich bývalých kolegov alebo získal neoprávnenú výhodu.

Stanovenie sankcií

V prípade porušenia stanovených etických požiadaviek by mala nasledovať zodpovedajúca sankcia. Proces rozhodovania o uložení sankcie by mal umožňovať zamestnancovi vyjadriť sa a na základe racionálnych argumentov obhájiť svoje konanie. O uložení sankcie by mal rozhodovať najvyšší vedúci zamestnanec, ktorý by v ideálnom prípade mal zohľadniť odporúčacie stanovisko špecializovanej organizačnej súčasti.

Špecializovaná súčasť organizačnej štruktúry

Dohľad nad dodržiavaním povinností a uplatňovaním práv upravených v rámci etických požiadaviek, ako aj systematické riadenie etického aspektu činnosti organizácie verejnej správy, by malo byť zverené špecializovaným organizačným súčastiam. V podmienkach reálnej praxe môžu mať podobu individuálneho alebo kolektívneho charakteru.

Profesijné etické cnosti

Etické princípy a štandardy neobsahujú nároky kladené na jednotlivca vykonávajúceho správu verejných záležitostí vo verejnom záujme. Zamestnanec by v tomto zmysle mal disponovať kvalitami, ktoré mu umožňujú aplikovať etické princípy a etické štandardy v kontexte podmienok konkrétnej situácie.

Zamestnanec verejnej správy **vykonáva svoje povinnosti čestne a nesebecky**, pretože jeho prioritným záujmom je sledovanie verejného záujmu a záujmov organizácie. Pri podieľaní sa na poskytovaní verejných statkov a služieb je od zamestnancov verejnej správy požadovaná **odbornosť** na najvyššej možnej úrovni. Súčasne je od zamestnanca vyžadovaná **lojálnosť** voči organizácii a úlohám vyplývajúcim z jej podstaty. Pri kontakte s verejnosťou je zamestnanec verejnej správy povinný správať sa **taktne a zdvorilo**, pretože by mal **s rešpektom a tolerantne** pristupovať ku každému názoru a postoju, ktorý je prezentovaný v súlade s dobrými mravmi. Od zamestnanca je vyžadovaná **dôvernosť a mlčanlivosť**, pretože v súvislosti s plnením pracovných povinností môže získať prístup k citlivým informáciám, ktoré by v prípade úniku mohli poškodiť fyzické alebo právnické osoby.

